

H. DADABOYEV, Z. XOLMANOVA,
D. MUHAMMADIYEVA

TURKIY TILLAR HARBIY TERMINLARI LUG'ATI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI VAZIRLAR MAHKAMASINING
DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH DEPARTAMENTI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**H. DADABOYEV, Z. XOLMANOVA,
D. MUHAMMADIYEVA**

TURKIY TILLAR HARBIY TERMINLARI LUG‘ATI

TOSHKENT – 2025

UO‘K: 81'1

KBK 81.2-3+68

D 15

H. Dadaboyev, Z. Xolmanova, D. Muhammadiyeva. Turkiy tillar harbiy terminlari lug‘ati. – T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2025, 360 bet.

ISBN: 978-9910-01-657-8

O‘zbek tili harbiy terminologiyasi davlatchilik va madaniyat tarixining qadim ildizlariga borib taqaladi. Xalq og‘zaki ijodi, rivoyatlarda aks etgan harbiy tizim, ijtimoiy-siyosiy munosabatlar, madaniy taraqqiyot terminologiyada o‘z ifodasini topgan.

Turkiy tillar bir genetik asosga ega bo‘lib, umumiy va xususiy taraqqiyot bosqichlarini bosib o‘tgan. Mazkur tillarning keyingi taraqqiyot bosqichlari intralingvistik omillar va ekstralingvistik ta’sirlar natijasida farqli jihatlariga ega bo‘la bordi. Barcha sohalarda bo‘lgani kabi turkiy tillarda harbiy tizimda ham umumiy va farqli xususiyatlar ko‘zga tashlanadi.

Turkiy davlatlar tashkilotining tuzilishi turkiy xalqlar o‘rtasidagi iqtisodiyot, siyosat, madaniyat borasidagi qadim aloqalarni rivojlantirish, hamkorlikda yangi yutuqlarni qo‘lga kiritish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda.

“Turkiy tillar harbiy terminlari lug‘ati” harbiy terminologiya taraqqiyoti xususiyatlarini yoritish, turkiy tillar o‘rtasidagi umumiy hamda farqli jihatlarini ko‘rsatishga xizmat qiladi.

Lug‘atda o‘zbek, qozoq, turkman, turk, ozarbayjon tillaridagi harbiy terminlar izohi keltirildi. O‘zbek tilida mavjud, boshqa turkiy tilda qayd etilmagan ayrim tushunchalarning tarjimai berildi.

Lug‘at talabalar, magistrantlar, doktorantlar hamda harbiy terminologiya yuzasidan izlanish olib borayotgan tadqiqotchilar uchun mo‘ljallangan.

UO‘K: 81'1

KBK 81.2-3+68

Muharrir:

Sh. Sirojiddinov – akademik.

Taqrizchilar:

S. Normamatov – filologiya fanlari doktori, professor;

H. Yodgorov – filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

Ushbu lug‘at Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti kengashining 2025-yil 27-fevraldagi 7-sonli majlisi bayonnomasida ko‘rib chiqilgan va nashrga tavsiya etilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O‘zbek tilini rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan chop etildi.

ISBN: 978-9910-01-657-8

© «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2025.

TURKIY XALQLAR HAMKORLIGINING YANGI BOSQICHI

Mustaqillikdan keyin o'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini oshirishga mamlakat miqyosida jiddiy e'tibor berildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari va Qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlarida o'zbek tilini rivojlantirish chora-tadbirlari ishlab chiqildi. O'zbek tili taraqqiyotida tarixiy rivojlanish bosqichlarini o'rganish, uning qardosh tillar bilan munosabatini yoritish, o'zbek tilini boshqa turkiy tillarga qiyoslash, umumturkiy taraqqiyotga xos mushtarak xususiyatlarni aniqlash, o'ziga xos jihatlarini asoslash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Qolaversa, ma'lumotlarni tez va qulay yetkazib berish vazifalari belgilangan axborot asrida korpuslar taraqqiyoti, parallel korpuslarning komparativistika, ya'ni qiyosiy tilshunoslik masalalarini yechishga yo'naltirilishi o'zbek tilining madaniyatlararo muloqot va turkiy tillar bilan munosabati nuqtayi nazaridan muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 20-oktyabrdagi "Mamlakatimizda o'zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6084-son Farmonida qayd etilgan "...turkiy tilli davlatlar bilan hamkorlik jarayonlarini rivojlantirish maqsadida o'zbek tilining qardosh tillar bilan tarjima lug'atlarini hamda ularning mobil ilovalarini yaratish" bugungi kunda dolzarb masalalardan biriga aylandi. O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini oshirishga qaratilgan farmonlar, turkiy tilli davlatlar hamdo'stligi, turkologiya masalalarini o'rganishni takomillashtirish yuzasidan bir qator hujjatlar qabul qilingan. 2017-yil 25–26-oktyabr kunlari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Turkiya Respublikasiga rasmiy tashrifi va Turkiya Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-aprel 1-may kunlari O'zbekistonga rasmiy tashriflari doirasida ilm-fan va ta'lim sohasidagi hamkorlikka oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar imzolangan edi. Xalqaro doiradagi muloqotlar va hamkorlik aloqalari 2025-yilda ham davom etdi. O'zbekiston birgina Turkiya bilan 15 ta yo'nalishda hamkorlik shartnomalarini imzoladi. Bunday hamkorlik shartnomalari Turkiya, Qozog'iston, Qirg'iziston, Ozarbayjon, Turkmaniston davlatlari bilan ham amalga oshirilmoqdaki, bu bitimlar dunyoning tamaddun o'chog'i bo'lgan turkiy dunyoning azaliy shuhratini tiklashga, ilg'or g'oyalarini, qarashlarini targ'ib etishga, ko'hna Turkiston zaminining boy madaniy merosini va qadriyatlarini ommalashtirishga xizmat qiladi.

Turkiy tillar ko'p ma'noli so'zlari, sermazmun maqollari, ta'sirchan iboralar bilan ham ajralib turadi. Mahmud Koshg'ariyning "Devonu lug'ot-it turk" asarida qadimgi harbiy terminlar o'z ifodasini topgan. Bu lug'at barcha turkiy xalqlar uchun mushtarak ma'naviy-ma'rifiy meros hisoblanadi. Maqol va hikmatlarimizda, iboralarimizda xalqning tafakkur qudrati, teran mushohadasi o'z ifodasini topgan.

Alisher Navoiy “Muhokamat ul-lug‘atayn” asarida turkiy xalqlarning o‘ziga xos xususiyatlarini tavsiflab, “tezfahm”, “baland idrok” deb ta’riflagan edi.

Azaldan ulug‘langan, bemisl kuch-qudrat, teran aql-idrok, tengsiz zakovat sohiblarini yetishtirgan qadim turkiy zamin dunyo tamaddunida ilg‘or safda kelmoqda. Bugungi kunda turkiy xalqlar o‘rtasidagi hamkorlik yangi bosqichga yetdi. Ijtimoiy-siyosiy munosabatlarning yangi sahifalari ochilmoqda, madaniy-ma’rifiy hamkorlikda ham ko‘zga ko‘rinarli yutuqlar qo‘lga kiritilmoqda.

“Turkiy tillar harbiy terminlari lug‘ati”ning yaratilishi turkiy tilli davlatlar o‘rtasidagi hamkorlikning bir ko‘rinishi sifatida yuzaga keldi. Lug‘at hamkorlikni takomillashtirishda va yangi bosqichga ko‘tarishda amaliy ahamiyatga ega.

Sh.S.Sirojiddinov
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti
universiteti rektori, akademik

Shartli qisqartmalar

o‘zb.: o‘zbek tili

qz.: qozoq tili

trm.: turkman tili

tr.: turk tili

ozr.: ozarbayjon tili

A

Harbiy termin	O‘zbek tilidagi izohi
o‘zb.: ADMIRAL qz.: АДМИРАЛ trm.: ADMIRAL tr.: ADMIRAL ozr.: ADMIRAL	Harbiy-dengiz flotining oliy toifali ofitserlari tarkibiga mansub harbiy unvon bo‘lib, armiyaning general-polkovnik unvoniga to‘g‘ri keladi. Ilk bor 1706-yilda ta‘sis etilgan. Admiral unvonidan tashqari kontr-admiral, vitse-admiral, flot admirali unvonlari mavjud.
o‘zb.: ADYUTANT qz.: АДЪЮТАНТ trm.: ADÝUTANT tr.: YAVÉR ozr.: KÖMƏKÇI	Turli topshiriqlarni amalga oshirish uchun boshliq huzurida xizmat o‘tovchi ofitser (serjant).
o‘zb.: AERODROM qz.: АЭРОДРОМ trm.: AERODROM tr.: HAVAALANI ozr.: AERODROM	Samolyot, vertolyot va motorsiz uchadigan apparatlarning parvozi, qo‘nishi, joylashishi va ularga xizmat ko‘rsatilishini ta‘minlovchi havo bo‘shlig‘i hamda inshoot va jihozlar majmuyi bilan birgalikdagi yer hududi. Tarkibiga uchish maydoni va xizmatga oid texnik hudud kiradi. Aerodromlar harbiy, fuqarolik va qo‘shma (birgalikda foydalaniladigan) aerodromlarga bo‘linadi.
o‘zb.: AEROFOTO SURATGA OLISH qz.: АЭРОФОТОТЫЦИЛЛИМ trm.: HOWA SURATY tr.: HAVA FOTOĞRAFCILIĞI ozr.: HAVA FOTOQRAFIYASI	Joy va unda joylashgan obyektlarni uchish apparatlaridan fotosuratga olish. Joy va joylardagi obyektlarni ilmiy-texnik jihatdan o‘rganib chiqish jarayonida topografik xaritalar hamda joy rejasini tuzish yoki ularga aniqlik kiritish maqsadida qo‘llaniladi.
o‘zb.: AGRESSIYA (TAJOVUZ) qz.: АГРЕССИЯ	Hozirgi xalqaro huquqdagi tushuncha, BMT nizomi nuqtayi nazaridan bir davlat qurolli kuchlarining boshqa davlat yoki xalq

trm.: AGRESSIYA tr.: AGRESYON ozr.: TƏCAVÜZ	(millat) suvereniteti, hududiy daxlsizligi yoki siyosiy mustaqilligiga qarshi g'ayri-qonuniy ravishda har qanday kuch ishlatishi. Tinchlikka va insoniyat xavfsizligiga qarshi og'ir xalqaro jinoyat hisoblanadi. Birinchi bo'lib hujum boshlash yoki bu yo'lda tashabbus ko'rsatish (muayyan davlat tomonidan qurolli kuchlarni birinchi bo'lib qo'llash) agressiyaning zarur alomatidir. Agressiyaning hamma e'tirof etadigan ta'rifini ishlab chiqish kerakligi to'g'risida birinchi bo'lib, 1933-yilda taklif kiritilgan. BMT Bosh Assambleyasining 29-sessiyasi (1974) agressiya ta'rifini qabul qilgan.
o'zb.: AKVALANG (G'AVVOS) qz.: AKBAJAHΓ trm.: SKUBA ÇÜMDÜRIJI tr.: DALIÇ ozr.: AKVALANQÇI	Suv ostida odam nafas olishi uchun yelkaga osib yuriladigan avtonom apparat; siqilgan havo to'ldirilgan ballon va nafas olish apparatidan iborat. 40 metr chuqurlikkacha sho'ng'ish uchun ishlatiladi.
o'zb.: AKKREDITLASH ORGANI qz.: AKKPEДИТТЕУ ОРҒАНЫ trm.: AKKREDITASIYA GURAMASY tr.: AKREDITASYON KURULUŞU ozr.: AKKREDITASIYA ORQANI	O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining akkreditlash jarayonini tashkil etuvchi va o'tkazuvchi matbuot xizmati.
o'zb.: AKKUMULYATOR qz.: AKKУМУЛЯТОР trm.: AKKUMULYATOR tr.: AKÜMÜLATÖR ozr.: AKKUMULYATOR	Energiyani keyinchalik ishlatish uchun yig'uvchi qurilma. Akkumulyator turlari: 1) elektr akkumulyatori elektr energiyasini kimyoviy energiyaga o'zgartirib, kerak bo'lganda kimyoviy energiyani elektr energiyasiga aylantirib beradigan galvanik tizim. Mustaqil elektr energiyasi sifatida (masalan, transportda) foydalaniladi; 2) gidravlik (pnevmatik) akkumulyator nasoslardan (kompressorlardan) keladigan suyuqlik yoki gazning bosim va sarfini baravarlaydi 100–300 atmosfera bosim ostida

	suyuqlikni yig'ib gidravlik presslarga hamda boshqa mashina-qurollarga bir me'yorda berib turadi. Gidravlik va pnevmatik qurilmalarda suyuqlik (gaz) bosimi yoki sarfini kamaytirmaslik uchun qo'llaniladi; 3) issiqlik akkumulyatori issiqlikni (masalan, qozondagi bug' bosimining ortishi hisobiga) yig'ib, unga talab ortganda sarf qilishi mumkin (bosimni pasaytirish bilan); 4) inersiyali akkumulyator salmoqli g'ildirakdan (maxovikdan) iborat bo'lib, undan turli mashinalar, transport vositalari va boshqalarda foydalaniladi. Soatlardagi prujinalar, aviatsiya modellaridagi rezina motor ham energiya akkumulyatori hisoblanadi.
o'zb.: AKSELERATOR qz.: AKCEJEPATOP trm.: TIZLENDIRIJI tr.: AKSELERATÖR ozr.: SÜRƏTLƏNDIRICI	Ichki yonuv dvigateli silindrlariga kelayotgan yonilg'i aralashmasining miqdor rostlagichi. Dvigatel valining aylanish chastotasini o'zgartirib beradi (transport mashinasining harakatini tezlatadi).
o'zb.: AKSELBANT qz.: AKCEJЬ TOБЫ trm.: AXEL TOPARY tr.: AKSELBANT ozr.: AXEL QRUPU	Faxriy qorovul shaxsiy tarkibi va harbiy paradlar ishtirokchilarining tantanalarga kiyiladigan kiyim elementi. Tilla, kumush yoki turli rangli ipdan to'qilgan, uchlari metall poynakli bog'ich bo'lib, o'ng yelkadagi (kamdan-kam hollarda yelkadagi) zar pogonlar ostida qadaladi
o'zb.: AKTIV-REAKTIV SNARYAD qz.: БЕЛСЕНДИ-РЕАКТИВТИ ҚАБЫҚ trm.: IŞJEŇ-REAKTIV GABYK tr.: AKTIF-REAKTIF KABUK ozr.: AKTIV-REAKTIV QABIQ	Artilleriya snaryadi (minasi) bo'lib, uchishi uchun oddiy (faol) va reaktiv zaryadlardan foydalaniladi. Oddiy snaryad ko'rinishiga ega bo'lib, korpusiga uchish masofasini 25–100% ga uzoqlashtirish uchun mo'ljallangan raketa dvigateli o'rnatilgan.
o'zb.: AKUSTIK qz.: АКУСТИКАЛЫҚ trm.: AKUSTIK tr.: AKUSTİK ozr.: AKUSTIKA	Gidroakustik stansiyalarga xizmat ko'rsatuvchi mutaxassis.

o'zb.: AKUSTIKA qz.: АКУСТИКА trm.: AKUSTIKA tr.: AKUSTIK ozr.: AKUSTIKA	Fizikaning tovush hodisalarini, ya'ni jismda mexanik to'liqlarning paydo bo'lishi, tarqalishi va ularni qabul qilish jarayonlarini, tovush hodisasi bilan boshqa fizik hodisalar orasidagi bog'lanishni o'rganadigan bo'limi. Akustika quyidagi sohalarga bo'linadi: umumiy akustika, fiziologik akustika, elektr akustika, me'moriy akustika va qurilish akustikasi, musiqa akustikasi, gidroakustika, atmosfera akustikasi hamda harbiy akustika.
o'zb.: ALOQA YO'LDOSHI qz.: БАЙЛАНЫС СПУТНИГИ trm.: ARAGATNAŞYK HEMRASY tr.: İLETİŞİM UYDUSU ozr.: RABITƏ PEYKI	Qit'alararo ko'p kanalli radiotelefon, fototelegraf, telegraf va televizion aloqalarini o'rnatish maqsadida uchirilgan kosmik aloqa yo'ldoshi. Aloqa yo'ldoshi faol (aktiv) va suyet (passiv) retranslyator bo'lishi mumkin. Aloqa uzoqligi yo'ldoshning Yer sathidan balandligiga, retranslyator ko'rsatkichlariga va aloqa o'rnatishda tanlangan elektr magnit to'liqlar chastotasiga bog'liq. Aloqa tizimi bir yoki bir nechta yo'ldoshdan, ularga o'rnatilgan retranslyatsiya apparatlaridan va yerdagi uzatuvchiqabul qiluvchi apparatlardan iborat.
o'zb.: ALOQA KABELI qz.: БАЙЛАНЫС КАБЕЛИ trm.: ARAGATNAŞYK KABELI tr.: İLETİŞİM KABLOSU ozr.: RABITƏ KABELI	Axborotlarni turli tok chastotalarida uzatish uchun mo'ljallangan kabel.
o'zb.: ALOQA LINIYASI(YO'LLARI) qz.: БАЙЛАНЫС ЖЕЛІСІ trm.: ARAGATNAŞYK LINIYASY tr.: İLETİŞİM HATTI ozr.: RABITƏ XƏTTI	Signallarni uzatkichdan qabul qilgichga tarqatuvchi texnik qurilmalar va fizik muhitlar yig'indisi. Aloqa kanalining tarkibiy qismi. Ko'p kanalli aloqa tizimida ixchamlashtiriladi va bir vaqtning o'zida ko'p kanalga taalluqli bo'ladi. Ba'zan aloqa kanali tarkibiga bir necha aloqa yo'llari ulanadi. Ma'lumotlarni uzatishda foydalaniladigan signallar tarziga ko'ra, elektr, tovush (akustik) va optik aloqa yo'llariga bo'linadi. Mustahkam va sifatli aloqa o'rnatish uchun simli aloqa yo'llari quriladi. Harakatla-

	nuvchi obyektlar, boshqa sayyoralar va kosmos bilan aloqa oʻrnatishda simsiz aloqa yoʻllaridan foydalaniladi.
oʻzb.: ALOQA UZELI qz.: БАЙЛАНЫС ТҮЙІНІ trm.: ARAGATNAŞYK DÜWMESI tr.: İLETİŞİM DÜĞÜMÜ ozr.: RABITƏ QOVŞAĞI	1) Oʻzbekiston Respublikasi aloqa tizimining tarkibiy qismi; 2) aholi, ishlab chiqarish korxonalari, tashkilot va muassasalarga turli aloqa xizmati koʻrsatuvchi aloqa korxonasi; 3) qoʻshinlarning kundalik faoliyatida va operatsiya yoki jangda tashkil etiladigan aloqa qoʻshinlariga mansub kuch va vositalarning tashkiliy-texnik qoʻshilmasi.
oʻzb.: ALOQA QOʻSHINLARI qz.: БАЙЛАНЫС ӘСКЕРЛЕРІ trm.: ARAGATNAŞYK GOŞUNLARY tr.: İLETİŞİM BİRLİKLERİ ozr.: RABITƏ QOŞUNLARI	Qoʻshinlar bilan aloqa bogʻlash va boshqarishni taʼminlash uchun moʻljallangan maxsus qoʻshinlar.
oʻzb.: ALOQA qz.: БАЙЛАНЫС trm.: ARAGATNAŞYK tr.: İLETİŞİM ozr.: ƏLAQƏ	Qoʻshin va qurollarni boshqarish tizimidagi maʼlumotlarning turli vosita va usullar yordamida uzatilishi hamda qabul qilinishi; qoʻshinlar (kuchlar) boshqaruvi taʼminotining asosiy vositasi. Aloqa: uzatiladigan maʼlumot va qoʻllaniladigan yakuniy apparatlarga (aloqa shakliga) koʻra – telefon, telegraf, telekod, televideniye, videotelefon, signalli va feldyeger-pochta aloqasiga; foydalaniladigan vosita va signallarning tarqalish muhitiga (aloqa turiga) koʻra – simli, radio, kosmik, optik, lazerli kabi aloqaga boʻlinadi.
oʻzb.: ALOHIDA INTIZOMIY VZVOD qz.: ЖЕКЕ ТӘРТИПТІК ВЗВОД trm.: AÝRY-AÝRY DÜZGÜN-NYZAM TOPARY tr.: DISIPLİN MÜFREZESİ ozr.: AYRI-AYRI INTIZAM TAĞIMI	Harbiy va ogʻir jinoyatlari uchun sudlangan muddatli harbiy xizmat askarlari jazo oʻtashlari uchun moʻljallangan alohida qism.

o'zb.: ALOHIDA MUDOFAA MAKONI qz.: БӨЛЕК ҚОРҒАНЫС КЕҢІСТІГІ trm.: AÝRY GORAG MEÝDANÇASY tr.: AYRI SAVUNMA ALANI ozr.: AYRI-AYRI MÜDAFIƏ SAHƏSI	Batalyon mudofaasi hududida o'qchilar va tankka qarshi qurollar olovi bilan o'zaro bog'lanmagan, alohida tayanch punktlari (qarshilik ko'rsatish markazlari) tomonidan tashkil etiladigan mudofaa. Odatda, ushbu tayanch punktlari orasi, faqat yopiq o't ochish marralaridagi artilleriya va minomyotlar olovi bilan o'qqa tutiladi. Alohida mudofaa makonlari, asosan, tog', o'rmon, cho'l va dasht hududlari hamda umumiy mudofaa chegaralarida, dushman harakatini cheklash, hujumkorlik ruhida amallarini kechiktirishga majbur qilish va qo'shinlarimiz bo'lajak harakatlarga hozirlik ko'rishi uchun vaqtdan yutish maqsadida tashkil etiladi.
o'zb.: ALTIMETR qz.: АЛТИМЕТР trm.: ALTIMETR tr.: ALTIMETRE ozr.: ALTIMETR	Uchish apparatining parvoz balandligini ko'rsatuvchi asbob. Barometrlı altimetr – uchish apparatining parvoz qilgan yeridan ungacha bo'lgan balandligini, radioaltimetr – uchish apparatining uchib o'tayotgan territoriya ustidan balandligini o'lchaydi.
o'zb.: AMALIY SNARYAD qz.: ПРАКТИКАЛЫҚ СНАРЯД trm.: AMALY DUZAK tr.: PRATİK MERMİ ozr.: PRAKTİK TƏLƏ	Artilleriyaning ko'makchi snaryadi bo'lib, qurolni poligon sinovidan o'tkazish va amaliy (o'quv-jangovar) o't ochish mashg'uloti mobaynida foydalanish uchun xizmat qiladi. Tuzilishi soddalashtirilgan, portlatkichsiz va tanqis bo'lmagan ashyolardan tayyorlanadi.
o'zb.: AMMIAKLI SELITRA qz.: АММИАК СЕЛИТРАСЫ trm.: AMMIAK SELITRAS tr.: AMONYUM NITRAT ozr.: AMMONIUM NITRAT	Brizantli portlovchi moddalarning kichik quvvatli turiga mansub portlovchi modda.
o'zb.: AMORTIZATOR qz.: АМОРТИЗАТОР trm.: AMORTIZATOR tr.: AMORTISÖR ozr.: AMORTIZATOR	Mashinalar (avtomobil, samolyot kabilar) va inshootlarda zarblarning kuchini kamaytiradigan, ularni silkinish va zarb ta'siridan himoya qiladigan qurilma. Amortizatorlarda prujinalar, torsionlar, rezina elementlari,

	shuningdek, suyuqlik va gazlardan foydalaniladi.
o'zb.: AMFIBIYA qz.: ҚОСМЕКЕНДИ trm.: AMFIBIÝA tr.: AMFIBI ozr.: AMFIBIYA	1) quruqlikda ham, suvda ham yurish qobiliyatiga ega jangovar yoki transport mashina. Suzish qobiliyati amfibiya korpusining germetizatsiyasi (suv kirmaydigan-chiqmaydigan qilinishi) va zaruriy suv sig'imi bilan, suvdagi harakati esa suvda olg'a ilgarilatuvchi dvigitel ishi bilan ta'minlanadi. Suzuvchi tanklar, piyodalar jangovar mashinasi, zirhli transportyorlar va shu kabi texnikalar amfibiya hisoblanadi; 2) quruqlikdagi aerodrom va suv havzasidan uchish va qo'nishga moslashtirilgan amfibiya samolyoti (gidrosamolyot); 3) yurish qobiliyatini yaxshilash maqsadida chang'i kuzovi chang'i-qayiq bilan almashtirilgan aerochana.
o'zb.: AMFIBIYA KUCHLARI qz.: АМФИБИЯЛЫҚ КҮШТЕР trm.: AMFIBIÝA GÜYÇLERI tr.: AMFIBI KUVVETLER ozr.: AMFIBI QÜVVƏLƏR	AQSH va boshqa ayrim chet davlatlar harbiy-dengiz flotidagi qurolli kuchlar turi. Dengiz (okean) orqali desant tashlash (qirg'oqqa tushirish) uchun mo'ljallangan.
o'zb.: ANGAR qz.: АНГАР trm.: ANGAR tr.: HANGAR ozr.: ANGAR	Samolyot va vertolyotlarni saqlash, ta'mirlash hamda texnik xizmat ko'rsatish uchun mo'ljallangan inshoot.
o'zb.: ANKER qz.: АНКЕР trm.: ANKER tr.: ANKER ozr.: ANKER	1) soat mexanizmining bir tekis yurishini ta'minlovchi qism (tebranuvchi sanchqi); 2) inshoot va mashinalar ulamalarini mahkamlaydigan qism. Inshootlarda anker terilgan g'ishtlar (devor, poydevorlar va shu kabi) orasiga yotqiziladi. "Anker" atamasi "Oraliq qism" (masalan, ankerli plita) ma'nosida ham ishlatiladi.
o'zb.: ANTENNA qz.: АНТЕННА trm.: ANTENNA	Radio to'lqinlarni tarqatish yoki qabul qilishga mo'ljallangan, odatda radiouzatkich yoki radio (televizion) qabul qilgich bilan

tr.: ANTEN ozr.: ANTEN	birga ishlaydigan qurilma.
o'zb.: ANTIDOTLAR (ZIDDI-ZAHARLAR) qz.: АНТИДОТТАР (АНТИДОТТАР) trm.: ANTIDOTLAR (ANTIDOTLAR) tr.: ANTIDOTLAR (ANTIDOTLAR) ozr.: ANTIDOTLAR (ANTIDOTLAR)	Organizmga singib kirgan zaharlarni zararsizlantiradigan dorilar.
o'zb.: ANTIFRIZLAR qz.: АНТИФРИЗДЕР trm.: ANTIFRIZLER tr.: ANTIFRIZLER ozr.: ANTIFRIZLƏR	Ba'zi moddalarning (etilenglikol, glitserin, anorganik tuz kabilarning) past haroratlarda muzlamaydigan suvli eritmasi. Tashqi havoning harorati – 75°C dan 0°C gacha bo'lganda avtomobil, aviatsiya va traktor dvigatellarini sovitish tizimlarida foydalaniladi.
o'zb.: ARMIYA qz.: ӘСКЕР trm.: GOŞUN tr.: ORDU ozr.: ORDU	1) davlat qurolli kuchlarining majmuyi; 2) qurolli kuchlarning bir qismi, birinchi navbatda quruqlikdagi qo'shinlar; shu ma'noda "armiya" atamasi harbiy-dengiz flotidan farq qilish uchun ishlatiladi; 3) urush davridagi jangovar harakatlarda ishtirok etayotgan qo'shinlar, operativ birlashmalar; 4) turli qo'shin turlarining bir necha birlashmalari va ayrim qismlaridan tashkil topgan tezkor qo'shilma. Umum-qo'shin armiya, tank armiyasi, havo armiyasi kabi armiyalar bo'ladi.
o'zb.: ARMIYA GENERALI qz.: АРМИЯ ГЕНЕРАЛЫ trm.: GOŞUN GENERALLARY tr.: ORDU GENERALLERI ozr.: ORDU GENERALLARI	Qurolli kuchlar oliy ofitserlari tarkibining umumqo'shin harbiy unvoni. General-polkovnik unvonidan so'ng beriladi. 1940-yil 7-may kuni ta'sis etilgan. Harbiy-dengiz floti, harbiy-havo kuchlari va qo'shinlar turida armiya generali unvoniga flot admirali, aviatsiya (artilleriya qo'shinlari, aloqa qo'shinlari) marshali harbiy unvonlari mos keladi. "Marshallik yulduzi" topshiriladi. Mazkur unvon O'zbekiston Respublikasi

	Qurolli Kuchlaridagi oliy harbiy unvon sanalib, O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Oliy Bosh Qo'mondoni va O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vaziriga (urush davrida) beriladi.
o'zb.: ARMİYADAGI MUSOBAQA qz.: АРМИЯДАҒЫ ЖАРЫС trm.: GOŞUNDA ÝARYŞ tr.: ORDUDA YARIŞ ozr.: ORDUDA YARIŞ	Shaxsiy tarkibni tarbiyalash vositasi, qo'yilgan vazifani sifatli bajarish maqsadida harbiy xizmatchilar faolligini safarbar etish. Jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlikning ajralmas qismi.
o'zb.: ARTILLERIYA qz.: АРТИЛЛЕРИЯ trm.: ARTILLERIYA tr.: TOPÇU ozr.: TOPÇU	1) qo'shinlar turi; 2) qurol turi yoki aslahaga mansub anjomlar majmuyi; 3) artilleriya aslahasining tuzilishi, xususiyatlari va jangovar qo'llanilishi haqidagi fan.
o'zb.: ARTILLERIYA DIVIZIYASI qz.: АРТИЛЛЕРИЯЛЫҚ ДИВИЗИЯ trm.: ARTILLERIYA BÖLÜMI tr.: TOPÇU TÜMENİ ozr.: TOPÇU BÖLGÜSÜ	Bir necha artilleriya qismlaridan tashkil topgan birlashma. Aslahalari tarkibiga zambarak, to'p, reaktiv artilleriya qurollari kiradi. Davlat qurolli kuchlarining Oliy Bosh Qo'mondoni zaxirasi sifatida qo'llanilishi mumkin.
o'zb.: ARTILLERIYA POLKI qz.: АРТИЛЛЕРИЯЛЫҚ ПОЛК trm.: ARTILLERIYA POLKY tr.: TOPÇU ALAYI ozr.: TOPÇU ALAYI	Taktik artilleriyaning asosiy tashkiliy qismi. Tarkibidagi aslahalarga bog'liq holda artilleriya polki zambarakli, to'pli, reaktiv, tankka qarshi-qiruvchi bo'lishi mumkin.
o'zb.: ARTILLERIYA SNARYADI qz.: АРТИЛЛЕРИЯЛЫҚ СНАРЯДТАР trm.: ARTILLERIYA SNARYADI tr.: TOP MERMILERI ozr.: TOP MƏRMİLƏRI	Turli nishonlarni yo'q qilish, qorong'i atrofni yoritish, jang maydonini tutun bilan qoplash, shaxsiy tarkibni o'qitish kabi amallarni bajarish uchun mo'ljallangan artilleriya o'q-dorisi.

o'zb.: ARTILLERIYA TAYYORLIGI qz.: Артиллериялық дайындық trm.: ARTILLERIYA OKUWY tr.: TOPÇU EĞİTİMİ ozr.: TOPÇU TƏLİMİ	(Artilleriya olovi qo'llanilgan tayyorgarlik), Hujum oldidan dushmanning o't ochish vositalari, jonli kuch va mudofaa inshootlari kabi nishonlarini (obyektlarini) artilleriyadan o't ochib yo'q qilish, vayron etish. Artilleriya tayyorgarligi jangning umumiy maqsadiga, dushman mudofaasining quvvatiga, hujum qiluvchi qo'shinlar ixtiyoridagi artilleriya va o'q-dori zaxirasiga qarab belgilanadi.
o'zb.: ARTILLERIYA QUROLI qz.: Артиллериялық қару trm.: ARTILLERIYA YARAGY tr.: TOPÇU SILAHI ozr.: TOPÇU SILAHI	Snaryadlarni (minalarni) uloqtirish uchun mo'ljallangan o'qotar qurol turi. Artilleriya quroli: to'plar; zambaraklar; minomyotlar; tisarilmaydigan qurollar kabi rusumlari bo'lib: yerda qo'llaniladigan; tankka qarshi; tankka o'rnatilgan; zenit; aviatsiyada qo'llaniladigan; kema va qirg'oq artilleriyasi quroliga bo'linadi. Artilleriya qurolining asosiy jangovar xususiyatlari jumlasiga: snaryad qudrati, nishonni aniq urishi, tez va uzoqqa otish qobiliyati, o'z olovi bilan manyovr qilish, qo'llanilishdagi ishonchlilik, har qanday sharoitda inkorsizlik xususiyatlari kiradi. Zamonaviy artilleriya quroli: snaryad solinadigan qismi, zatvor va tepki so'ndirgich bilan birgalikdagi – stvoldan va lafetdan tashkil topgan.
o'zb.: ARTILLERIYA QUROLI STVOLINING TIRGAGI (LAFET) qz.: Артиллериялық оқ trm.: ARTILLERIYA BARRELI tr.: TOPÇU LAFETI ozr.: TOPÇU LAFETI	Ustiga artilleriya qurolining stvoli o'rnatiladigan qurilma. Stvolga vertikal va gorizontal burchaklar berish (qurolni yo'naltirish mexanizmlari yordamida), o't ochilgan fursatda qurol tisarilishiga qarshi qurilmalar bilan tisarilish energiyasini so'ndirish va bu paytda vujudga keladigan kuchni qurilma asosiga uzatish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: ARTILLERIYA QUROLINING TISARILISHI qz.: Артиллериялық қарудың басталуы	O't ochilgan fursatda artilleriya qurolining ortga g'ildirashi yoki faqat stvolining tisarilishi. Zamonaviy to'plarning stvollariga ortga tisariladi.

trm.: ARTILLERIYA YARAGY tr.: BIR TOPÇU SILAHININ TETİĞİ ozr.: TOPÇU SILAHININ TƏTIYI	
o'zb.: ARQONLAR (KEMADA) qz.: АРҚАНДАР (БОПТА) trm.: ARKANLAR (BORTDA) tr.: HALATLAR (GEMIDE) ozr.: HALATLAR (GƏMIDƏ)	(kemada) (TAKELAJ) Rangoutlarni, ya'ni yelkanli kemalarning yelkanlariga oid anjomlar, zamonaviy kemalarda esa antenna va kema chiroqlarini o'rnatish, signallarni (bayroqcha va maxsus belgilarni) ko'tarish, yelkanlarni boshqarish, yuklarni ortish-tushirish uchun mo'ljallangan kema abzallarining (tros, zanjir va arqonlarning) majmuyi.
o'zb.: ASBOB qz.: ҚҲПАЛ trm.: GURAL tr.: ALET ozr.: ALƏT	1) mehnat quroli. Muayyan ishni bajarishga mo'ljallangan moslama, qurilma bo'lishi mumkin; 2) o'lchash, tahlil o'tkazish, chizish, isitish va boshqa vazifalarni bajarish vositasi. Mashina-mexanizm va apparatlarning ayrim qismlari ham asbob deb ataladi.
o'zb.: ASBOBLAR qz.: ҚҲПАЛДАР trm.: GURALLAR tr.: ALETLER ozr.: ALƏTLƏR	Ma'lumotlar olib, qayta ishlash uchun mo'ljallangan o'lchov qurilmalari. Harbiy sohadagi turli tizimlarni moslash va boshqarish uchun qo'llaniladigan vositalar. Asboblar vazifasi, ishlash tamoyili, ish rejimi, qo'llanish sohasi va tashilishga ko'ra bir-biridan farq qiladi.
o'zb.: ASLAHAXONA qz.: ҚАРҲ-ЖАРАҚ ҚОЙМАСЫ trm.: MARAGLAR tr.: CEPHANELIK ozr.: CƏBBƏXANA	Qurol-aslaha va o'q-dorilarni yig'ish, hisobini yuritish, ta'mirlash, saqlash va qo'shirlarga topshirish uchun mo'ljallangan muassasa. Ilk bor XVI asrda vujudga kelgan. Aslahaxonalar XIX asrga qadar, asosan armiya uchun qurol-aslaha va o'q-dorilar ishlab chiqish bilan mashg'ul bo'lgan. Zamonaviy aslahaxonalar baza va omborxonalar vazifasini bajaradi. Fransiya va AQSH kabi davlatlarda aslahaxona deb ba'zi kemasozlik zavodlarini atashadi.
o'zb.: ASOSIY ZARBA	Qarshilik ko'rsatayotgan dushmanni tor-mor

qz.: ҲЕҒИЗГИ СОҶҚЫ trm.: ESASY ZARBA tr.: ANA DARBE ozr.: ƏSAS ZƏRBƏ	qilish va operatsiya maqsadi sifatida qo'yilgan vazifani bajarish uchun, qo'shinlar guruhi (flot kuchlari) tomonidan muhim ahamiyatga ega tanlangan yo'nalishda (hududda) beriladigan – hal etuvchi zarba. Asosiy zarba beriladigan yo'nalishda qo'shinlarning (kuch va vositalarning) dushman kuchi hamda vositalaridan ustun keladigan guruhi tashkil qilinadi.
o'zb.: ASOSIY YO'NALISH qz.: ҲЕҒИЗГИ БАҒЫТ trm.: ESASY UGUR tr.: ANA YÖN ozr.: ƏSAS ISTIQAMƏT	Dushmanni tor-mor etish, muhim obyektни qo'lga kiritish kabi maqsadlarda asosiy kuch va vositalar jamlanadigan yo'nalish.
o'zb.: ASOSIY KUCHLAR qz.: ҲЕҒИЗГИ КҮШТЕП trm.: ESASY GÜYÇLER tr.: TEMEL KUVVETLER ozr.: ƏSAS QÜVVƏLƏR	Qo'shirlarga (qo'shilma yoki qismga) tegishli kuch va vositalarning asosiy vazifani bajarish uchun mo'ljallangan - asosiy qismi. Asosiy kuchlar tarkibiga shtatdagi, qo'shimcha berilgan va madad beruvchi kuchlar hamda barcha qo'shin turlari va maxsus qo'shinlarning vositalari kiritiladi.
o'zb.: ATAKA qz.: ШАҒУЫЛ trm.: HÜJÜM tr.: SALDIRI ozr.: HÜCUM	Dushmanni yo'q qilish maqsadida bo'linma, qism va qo'shilmalarning jangovar tartibda, yuksak qizg'inlikka ega olov bilan uyg'unlashgan, shiddatli harakatlari. Hujumkor harakatlarning eng dadil va hal qiluvchi davri. Atakada oldinga shiddatli harakat bilan birga kuchli o't ochib boriladi. Motoo'qchi bo'linmalar atakasi, tanklar atakasi va boshqa ataka turlari qo'llaniladi.
o'zb.: ATOM BOMBASI qz.: АТОМ БОМБАСЫ trm.: ATOM BOMBASY tr.: ATOM BOMBASI ozr.: ATOM BOMBASI	Yadroviy zaryad va vayron qiluvchi katta kuchga ega bo'lgan avia bomba. Portlash yadroviy zanjir reaksiyalariga asoslangan. Dastlabki ikki atom bombasi 1945-yilda AQSH aviatsiyasi tomonidan Yaponiyaning Xirosima (6-avgust) va Nagasaki (9-avgust) shaharlariga tashlanib, ulkan vayronagarchilik keltirgan.
o'zb.: ATTASHE qz.: АТТАШЕ	Diplomatik martaba. Diplomatiya vakolatxonalarida harbiy, harbiy-dengiz, harbiy-

trm.: ATTASE tr.: ATAŞE ozr.: ATTASE	havo, savdo, madaniyat, matbuot masalalari attashelari bo'ladi. Mavqeiga ko'ra, harbiy attashelar diplomatga tenglashtirilib, diplomatik korpus tarkibiga kiritiladi, diplomatik imtiyozlar va daxlsizlik huquqiga ega bo'ladi.
o'zb.: AVANGARD qz.: АВАНГАРД trm.: AWANGARD tr.: AVANGARD ozr.: AVANQARD¹	Umum qo'shin bo'linmadan oldinga yuboriladigan moto o'qchi (tankchi) bo'linma. Avangard <i>marsh davomida</i> yurishdagi qo'riqlov organi hisoblanib, asosiy kuchlarning qarshilikka uchramay olg'a ilgari-lashlari, dushmanning ushbu kuchlarga daf'atan hujum qilishi va muhofaza etila-yotgan qo'shin harakati yo'liga raqibning yerdagi razvedkasining kirishiga yo'l qo'y-maslik, qo'shnlarning yoyilishi va jangga kirishishi uchun qulay sharoit yaratish maq-sadida oldinda hamda alohida yo'nalishlarda ilgarilab borayotgan bo'linmalar tarkibidan yuboriladi. Avangard: <i>hujum davomida</i> belgilangan yo'nalishdagi jangovar ta'minot chegara-larida mudofaaga o'tgan dushman bo'lin-malarini yo'q qilish; <i>dushmanni ta'qib etish davomida</i> – raqibning himoya etuvchi bo'linmalarini qirib tashlash va asosiy kuch-larining chekinish amallarini kechiktirish maqsadida birinchi eshelondagi bo'linmalar tarkibidan yuboriladi.
o'zb.: AVARIYA qz.: АПАТ trm.: AWARIYA tr.: KAZA ozr.: QƏZA	Texnikaning inson halok bo'lmagan tarzda ishdan chiqishi. Biror mexanizm, mashina va shu kabilar-ni ish, harakat vaqtida ishdan chiqishi, buzilishi.
o'zb.: AVIATASHUVCHI AVIATSIYA qz.: ТАСЫМАЛДАУШЫ АВИАЦИЯ trm.: DAŞAYJY AWIASIYA tr.: TAŞIYICI HAVACILIK	Harbiy-dengiz flotining (HDF) (kuchlari-ni) aviatashuvchida joylashadigan aviat-siyasi. Ushbu aviatsiya dushmanning den-gizdagi hamda dengiz bazalaridagi jangovar kema va dengiz transportlari, fazodagi va aerodromlaridagi uchish apparatlari hamda

ozr.: DAŠIYICI AVIASIYA	yerdagi obyektlarini yo‘q qilish, quruqlikdagi o‘z qo‘shinlariga ko‘mak berish uchun mo‘ljallangan. Tarkibiga palubali qiruvchi, hujumchi, suv osti kemalari hamda shu kabilarga qarshi kurashuvchi samolyot va vertolyotlar kiradi. Palubadan uchuvchi va qo‘nuvchi zamonaviy reaktiv samolyotlar, havoga, katapulta yordamida ko‘tariladi, qo‘nayotganida esa maxsus qo‘ndiruvchi ilgak yordamida aerofineshyor trosiga ilashib, ravon to‘xtaydi. Paluba vertolyotlari asosan turbovalli dvigatellar bilan uskunalanadi, uchish massasi 4,5–19 t, parvoz uzoqligi 300–1300 km. Vertolyotlarning qurol-aslahasi ularning bajaradigan vazifasiga ko‘ra belgilanadi.
o‘zb.: AVIATSIYA BOMBASI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ БОМБА trm.: AWIASIYA BOMBASY tr.: HAVA BOMBASI ozr.: HAVA BOMBASI	Uchish apparatlari yordamida tashlanadigan aviatsiya o‘q-dorilari turidan biri. Korpus, zaruriy tarkib (portlovchi modda, yondiruvchi, yorituvchi, tutun purkovchi tarkib), stabilizator, portlatuvchi qurilma va portlatuvchi modda zaryadidan iborat. Jangovar qo‘llashdan oldin bir yoki bir nechta portlatgichlar bilan uskunalaniladi. Vazifasiga ko‘ra – asosiy va ko‘makchi bombalarga bo‘linadi.
o‘zb.: AVIATSIYA ZARBASI qz.: ӘҮЕ СӨҚҚЫСЫ trm.: HOWA ZARBASY tr.: HAVA SALDIRISI ozr.: HAVA HÜCUMU	Yerdagi (dengizdagi) dushman obyektlarini yo‘q qilish, yanchib tashlash maqsadida turli aviatsiya o‘q-dorilari qo‘llangan holda aviatsiyaning dushmanga qisqa vaqt davomida o‘tkazadigan qudratli ta’siri.
o‘zb.: AVIATSIYA YORDAMI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ trm.: AWIASIYA GOLDAWY tr.: HAVACILIK DESTEĞI ozr.: AVIASIYA DƏSTƏYI	Quruqlikdagi qo‘shinlar birlashmasi (qo‘shilmasi) tomonidan o‘tkazilayotgan operatsiya (jang) manfaati uchun aviatsiya tomonidan bajariladigan atakalar, jangovar harakatlar. Aviatsiya madadi – qo‘shinlarga olovli madad berish amalining tarkibiy qismi bo‘lib, qo‘shinlar atakaga ko‘tarilishi bilan boshlanadi. Mazkur amal front (taktik) va armiya aviatsiyasi kuchlari tomonidan

	bajariladi. Asosiy vazifasi – dushmanning yadroviy hujum vositalari, yaqinlashayotgan zaxira kuchlari, boshqaruv punktlari, to‘planib qolgan jonli kuchi va texnikasi hamda front oldi yo‘lagining yaqinidagi hududlarda joylashgan muhim obyektlarini yakson etishdir.
o‘zb.: AVIATSIYA MASHQLARI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ ЖАТТЫҒУЛАР trm.: AWIASIYA MAŞKLARY tr.: HAVACILIK TATBİKATLARI ozr.: AVIASIYA TƏLIMLƏRI	Harbiy-havo kuchlari (HHK) shaxsiy tarkibi jangovar tayyorgarligining asosiy shakllaridan biri. Jangovar vaziyatga maksimal yaqinlashtirilgan vaziyatda o‘tkaziladi. Operativ-strategik, tezkor va taktik turlarga bo‘linib, bir yoki ikki tomonlama o‘tkaziladi. Mustaqil tarzda hamda qurolli kuchlar birlashmalari (qo‘shilmalari) va aviatsiyaning o‘zga turlari mashqlari bilan birgalikda ham o‘tkazilishi mumkin. Qo‘shinlar jangovar tayyorgarligi bilan bog‘liq bo‘lgan aviatsiya mashqlaridan tashqari: namunali, ilmiy-tadqiqot, tajriba uchun uchish kabi mashqlar o‘tkazilishi mumkin.
o‘zb.: AVIATSIYA POLKI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ ПОЛК trm.: AWIASIYA POLKY tr.: HAVACILIK ALAYI OZR.: AVIASIYA ALAYI	Taktik va tezkor-taktik vazifalarni bajarish uchun mo‘ljallangan – harbiy-havo kuchlarining asosiy tashkiliy qismi. Aviatsiyaning bombardimonchi, qiruvchi-bombardimonchi, olis masofalarda harakatlanuvchi bombardimonchi, qiruvchi, razvedkachi, armiya va transport aviatsiyasi polklari bo‘ladi. Aviatsiya polki shtab va aviatsiya eskadrilyasidan tashkil topadi.
o‘zb.: AVIATSIYA TEXNIKASI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ ЖАБДЫҚТАР trm.: AWIASIYA ENJAMLARY tr.: HAVACILIK EKIPMANLARI ozr.: AVIASIYA AVADANLIĞI	Uchish apparatlarining aslaha va jihozlari bilan birgalikdagi (raketa va sun‘iy yo‘ldoshlarsiz) majmuyi. Ba‘zan parvozlarni tayyorlash va ta‘minlash uchun mo‘ljallangan yerdagi vositalar ham shular jumlasiga kiradi.
o‘zb.: AVIATSIYA TIBBIYOTI	Aviatsiyaga oid tibbiy masalalar bilan shug‘ullanuvchi fan sohasi. Vazifasi: kishi-

qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ МЕДИЦИНА trm.: AWIASIÝA LUKMANÇYLYGY tr.: HAVACILIK TIBBI ozr.: AVIASIYA TIBB	larning aviatsiya xizmatiga layoqatliligini tekshirish, uchuvchilarni uchishdan oldin tibbiy ko'rikdan, turli sinov mashqlaridan o'tkazish, samolyotlarning odam organizmiga fiziologik va gigiyenik nuqtayi nazardan qulayligini muhandislar bilan birga tekshirish; baxtsiz hodisalar yuz berganda tibbiy yordam ko'rsatish hamda uchuvchilarni psixologik tomondan chiniqtirish. Uchish vaqtida meteorologiya sharoiti va haroratning o'zgarishi, kislorod parsial bosimining pasayishi, barometrik bosimning bir pasayib, bir ko'tarilib turishi, nurlar, kosmik radiatsiya va boshqa omillar (shovqin, vibratsiya va h.k.) uchuvchi organizmiga ta'sir ko'rsatadi. Bu jihatdan uchuvchi mehnati boshqa kasb egalarinikidan farq qiladi. Aviatsiya tibbiyoti asosan, samolyotda uchadigan xodimlarning mehnat qilishi, dam olishi, uxlashi va ovqatlanishi uchun eng qulay sharoitni o'rganadi, avariya-qutqaruv vositalarining fiziologik-gigiyenik asoslarini ishlab chiqadi. U aviatsiya gigiyenasi, aviatsiya fiziologiyasi, aviatsiya psixologiyasi va uchuvchilarning ish qobiliyatini aniqlash kabi bo'limlardan iborat.
o'zb.: AVIATSIYA QUROLLARI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ ҚАРУ trm.: AWIASIÝA ÝARAGLARY tr.: HAVACILIK SILAHLARI ozr.: AVIASIYA SILAHLARI	Harbiy samolyotlar va boshqa harbiy uchish apparatlariga o'rnatiladigan qurol-aslahalar va ularni qulay ishlatish imkonini beradigan uskunalar. Aviatsiya qurollari samolyotlarga o'rnatiladigan qurollarning barcha turlarini, ularni mustahkam o'rnatadigan vositalarni boshqarish, nishonga olish, bomba tashlash uskuna va moslamalarini, hisoblash uskunalari, aviatsiya aslahalari va bir marta ishlatiladigan boshqa aslahalarni, maxsus yuklarni osadigan va yuk tashlaydigan uskunalarni o'z ichiga oladi, shuningdek, samolyotlar va boshqa uchish apparatlarida bajariladigan o'quv mashqlarida ishlatiladigan apparatlar, shatakka olinadigan

	nishonlar, desant uskunolari ham aviatsiya qurollari hisoblanadi. Uchish apparatlarining qurol-aslahasiga tegishli barcha vositalar – aviatsiya qurol-aslahasi majmuyi deb ataladi. Aviatsiya qurol-aslahasining raketa otuvchi, to‘pdan otuvchi, bombardimonchi, mina va torpeda otuvchi hamda maxsus (yadroviy, kimyoviy va boshqa aviatsiya o‘q-dorilarini qo‘llovchi) turlari mavjud. Ta’minlovchi tizimlarga – dushmanga shikast yetkazuvchi vositalarni joylashtirish, shuningdek, nishonga olish va o‘t ochishni boshqarish (uloqtirish, uchirish) uchun mo‘ljallangan qurilma va moslamalar kiradi. Jangovar suv usti kemalardagi uchish apparatlarining aviatsiya qurol-aslahasi tarkibiga, shu jumladan, suv osti kemalarini qidirish va minaga qarshi kurashning uloqtiriluvchi vositalari ham kiradi.
o‘zb.: AVIATSIYA HIMOYASI qz.: АВИАЦИЯЛЫҚ ҚОРҒАУ trm.: AWIASIYA GORAGY tr.: HAVACILIK KORUMASI ozr.: AVIASIYA QORUNMASI	Dushmanga havo razvedkasini qo‘llash, aviatsiya hamda uchuvchisiz vositalar bilan qo‘shinlar va qurolli kuchlar front ortidagi obyektlarga qarata zarba berishga yo‘l qo‘ymaslik maqsadida amalga oshiriladigan – qiruvchi aviatsiyaning asosiy vazifalaridan biri. Ushbu tadbir aviatsiyaning o‘zga turlariga tegishli qism va bo‘linmalarini himoya qilish uchun ham amalga oshiriladi.
o‘zb.: AVRAL qz.: АВРАЛ trm.: AWRAL tr.: AVRAL ozr.: AVRAL	Barcha yoki deyarli barcha shaxsiy tarkib tomonidan kemada bir vaqtda bajariladigan ish. Bunda shaxsiy tarkib, maxsus “Hamma yuqoriga” signal va komandasi bilan chaqiriladi. Kemani batafsil tartibga keltirish, dokka o‘rnatish uchun tayyorlash va shu kabi tadbirlarni bajarish uchun e‘lon qilinadi.
o‘zb.: AVTOMAT qz.: АВТОМАТТЫ trm.: AWTOMAT tr.: OTOMATIK TÜFEK ozr.: AVTOMATIK	1) avtomatik o‘qotar shaxsiy qo‘l quroli bo‘lib, dushmanning jonli kuchini yo‘q qilish uchun mo‘ljallangan. Avtomat mexanizmlarining avtomatik harakatlari porox gazlari energiyasidan foydalanishga asoslan-

	gan. Ilk bor Rossiyada V.G. Fyodorov tomonidan 1916-yilda ixtiro qilingan.
o'zb.: AVTOMATIK QUROL qz.: АВТОМАТТЫ ҚАРУ trm.: AWTOMAT ÝARAG tr.: OTOMATIK SILAH ozr.: AVTOMATIK SILAH	O't ochuvchi qurol (pulemyot, pistolet, avtomatik miltiq, avtomat, avtomatik to'p kabi qurollar) bo'lib, o't ochilganda porox gazlari bosimining energiyasi yordamida o'qni (snaryadni) harakatga keltirish, qurolni qayta o'qlash va navbatdagi o'q uzish amalini bajarish uchun foydalaniladi.
o'zb.: AVTOMOBIL PARKI qz.: АВТОМОБИЛЬ ПАРКИ trm.: AWTOULAG DURALGASY tr.: OTOPARK ozr.: AVTOMOBIL DAYANACAĞI	1) birlashma, qo'shilma, harbiy qism, korxona, muassasa va idoralarga tegishli turli avtomobillar, avtoshataklar, avtobuslar va tirkamalar majmuyi (qurolli kuchlar miqyosida); 2) avtotexnika saqlanadigan, ta'mirlanadigan va unda xizmat ko'rsatiladigan maxsus jihozlangan joy.
o'zb.: AVTOMOBIL XIZMATI qz.: АВТОКӨЛІК ҚЫЗМЕТІ trm.: AWTOULAG HYZMATY tr.: ASKERİ ARAÇ SERVİSİ ozr.: AVTOMOBIL XİDMƏTİ	Qurol-aslaha, yonilg'i, oziq-ovqat tashish uchun mo'ljallangan maxsus xizmat turi. Jang qilayotgan qismlarga texnikani tashish va yaradorlarni evakuatsiya qilishda xizmat qiladi. O'z avtotransporti bo'lmagan qo'shinlarni ham tashiydi.
o'zb.: AVTOMOBIL QO'SHINLARI qz.: АВТОКӨЛІК ӘСКЕРЛЕРІ trm.: AWTOULAG GOŞUNLARY tr.: MOTORLU BIRLIKLERI ozr.: AVTOMOBIL QOŞUNLARI	Harbiy avtomobil qism va bo'linmalaridan iborat, tashkiliy jihatdan qurolli kuchlarning birlashma, qo'shilma va qurolli kuchlar front orti bo'linmalari tarkibiga kiruvchi maxsus qo'shinlardir. Moddiy vosita va o'q-dorilarni yetkazib berish, shuningdek, yarador hamda bemorlarni evakuatsiya qilish uchun mo'ljallangan. Zamonaviy avtomobil qo'shinlari turli jangovar vaziyatda va yo'l sharoitida yuqori manyovrchanlik hamda ishonchli harakati bilan farq qiladi.
o'zb.: AVTOPILOT qz.: АВТОПИЛОТ	Uchish apparatlarini (samolyot, vertolyot, snaryad va boshqalarni) avtomatik tarzda

trm.: AWTOPILOT tr.: OTOPILOT ozr.: AVTOMATIK PILOT	(uchuvchi ishtirokisiz) boshqarish mexanizmi.
o'zb.: AVF qz.: АВФ trm.: AWF tr.: AVF ozr.: AVF	Muayyan shaxsni jinoiy javobgarlikdan ozod etish yoki unga beriladigan jazoni yengillatish. Odatda, davlat rahbarining qarori bilan amalga oshiriladi.
o'zb.: AXBOROT qz.: АҚПАРАТ trm.: MAGLUMAT tr.: BILGI ozr.: MƏLUMAT	1) voqea-hodisalar haqidagi ma'lumotlar majmuyi; 2) davlatlar o'rtasidagi muzokara va bitim kabilar to'g'risidagi rasmiy xabar; 3) ba'zi davriy nashrlar nomi (masalan, O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasining axboroti).
o'zb.: AXBOROT BERISH qz.: АҚПАРАТ БЕРҮ trm.: MAGLUMAT BERMEK tr.: BILGI SAĞLAMA ozr.: MƏLUMAT VERMƏK	Jangovar vazifani to'g'ri va aniq anglab olish, jangovar harakatni o'z vaqtida bajarish uchun – vaziyat, bajariladigan jangovar vazifa va jangovar harakatni yuritish usuli haqida qo'mondonlik (shtab) tomonidan beriladigan axborotlar. Axborot strategik, taktik va tezkor jihatdan berilishi mumkin.
o'zb.: AYBNOMA qz.: АЙЫПТАУ trm.: AÝYPLAMA tr.: SUÇLAMA ozr.: İTTİHAM	1) muayyan shaxs bo'yniga qo'yilgan jinoyatning haqiqiy holatlari va jinoiy-huquqiy tasnifi. Aybnoma – ayblanuvchi sifatida javobgarlikka tortish to'g'risidagi qaror va ayblovchi fikrida bayon qilinadi; 2) jinoiy jarayonda davlat yoki jamoat ayblovchisining, shuningdek, jabrlanuvchining sudlanuvchi aybini isbotlashga doir faoliyati.
o'zb.: AYLANIB O'TISH qz.: АЙЫПТАУ trm.: AÝYPLAMA tr.: SUÇLAMA ozr.: İTTİHAM	1) qo'shinlarning dushman sarhadlari ichkarisiga chuqur kirib, ortidan zarba berish maqsadida o'tkaziladigan manyovr. Dushmanning jangovar tartiblarida ochiq qolgan qanot va oraliqlar mavjudligida, frontda harakatlanayotgan qo'shinlar bilan hamkorlikda amalga oshiriladi. Aylanib o'tish manyovri dushman qo'shini guruhini qurshab olish va yo'q qilish, qo'shinlar boshqaruvini izdan chiqarish, chekinadigan yo'llaridagi obyektlarni qo'lga kiritish uchun qo'llaniladi;

	2) joyning borish va chiqish qiyin bo'lgan hududi, zaharlangan, vayron etilgan, yong'in yoki suv ostida qolgan zonalarni yengib o'tish usullaridan biri.
o'zb.: AZIMUT qz.: A3ИМУТ trm.: AZIMUTH tr.: AZIMUT ozr.: AZIMUT	Kuzatuvchi turgan nuqta meridian tekisligi bilan kuzatilayotgan nuqta hamda kuzatila-yotgan jism (osmonyoritqichi) orqali o'tuvchi vertikal tekislik orasidagi burchak. Azimutdan nishon ko'rsatish, joyda mo'ljallanish, yo'l yotqizilmagan joylar va ko'rinish cheklangan sharoitda harakatlanish mobaynida, artilleriyadan o't ochish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar tayyorlanayotganida hamda samolyot va kemalarni boshqarishda foydalaniladi. Azimut haqiqiy (astronomik), geodezik, magnit azimutlariga bo'linadi.
o'zb.: ASHADDIY JINOYATCHI qz.: ҚАСҚӨЙ ҚЫЛМЫСКЕР trm.: ZALYM JENAYATÇY tr.: KÖTÜ BİR SUÇLU ozr.: QƏDDAR CINAYƏTKAR	Muqaddam sudlangan va takror jinoyat qilgan shaxs. Jamiyat uchun xavfli bo'lganligi sababli, ular birmuncha og'ir jinoiy javobgarlikka tortiladi.
o'zb.: ASHULA VA RAQS ANSAMBLI qz.: ӘН ЖӘНЕ БИ АҢСАМБЛИ trm.: AÝDYM WE TANS ANSAMBLÝ tr.: ŞARKI VE DANS TOPLULUĞU ozr.: MAHNI VƏ RƏQS ANSAMBLI	Jangchilarni siyosiy, harbiy va madaniy jihatdan tarbiyalashga musiqiy, vokal va xoreografik san'at vositalari orqali ko'mak berish uchun mo'ljallangan – qurolli kuchlarning shtatli badiiy jamoasi.
o'zb.: ASHYOVIIY MULK qz.: МЕШИИК trm.: EMLÄK tr.: EMLAK ozr.: ƏMLAK	Harbiy xizmatchilar faoliyati va maishiy hayoti uchun zaruriy bo'lmish kiyim-kechak, anjom, ko'rpa-to'shak, yuvinishtaranish va poyabzalga mansub ashyolar. Vazifalariga ko'ra ashyoviy mulk shaxsiy foydalanish uchun mo'ljallangan ashyolar (kiyim-kechak), harbiy kiyim buyumlari,

	anjomlar, ko'krak nishonlari, farqlovchi nishonlar va inventar hisobdagi ashyolarga (ya'ni kiyim-kechakning shaxsiy foydalanish uchun mo'ljallanmagan ashyolar, sport va alpinistlikka oid ashyolar, chodirlar, ashyo tikish, ta'mirlash va yuvish uchun mo'ljallangan xo'jalik buyumlariga) bo'linadi.

B

o'zb.: BAZA qz.: ҲЕҒИЗ trm.: ESAS tr.: TEMEL ozr.: BAZA	Asos, negiz, tayanch; 2) omborxona; 3) ta'minot yoki xizmat ko'rsatish bilan shug'ullanuvchi tashkilot.
o'zb.: BAZANI KO'CHIRISH qz.: БАЗАНИ КӨШИРҮ trm.: BAZANY GÖÇÜRİŇ tr.: ÜSSÜ TAŞIMAK ozr.: BAZANI HƏRƏKƏT ETDİRİ	Aviatsiya kuchlarining yangi turkumini yaratish, mavjud turkumlarini kuchaytirish yoki aviatsiyaning harbiy qism va qo'shilmalarini jangovar harakatlar o'tayotgan hududlarga yaqin joylashtirish maqsadlarida aviatsiya kuchlari joylashtirilgan joylarning o'zgartirilishi.
o'zb.: BAYNALMILAL BURCH qz.: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БОРЫШ trm.: HALKARA BORJY tr.: ULUSLARARASI GÖREV ozr.: BEYNƏLXALQ VƏZİFƏ	Insonning (davlatning) o'zga davlat shaxsiga, xalqiga (davlatga) o'z birdamligini (yoki o'zga yuksak ma'naviy sabablarga ko'ra) namoyon etish niyatida qarshi yuritilayotgan siyosatga qarshi kurash olib borish uchun, taraqqiyparvar ijtimoiy-siyosiy va ilg'or iqtisodiy tuzum o'rnatish yoki tiklash uchun iqtisodiy, siyosiy va harbiy yordam berishga intilishini ifodalovchi ma'naviy hamda siyosiy tushuncha.
o'zb.: BAYNALMILAL JANGCHI qz.: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАУЫНГЕР trm.: HALKARA SÖWEŞİJI tr.: ULUSLARARASI SAVAŞÇI ozr.: BEYNƏLXALQ DÖYÜŞÇÜ	Harbiy burchini, bir davlatning qo'shinlari tarkibida o'zga davlat hududida o'tagan (o'tayotgan) harbiy xizmatchi.

o'zb.: BAYROQ qz.: ЖАЛАЙ trm.: BAÝDAK tr.: BAYRAK ozr.: BAYRAQ	Bir cheti tayoq, sim, arqon kabilarga mahkamlangan muayyan rang va o'lchamdagi mato. Ushbu matoda ba'zi gerb, emblemalar tasviri ham bo'lishi mumkin.
o'zb.: BAYROQBOG qz.: ФЛАГШТОК trm.: BAYRAK DİREGİ tr.: BAYRAK DIREĞİ ozr.: BAYRAQ DIRƏYİ	Harbiy kiyimning yelkasi uzra tashlab yuriladigan tasma yoki qayish.
o'zb.: BAYROQDOR qz.: ЖАЛАУТАСУШЫ trm.: BAÝDAK GÖTERİJİ tr.: SANCAKTAR ozr.: BAYRAQDAR	Zimmasiga, jangovar bayroqni olib yurishdek faxriy majburiyat yuklatilgan harbiy xizmatchi.
o'zb.: BAYROQDOR VZVOD qz.: ФЛАГМАН ВЗВОД trm.: BAÝDAKLY BÖLÜK tr.: SANCAKTAR BÖLÜĞÜ SANCAKTAR BÖLÜĞÜ ozr.: FLAQMAN VZVOD	Jangovar bayroqni saf oldiga (tayinlangan joyga) olib chiqish va saqlash joyiga eltib qo'yish mobaynida kuzatib borish uchun qism komandirining buyrugi bilan tayinlangan bo'linma.
o'zb.: BAYROQNI KO'TARISH (TUSHIRISH) qz.: ЖАЛАУШАНЫ КӨТЕПҮ (TYCIPY) trm.: BAÝDAGY GALDYR (DÜŞÜRİŇ) tr.: BAYRAĞI INDIRMEK ozr.: BAYRAĞI QALDIRMAQ (ENDIR)	Harbiy-dengiz floti kemalarida o'tkaziladigan kundalik taomil (marosim).
o'zb.: BAKTERIOLOGIK (BIOLOGIK) QUROL qz.: БАКТЕРИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАРҮ trm.: BAKTERIOLOGIKI ÝARAG tr.: BAKTERIYOLOJIK SILAH ozr.: BAKTERIOLOJI SILAH	Odam, hayvon va o'simliklarni yoppasiga kasallantirish maqsadida zararlantirib, kasallikka chalintirilgan jonivorlar (hasharot, kemiruvchi va boshqalar) orqali tarqatiladigan yoki o'q-dorilarga joylangan suspenziya (biror moddaning boshqa suyuq modda ichida mayda zarra yoki tomchi holida suzib yuradigan eritmasi) va kukun holida qo'llaniladigan bakterial vositalar (bakteriya, virus, rikketsiya va zamburug'lar hamda ular o'zidan hosil qiladigan zaharli mahsulotlar).

o‘zb.: BALLISTIK RAKETA qz.: БАЛЛИСТИКАЛЫҚ ЗЫМЫРАН trm.: BALLISTIK RAKETA tr.: BALISTIK FÜZE ozr.: BALLISTIK RAKET	Dvigateli to‘xtagandan so‘ng ballistik trayektoriya (erkin otiladigan jism trayektoriyasi) bo‘ylab uchadigan raketa.
o‘zb.: BALLISTIKA qz.: БАЛЛИСТИКА trm.: BALLISTIKA tr.: BALLISTIKA ozr.: BALLISTIKA	Artilleriya snaryadlari, boshqarilmaydigan raketalar, mina, bomba, o‘q va boshqaning otiladigan mahaldagi harakatini o‘rgandigan fan.
o‘zb.: BANNIK qz.: БАННИК trm.: BANNIK tr.: BANNIK ozr.: BANNIK	Artilleriya to‘pining stvolini tozalash uchun mo‘ljallangan asbob.
o‘zb.: BARABANCHI qz.: БАРАБАНШЫ trm.: DEPREKÇI tr.: DAVULCU ozr.: TƏBİLÇI	Saf tayyorgarligi mashg‘ulotlari va safda turib bajariladigan turlicha harakatlar mobaynida qo‘llaniladigan barabanni chalishga o‘rgatilgan harbiy xizmatchi.
o‘zb.: BARJA qz.: БАРЖА trm.: BARGEA tr.: MAVNA ozr.: BARJA	Mustaqil harakatlanadigan yoki shatakka olingan tarzda yoxud itaruvchi kema yordamida suzadigan yuk tashishga mo‘ljallangan kema.
o‘zb.: BARRIKADA (KO‘CHABAND) qz.: БАРРИКАДА trm.: BARRIKADA tr.: BARIKAT ozr.: BARRIKADA	Hujum qilayotgan dushmandan himoyalaniş maqsadida ko‘cha, yo‘l, ko‘prik va tog‘dagi so‘qmoqlarga ko‘ndalang o‘rnatiladigan qum to‘ldirilgan qop, to‘sin, tosh, xodalar, qulatilgan daraxtlar kabi ashyolar-dan quriladigan to‘siq.
o‘zb.: BATALYON qz.: БАТАЛЬОН trm.: BATALYON tr.: TABOR ozr.: TABUR	Brigadaning asosiy taktik bo‘linmasi bo‘lib, 3-4 vzvodlar va maxsus (aloqa, razvedka va o‘zga) guruhlardan iborat.
o‘zb.: BATAREYA qz.: БАТАРЕЯ trm.: BATAREYA tr.: BATARYA ozr.: BATAREYA	Artilleriya divizionining (polki yoki brigadasining) asosiy o‘t ochuvchi va taktik bo‘linmasi bo‘lib, 2-3 o‘t ochuvchi guruhlar va boshqarmadan (boshqaruv guruhidan) iborat.

o'zb.: BATISKAF qz.: БАТИСКАФ trm.: BATISKAF tr.: BATISKAF ozr.: BATISKAF	Okeonografik va boshqa tadqiqotlarda foydalaniladigan, chuqur suv ostida ishlaydigan o'ziyurar apparat.
o'zb.: BEDARAK YO'QOLGAN qz.: ЖОҒАЛҒАН trm.: DEREKSIZ ÝITDI tr.: KAYBOLAN ozr.: ITKIN	Daraksiz yo'qligi belgilangan tartibda tasdiqlangan shaxs.
o'zb.: BETARAFLIK qz.: БЕЙТАРАПТЫҚ trm.: BITARAPLYK tr.: TARAFSIZLIK ozr.: BITƏRƏFLIK	Urushda qatnashmaslik, tinchlik davrida esa – harbiy bloklarda ishtirok etishdan voz kechish.
o'zb.: BILDIRISHNOMA (BILDIRUV) qz.: ЕЦЕП БЕРУ trm.: DUÝDURYŞ (XABARNOMA tr.: BILDIRI ozr.: HESABAT	Harbiy xizmatning turli masalalari borasida harbiy xizmatchining boshliqqa beradigan og'zaki yoki yozma ma'lumoti.
o'zb.: BINOKL (DURBIN) qz.: ДЫРҒЫ trm.: DÜRBÜ tr.: DÜRBÜN ozr.: DURBIN	O'zaro parallel qilib ulangan ikkita durbindan iborat optik asbob.
o'zb.: BIOLOGIK ZARARLANGAN ZONA qz.: БИОЛОГИЯЛЫҚ ЗАҚЫМДАЛҒАН АЙМАҚ trm.: BIOLOGIKI TAÝDAN ZEPER ÝETEN ZONA tr.: BIYOLOJIK ENFEKSIYON BÖLGESI ozr.: BIOLOJI ZƏDƏLƏNMIŞ ZONA	Shaxsiy tarkib, aholi va hayvonlar orasida yuqumli kasalliklarning avj olish xavfi vujudga kelgan bakteriologik qurol ta'siriga gирiftor bo'lgan hudud.
o'zb.: BIOLOGIK QUROL qz.: БИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАРУ	Ommaviy qirg'in qurol bo'lib, insonga o'tkazadigan ta'siri hayvon organizmida urchish va ko'payish qobiliyatiga ega mik-

trm.: BIOLOGIKI ÝARAG tr.: BIYOLOJIK SILAH ozr.: BIOLOJI SILAH	roorganizmlarning kasallik qo'zg'atuvchi xususiyatlaridan foydalanishga asoslangan.
o'zb.: BIR KECHA-KUNDUZLIK (SUTKALIK) PAYOK qz.: БІР ТӘУЛІКТІК ПАӘК trm.: GIJE-GÜNDIZLYK tr.: GÜNLÜK RASYONLAR ozr.: GÜNDƏLIK PAYOK	Oziq-ovqat mahsulotlarining bir nafar harbiy xizmatchi sutka davomida ovqatlanishi uchun belgilangan me'yorlar bo'yicha miqdori.
o'zb.: BIR KECHA-KUNDUZLIK QAYDNOMA (VEDOMOST) qz.: БІР ТӘУЛІКТІК БЕДОМОСТЪ trm.: GIJE-GÜNDIZLYK HASABY tr.: BIR GÜNLÜK HESAP ozr.: BIR GÜNLÜK HESAB	Harbiy qism (kema), muassasa shaxsiy tarkibining miqdoriy hisobini yuritish uchun mo'ljallangan hujjat.
o'zb.: BIR TOMONLAMA SULH qz.: БІРЖАҚТЫ БІТІМГЕРІШІЛІК trm.: BIRTARAPLAYYN ÝARAŞYK tr.: TEK TARAFLI ATEŞKES ozr.: BIRTƏRƏFLI BARIŞIQ	Urush olib borayotgan mamlakatlar ittifoqiga kirgan davlatlardan birining o'z ittifoqchilarini ogohlantirmay yoki ularning roziligini olmay, dushman bilan tuzgan sulh shartnomasi.
o'zb.: BIRIKTIRILADIGAN JIHOZLAR qz.: ТИРКЕЛГЕН ЖАБДЫҚ trm.: BIRIKDIRILEN ENJAMLAR tr.: BAĞLI CIHAZLAR ozr.: ƏLAVƏ EDILMIŞ CIHAZLAR	Muhandislik ta'minotiga oid vazifalarni bajarish uchun jangovar va transport mashinalariga (tank, shatak, traktor, avtomobil kabilarga) biriktiriladigan (tirkaladigan) mexanizmlar.
o'zb.: BIRINCHI NAVBATDAGI VAZIFA	Quruqlikdagi qo'shnlarning bo'linma, qism, qo'shilma va birlashmasi oldiga,

qz.: БІРІНШІ КЕЗЕКТЕГІ МИНДЕТ trm.: ILERI TUTULYAN WEZIPE tr.: İLK ÖNCELİK GÖREV ozr.: BIRINCI PRIORITET VƏZIFƏ	hujumni boshlash va yuritish uchun qo'yilgan jangovar vazifaning birinchi navbatda amalga oshiriladigan qismi.
o'zb.: BIRLASHMA qz.: БИРІГҮ trm.: BIRLEŞMESI tr.: BIRLEŞME ozr.: BIRLƏŞMƏ	Tarkibiga bir necha qo'shilma yoki kichik tarkibli birlashmalar, shuningdek, alohida qism va muassasalar kiritilgan harbiy tuzilma.
o'zb.: BLINDAJ qz.: БЛИНДЖ trm.: BLINDAJ tr.: BLINDAJ ozr.: BLINDAJ	4–8 nafar shaxsiy tarkib uchun mo'ljallangan pana joy turi.
o'zb.: BOMBA qz.: БОМБА trm.: BOMBA tr.: BOMBA ozr.: BOMBA	1) aviatsiya o'q-dorilarining asosiy turlaridan biri; 2) harbiy-dengiz floti kemalari tomonidan suv ostidagi nishonlarga shikast yetkazish uchun qo'llaniladigan snaryad.
o'zb.: BOMBA TASHLASH (OTISH) qz.: БОМБА ЛАҚТЫРУ trm.: BOMBA TAŞLA tr.: BOMBAYI BIRAK (ATMAK) ozr.: BOMBA ATMAQ	Uchish apparati ekipajining ko'rsatilgan obyektga (nishonga) qarata nishonga olish va bomba tashlash bo'yicha bajaradigan harakatlarining majmuyi.
o'zb.: BOMBAPANA qz.: БОМБАПАНА trm.: BOMBADAN GORAG YERI tr.: SIĞINAK ozr.: SIĞINACAQ	Kishilarni raketa, aviatsiya bombalari va artilleriya snaryadlaridan himoya qilish maqsadida qurilgan pana joy.
o'zb.: BOMBARDIMON- CHI AVIATSIYA qz.: БОМБАЛАУШЫ АВИАЦИЯ trm.: BOMBALY AWIASIYA tr.: BOMBARDIMAN	Harbiy-havo kuchlarining asosiy zarbdor kuchi. Bombardimonchi aviatsiyaning asosiy vazifasi: yalpi, keng ko'lamdagi hujumdan yoki jangdan oldin dushman aerodromlariga, dengizdagi harbiy kemalarga bomba va raketa tashlab vayron qilish hamda qirish, dushman qo'shinlarining

HAVACILIĞI oʻzr.: BOMBARDMANÇI AVIASIYA	jangovarlik holatini susaytirish hamda harbiy-ruhiy jihatdan ta'sir etish.
oʻzb.: BOMBARDIMON-CHI SAMOLYOT qz.: БОМБАЛАУШЫ ҰШАК trm.: BOMBALY UÇAR tr.: BOMBARDIMAN UÇAĞI oʻzr.: BOMBARDMANÇI TƏYYARƏ	Dushmanning yer va dengizdagi obyektlarini bomba hamda raketalar bilan yoʻq qilish uchun moʻljallangan jangovar samolyot.
oʻzb.: BOMBARDIMON-CHI QUROL-ASLAHA qz.: БОМБАЛАУШЫ ҚАРУ-ЖАПАҚ trm.: BOMBALY ҲАРАГЛАР tr.: BOMBARDIMAN SILAHLARI oʻzr.: BOMBARDMANÇI SILAHLAR	Uchish apparatlarining qurol-aslahasi boʻlib, tarkibiga aviatsiya bombalari, bombali kasseta va bogʻlamalar, shuningdek, moʻljalga olish moslamalari hamda bombardimonchi qurilmalar kiradi.
oʻzb.: BORT JURNALI qz.: БОРТТЫҚ ЖҮРНАЛ trm.: BORT GÜNDELIGI tr.: BORT DERGISI oʻzr.: BORT LOG	Belgilangan shakldagi parvoz hujjati boʻlib, parvoz uchun vazifa olishdan toki samolyot qaytib qoʻnganiga qadar kechgan parvoz haqidagi barcha ma'lumotlarni yozib borish uchun moʻljallangan.
oʻzb.: BOSQINCHILIK qz.: БАҚҚЫНШЫДЫҚ trm.: ÇOZUŞ tr.: ISTILA oʻzr.: IŞĞAL	Bir yoki bir necha davlatlarning oʻzga davlat ichki ishlari yoki uning uchinchi davlat bilan oʻrnatgan munosabatlariga zoʻravonlik bilan aralashuvi.
oʻzb.: BOTIRLIK qz.: БАТЫЛДЫҚ trm.: GAÝDUWSYZLYK tr.: CESARET oʻzr.: CƏSARƏT	Vujudga kelgan vaziyatdan qat'i nazar qoʻyilgan maqsadga erishish yoʻlida uzil-kesil harakatlar bajarish, tanlagan gʻoya va tamoyillarga sodiq qolishni taqozo etadi.
oʻzb.: BOTSMAN qz.: БОТСМАН trm.: BOTSMAN tr.: BOTCU oʻzr.: BOTSMAN	Kemadagi kichik komandirlar tarkibiga mansub lavozim.

o'zb.: BOS STARSHINA qz.: БАС СЕРЖАНТ trm.: BAŞ SERGEANT tr.: BAŞ ÇAVUŞ ozr.: BAŞ ÇAVUŞ	Harbiy-dengiz floti va chegara qo'shinlari tasarrufidagi dengiz (daryo) qismlariga mansub harbiy unvon. Armiyaning katta serjant unvoniga mos keladi.
o'zb.: BOSH UZATMA qz.: БАҚЫШ ТЫЦИР trm.: BAŞ GEÇİRME / tr.: ANA DIŞLI / ANA ŞANZIMAN ozr.: ƏSAS ÖTÜRÜCÜ /	Avtomobil va boshqa o'ziyurar mashinalar transmissiyasining tishli mexanizmi.
o'zb.: BOSHLIQ qz.: БАСТЫҚ trm.: BAŞLYGY tr.: ŞEF ozr.: RƏIS	Bo'ysunuvchi shaxsiy tarkibga nisbatan – muayyan huquq va majburiyatlarga ega mansabdor shaxs.
o'zb.: BOSHQARILADIGAN BOMBA qz.: БАҚАРЫЛАТЫН БОМБА trm.: UGRUKDYRYJY BOMBA tr.: GÜDÜMLÜ BOMBA ozr.: IDARƏOLUNAN BOMBA	Aviatsiya bombasi turi. Quruqlik va dengizdagi kichik hajmli muhim nishonlarga tashlanadi.
o'zb.: BOSHQARILADIGAN ZENIT RAKETASI qz.: БАҚАРЫЛАТЫН ЗЕНИТТИК ЗЫМЫРАН trm.: UÇARA GARŞY RAKETA UGRUKDYRDY tr.: GÜDÜMLÜ UÇAKSAVAR FÜZESI ozr.: IDARƏ OLUNAN ZENIT RAKETI	Havo nishonlarini urib tushirish uchun mo'ljallangan, reaktiv dvigatelga ega – uchuvchisiz uchish apparati.
o'zb.: BOSHQARISH PULTI qz.: БАҚАРУ ПУЛЬТИ trm.: DOLANDYRYŞ PANELI tr.: KONTROL PANELI ozr.: IDARƏ PANELI	Stol, ustun, stend (maxsus taxta) ko'rinishiga ega qurilma. Yuza tomoniga boshqarish organlari bilan ma'lumotlarni tasvirllovchi vositalar o'rnatilgan bo'lib, ushbu vositalar yordamida operator tomonidan boshqarilayotgan obyektga ta'sir o'tkaziladi va zaruriy ma'lumotlar olinadi.

o'zb.: BOSHQARUV ORGANLARI qz.: БАҚҚАРУВ ОРГАНДАРЫ trm.: DOLANDYRYŞ EDARALARY tr.: YÖNETİM ORGANLARI ozr.: IDARƏETMƏ ORQANLARI	Mudofaa vazirligi tizimidagi qo'shinlarni idora etish uchun mo'ljallangan qo'mondonlik, shtab, boshqarma, bo'lim kabi doimiy (shtatda ko'zda tutilgan) yoki vaqtincha tashkil etiladigan (shtatdan tashqari) organlarning umumiy nomlanishi.
o'zb.: BOSHQARUV PUNKTLARI qz.: БАҚҚАРУВ НУҚТАЛАРИ trm.: DOLANDYRYŞ NOKATLARY tr.: YÖNETİM NOKTALARI ozr.: IDARƏETMƏ NÖQTƏLƏRI	Jangovar harakatlarni tayyorlash va yuritish yoki jangovar navbatchilik o'tash mobaynida qo'mondon (komandir) shtab ofitserlari bilan birgalikda qo'shinlarni (kuchlarni) boshqarish borasidagi amallar bajaradigan, maxsus jihozlangan va texnik vositalar bilan ta'minlangan joylar.
o'zb.: BOSHQARUVNING OPERATIVLIGI qz.: БАҚҚАРУВДЫҢ ТИИМДІЛІГІ trm.: DOLANDYRMAGYŇ AMALY NETIJELILIGI tr.: YÖNETİMİN VERİMLİLİĞİ ozr.: IDARƏETMƏNİN SƏMƏRƏLİLİYİ	Qo'mondonlar (komandirlar) va shtablarining bo'ysunuvchi qo'shinni qo'yilgan vazifani muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlovchi muddatlarda boshqara olish qobiliyati.
o'zb.: BRIGADA qz.: БРИГАДА trm.: BRIGADA tr.: TUGAY ozr.: BRIQADA	Qurolli kuchlarning taktik birlashmasi. Motoo'qchi, tank, artilleriya, aloqa va shu kabi brigadalar bo'ladi.
o'zb.: BRIZANTLI PORTLOVCHI MODDALAR qz.: БРИЗАНТТЫ ЖАРЫЛҒЫШ ЗАТТАР trm.: BRIZANT PARTLAÝJY MADDALAR	Portlatish ishlarini amalga oshirish va turli o'q-dorilarni tayyorlash mobaynida qo'llaniladigan portlovchi moddalarning asosiy guruhlaridan biri.

tr.: BRIZANTLU PATLAYICI MADDELER ozr.: BRIZANT PARTLAYICI MADDƏLƏR	
o'zb.: BUYRUQ qz.: ТАПСЫРЫС (КОМАНДА) trm.: BUÝRUK tr.: KOMUT ozr.: ƏMR	1) yakkaboshchilikka asoslangan huquqiy hujjat, 2) qurolli Kuchlarda boshliqning bo'ysunuvchilar tomonidan ijro etishi shart bo'lgan yozma yoki og'zaki ko'rsatmasi.
o'zb.: BUYUM SAQLASH XONASI qz.: ЗАТТАРДЫ САҚТАУ БӨЛМЕСІ trm.: ELEMENT SAKLAN'YAN OTAG tr.: EŞYA DEPOLAMAK ODASI ozr.: ƏŞYALAR SAXLAMA OTAĞI	Muddatli harbiy xizmat askarlarining shaxsiy buyumlari va umumiy foydalanish uchun mo'ljallangan moddiy-maishiy mulk saqlanadigan vzvod (batareya) yotoqxonasiidagi xona.
o'zb.: BO'YSUNISH QOIDALARI qz.: МОЙЫНСҮНУШЫЛЫҚ ЕРЕЖЕЛЕРІ trm.: BOÝUN BOLMAK DÜZGÜNLERİ tr.: ITAAT KURALLARI ozr.: ITAƏT QAYDALARI	Lavozimi (harbiy unvoni) kichik harbiy xizmatchilarning bu ma'noda katta shaxslarga darajama-daraja xizmatga oid bo'ysunish qoidolari.
o'zb.: BO'YSUNMASLIK qz.: БАҒЫНБАУ trm.: BOÝUN EGMEZLIK tr.: ITAATSIZLIK ozr.: ITAƏTSIZLIK	Komandir (boshliq) buyrug'ini ijro etishdan ochiqdan ochiq bo'yin tovlash yoki shu ma'nodagi ongli ijrosizlik. Harbiy jinoyat sifatida ko'riladi.
o'zb.: BO'YSUNUVCHI qz.: БАҒЫНШТЫ trm.: BOÝUN EGÝÄR tr.: ITAATKÂR ozr.: ITAƏTKAR	Xizmat maqomi (egallab turgan lavozimi) va harbiy unvoniga ko'ra – komandirning (boshliqning) hamda yuqori pog'onadagi mansabdor shaxslarning buyruq va ko'rsatmalarini so'zsiz, aniq bajarishga majbur bo'lgan harbiy xizmatchi.

o'zb.: BO'LAJAK OFITSER UNIVERSITETI qz.: БОЛАШАК ОФИЦЕРЛИК УНИВЕРСИТЕТ trm.: GELJEKKI OFISER UNIWERSITETI tr.: GELECEKTEKI SUBAY ÜNİVERSİTESİ ozr.: GƏLƏCƏK ZABIT UNİVERSİTETİ	O'rta maktablarning bitiruvchi sinf o'smirlariga harbiy kasb borasida axborot berish va ularni oliy harbiy bilim yurtlariga o'qishga kirish uchun tayyorlash shakllaridan biri.
o'zb.: BO'LINMA qz.: БӨЛІМДЕР trm.: BÖLÜM tr.: ŞUBE, BÖLME, BÖLÜM ozr.: HİSSƏ	Ayrim davlatlar qurolli kuchlarining quruqlikdagi qo'shinlar vzvodi tarkibiga harbiy dengiz kuchlarida komanda hisobiga kiritilgan 6–12 kishidan iborat harbiy tuzilma.
o'zb.: BO'SH VAQT qz.: БОС ВАҚИТ trm.: BOŞ WAGT tr.: BOŞ ZAMAN ozr.: BOŞ VAXT	Harbiy qism kun tartibida muddatli harbiy xizmat askarlarining shaxsiy ishlari uchun (ko'ngilochar o'yinlar, maktub yozish, kutubxonaga borish) ko'zda tutilgan vaqt oralig'i.

D

o'zb.: DAVLAT BAYROG'I qz.: MEMJEKETTİKTY trm.: DÖWLET BAÝDAGY tr.: ULUSAL BAYRAK ozr.: DÖVLƏT BAYRAĞI	Maqomi, tasvirlanishi, rangi, o'lchamlari, ko'tariladigan vaqti va joylari, Davlat bayrog'i uchun javobgarlik "O'zbekiston Respublikasining Davlat bayrog'i to'g'risida"gi Qonunda tavsiflangan – davlatimizning rasmiy belgisi. Davlat mustaqilligining ramzi.
o'zb.: DAVLAT GERBI qz.: MEMJEKETTİK ЕЛТАҢБА trm.: DÖWLET GERBI tr.: DEVLET ARMASI ozr.: DÖVLƏT GERBI	Tavsifi qonunlarda yoritilib o'tiladigan, davlatning rasmiy farqlovchi nishoni.
o'zb.: DAVLAT MADHIYASI qz.: MEMJEKETTİK	Davlat gerbi va davlat bayrog'i bilan bir qatorda davlat rasmiy ramzi hisobla-

ӘНҲАҲ trm.: DÖWLET GIMNI tr.: MILLI MARŞ ozr.: MILLI HIMN	nadigan she'riy-musiqiy tantanavor asar, gimn.
o'zb.: DAVLAT SIRI qz.: MEMLEKETLIK QYPIYA trm.: DÖWLET SYRY tr.: DEVLET SIRRI ozr.: DÖVLƏT SIRRI	Harbiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy va boshqa mazmundagi, davlat ahamiyatiga ega va davlat tomonidan maxsus muhofaza etiladigan muhim ma'lumotlar.
o'zb.: DAVLAT CHEGARALARI TO'G'RI SIDAGI QONUN qz.: MEMLEKETLIK SHEKAPALAP TYRALY ZAŇ trm.: DÖWLET SERHETLERI BARADAKY KANUN tr.: EYALET SINIRLARI KANUNU ozr.: DÖVLƏT SƏRHƏDLƏRI HAQQINDA QANUN	O'zbekiston davlatining O'zbekiston Respublikasi Davlat chegaralari to'g'risidagi umumiy qonun-qoidalarini, chegara hududi va chizig'idagi rejimni, davlat organlari, jamoat tashkilotlari va fuqarolarning Davlat chegaralarini muhofaza qilishdagi ishtirokini va O'zbekiston Respublikasi Davlat chegaralari to'g'risidagi qonunchilikni buzganligi uchun javobgarlikni belgilab beruvchi – me'yoriy-huquqiy akt (rasmii hujjat).
o'zb.: DAVLAT CHEGARASI qz.: MEMLEKETLIK SHEKAPA trm.: DÖWLET SERHEDI tr.: EYALET SINIRI OZR.: DÖVLƏT SƏRHƏDI	Davlatning quruqlik va suvdagi doirasini belgilaydigan chiziq. Bu chiziq ustidan o'tadigan vertikal sath, shu davlatning havo chegarasi hisoblanadi.
o'zb.: DAVLAT CHEGARASINI QO'RIQLASH qz.: MEMLEKETLIK SHEKAPAHY KYZETY trm.: DÖWLET SERHEDINI GORAMAK tr.: DEVLET SINIRININ KORUNMASI ozr.: DÖVLƏT SƏRHƏDININ QORUNMASI	Muayyan davlatning quruqlik, suv va havodagi chegaralari daxlsizligini ta'minlash, shuningdek, chegaradagi siyosiy va iqtisodiy manfaatlarini muhofaza etish borasida, mamlakatning tegishli qonunlariga muvofiq amalga oshiriladigan tadbirlar tizimi.
o'zb.: DALA KO'NIKMASI qz.: DAJALYK DAFDYLA trm.: MEYDAN BAŞARNYKLARY tr.: SAHA BECERILERI ozr.: SAHƏ BACARIQLARI	Qurolli kuchlar shaxsiy tarkibining ko'nikma va mahoratlari.

o'zb.: DALA OSHXONALARI qz.: ДАЛА АСХАНАЛАРЫ trm.: MEYDAN AŞHANALARY tr.: TARLA MUTFAKLARI ozr.: SAHƏ MƏTBƏXLƏRI	Jangovar vaziyat, mashqlar, dala chiqishi kabi sharoitda qo'shinlar shaxsiy tarkibi uchun issiq ovqat tayyorlash va uni transportda tashish vositalari.
o'zb.: DVIGATEL qz.: ҚОЗҒАЛТҚЫШ trm.: MOTOR tr.: MOTOR ozr.: MÜHƏRRIK	Biror turdagi energiyani (masalan suv, shamol energiyasini) mexanik energiyaga aylantirib beradigan mashina.
o'zb.: DVIJTEL qz.: ҚОЗҒАЛТҚЫШ trm.: MOTOR tr.: MOTOR ozr.: MÜHƏRRIK	Jangovar zaharlovchi va kuchli ta'sirga ega moddalar bilan zararlangan joylar, shuningdek, qurol-yarog', jangovar texnika, kiyim-kechak va boshqalarni kimyoviy moddalar, eritmalar yordamida zararsizlantirish.
o'zb.: DEGAZATSIYA qz.: ГАЗСЫЗДАНДЫРУ trm.: DEGASSING tr.: GAZ GIDERME ozr.: QAZDAN TƏMIZLƏYIN	Kimyoviy zaharli moddalarni zararsizlantiruvchi kimyoviy vositalar.
o'zb.: DEGAZATSIYA MASHINALARI qz.: ГАЗСЫЗДАНДЫРУ МАШИНАЛАРЫ trm.: ÖÇÜRİJİ MAŞYNLAR tr.: GAZ GIDERME MAKINELERI ozr.: QAZ ALMA MAŞINLARI	Qurol-aslaha, harbiy texnika, transport, kiyim-kechak, himoya vositalari, mudofaa istehkomlari, joy hududlarida degazatsiya, dezaktivatsiya, dezinfeksiya va dezinseksiya tadbirlarini o'tkazish uchun mo'ljallangan mexanizatsiya vositalari.
o'zb.: DEGAZATSIYA-LOVCHI MODDALAR qz.: ГАЗСЫЗДАНДЫРҒЫШ-ТАР trm.: GORAG SERIŞDELERI tr.: GAZ GIDERME MADDELERI ozr.: QAZDAN TƏMIZLƏYICI MADDƏLƏR	Shaxsiy tarkibning radioaktiv zararlar bilan zaharlanishini oldini olish maqsadida qurol, harbiy-texnika, kiyim-kechak, oziq-ovqat, tuproq, bino va inshootlar kabi zararlangan obyektlar, shu jumladan suvdan radioaktiv moddalarni yo'q qilish usuli.
o'zb.: DEZAKTIVATSIYA qz.: ЗАЛАЛСЫЗДАНДЫРУ trm.: ZYÝAN BERMEK	Harbiy xizmatdan butunlay bo'yin tovlash maqsadida harbiy qism yoki xizmat joyini ongli ravishda o'zboshim-

tr.: DEKONTAMINASYON ozr.: ZƏRƏRSIZLƏŞDIRMƏ	chalik bilan tashlab ketish, shuningdek, shu maqsadda xizmat joyiga yetib kelmaslikdir.
o'zb.: DEZERTIRLIK (QOCHOQLIK) qz.: ДЕЗЕРТЕР(БОСҚЫН) trm.: ÇÖL (BOSGUN) tr.: KAÇAK (MÜLTECI) ozr.: QAÇQIN (QAÇQIN)	Kasallik qo'zg'atuvchisini tarqatuvchi zararkunanda bo'g'imoyoqlilarni (chivin, pashsha, bit, kana, iskaptopar, shuningdek, turar joylardagi suvarak, kandala, burga kabilarni) yo'qotish uchun qo'llanadigan tadbirlar majmuyi.
o'zb.: DEZINSEKSIYA qz.: ДЕЗИНСЕКЦИЯ trm.: AÝYRMAK tr.: DEZENFEKSIYON ozr.: DEZINSEKSIYA	Yuqumsizlantirish – odam va hayvonlar uchun yuqumli kasalliklarni qo'zg'atuvchi mikroorganizmlarni (bakteriyalar, viruslarni) tashqi muhitda fizik, kimyoviy va biologik usullar bilan yo'qotish choralari majmuyi.
o'zb.: DEMARKATSIYA CHIZIG'I qz.: ДЕМАРКАЦИЯЛЫҚ СЫЗЫҚ trm.: GÖRKEZİŞ ÇYZYGY tr.: SINIR ÇIZGISI ozr.: SƏRHƏD XƏTTI	1) harbiy ishda urushuvchi tomonlarni vaqtincha yarash vaqtda ajratib turuvchi chiziq (o't ochish to'xtatilgan chiziq); 2) mag'lub davlatlar hududini zonalarga bo'luvchi chiziq; 3) qo'shni davlatlar o'rtasida da'volashilayotgan hududda doimiy chegara aniqlanganiga qadar vaqtincha belgilanadigan chiziq.
o'zb.: DEMILITARI- ZATSIYA qz.: ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЯ trm.: DEMILITARIZASIYA tr.: ASKERSIZLEŞTIRME ozr.: SILAHSIZLAŞDIRMA	Biror shartnomaga binoan muayyan hududdagi harbiy istehkom va inshootlarni yo'qotish, ushbu hududda harbiy baza hamda qurolli kuch saqlashni taqiqlashni anglatadi.
o'zb.: DEMOBILIZATSIYA qz.: ДЕМОБИЛИЗАЦИЯ trm.: DEMOBILIZASIYA tr.: TERHIS ozr.: DEMOBILIZASIYA	Harbiy kuchlarni harbiy holatdan tinchlik holatiga o'tkazish, Qurolli Kuchlarni tinchlik davridagi shtatlar darajasigacha qisqartirish hamda xalq xo'jaligi moddiy vositalarining armiya va flot tomonidan o'rnatilgan tartibda kamaytirib berilishi ko'zda tutiladi
o'zb.: DEMULTIPLI QATOR qz.: ДЕМУЛЬТИПЛИКАТОР trm.: DEMULTIPLIER tr.: DEMULTIPLIER ozr.: AZDIR	Yura olish qobiliyati yuqori bo'lgan transport mashinalarining uzatmalari sonini ko'paytirish va tortish kuchini oshirish uchun mo'ljallangan qo'shimcha. Uzatmalar qutisi.

o'zb.: DENGIZ ARTILLERIYASI qz.: ТЕҲИЗ АРТИЛЛЕРИЯСИ trm.: DEÑIZ ARTILLERIYASY tr.: DENİZ TOPÇUSU ozr.: DƏNİZ ARTILLERIYASI	Kemalar va qirg'oq mudofaasi qurol- aslahasi tarkibidagi artilleriya.
o'zb.: DENGIZ JANGI qz.: ТЕҲИЗ СОҒЫСИ trm.: DEÑIZ SÖWEŞI tr.: DENİZ SAVAŞI ozr.: DƏNİZ MÜHARIBƏSI	Harbiy-dengiz flotiga mansub kema, qism va qo'shilmalar tomonidan dush- manni dengizda yakson etish yoki qarshilik ko'rsatish imkoniyatini yo'qqa chiqarish maqsadida olib boriladi.
o'zb.: DENGIZ MINALARI qz.: ТЕҲИЗ МИНАЛАРИ trm.: DEÑIZ KÄNLERI tr.: DENİZ MAYINLARI ozr.: DƏNİZ MINALARI	Dushman kemalarini yakson qilishga mo'ljallangan jangovar vositalar.
o'zb.: DENGIZ PIYODALARI qz.: ТЕҲИЗЧИЛАР trm.: DEÑIZ GÜYÇLERI tr.: DENİZCILER ozr.: DƏNİZ PIYADALARI	Dengiz bo'yi davlatlarining harbiy dengiz flotlariga mansub kuchlar turi.
o'zb.: DERATIZATSIYA qz.: ДЕПАТИЗАЦИЯ trm.: DERATIZASIYA tr.: DERATIZASYON ozr.: DERATIZASIYA	Epidemiologik va epizootologik xavf tug'dirayotgan yoki iqtisodiy zarar yetkazayotgan kemiruvchilarni qirib tashlash borasida o'tkaziladigan tadbirlar majmuasi.
o'zb.: DESANT qz.: ҚОНУ trm.: OTURYŞ tr.: İNİŞ ozr.: ENİŞ	Dushman hududiga yoki dushman ishg'ol etgan hududga havo, dengiz yoki daryo orqali tashlash (tushirish) va jangovar harakatlar yuritish uchun maxsus tayyorlangan qo'shinlar.
o'zb.: DESANTCHILAR JANGOVAR MASHINASI(DJM) qz.: ДЕСАНТШЫЛАР ҰРЫС МАШИНАСЫ (DJM) trm.: PARAŞUTÇYLAR SÖWEŞ MAŞYNY (DJM) tr.: PARAŞÜTÇÜLER SAVAŞ MAKINESI (DJM)	Havo-desant qo'shinlarining zirhli, zanjirli, suzuvchi mashinasi bo'lib, shaxsiy tarkibni desantlash va jang qilish uchun mo'ljallangan.

ozr.: PARAŞÜTÇÜLƏR DÖYÜŞ MAŞINI (DJM)	
o'zb.: DETAL qz.: ТОЛЫҒЫПАҚ trm.: ЖИКМЕ-ЖИКЛИК tr.: DETAY ozr.: DETAL	Yig'ish operatsiyalarisiz tayyorlangan buyum. Himoya yoki bezash maqsadida bo'yalgan yoxud bir bo'lak ashyodan payvandlash, yelimlash, kavsharlash, tikish kabi yo'llar bilan tayyorlangan buyumlar ham detal deb ataladi.
o'zb.: DETEKTOR qz.: ДЕТЕКТОР trm.: DETEKTOR tr.: DEDEKTÖR ozr.: DETEKTOR	Radioqabulqilgich, o'lchash asbobi kabilarda elektr tebranishlarni turlicha o'zgartirib (detektorlab) berishga xizmat qiladigan moslama.
o'zb.: DETONATOR qz.: ДЕТОНАТОР trm.: DETONATOR tr.: PATLATICI ozr.: PATLAYICI	Raketaning jangovar qismi, snaryad, mina va aviabombadagi asosiy zaryadni portlatuvchi modda zaryadi.
o'zb.: DETONATSIYA qz.: ЖАРЫЛЫС trm.: PARTLAMA tr.: PATLAMA ozr.: PATLAMA	1) portlovchi moddaning kimyoviy o'zgarish jarayoni; 2) karbyuratorli dvigatel silindrida yoqilg'i aralashmasining juda tez portlash holatiga yaqin tarzda yonish jarayoni.
o'zb.: DETONATSIYA- LOVCHI SHNUR qz.: ЖАРЫЛЫС СЫМЫ trm.: PARTLAÝJY ŞNUR tr.: PATLATMA IPI ozr.: PATLAYICI ŞNUR	Bir necha zaryadlarni portlatish uchun mo'ljallangan, brizantli portlovchi modda bilan to'latilgan egiluvchan, qayish-qoq naycha (pilik).
o'zb.: DESHIFRATOR qz.: ДЕКОДЕР trm.: DEKODER tr.: KOD ÇÖZÜCÜ ozr.: DEKODER	Ma'lumot (signal) shifrini avtomatik tarzda ochish (dekodrlash) va unda mavjud axborotni qabul qilayotgan tizim tiliga (kodiga) o'girish.
o'zb.: DIAGONAL qz.: ДИАГОНАЛЬ trm.: DIAGONAL tr.: DIYAGONAL ozr.: ÇAPRAZ	1) yo'l-yo'l qalin ip yoki jun gazlama. Undan harbiy kiyim-kechak, kamzul kabilar tikiladi; 2) ko'pburchakning bir tomonda yotmaydigan ikki uchi yoki ko'poyoqning bitta yog'iga tegishli bo'lmagan ikki uchini birlashtiruvchi to'g'ri chiziq kesmasi.

o'zb.: DIAGRAMMA qz.: ДИАГРАММА trm.: DIAGRAMMA tr.: DIYAGRAM ozr.: DIAQRAM	Muayyan miqdorlar o'rtasidagi munosabatni ko'rgazmali aks ettiruvchi grafik tasvir.
o'zb.: DIAMETR qz.: ДИАМЕТР trm.: DIAMETRI tr.: ÇAP ozr.: DIAMETR	Aylananing markazidan o'tib, ikki nuqtasini birlashtiruvchi to'g'ri chiziq kesmasi.
o'zb.: DIAFILM qz.: ДИАФИЛЬМ trm.: DIAFILM tr.: DIAFILM ozr.: DIAFILM	Kinotasmaga muayyan ketma-ketlikda tushirilib, odatda, umumiy mavzu asosida birlashtirilgan foto tasvirlar.
o'zb.: DIVIZION qz.: БӨЛІМ trm.: BÖLÜM tr.: BÖLÜNME ozr.: BÖLMƏ	1) artilleriya polki (brigadasi) bo'linmasi. Divizion alohida bo'lishi, ya'ni polk yoki brigada tarkibiga kirmasligi ham mumkin. 2–4 batareya va maxsus qo'shinlar bo'linmalaridan iborat bo'ladi; 2) harbiy-dengiz flotida bir turdagi 3- va 4- rang kemalaridan tashkil topgan harbiy qism, odatda kemalarning qo'shilmalari tarkibiga kiradi; 3) raketa qo'shinlari va artilleriyadagi asosiy taktik va o't ochar bo'linma.
o'zb.: DIVIZIYA qz.: БӨЛІМ trm.: BÖLÜM tr.: BÖLÜNME ozr.: BÖLMƏ	Ayrim davlatlarning quruqlikdagi qo'shinlari, harbiy-havo kuchlari va harbiy-dengiz flotidagi asosiy taktik birlashma.
o'zb.: DIZEL ELEKTR STANSIYASI qz.: ДИЗЕЛЬДІ ЭЛЕКТР СТАНЦИЯСЫ trm.: DIZEL ELEKTRIK BEKEDI tr.: DIZEL GÜÇ İSTASYONU ozr.: DIZEL ELEKTRIK STANSIYASI	Suyuq neft yonilg'isi. Qisilishdan alanganadigan ichki yonuv dvigatelida (dizelda) ishlatiladi.
o'zb.: DIZEL YONILG'ISI qz.: ДИЗЕЛЬ ОТЫНЫ	Dizel dvigatellari yordamida aylantiriladigan bir yoki bir necha generatorli

trm.: DIZEL YÁNGYJY tr.: DIZEL YAKIT ozr.: DIZEL YANACAĞI	energetika qurilmasi.
o'zb.: DIKTOFON qz.: ДИКТАФОН trm.: DIKTOFON tr.: DIKTAFON ozr.: DIKTOFON	Magnitofonning bir turi. Yozib olingan nutqni, masalan, yozuv mashinasi yordamida xatga tushirishda qo'llaniladi.
o'zb.: DIN qz.: СИЗДИН ДИНИ trm.: SIZIŇ DINIŇIZ tr.: SENIN DININ ozr.: SƏNIN DININ	Ijtimoiy ongning o'ziga xos shakllaridan biri yoki xudolar va "Muqaddas" kuchning, ya'ni biror turdagi g'ayritabiiy kuchning mavjudligiga ishonishga asoslangan dunyoqarash va hissiyot, shuningdek, muayyan xulq va xatti-harakatlar majmuyi (sig'inish).
o'zb.: DINAMİK qz.: ДИНАМИКАЛЫҚ trm.: DINAMIKI tr.: DINAMİK ozr.: DINAMİK	Tovush chastotali elektr tebranishlarini akustik (tovush) tebranishlarga aylantiradi
o'zb.: DINAMITLAR qz.: ДИНАМИТТЕР trm.: DINAMITLER tr.: DINAMITLER ozr.: DINAMITLƏR	Tarkibida nitroglitserin bo'lgan va patronlarga joylashtirilgan plastik yoki kukunsimon portlovchi moddalar.
o'zb.: DIREKTIVA qz.: ДИРЕКТИВА trm.: DIREKTIWA tr.: DIREKTIF ozr.: DIREKTIV	Jangovar harakatlarni tayyorlash va yuritish (operativ) hamda armiya hayoti va faoliyatiga doir o'zga masalalar bo'yicha amal qilinadigan ko'rsatmalardan iborat jangovar yoki xizmatga oid hujjat.
o'zb.: DIRIJABL qz.: ДИРИЖАБЛЬ trm.: DIRIJABL tr.: DIRIJABL ozr.: DIRIJABL	1) dvigatelli boshqariladigan aerostat; 2) parvozni boshqarish uchun vintli va o'zgacha dvijitellarga ega havodan yengil uchish apparati.
o'zb.: DISK qz.: ДИСК trm.: DISK tr.: DISK ozr.: DISK	1) mashina va mexanizmlarning doira shaklidagi qismi; 2) yengil atletikada irg'itishga mo'ljallangan, yog'och va metall gardishdan iborat sport quroli, vazni 2 kg (erkaklar uchun) va 1 kg (ayollar uchun); 3) o'qotar qurollarda

	qo'llaniladigan o'q turi.
o'zb.: DISKVALIFIKATSIYA qz.: ДИСКВАЛИФИКАЦИЯ trm.: DISKVALIFIKASIYA tr.: DISKALIFIYE ozr.: DISKVALIFIKASIYA	1) musobaqa qoidalarini texnik jihatdan buzganligi uchun sportchini (komandani) erishgan natijalari, egallagan o'rni kabilardan mahrum etish; 2) sportchini axloqiy-etik me'yorlarni buzganligi yoki sport malakasi talablariga mos kelmasligi tufayli musobaqalarda qatnashishdan chetlatish; 3) biror ish, kasb bilan shug'ullanishga noloyiq deb topish yoki undan mahrum etish.
o'zb.: DISKRIMINATSIYA (KAMSITISH, TAHQIRLASH) qz.: ДИСКРИМИНАЦИЯ (КЕМСИТУ, ҚОРЛАУ) trm.: DISKRIMINASIYA (DISKRIMINASIYA) tr.: AYRIMCILIK (AYRIMCILIK, AŞAĞILAMA) ozr.: AYRI-SEÇKILIK (AYRI-SEÇKILIK)	Muayyan fuqarolarning huquqlarini ularning irqi, millati, jinsi, e'tiqodi kabilariga qarab poymol qilish.
o'zb.: DISPANSERIZATSIYA qz.: МЕДИЦИНАЛЫҚ ТЕКЦЕРУ trm.: LUKMANÇYLYK BARLAGY tr.: TIBBI MUAYENE ozr.: TIBBI YOXLAMA	Kasalliklarning oldini olish va aniqlangan kasalliklarni o'z vaqtida davolash maqsadda harbiy xizmatchilar sog'liklarini shifokor ko'rigidan muntazam o'tkazib turish.
o'zb.: DISPLEY qz.: ДИСПЛЕЙ trm.: EKRAN tr.: GÖRÜNTÜLE ozr.: EKRAN	Axborotni (matn, jadval, chizma kabilarni) elektron-nur asbobi ekranida vizual aks ettiruvchi qurilma.
o'zb.: DISTANSIYA qz.: ҚАШЫҚТЫҚ trm.: ARALYK tr.: MESAFE ozr.: MƏSAFƏ	1) biror narsa orasidagi masofa, oraliq; 2) safda ketma-ket turgan harbiy xizmatchi, mashina, qurol, bo'linma, qism va kema kabilar o'rtasidagi oraliq masofa.
o'zb.: DIFFERENSIAL qz.: ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫ	1) avtomobil traktor kabi g'ildirakli mashinalarning yetakchi g'ildiraklari

trm.: DIFFERENSIAL tr.: DIFERANSIYEL ozr.: FƏRQLI	uzatmasidagi, g'ildiraklarga turlicha aylanish beradigan differensial mexanizm. Tishli konussimon g'ildiragi bo'lgan differensial keng qo'llaniladi; 2) o'zgaruvchan miqdorning cheksiz kichik orttirmasi (<i>matematikada</i>).
o'zb.: DOVYURAKLIK qz.: ЕРЛИК trm.: BATYRLYK tr.: CESARET ozr.: CƏSARƏT	Jangchining murakkab jangovar vaziyatda va hayoti xavf ostidaligida o'zini idora etib, sabot bilan qo'rquv va esankirash xislatlarini yengib, oldiga qo'ygan maqsadga erishish uchun qat'iylik hamda bosiqlik bilan kurasha olish qobiliyatini tavsiflovchi axloqiy-ruhiy va jangovar sifatlari. Dovyuraklik sifati irodasizlik, qo'rquqlik va jur'atsizlik kabi sifatlarga ziddir.
o'zb.: DOZIMETR qz.: ДОЗИМЕТР trm.: DOSIMETER tr.: DOZIMETRE ozr.: DOSIMETR	Zararlangan hududda bo'lgan vaqt davomida shaxsiy tarkib tomonidan olingan ionli nurlanishning summar dozasini belgilash imkonini beruvchi asbob.
o'zb.: DOZIMETRIYA qz.: ДОЗИМЕТРИЯ trm.: DOSIMETRIYA tr.: DOZIMETRI ozr.: DOZIMETRIYA	Radioaktiv nurlanish dozalarini yoki ular bilan bog'liq kattaliklarni o'lchashda ishlatiladigan asboblar.
o'zb.: DOZIMETRIK ASBOBLAR qz.: ДОЗИМЕТРИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР trm.: DOSIMETRIKI GURALLAR tr.: DOZIMETRIK ALETLER ozr.: DOZIMETRIK ALƏTLƏR	Shaxsiy tarkib tomonidan olingan radiatsiya dozalari hamda qurol-yarog', texnika, joy, turli buyumlarning radioaktiv zararlanganlik darajasini belgilash uchun tashkil etiladigan tadbirlar tizimi.
o'zb.: DOZIMETRIK NAZORAT qz.: ДОЗИМЕТРИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ trm.: DOSIMETRIKI GÖZEGÇİLİK tr.: DOZIMETRIK KONTROL ozr.: DOZIMETRIK NƏZARƏT	Shaxsiy tarkib (bo'linma) tomonidan olingan ionli nurlanish va qurol-yarog', texnika, anjomlar, oziq-ovqat mahsulotlari, suv, joy va shu kabilarning radioaktiv zararlanganlik darajasini nazorat qilib borish bo'yicha majburiyatini bajaruvchi, maxsus tayyorlangan harbiy xizmatchi.

o'zb.: DOZOR qz.: ДОЗОР trm.: DOZOR tr.: DOZOR ozr.: DOZOR	Razvedka yoki qo'shinlar (qism va bo'linmalar) yurishi davomidagi soqchilar bo'linmasi bo'lib, dushman, joy, radiatsion va kimyoviy vaziyat haqida ma'lumotlarga ega bo'lish, dushmanning qo'shinlarimizga daf'atan uyushtiradigan hujumining oldini olish maqsadida quruqlikdagi qo'shinlarning (flot kuchlarining) jangovar harakatlar yuritayotgan yoki marshda (dengizda) borayotgan bo'linma va qismlaridan yuboriladi.
o'zb.: DOIMIY TARKIB qz.: ТЪРАҚТЫ МАЗМҮН trm.: HEMIŞELİK MAZMUN tr.: KALICI İÇERİK ozr.: DAIMI MƏZMUN	Harbiy ta'lim muassasalari, kurs, maktab va gospital kabi tashkilotlarning shtat asosida tayinlanadigan, rahbarlik qiluvchi, xizmat ko'rsatuvchi va professor o'qituvchilar tarkibi.
o'zb.: DOK qz.: ДОК trm.: RES tr.: DOKÜMAN ozr.: SƏNƏD	1) kemalarni suvdan chiqarish (suv osti qismlarini ta'mirlash maqsadda) yoki ularni qurishga mo'ljallangan inshoot; 2) portdagi ochilib yopiladigan havza (kamera). Dengiz suvining ko'tarilish va pasayishi katta bo'lgan joylarda kemalarning yuk ortish va tushirish maqsadida turishi uchun xizmat qiladi.
o'zb.: DOT qz.: HYKTE trm.: NOKAT tr.: NOKTA ozr.: NÖQTƏ	Uzoq muddatga mo'ljallangan o't ochish nuqtasi.
o'zb.: DROSSEL qz.: ДРОСЦЕЛЬ trm.: OTLY tr.: GAZ KELEBEĞİ ozr.: QAZ	1) gaz yoki suyuqlik o'tkazadigan kesimi asosan quvurning kesimidan ancha kichik bo'lgan qurilma.
o'zb.: DUSHMAN qz.: ЖАҲ trm.: DUŞMAN tr.: DÜŞMAN ozr.: DÜŞMƏN	Yov, raqib, dushman qo'shinlari yoki qarshi kurashayotgan davlatning umumiy nomi.
o'zb.: DUSHMAN ZARBALARI VA XAVFLI	Tiklash ishlarini o'tkazish va qo'shinlarning hayot faoliyati uchun qulay

OMILLAR TA'SIRI OQIBATLARIGA BARHAM BERISH qz.: ҚАРСЫЛАСТЫҢ СОҚҚЫЛАРЫ МЕН ҚОҚАН-ЛОҚҚЫЛАРЫНЫҢ САЛДАРЫН ЖОЮ trm.: DUŞMANYŇ ZARBALARYNYŇ WE HOWPLARYNYŇ TÄSIRINI ÝOK EDIŇ tr.: DÜŞMAN SALDIRILARININ VE TEHDITLERININ ETKILERINI ORTADAN KALDIRIN ozr.: DÜŞMƏN ZƏRBƏLƏRININ VƏ TƏHDIDLƏRININ TƏSIRLƏRINI ARADAN QALDIRIN	sharoitlar yaratish maqsadida amalga oshiriladigan tadbirlar majmuyi.
o'zb.: DUSHMANNI O'T OCHISH BILAN YENGISH AMALINI REJALASHTIRISH qz.: ЖАУДЫ АТУ АРҚЫЛЫ ЖЕҢУДИ ЖОСПАРЛАУ trm.: DUŞMANY ATMAK ARKALY ÝEŇMEGI MEÝILLEŞDIRÝÄR TR.: DÜŞMANI ATEŞ EDEREK YENMEYI PLANLAMAK ozr.: ATƏŞ EDƏRƏK DÜŞMƏNI MƏĞLUB ETMƏYI PLANLAŞDIRIR	Qo'mondonlar (komandirlar), qo'shin turlari va maxsus qo'shinlar boshliqlari hamda tegishli shtablarning dushmanni o't ochish bilan yengish borasidagi vazifalar mazmuni va izchilligini ishlab chiqish; kuchlarni qo'shinlar harakati yo'nalishlari, operatsiyadagi operativ vazifalar, qo'shin turiga birlashtirilgan zonalar va vaqt bo'yicha taqsimlash borasida aniq maqsadga qaratilgan faoliyatlari.
o'zb.: DUSHMAN ORTIDAGI HARAKAT qz.: ЖАУДЫҢ АРТЫНДАҒЫ ҚОЗҒАЛЫС trm.: DUŞMANYŇ ARKASYNDAKY HEREKET tr.: DÜŞMANIN	Dushman texnikasi, jonli kuchi va muhim obyektini yo'q qilish, qo'shinlar boshqaruvi, qurolli kuchlar front orti ishlari, aloqa uzellari kabilarni izdan chiqarish maqsadida tez harakatlanuvchan qismlarning (havo-desantchilar, tankchilar va mexanizatsiyalashtirilgan

ARKASINDAKI HAREKET ozr.: DÜŞMƏNİN ARXASINDAKI HƏRƏKƏT	bo‘linmalarning) yoki partizanlar otryadining (qo‘shilmasining) dushman fronti ortidagi shiddatli yurishi va jangovar harakatlari.
o‘zb.: DUSHMAN TOMONGA QOCHIB O‘TGAN XOIN qz.: ЖАУФА ҚАШҚАН САТҚЫН trm.: DUŞMANA GAÇAN DÖNÜK tr.: DÜŞMANA KAÇAN BİR HAIN ozr.: DÜŞMƏNƏ QAÇAN BİR XAIN	Dushman joylashgan hududga ataylab qochib o‘tgan va unga asir bo‘lgan harbiy xizmatchi.

E

o‘zb.: EVAKUATSIYA qz.: ЭВАКУАЦИЯ trm.: EWAKUASIYA tr.: EŞDEĞER ozr.: EVAKUASIYA	Jangovar harakatlar va ommaviy qirg‘in qurol ta’siri ostida qolgan hududdan yarador, bemor va asirlar, aholi, moddiy boyliklar, ta’mirlash kerak bo‘lgan harbiy mulk kabilarni qurolli kuchlar front ortiga jo‘natish.
o‘zb.: EKIPAJ qz.: ЭКИПАЖ trm.: EKIPA tr.: MÜRETTBAT ozr.: HEYÖT	1) aksariyat davlatlar qurolli kuchlarining tank, piyodalar jangovar mashinasi, samolyot kabilarga bevosita xizmat ko‘rsatadigan birlamchi (eng quyi) bo‘linmasi; 2) kema shaxsiy tarkibi.
o‘zb.: EKSTREMIZM qz.: ЭКСТРЕМИЗМ trm.: EKSTREMIZM tr.: AŞIRILIK ozr.: EKSTREMIZM	Asosan, siyosatda ashaddiy, favqulodda tadbir va qarashlarga tarafdorlik.
o‘zb.: ELEKTR ALOQA qz.: ЭЛЕКТР БАЙЛАНЫСЫ trm.: ELEKTRİK ARAGATNAŞYGY tr.: ELEKTRİKSEL İLETİŞİM ozr.: ELEKTRİK RABİTƏSİ	Sim (simli aloqa) yoki (va) radiosignallar (radioaloqa) orqali elektr signallari yordamida axborotlar uzatish. Elektr aloqaga optik tizimlar yordamida ma’lumotlar uzatish ham kiradi. Elektr aloqaning asosiy turlari: telefon; telegraf; faksimal aloqa; ma’lumotlar uzatish (televizion kodli aloqa); videotelegraf aloqasi.

o'zb.: ELEKTR ALOQA KANALI qz.: ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННАЯ АРНАСЫ trm.: TELEKOMMUNIKASIYA KANALY tr.: TELEKOMÜNİKASYON KANALI ozr.: TELEKOMMUNIKASIYA KANALI	1) har qanday axborotni jo'natuvchidan qabul qiluvchiga uzatishni ta'minlaydigan texnik qurilmalar majmuyi, sim bo'yicha tarqaladigan elektr signallari yoki radiosignallar yordamida amalga oshiriladi. Aloqa tizimlarining vazifasiga qarab, elektr aloqa kanali: telegraf; telefon; faksimal; televizion; simli; radio eshittirish; ma'lumotlar uzatish turlariga bo'linadi. Odatda elektr aloqa kanallari guruhlatib, ko'p kanalli aloqa tizimlari hosil qilinadi; 2) muayyan ma'lumotni uzatish uchun ma'lum aloqa tizimida ajratiladigan chastotalar yo'lagi, uzatish vaqti yoki boshqa fizikaviy resurslar.
o'zb.: ELEKTR VAKUUM ASBOBLARI qz.: ЭЛЕКТР ВАКУУМДЫ ҚОНДЫРҒЫЛАР trm.: ELEKTRIK VAKUUM ENJAMLARY tr.: ELEKTRIKLI VAKUM CIHAZLARI ozr.: ELEKTRIK VAKUUM CIHAZLARI	Elektr magnit energiyani turlicha o'zgartirish (generatsiyalash, kuchaytirish) uchun xizmat qiladigan asboblari. Elektr vakuum asboblari jumlasiga vakuum elektron asboblari (elektron lampalar, magnetronlar, klistronlar, elektron-nur asboblari, rentgen quvurchalar), gaz-razryad asboblari (ion asboblari) kiradi.
o'zb.: ELEKTR GENERATOR qz.: ЭЛЕКТР ГЕНЕРАТОРЛАРЫ trm.: ELEKTRIK GENERATORLARY tr.: ELEKTRIK JENERATÖRLERI ozr.: ELEKTRIK GENERATORLARI	Turli (mexanik, kimyoviy, issiqlik) energiyani elektr energiyaga aylantirib beradigan qurilma. Xalq xo'jaligida foydalaniladigan deyarli barcha elektr energiyani elektromashina generatorlari ishlab chiqaradi.

o'zb.: ELEKTR DVIGATELI qz.: ЭЛЕКТР ҚОЗҒАЛТҚЫШТАРЫ trm.: ELEKTRIK HEREKETLENDIRIJILERI tr.: ELEKTRIK MOTORLARI ozr.: ELEKTRIK MÜHƏRRIKLƏRI	Elektr energiyani mexanik energiyaga aylantirib beradigan elektr mashina. Sanoatda, transportda, turmushda ishlatiladigan asosiy dvigatel. O'zgarmas va o'zgaruvchan tok elektr dvigateli yordamida hosil bo'ladi. Sinxron va asinxron dvigatellarga bo'linadi. Elektr dvigateli quvvati V_t ning o'nlarcha ulushidan to o'nlarcha mvt gacha.
o'zb.: ELEKTR ZARYADI qz.: ЭЛЕКТР ЗАРЯДЫ trm.: ELEKTRIK ZARÝADY tr.: ELEKTRIK ŞARJI ozr.: ELEKTRIK ENERJISI	Zaryadlangan zarralarning elektr magnit o'zaro ta'siri jadalligini aniqlaydigan kattalik, elektr magnit maydon manbayi. Har qanday zaryadli jismlar elektr zaryadga butun karrali bo'ladi. Berk tizimning to'liq elektr zaryadi har qanday o'zaro ta'sirlarda ham saqlanadi.
o'zb.: ELEKTR KUCHLANISHINI UZATISH YO'LLARI qz.: ЭЛЕКТР БЕРУ ЖЕЛЛЕПІ trm.: ELEKTRIK GEÇIRIJI LINIÝALAR tr.: ENERJI NAKIL HATLARI ozr.: ELEKTRIK ÖTÜRÜCÜ XƏTLƏR	Elektr stansiyalaridan iste'molchilarga elektr energiya uzatish uchun mo'ljallangan yo'llar. Qurilmalar, simlar (kabellar) va qo'shimcha vositalardan (tirgaklar, izolyatorlardan) iborat.
o'zb.: ELEKTR LAMPA qz.: ЭЛЕКТР ШАМЫ trm.: ELEKTRIK ÇYRASY tr.: ELEKTRIK LAMBASI ozr.: ELEKTRIK LAMPASI	Elektr energiyani optik nurlanish energiyasiga aylantiradigan sun'iy yorug'lik manbayi. Elektr lampada nurlanish manbayi sifatida yuqori haroratgacha qizigan o'tkazgich, gazdagi yoki metall bug'idagi elektr razryadi yoxud lyuminator xizmat qilishi mumkin.
o'zb.: ELEKTR MAGNIT qz.: ЭЛЕКТР МАГНИТИ trm.: ELEKTRIK MAGNIT tr.: ELEKTRIKLI MIKNATIS ozr.: ELEKTRIK MAQNIT	Elektr zanjiriga ulanganda o'zagi magnitlanadigan elektroteknik qurilma, tok o'tkazuvchi chulg'amli ferromagnit o'zakdan iborat. Elektr magnit elektr mashina va apparatlar, avtomatika qurilmalari kabilarda magnit oqimi hosil qilish uchun, shuningdek, turli tadqiqotlarda magnit maydonlari

	hosil qilish uchun ishlatiladi.
o'zb.: ELEKTR MAGNIT MAYDON qz.: ЭЛЕКТРОМАГНИТТИК ӨПІС trm.: ELEKTROMAGNIT MEYDANY tr.: ELEKTROMANYETİK ALAN ozr.: ELEKTROMAQNIT SAHƏSI	Materiyaning alohida shakli. Zaryadlangan zarralar orasidagi o'zaro ta'sir elektr magnit maydon orqali amalga oshadi. Elektr va magnit maydonlarining kuchlaniganligi (yoki induksiyasi) bilan belgilanadi.
o'zb.: ELEKTR MAGNIT RAKETA DVGATELI qz.: ЭЛЕКТРОМАГНИТТИК ЗЫМЫРАН ҚОЗҒАЛТҚЫШТАРЫ trm.: ELEKTROMAGNIT RAKETA HEREKETLENDIRIJILERI tr.: ELEKTROMANYETİK ROKET MOTORLARI ozr.: ELEKTROMAQNIT RAKET MÜHƏRRIKLƏRI	Ish jismi plazma holatida bo'ladigan va elektr magnit maydon ta'sirida tarqaladigan elektr raketa dvigateli. Solishtirma impulsi 15–100 km/soniya.
o'zb.: ELEKTR MAYDONI qz.: ЭЛЕКТР ӨПІСІ trm.: ELEKTRİK MEYDANY tr.: ELEKTRİK ALANI ozr.: ELEKTRİK SAHƏSI	Elektr magnit maydon hosil bo'lishining xususiy shakli, uni elektr zaryadlari yoki o'zgaruvchan magnit maydonni vujudga keltiradi.
o'zb.: ELEKTR MASHINASI qz.: ЭЛЕКТРОМОБИЛЬ trm.: ELEKTRIKLI AWTOULAG tr.: ELEKTRIKLI ARABA ozr.: ELEKTRIKLI AVTOMOBIL	Elektr magnit induksiya hodisasiga asoslanib ishlaydigan mashina. Mexanik energiyani elektr energiyaga (generator), elektr energiyani mexanik energiyaga (dvigatel) yoki bo'lmasa bir ko'rsatkichli (kuchlanishli, chastotali) elektr energiyani boshqa ko'rsatkichli elektr energiyaga (masalan, chastota o'zgartirgich) aylantirib beradi. Har qanday elektr mashinasining ishi – qaytar jarayonli, biroq odatda, ular muayyan ish rejimiga mo'ljallab ishlab chiqariladi.

o'zb.: ELEKTR RAZRYADI qz.: ЭЛЕКТРИК РАЗРЯД trm.: ELEKTRIK TOGUNY tr.: ELEKTRIK BOŞALMASI ozr.: ELEKTRIK BOŞALMASI	Elektr maydoni ta'sirida gazdan elektr tokining o'tishi. Gazlarning tok o'tkazuvchanlik xususiyati shundan iboratki, gazlarda elektr razryadining o'zi tok tashuvchilar – erkin elektronlar va ionlarni hosil qiladi hamda ularning konsentratsiyasi (to'planishi) va gaz hajmi bo'yicha taqsimlanishini ta'minlaydi. Gaz bosimi, turi, elektrodlardagi jarayonlar, razryad tokining zichligi va boshqalarga ko'ra sokin, tutovchi, yoy, uchqun, popuk, toj razryad turlari, energiyaning qanday berilishi usullariga ko'ra o'zgarmas tokdagi razryad, past chastotali o'zgaruvchan tokdagi razryad, yuqori chastotali razryad va impuls razryad turlari bor.
o'zb.: ELEKTR RAKETA DVIGATELI qz.: ЭЛЕКТРИК РАКЕТАЛЫҚ ҚОЗҒАЛТҚЫШ trm.: ELEKTRIK RAKETA HEREKETLENDIRIJISI tr.: ELEKTRIKLI ROKET MOTORU ozr.: ELEKTRIKLI ROKET MÜHƏRRIKI	Tortish kuchini hosil qilish uchun energiya manbayi sifatida kosmik uchish apparatining bort elektr qurilmasi elektr energiyasidan foydalaniladi. Elektr raketa dvigatelining elektrotermik, elektrostatik va elektr magnit turlari bor.
o'zb.: ELEKTR REAKTORI qz.: ЭЛЕКТР РЕАКТОРЫ trm.: ELEKTRIK REAKTORY tr.: ELEKTRIK REAKTÖRÜ ozr.: ELEKTRIKLI REAKTOR	Qisqa tutashuv tokini cheklash va tarmoqda qisqa tutashuv yuz berganda taqsimlash qurilmalari shinalarida yetarli kuchlanishni tutib turuvchi yuqori voltli elektr apparat. Induktivlik g'altagi kabi yasaladi.
o'zb.: ELEKTR TO'G'RILAGICH qz.: ЭЛЕКТРИК ТҮЗЕТКИШ trm.: ELEKTRIK	O'zgaruvchan elektr tokini o'zgarmas tokka aylantiruvchi qurilma.

DÜZEDIJI tr.: ELEKTRİKLİ DÜZLEŞTİRİCİ ozr.: ELEKTRIKLI DÜZLƏŞDIRICI	
o‘zb.: ELEKTR CHIZMASI qz.: ЭЛЕКТРИК СЫЗБА trm.: ELEKTRIK ÇYZGYSY tr.: ELEKTRIK ÇIZIMI ozr.: ELEKTRIK RƏSM	Elektrotexnik yoki radiotexnik qurilma, tarmoq chizmasi, ularning tuzilishini va elementlararo elektr bog‘lanishni aks ettiradi.
o‘zb.: ELEKTR ENERGIYA qz.: ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯСИ trm.: ELEKTRIK ENERGIYASY tr.: ELEKTRIK ENERJISI ozr.: ELEKTRIK ENERJISI	Elektr stansiyasidan elektr tarmog‘iga uzatiladigan yoki tarmoqdan iste’molchi oladigan energiya miqdorini anglatuvchi atama.
o‘zb.: ELEKTR YOYI qz.: ЭЛЕКТР ДОҒАСЫ trm.: ELEKTRIK ÝAÝY tr.: ELEKTRIK ARK ozr.: ELEKTRIK QÖVSÜ	Gazda yorqin nurlanadigan plazma “olovi” tarzida paydo bo‘ladigan elektr razryadi.
o‘zb.: ELEKTR O‘TKAZGICHLAR qz.: ЭЛЕКТР ÖTKİZГİШТЕР trm.: ELEKTRIK GEÇIRIJILER tr.: ELEKTRIK ILETKENLERI ozr.: ELEKTRIK KEÇIRICILƏRI	O‘zida juda ko‘p harakatchan zaryadli zarralari bo‘lganligi sababli elektr tokini yaxshi o‘tkazadigan moddalar.
o‘zb.: ELEKTR QUVVATI qz.: ЭЛЕКТР ҚУАТЫ trm.: ELEKTRIK GÜÝJI tr.: ELEKTRIK GÜCÜ ozr.: ELEKTRIK GÜCI	Elektr tokining vaqt birligi ichida bajargan ishi. O‘zgarmas tok zanjirida elektr quvvati kuchlanish va tok ko‘paytmasiga teng.
o‘zb.: ELEKTROD qz.: ЭЛЕКТРОД	Elektron asbob yoki elektrotexnika asbo-bining (uskunasi, qurilmasining) konstruktiv

trm.: ELEKTROD tr.: ELEKTROT ozr.: ELEKTROD	element, asbobning ish muhitiga (vakuum, gaz, yarimo‘tkazgich yoki suyuqlikka) keladigan elektr zanjiri qismini tashqi zanjir bilan galvanik bog‘laydi.
o‘zb.: ELEKTROLITLAR qz.: ЭЛЕКТРОЛИТТЕР trm.: ELEKTROLITLER tr.: ELEKTROLITLER ozr.: ELEKTROLITLƏR	Elektr tokini o‘tkaza oladigan darajada muayyan ionlari bo‘lgan suyuq yoki qattiq modda va tizimlar.
o‘zb.: ELEKTRON LAMPA qz.: ЭЛЕКТРОНДЫ ШАМ trm.: ELEKTRON LAMPA tr.: ELEKTRON LAMBASI ozr.: ELEKTRON LAMPA	Bir necha elektrodli (diod, triod, tetrod, pentodli) elektr vakuum asbobi, unda vakuumda harakatlanadigan elektronlar oqimi hosil qilinadi va shu oqim boshqariladi.
o‘zb.: ELEKTRON-NUR TRUBKASI qz.: ЭЛЕКТРОНДЫ-СӨҮЛЕЛІК ТҮТІК trm.: ELEKTRON ŞÖHLE TURBASY tr.: ELEKTRON IŞINI TÜPÜ ozr.: ELEKTRON ŞÜA BORUSU	Elektr signallarini, masalan, ko‘rinadigan tasvirlarga (ostsillografik, indikatorli elektron-nur trubkasi, kineskoplar) yoruglik tasvirlarini televizion signallarga (uzatuvchi televizion trubkalar) aylantirib beruvchi elektron-nur asboblarining texnikadagi eski nomi.
o‘zb.: ELTUVCHI RAKETA qz.: ЗЫМЫРАН ТАСЫҒЫШЫ trm.: ULAG, DAŞAÝJY RAKETA tr.: TAŞIYICI ROKET ozr.: DAŞIYICI RAKET	Ko‘p bosqichli boshqariladigan ballistik raketa, kosmosga foydali yukni (ESY, kosmik kema, sayyoralararo avtomatik stansiyalarni) chiqarishda foydalaniladi.
o‘zb.: EMBLEMA qz.: ЭМБЛЕМА trm.: NYŞANY tr.: AMBLEM ozr.: EMBLEM	Muayyan tushunchani aks ettiradigan, harbiy xizmatchilar va harbiy mulkning tegishli qurolli kuchlar turi, qo‘shin (kuch), maxsus qo‘shin va xizmat turlariga mansubligini bildiradigan shartli ramziy tasvir.
o‘zb.: ERTALABKI KO‘RIK qz.: ТАҲЕРТЕҢГІ ТЕКЦЕРҮ	Harbiy qismda joriy etilgan kun tartibining kundalik tadbiri bo‘lib bevosita komandir tomonidan odatda vzvod (batareya) tarkibida o‘tkaziladigan tadbir.

trm.: IRDEN BARLAMAK tr.: SABAH KONTROLÜ ozr.: SƏHƏR YOXLAMAQ	
o'zb.: ESKADRA qz.: ЕСКАДРА trm.: ESKADRA tr.: ESKADRA ozr.: ESKADRA	Dengizdagi (okeandagi) harbiy harakatlar (urush) maydonining muayyan qismida jangovar harakatlar yuritish uchun mo'ljallangan harbiy-dengiz flotining (harbiy-havo kuchlarining) operativ-taktik qo'shilmasi (birlashmasi).
o'zb.: ESKADRILYA qz.: ЭСКАДРИЛЬЯ trm.: ESKADRON tr.: ESKADRILYA ozr.: ESKADRON	Tarkibiga odatda bir rusumga mansub samolyot yoki vertolyotlar (10 dan 24 gacha) kiritilgan, aviatsiyaning bir necha zvenolaridan (otryadlaridan) iborat asosiy taktik aviatsiya bo'linmasi.
o'zb.: ESKORT qz.: ЭСКОРТ trm.: ESKORT tr.: ESKORT ozr.: ESKORT	1) kuzatish va qo'riqlab borish uchun tayinlangan harbiy bo'linma (samolyot yoki kemalar guruhi); 2) dengizdagi transport kemalarini qo'riqlab borish uchun tayinlangan harbiy-dengiz flotiga mansub kemalar guruhi.
o'zb.: ESTAKADA qz.: ЭСТАКАДА trm.: ESTAKADA tr.: ESTAKADA ozr.: ESTAKADA	Ko'priksimon yer (suv) usti inshooti. Transportni (piyodalarni) o'tkazish, muhandislik kommunikatsiyalari yotqizish kabilarga mo'ljallanadi. Temir-beton, po'lat, yog'ochdan quriladi.
o'zb.: ESTETIK TARBIYA qz.: ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ trm.: ESTETIKI BILIM tr.: ESTETIK EĞITIM ozr.: ESTETIK TƏHSIL	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari jangchilarining voqelikda ham, san'atda ham go'zallikka moyillik sifatlarini maqsadli tarzda shakllantirib borish jarayoni. Tarbiyaviy ishlarning tarkibiy qismi.
o'zb.: ESTETIKA qz.: ЭСТЕТИКА trm.: ESTETIKA tr.: ESTETIK ozr.: ESTETIK	Inson bilan dunyo o'rtasidagi qadriyat munosabatining o'ziga xos tomonlarini va kishilarning badiiy faoliyati sohasini o'rganuvchi falsafiy fan.
o'zb.: ETALON qz.: ЭТАЛОН trm.: ETALON tr.: ETALON ozr.: ETALON	Biror kattalik birligini ifodalash, saqlash va uzatishga xizmat qiladigan o'lchov yoki o'lchash asbobi (andaza, namuna).

o'zb.: ETIKA qz.: ЭТИКА trm.: ETIKA tr.: AHLÂK, ETIKA ozr.: ETIKA	Axloqni o'rganuvchi falsafiy fan. Tadqiqotning alohida bir sohasini ifodalovchi atama qilib dastlab Aristotel ishlatgan.
o'zb.: ETIKET qz.: ЭТИКЕТ trm.: BELLIGI, ETIKET tr.: ETIKET ozr.: ETIKET	Biror joyda (dastlab muayyan ijtimoiy doiralar, masalan, podsho saroyi, keyinchalik diplomatik doiralar kabilarda) qabul qilingan o'zaro muomala tartibi.
o'zb.: ESHELON qz.: ЭШЕЛОН trm.: EŞELON tr.: EŞELON ozr.: EŞELON	1) qo'shinlar jangovar tartibining (operativnik jihatdan tortgan safining) elementi. Jangovar tartibda bitta yoki birin-ketin joylashtirilgan bir necha eshelonlar bo'lishi mumkin; 2) davlat qurolli kuchlarining urushdagi strategik masalalarni hal etish uchun mo'ljallangan muayyan qismi; 3) bitta temiryo'l poyezdida yoki kemada tashib ketilayotgan harbiy qism yoki bir necha bo'linmalar.

F

o'zb.: FAVQULODDA QONUNLAR qz.: TÖTENŞE JAĞDAYLAR TWRALI ZAÑDAR trm.: ADATDAN DAŞARY ÝAGDAY KANUNLARY tr.: ACIL DURUM YASALARI ozr.: FÖVQƏLADƏ QANUNLAR	Muayyan davlatda alohida munosabat bilan qabul qilinadigan qonunlar.
o'zb.: FAVQULODDA HOLAT qz.: TÖTENŞE JAĞDAY trm.: GYSSAGLY KÖMEK tr.: ACIL DURUM ozr.: TƏCILI YARDIM	Yalpi mamlakat yoki uning alohida hududlarida muayyan davrga o'rnatiladigan rejim.
o'zb.: FAKSIMIL ALOQA qz.: FAKSİMİLDI BAYLANIS	Harakatsiz tasvirni qabul punktida qayta tasvirlash bilan uzatiladigan elektr aloqa turi.

trm.: FAKSIMIL ARAGATNAŞYK tr.: FAKS İLETİŞİMİ ozr.: FAKS RABITƏSİ	
o‘zb.: FAKTOR (OMIL) qz.: FAKTOR trm.: FAKTOR tr.: FAKTÖR ozr.: AMIL	Muayyan jarayon yoki hodisa xarakterini belgilovchi sabab.
o‘zb.: FARMOYISH qz.: TAPSIRIS trm.: FAKSIMIL ARAGATNAŞYK tr.: FAKS İLETİŞİMİ ozr.: FAKS RABITƏSİ	1) xizmatga oid yoki og‘zaki beriladigan komanda; 2) qo‘shinlarni boshqarish borasidagi jangovar hujjat.
o‘zb.: FARQLOVCHI NISHONLAR qz.: EREKŞE BELGILER trm.: AÝRY-AÝRY ALAMATLAR tr.: AYIRT EDICI İŞARETLER ozr.: FƏRQLI ƏLAMƏTLƏR	Harbiy xizmatchilarning harbiy kiyimi va farqlovchi nishonlari.
o‘zb.: FAXRIY qz.: QURMETTI trm.: HORMATLY tr.: FAHRI ozr.: FƏXRI	1) Qadimgi Rim armiyasida belgilangan xizmat muddatini o‘tab, muayyan imtiyozlarga ega bo‘lgan askar; 2) tajribali jangchi; 3) qurolli kuchlarda uzoq vaqt xizmat o‘tagan inson.
o‘zb.: FAXRIY KITOB qz.: QURMETTI KITAP trm.: HORMATLY KITAP tr.: FAHRI KITAP ozr.: FƏXRI KITAB	Jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik hamda harbiy xizmat o‘tashda a‘lo natijalarga erishgan askar va serjantlarning familiyalarini kirutish uchun mo‘ljallangan qurolli kuchlar qismlarida mavjud kitob.
o‘zb.: FAXRIY YORLIQ qz.: QURMET GRAMOTASI trm.: HORMAT ŞAHADATNAMASY tr.: ONUR BELGESI ozr.: FƏXRI FƏRMAN	Mukofot turi, mehnat, jamoatchilik faoliyati, mamlakat mudofaasini mustahkamlash kabi faoliyatdagi muvaffaqiyatlar uchun fuqaroni hamda korxona, muassasa, harbiy qism jamoasini ma‘nan rag‘batlantirish shakllaridan biri.

o‘zb.: FAXRIY QOROVUL qz.: QURMETTI QARAWIL trm.: HORMAT GARAWULY tr.: ONUR MUHAFIZI ozr.: FƏXRI QAROVUL	Harbiy ehtirom ko‘rsatish uchun garnizon boshlig‘i buyrug‘i bilan tayinlangan bo‘linma.
o‘zb.: FIDOKORLIK qz.: RİYASIZDIQ trm.: YHLAS tr.: ÖZVERILI ozr.: FƏDAKARLIQ	Jangchining jangovar vazifani bajarish maqsadida o‘z manfaatlaridan voz kecha olish, kerak bo‘lsa jonini qurbon qilish qobiliyatlarida ifodalanuvchi axloqiy-ruhiy va jangovar sifatlari.
o‘zb.: FILTR qz.: SÜZGI trm.: SÜZGÜÇ tr.: FILTRELE ozr.: FILTR	Filtrlash to‘siqlari yordamida qattiq va suyuq fazali, bir jinsli bo‘lmagan tizimlarni ajratadigan qurilma, asbob.
o‘zb.: FLOT qz.: FLOT trm.: FLOTA tr.: DONANMA ozr.: DONANMA	Turli kema, qayiq va suzish vositalarining umumiy nomi.
o‘zb.: FLOT ADMIRALI qz.: ADMİRAL FLOTI trm.: ADMIRAL FLOT tr.: DONANMA AMİRALI ozr.: ADMIRAL DONANMASI	Harbiy-dengiz flotining oliy toifali ofitserlari tarkibiga mansub harbiy unvon.
o‘zb.: FLOTILIYA qz.: FLOTİLYA trm.: FLOTILLA tr.: FLOTİLLA ozr.: FLOTILLA	Harbiy dengiz floti kemalarining tezkor birlashmasi yoki yirik qo‘shilmasi.
o‘zb.: FORMULYAR qz.: FORMWLYAR trm.: FORMULA tr.: FORMÜLER ozr.: FORMULARY	Qurol yoki harbiy texnikani tayyorlagan korxona tomonidan ushbu namunaning kafolatlangan taktik va texnik xususiyatlarini tasdiqlovchi hujjat.
o‘zb.: FORTIFIKATSIYA qz.: BEKITW	Fortifikatsiyali inshootlarini qurish va harbiy maqsadda foydalanishni o‘z ichiga

trm.: GALA tr.: TAHKIMAT ozr.: ISTEHKAM	olgan harbiy-muhandislik san'atining sohasi.
o'zb.: FORTIFIKATSIYA-LI INSHOOTLAR qz.: BEKITILGEN QURILIMDAR trm.: BERKIDILEN GURLUŞLAR tr.: GÜÇLENDIRILMIŞ YAPILAR ozr.: MÖHKƏMLƏNDIRILMIŞ TIKILILƏR	Jangda qurol va harbiy texnikani ko'zdan yashirish, ulardan yanada unumliroq foydalanish, aholi hamda qurolli kuchlar front ortidagi obyektlarni dushman qurollari zarbasidan himoya qilish uchun qurilgan inshootlar.
o'zb.: FOTON (KVANT) RAKETA DVIĞATELI qz.: FOTONDI ZIMIRAN QOZĞALTQIŞTARI trm.: PHOTON RAKETA HEREKETLENDIRIJILERI tr.: FOTON ROKET MOTORLARI ozr.: FOTON ROKET MÜHƏRRIKLƏRI	Tortishish kuchini bir yo'nalishda oqib chiqadigan fotonlar hosil qiluvchi faraz qilinayotgan raketa dvigateli.
o'zb.: FOTORAZVEDKA qz.: FOTOJWRNALİSTİKA trm.: FOTOJURNALISTIKA tr.: FOTO MUHABIRLIĞI ozr.: FOTOJURNALISTIKA	Fotosuratga olish yo'li bilan razvedka ma'lumotlarga ega bo'lish.
o'zb.: FOTOTELEGRAF (FAKSIMIL) ALOQA qz.: FOTOTELEGRAF BAYLANISI trm.: FOTOTELEGRAF ARAGATNAŞYGY tr.: FOTOTELGRAF ILETİŞIMI ozr.: FOTOTELEQRAF RABITƏSI	Grafik shakldagi axborotlar – matn yoki jadvallar, chizma, tarh, fotosurat kabi qo'zg'almas tasvirlarni elektr usulda uzatish.
o'zb.: FOSH ETISH qz.: AQPARATTI AŞW trm.: MAGLUMAT tr.: AÇIKLAMA ozr.: AÇIQLAMA	Kuzatuvchi tomonidan u yoki bu obyektning fosh etilishi.

o'zb.: FRIKSIYALI (ISHQALANMA) MEXANIZM qz.: ÜYKELIS MEXANİZMI trm.: SÜRTÜLME MEHANİZMI tr.: SÜRTÜNME MEKANİZMASI ozr.: SÜRTÜNMƏ MEXANIZMI	Mexanizm qismlari orasidagi ishqalanish kuchlari hisobiga harakat uzatadi yoki o'zgartiradi.
o'zb.: FRIKSIYALI UZATMA qz.: ÜYKELISTI KEÑEYTW trm.: SÜRTÜLME GIÑELTMESI tr.: SÜRTÜNME UZANTISI ozr.: SÜRTÜNMƏ UZADILMASI	Vallarga o'tkazilgan silindr, disk yoki konuslar orasida hosil bo'ladigan ishqalanish kuchlari hisobiga bir valdan ikkinchisiga aylanma harakat uzatadigan qurilma.
o'zb.: FRONT qz.: ALDIÑĞI trm.: ÖÑ TARAPY tr.: ÖN ozr.: ÖN	Harbiy harakatlar maydonining bitta strategik yoki bir necha operativ yo'nalishlaridagi masalalarni hal etish uchun mo'ljallangan, qurolli kuchlarning urush boshlanishi bilan tashkil etiladigan tezkor strategik birlashmasi.
o'zb.: FRONT AVIATSIYASI qz.: ALDIÑĞI AVİACİYA trm.: ÖÑ AWIASIYA tr.: ÖN HAVACILIK ozr.: ÖN AVIASIYA	Quruqlikdagi qo'shinlar va harbiy-havo kuchlari tomonidan o'tkaziladigan jangovar harakatda jangovar vazifalar bajarish uchun mo'ljallangan aviatsiya turlaridan biri.
o'zb.: FRONT ORTI qz.: ALDIÑĞI ORTİ trm.: ÖÑ ORTI tr.: ÖN ORTI ozr.: ÖN ORTI	Urushayotgan mamlakatning, harbiy harakatlar yuritayotgan hududidan tashqari, aholi va iqtisodiy resurslari bilan birgalikdagi barcha sarhadlari.
o'zb.: FRONT ORTINI QO'RIQLASH VA MUDOFAA ETISH qz.: ALDIÑĞI JÄNE ARTQI QORĞANIS	Yer va havodagi dushman hujumini bartaraf etish, qurolli kuchlar front ortidagi obyektlar hududiga dushman razvedkasi singib borishi va begona shaxslarning kirishiga yo'l qo'ymaslik maqsadida o'tkaziladigan

trm.: ÖN WE YZKY GORAG tr.: ÖN VE ARKA SAVUNMA ozr.: ÖN VƏ ARXA MÜDAFIƏ	tadbirlar.
o‘zb.: FUGASLAR qz.: FWGALAR trm.: FUGUES tr.: FÜGLER ozr.: FUGUES	Dushmanning olg‘a ilgarilashini kechiktirish, unga zarar yetkazish yoki dushman yo‘lida vayronalik va uyumlar hosil qilish maqsadida yer bag‘ri, biror obyekt ichi yoki suv ostida dushman uchun kutilmagan tarzda portlatiladigan portlovchi moddalar zaryadlari.
o‘zb.: FUGASLI ZIRHYORAR SNARYAD qz.: FWGASLI SAWITINIŇ SNARYADTARI trm.: FUGASLI SOWUT GABYKLARY tr.: FUGASLI ZIRH KABUKLARI ozr.: FUGASLI ZIREH MƏRMİLƏRI	Portlatkich modda va mustahkam po‘lat korpusga ega artilleriya snaryadi.
o‘zb.: FUGASLI SNARYAD qz.: FWGA QABIĞI trm.: FUGUE GABYGY tr.: FÜG KABUĞU ozr.: FUGUE SHELL	Fugasli ta’sir o‘tkazuvchi artilleriya snaryadi.
o‘zb.: FURAJKA qz.: FWRAYKA trm.: FURAJKA tr.: FURAJKA ozr.: FURAJKA	Kunda va paradga kiyiladigan harbiy bosh kiyim.
o‘zb.: FUQAROLAR MUHOFAZASI qz.: AZAMATTIQ QORĞAW trm.: RAYAT GORAGY tr.: SIVIL SAVUNMA ozr.: MÜLKI MÜDAFIƏ	Aholini dushmanning ehtimol tutilgan havo hujumidan himoya qilish va xalq xo‘jaligining barqaror ishlab turishini ta’minlash uchun o‘tkaziladigan umumdavlat tadbirlar tizimi.

o'zb.: FUQAROLAR MUHOFAZASI MANFAATIDA O'TKAZILADIGAN RAZVEDKA qz.: AZAMATTIQ QORĖANIS BARLAW QIZMETI trm.: RAYAT GORANMAK GULLUGY tr.: SIVIL SAVUNMA ISTIHBARATI ozr.: MÜLKI MÜDAFIÖ KƏŞFIYYATI	O'zbekiston Respublikasi favqulodda vaziyatlarni oldini olish va bartaraf etishning yagona davlat tizimi tasarrufidagi kuch va vositalar harakatlarining ta'minot turlaridan biri.
o'zb.: FUQAROLAR URUSHI qz.: AZAMATTIQ SOĖIS trm.: HALK GOZGALAŃY tr.: İÇ SAVAŞ ozr.: VÖTÖNDAŞ MÜHARİBÖSI	Sinflar va ijtimoiy guruhlar o'rtasida davlat hokimiyati uchun olib boriladigan tashkiliy qurolli kurash.
o'zb.: FYUZELYAJ qz.: FYUZELYAJ trm.: FUSELAGE tr.: GÖVDE ozr.: GÖVDE	Uchish apparatining korpusi.

G

o'zb.: GAZ DVIGATELI qz.: GA3 KÖZĖATKŃIŞTAP TRM.: GAZ HEREKETLENDİRİJİ- LERİ tr.: GAZ MOTORU ozr.: QAZ MÜHÖRRIKLÖRİ	Gaz yonilg'isi bilan ishlaydigan ichki yonuv dvigateli.
o'zb.: GAZNIQOB qz.: İPOTİBOĖA3 trm.: GAZ MASKASY tr.: GAZ MASKESI	Zaharlovchi va radioaktiv moddalardan insonning nafas olish organlari, ko'zlari va yuzini himoya qilish uchun mo'ljallangan shaxsiy himoya vositasi.

ozr.: QAZ MASKASI	
o'zb.: GAZPANA qz.: ГАЗПАНА trm.: GAZPANA tr.: GAZPANA ozr.: QAZPANA	Kishilarni kimyoviy moddalardan muhofaza qilish maqsadida maxsus jihozlangan joy. Ikkinchi jahon urushidan so'ng panagoh deb atala boshladi.
o'zb.: GARNIZON qz.: ГАРНИЗОН trm.: GARNIZON tr.: GARNIZON ozr.: QARNIZON	Muayyan aholi punkti yoki biron-bir hududda doimiy yoki vaqtincha joylashgan harbiy qism va harbiy-o'quv muassasalari.
o'zb.: GARNIZON BOSHIG'I qz.: ГАРНИЗОН БАСТЫГЫ trm.: GARNIZONYN BAŞLYGY tr.: GARNIZON ŞEFI ozr.: QARNIZON RƏISI	Garnizonda mansabi katta shaxs (komandir, boshliq).
o'zb.: GARNIZON XIZMATI qz.: ГАРНИЗОНДЫК КЫЗМЕТ trm.: GARNIZON HYZMATY tr.: GARNIZON SERVİSİ ozr.: QARNIZON XİDMƏTİ	Garnizonda joylashgan harbiy qism xizmatchilari uchun belgilangan maxsus xizmat turi, qo'shinlar xizmatining tarkibiy qismi.
o'zb.: GAUPTVAXTA qz.: GAUPTVAXTA trm.: GAUPTVAXTA tr.: GRAUPTVAKTA ozr.: QRAVPTVAXTA	Hibsga olingan harbiy xizmatchilarni tutib turish uchun mo'ljallangan maxsus bino.
o'zb.: GWARDIYA qz.: КУЗЕТИИ trm.: GARAVUL tr.: KORUMA ozr.: GÖZƏTÇİ	Qo'shnlarning saralangan imtiyozli qismi.
o'zb.: GEKSOGEN qz.: ГЕКСОГЕН trm.: GEKSOGEN tr.: HEKSOJEN ozr.: HEKSOGEN	Brizantli portlovchi moddalarning yuqori quvvatli turiga mansub portlovchi modda.

o'zb.: GENERAL qz.: ГЕНЕРАЛ trm.: GENERAL tr.: GENERAL ozr.: GENERAL	Oliy toifadagi ofitserlar tarkibiga mansub shaxslarning harbiy unvoni.
o'zb.: GENERALISSIMUS qz.: ГЕНЕРАЛИССИМУС trm.: GENERALISSIMUS tr.: GENERALISSIMUS ozr.: GENERALISSIMUS	Ayrim davlatlar qurolli kuchlaridagi oliy harbiy unvon.
o'zb.: GENERAL-LEYTENANT qz.: ГЕНЕРАЛ ЛЕЙТЕНАНТ trm.: GENERAL-LEYTENANT tr.: KORGGENERAL ozr.: GENERAL LEYTENANT	Oliy toifadagi ofitserlar tarkibining general-mayor unvonidan so'ng beriladigan harbiy unvoni.
o'zb.: GENERAL-MAYOR qz.: ГЕНЕРАЛ МАЙОР trm.: GENERAL-MAYOR tr.: TÜMGGENERAL ozr.: GENERAL-MAYOR	Oliy toifadagi ofitserlar tarkibiga mansub birinchi harbiy unvon bo'lib, katta ofitserlar tarkibiga mansub polkovnik unvonidan so'ng beriladi.
o'zb.: GENERAL-POLKOVNIK qz.: ГЕНЕРАЛ ПОЛКОВНИК trm.: GENERAL-POLKOWNIK tr.: ORGENERAL ozr.: GENERAL-POLKOVNIK	Oliy toifadagi ofitserlar tarkibining general-leytenant unvonidan so'ng beriladigan harbiy unvoni.
o'zb.: GENERATOR qz.: ГЕНЕРАТОР trm.: GENERATOR tr.: JENERATÖR ozr.: GENERATOR	Qurilma, apparat, mashina. Biror mahsulot ishlab chiqaradi.
o'zb.: GENOTSID qz.: ГЕНОЦИД trm.: GENOSID tr.: SOYKIRIM ozr.: SOYQIRIM	Insoniyatga qarshi eng og'ir jinoyatlardan biri.

o'zb.: GIDROAKUSTIK STANSIYA qz.: ГІДРОАКУСТИКАЛЫК СТАНЦІЯ trm.: GIDROAKUSTIKI STANSIYA tr.: HIDROAKUSTIK ISTASYON ozr.: HIDROAKUSTIK STANSIYA	Suv osti obyektlarining joyi va harakat tezligini ulardan kelayotgan tovushli signal-lar yordamida yoki maxsus yuborilgan signallarning ulardan aks etib qaytishi natijasida aniqlash uchun mo'ljallangan stansiya.
o'zb.: GIDROMETEOROLOGIYA XIZMATI qz.: ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЯ КЫЗМЕТ trm.: GIDROMETEOROLOGIYA HYZMATY tr.: HIDROMETEOROLOJI HIZMET ozr.: HIDROMETEOROLOJI XIDMƏT	Aksariyat davlatlar qurolli kuchlarida tashkil etilgan maxsus xizmat bo'lib, shtab va qo'shinlarni haqiqiy hamda kutilayotgan gidrometeo vaziyat haqidagi ma'lumotlar bilan ta'minlaydi.
o'zb.: GIDRO SAMOLYOT qz.: ГІДРАВЛІКАЛЫК ЖАЗЫКТЫК trm.: GIDRAWLIK TEKIZLIGI tr.: HIDROLIK UÇAK ozr.: HIDRAVLİK TƏYYƏRƏ	Suvdan ko'tariladigan va suvga qo'nadigan samolyot.
o'zb.: GILZA qz.: ГІЛЬЗА trm.: GILZA tr.: GİLZA ozr.: GILZA	Artilleriya o'q-dorisining elementi.
o'zb.: GORIZONTAL YO'NALTIRISH qz.: КƏЛДЕНЕН БАГДАР trm.: KESELİĞİNE UGRUKDYRMA tr.: YATAY YÖNLENDİRME ozr.: UFUQI ISTIQAMƏT	To'pga gorizontal tekislikda zaruriy yo'nalish berish.

o'zb.: GORNCHI qz.: ГОРНЧИ trm.: GORNCHI tr.: GORNCHI ozr.: GORNCHI	Karnay, burg'u orqali nizomda belgilangan signallarni uzatuvchi (chaluvchi) askar (matros).
o'zb.: GOSPITAL qz.: АҲПҲАЙҲА trm.: HASSAHANA tr.: HASTANE ozr.: XƏSTƏXANA	Tibbiy yordam ko'rsatish uchun mo'ljallangan harbiy tibbiy muassasa.
o'zb.: GRANATA qz.: ГРАНАТА trm.: GRANAT tr.: EL BOMBASI ozr.: QUMBARA	Dushmanning jonli kuchi va harbiy texnikasini yaqin masofalarda yakson etishga mo'ljallangan o'q-dori turi.
o'zb.: GRANATOMYOT qz.: ГРАНАТОМИОТ trm.: GRANATOMIYOT tr.: GRANATOMIYOT ozr.: QRANATOMYOT	Asosan olib yuriladigan qurol bo'lib, dushmanning zirhli nishonlari, jonli kuchi va texnikasini granata o'qi bilan yo'q qilishga mo'ljallangan.

H

o'zb.: HAVO JANGI qz.: ӘҲҲЕ СОҒЫСЫ trm.: HOWA URŞY tr.: HAVA SAVAŞI ozr.: HAVA MÜHARIBƏSI	Qiruvchi aviatsiya harakatlarining asosiy shakli. Havo jangi, dushmanni yakson etish va atakalarini bartaraf etish maqsadida yakka samolyot (vertolyot) yoki samolyotlar guruhi (qo'shilmasi) tomonidan yuritiladi. Qiruvchi samolyotlarning havo jangi dushmanga yaqinlashish, ataka qilish, ataka davomida manyovrlar bajarish va jangdan chiqishdan iborat. Bombardimonchilarning (razvedkachi va o'zga samolyotlarning) qiruvchilar bilan birgalikda o'tkaziladigan havo jangining asosini olov bilan uyg'unlashtirilgan mudofaa manyovri tashkil etadi.

o‘zb.: HAVO TREVOGASI qz.: АУА-РАЙЫ ТУРАЛЫ ДАБЫЛ trm.: HOWA DUÝDURYŞY tr.: HAVA DURUMU ALARMI ozr.: HAVA HƏYƏCANI	Havodan uyushtiriladigan hujum tahdidi yuzaga kelganida bajariladigan harakat va tadbirlarning majmuyi. Havo trevogasi signali ovoz bilan (“havo” komandasi), radiotexnik va o‘zga vositalar orqali uzatiladi. Havo trevogasi signaliga ko‘ra shaxsiy tarkib panogohlarni egallaydi, navbatchi raschyot va bo‘linmalar esa havo hujumini bartaraf etishga shaylanadi.
o‘zb.: HAVO YOSTIG‘IDAGI APPARATLAR qz.: ҚАУІПСІЗДІК ЖАСТЫҒЫ ҚҰРЫЛҒЫЛАРЫ trm.: HOWPSUZLYK ENJAMLARY tr.: HAVA YASTIĞI CİHAZLARI ozr.: HAVA YASTIĞI CİHAZLARI	Korpus ostiga havo o‘tkazuvchi quvur va soploli konussimon qurilma orqali ventilyatorlar damlab beradigan siqilgan havo qatlamiga tayanib, nisbatan tekis yuza (suv, muz, quruqlik) uzra harakatlanish qobiliyatiga ega qurilmalar. Apparatning ilgarilanma harakati havo vinti tomonidan tashkil etiladi. Harbiy sohada mazkur apparatlar asosan desant tushirish uchun mo‘ljallangan.
o‘zb.: HAVO HUJUMI qz.: ӘУЕ ШАБУЫЛЫ trm.: HOWA HÜJÜMI tr.: HAVA SALDIRISI ozr.: HAVA HÜCUMU	Dushmanning qo‘shini, kema va boshqaruv punktlari, ma‘muriy-siyosiy, harbiy-iqtisodiy markaz va obyektlariga qarata aviatsiyaning bombali, bomba-raketali zarbalari.
o‘zb.: HAVO HUJUMIDAN MUDOFAA AVIATSIYASI qz.: ӘУЕ ҚОРҒАНЫСЫ АВИАЦИЯСЫ trm.: HOWA GORAG AWIASIÝASY tr.: HAVA SAVUNMA HAVACILIĞI ozr.: HAVA HÜCUMUNDAN MÜDAFIƏ	Davlat qurolli kuchlarining turi bo‘lib, dushmanning havodan beradigan zarbasidan himoya qilish uchun mo‘ljallangan. Vazifalarini mustaqil tarzda va qurolli kuchlarning boshqa turlari bilan birgalikda bajaradi. Ilk bor havo hujumidan mudofaa qo‘shinlari I jahon urushida, samolyotlar jangovar jihatdan qo‘llanila boshlanganidan so‘ng vujudga kelgan.
o‘zb.: HAVO-DESANT TAYYORGARLIGI qz.: ӘУЕ ЖАТТЫҒУЛАРЫ trm.: HOWADAN TAÝÝARLYK	Havo-desant qo‘shinlarini dushman ortiga desantlash va jangovar vazifani bajarishga tayyorlash. Havo-desant tayyorgarligi parash-

tr.: HAVADAN EĞITIM ozr.: HAVA TƏHSILI	yutdan sakrash asoslarining nazariyasi, havo-desant texnikasi, samolyotlarning moddiy qismlari, parashyutlarni taxlash, jangovar texnika va moddiy vositalarni yo‘qlash, yerga tushgach jangovar shaylikka keltirish, shaxsiy tarkibni samolyotga o‘tkazish tartibini o‘rgatish va parashyut bilan amaliy sakrashdan iborat. Havo-desant tayyorgarligining eng muhim qismi – parashyutlardan amaliy sakrash mashqlaridir.
o‘zb.: HAVO-DESANT QO‘SHINLARI (HDQ) qz.: ӘУЕ-ДЕСАНТТЫҚ ӘСКЕРЛЕР trm.: HOWA GÜYÇLERI tr.: HAVA INDIRME BIRLIKLERI ozr.: HAVA-DESANT QOŞUNLARI	Dushman ortida jangovar harakatlar bajarish uchun mo‘ljallangan qo‘shin turi. Parashyutchi-desant, tank, artilleriya, o‘ziyurar artilleriya hamda o‘zga qism va bo‘linmalardan tashkil topgan. Havo-desant qo‘shinlarining asosiy jangovar vazifalari: olis masofalardagi hududlarga tez yetib borish; dushmanga daf‘atan zarba berish; umumqo‘shin jangni muvaffaqiyatli yuritish; dushman ortining chuqur sarhadidagi muhim hududlarga tez yetib egallash va qo‘lda tutib turish, raqibning davlat hokimiyati va harbiy boshqaruvini izdan chiqarish; orol va qirg‘oqlar, harbiy-dengiz va aviatsiya bazalarini egallash; hujumni yuritayotgan qo‘shinlarga, yurish jarayonida duch keladigan katta suv havzalarini kechib o‘tish va tog‘li hududlarni tez oshib o‘tishga ko‘maklashish; dushmanning muhim obyektlarini daf etishdir.
o‘zb.: HAMKORLIK (O‘ZARO HARAKATLAR) qz.: ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ trm.: HYZMATDAŞLYK	Jang (operatsiya) maqsadiga erishish uchun topshiriq mazmuni, bajariladigan vazifalar, o‘tkaziladigan tadbir joyi, vaqti va usullari bo‘yicha turli

tr.: İŞBIRLIĞI ozr.: ƏMƏKDAŞLIQ	qo'shirlarning (kuchlarning) muvo- fiqlashtirilgan, o'zaro uyg'un harakatlari. Harbiy san'at tamoyil- laridan biri. O'zaro harakatlar qurolli kuchlar turlari, turli qo'shinlar (kuchlar) va maxsus qo'shinlar turlariga mansub bo'linma, harbiy qism, qo'shilma va birlashmalar orasida o'tkaziladi. Qo'shinlar (kuchlar) hamkorligining tartibi komandir (qo'mondon) tomo- nidan, jangga (operatsiyaga) qaror qabul qilish mobaynida belgilanadi va bu boradagi ko'rsatmalar bo'y- sunuvchilar oldiga jangovar vazifa qo'yish bilan bir vaqtda berib o'tiladi. Harbiy harakatlarni tashkil etish va yuritish amallarining keyingi bori- shida bajarilayotgan hamkor tadbir- larga aniqliklar kiritiladi. Hamkorlik: hujumda – bajariladigan jangovar vazifalar (birinchi navbatda, bajariladigan vazifa uchun batafsil) marralar, yo'nalishlar va mavjud vaqtga ko'ra tashkil etilsa, mudo- faada – dushman harakatining ehti- moliy yo'nalishlari, qo'shirlarning qarshi atakasi (qarshi hujumi) yo'nalishi va mudofaaga qo'yilgan vazifalarga ko'ra tashkil etiladi. Ayni paytda hamkorlik jangda (ope- ratsiyada) asosiy vazifani bajarayot- gan bo'linma, harbiy qism, qo'shilma va birlashmalar manfaatida, yadro quroliga ega davlatlar tomonidan ushbu qurol qo'llanilishi ko'zda tutilayotgan sharoitda esa, birinchi navbatda, mazkur davlatlar qo'shin- lari (kuchlari) harakatining dush- manga qarata beriladigan yadroviy zarbalar bilan muvofiqlashtirish

	maqsadida tashkil etiladi. Hamkorlik, odatda: taktik pog'onada – harakat joyida; operativ pog'onada – xarita yoki joy maketida, vaqt taqozo etgan hollarda esa harakat joyida ham tashkil etiladi. Hamkorlikni tashkil etish borasidagi ayrim masalalar taktik va qo'mon-donlik-shtab mashqlarida ko'rib chiqiladi. Hamkorlik harbiy qism va qo'shilma-larda, odatda komandir qarori aks ettirilgan xaritada, operativ pog'o-nada esa, operatsiya rejasining bir qismi hisoblanadigan – hamkorlik rejasida (rejali jadvalda) rasmiylash-tirilib, qo'shnlarga uning ko'chirma-lari yuboriladi. Hamkorlikni tashkil etish tartibi borasidagi ko'rsatmalar yozma jangovar buyruqlarda (farmo-yishlarda) aks ettirilishi mumkin. Jangovar harakatlar ko'lam va ushbu harakatlarda ishtirok etadigan qo'-shinlar (kuchlar) tarkibiga ko'ra ham-korlik taktik, operativ va strategik hamkorliklarga bo'linib: taktik hamkorlik umumqo'shin, den-giz, havo jangida ishtirok etayotgan qo'shilma, harbiy qism va bo'linma-larning olovi, zarbasi va manyovrini o'zaro uyg'unlashtirishdan; operativ hamkorlik bir yoki bir necha chegaradosh operatsion yo'nalish-larda o'tkazilayotgan operatsiya maqsadlariga erishish manfaatlarida qurolli kuchlar turlari va turli qo'-shinlar (kuchlar) turlarining operativ (operativ-taktik) birlashma va qo'shilmalari harakatlarini o'zaro uyg'unlashtirishdan; strategik hamkorlik strategik ope-ratsiya, janglar majmuyi yoki urush-

	ning maqsadiga erishish manfaatlari quruqlik kuchlarning bir yoki bir necha harbiy harakatlar (urush) maydonida (strategik yoʻnalishlarda) operatsiyalar oʻtkazayotgan yirik qoʻshinlar turkumi harakatlarini oʻzaro uygʻunlashtirishdan iboratdir.
oʻzb.: HARAKATDAGI ARMIYA VA FLOT qz.: АРМИЯ МЕН ӨСКЕРИ-ТЕҲІЗ КҮШТЕРІ trm.: GOŞUN WE DEÑİZ GÜYÇLERİ tr.: ORDU VE DONANMA EYLEMDE ozr.: ORDU VƏ DONANMA HƏRƏKƏTDƏDİR	Davlatning urush davrida harbiy harakatlar olib borayotgan qurolli kuchlari yoki uning bir qismi. Harakatdagi armiya va flot uchun rezervlar tayyorlash, shaxsiy tarkib bilan butlash va taʼminot ishlari bilan mashgʻul front ortidagi qurolli kuchlar – harakatdagi armiya va flot tarkibiga kirmaydi.
oʻzb.: HARAKATLARNI MUVOFIQLASHTIRISH POSTI qz.: ӨРЕКЕТТЕРДІ ҮЙЛЕСТІРУ ПОСТЫ trm.: HEREKET UTGAŞDYRYŞ POSTY tr.: EYLEM KOORDINASYON NOKTASI ozr.: FƏALIYYƏT KOORDINASIYA POSTU	Kolonna va mashinalar harakatini muvofiqlashtirish uchun komendantlik xizmati tizimida tayinlanadigan harbiy xizmatchilar guruhi. Mazkur post tarkibiga post boshligʻi, aloqa va harakat vositalari bilan taʼminlangan 2-3 nafar askarlar kiradi.
oʻzb.: HARBIY (ASKARIY) OʻRTOQLIK qz.: ӨСКЕРІ ДОСТЫҚ trm.: HARBY DOSTLUK tr.: ASKERI DOSTLUK ozr.: HƏRBI DOSTLUQ	Harbiy xizmatchilar jamoasidagi uyushqoqlik va jangovar qudratga sezilarli taʼsir oʻtkazuvchi oʻzaro munosabatlarning axloqiy-huquqiy meʼyori. Askariy oʻrtoqlikning keng tarqalgan shakllari: jangda bir-biriga koʻrsatadigan yordam (madad); oʻqish va xizmatda bir-biriga koʻrsatadigan yordam; halok boʻlgan quroldoshlar xotirasini eʼzozlash. Harbiy oʻrtoqlik qurolli kuchlar jangchilari manfaatlarining umumiy-ligi va maqsadlarning birligi,

	bo'ysunuvchi va komandir (boshliq) o'rtasidagi uzluksiz munosabat hamda bir-biri va Vatan oldidagi burch hissiyotini ifodalaydi. Askariy o'rtoqlikning asosiy tamoyili "O'zing halok bo'lsang ham o'rtog'ingni qutqar" maqolida aniq aks etgan.
o'zb.: HARBIY AVTOMOBILLAR qz.: ӘСКЕРИ МАШИНАЛАР trm.: HARBY ULAGLAR tr.: ASKERI ARAÇLAR ozr.: HƏRBI NƏQLIYYAT VASITƏLƏRI	Qurolli kuchlarda qo'llanilayotgan avtomobillar. Harbiy avtomobillar transport (yuk tashuvchi) va maxsus (bortiga zaruriy jihozlar joylash-tirilgan) avtomobillarga bo'linadi. Harbiy avtomobillar o'ta qiyin yo'llarni bosib o'tish va og'ir yuk bilan yura olish qobiliyatlariga ega. Shaxsiy tarkib va harbiy yuklarni tashish, bortiga harbiy texnika va qurol-aslahalar mahkamlangan holda yurish, tirkama va yarim tirkamalarni shataklab borish uchun mo'ljallangan. Zamonaviy harbiy avtomobillarning barcha g'ildiraklari, odatda yetaklovchi bo'lib, shinalardagi havo bosimini moslash tizimi, gidravlik yoki pnevmatik tormoz uzatmasi bilan jihozlangan. Harbiy avtomobillarda dvigatelni past haroratlarda ishga tushirishdan oldin yoqiladigan isitkichlar mavjud.
o'zb.: HARBIY AVTOMOBIL NAZORATI (HAN) qz.: ӘСКЕРИ МАШИНАНЫ БАҚҚАРУ trm.: HARBY ULAGLARA GÖZEGÇİLİK tr.: ASKERI ARAÇ KONTROLÜ ozr.: HƏRBI VASITƏ NƏZARƏTI	Zimmasiga harbiy avtomobil transporti tomonidan yo'l transport halokatlarini sodir etilishini oldini oluvchi tadbirlar o'tkazish, harbiy haydovchilar tomonidan garnizon va garnizon atrofidagi yo'llarda mashinalardan foydalanish hamda harakat intizomi va qoidalariga rioya etilayotganligini nazorat qilish mas'uliyati yuklatilgan. Harbiy avtomobil nazorati (HAN) Mudofaa vazirligining organi hisoblanadi.

o‘zb.: HARBIY AKADEMIYA qz.: ӘСКЕРИ АКАДЕМИЯ trm.: HARBY AKADEMIYA tr.: HARP AKADEMISI ozr.: HƏRBI AKADEMIYA	Afina yaqinidagi Platon maktabi bo‘lgan joy nomi. Oliy harbiy va maxsus-harbiy ma’lumotli ofitser kadrlarni tayyorlash uchun mo‘ljallangan oliy harbiy ta’lim muassasasi; harbiy muammolarni tadqiq etish ilmiy markazi. XVIII asr oxiri va XIX asr o‘rtasida vujudga kelgan. Harbiy akademianing dastlabki faoliyati bosh shtablar uchun ofitserlar kontingentini, keyinroq qo‘shinlar uchun ofitserlarni va harbiy nazariya ishlab chiquvchi ofitserlarni tayyorlashdan iborat bo‘lgan. Harbiy akademiya yoki unga teng bo‘lgan harbiy o‘quv muassasalari ko‘plab mamlakatlarda mavjuddir. Shu jumladan, harbiy akademiya mamlakatimizda ham 1995-yil 2-sentyabr kuni O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994-yil 15-avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasini tashkil etish to‘g‘risida”gi qaroriga muvofiq tashkil etildi. Akademiya oliy qo‘mondonlik tarkibiga, operativ-taktik ixtisosiga ega oliy malakali harbiy, ilmiy-pedagogik va ilmiy kadrlar tayyorlashga, tadqiqotlar o‘tkazishga, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari uchun katta va oliy ofitserlarni operativ-strategik tayyorlash, katta va oliy ofitserlarning kasbiy tayyorgarlik malakasini oshirish uchun harbiy fan muammolarini o‘rganishda fundamental, izlanma va amaliy tadqiqotlar o‘tkazish, harbiy siyosat, qurolli kuchlar qurilishi va tayyorgarligi bo‘yicha amaliy masalalarni tadqiq etishga mo‘ljallangan. Akademiyada tinglovchilar ikki yil

o'zb.: HARBIY AMALIY KO'PKURASH qz.: ӘСКЕРИ ПРАКТИКА КӨП ҚЫРЛЫ trm.: HARBY TEJRIBE KÖPTARAPLY tr.: ASKERI UYGULAMA ÇOK YÖNLÜDÜR ozr.: HƏRBI TƏCRÜBƏ ÇOXŞAXƏLIDIR	davomida saboq olishadi. Amaliy sport turlari jumlasiga kiradi. Turli musobaqalarni o'z ichiga oladi, misol uchun: harbiylashtirilgan kross (qurol bilan yugurish, granatalarni uzoqqa va aniq uloqtirish, kichik kalibrli miltiqdan o't ochish), 100 metrga suzish, avtomobilni (o'spirinlar uchun mototsiklni) egri yo'llarda boshqarish, biatlon va h.k. Harbiy amaliy ko'pkurash startiga chiqish uchun jismoniy tayyorgarlikda belgilangan me'yorlar topshirilganligini tasdiqlovchi guvohnoma va transport vositasini boshqarish huquqini beruvchi guvohnomaga ega bo'lish lozim.
o'zb.: HARBIY ASIRLAR qz.: ӘСКЕРИ ТҮТҚЫНДАР trm.: URUŞ ÝESIRLERI tr.: SAVAŞ ESIRLERI ozr.: HƏRBI ƏSIRLƏR	Urushayotgan tomon qurolli kuchlariga (shu jumladan, ko'ngilli partizan otryadlari, qarshilik ko'rsatish harakati qatnashchilari kabilarga) mansub bo'lib, dushman qo'lga tushib qolgan kishilar. Harbiy muxbirlar, savdo floti va fuqaro aviatsiyasining ekipaj a'zolari va boshqalar ham harbiy asirlar bo'lishi mumkin. Harbiy asirlik tartibi quruqlikda urush olib borish qonun-qoidalari haqidagi Nizom (1907-yil 4-Gaaga konvensiyasiga ilova) va harbiy asirlar bilan muomala qilish haqidagi Jeneva konvensiyasiga (1949) binoan tartibga solib turiladi.
o'zb.: HARBIY ASLAHA VA ANJOMLAR qz.: ӘСКЕРИ ҚАРУ-ЖАРАҚ ПЕН ТЕХНИКА trm.: HARBY ÝARAGLAR WE ENJAMLAR tr.: ASKERI SILAHLAR VE TEÇHIZAT	Harbiy xizmatchilar ta'minoti tarkibiga kiradigan, shaxsiy qurol va narsalarini olib yurishlari uchun mo'ljallangan buyumlar komplekti. Ilgari mazkur komplekt "Ammunitsiya" deb atalgan. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari askar va serjantlarining

ozr.: HƏRBI SILAHLAR VƏ TEXNIKA	harbiy aslaha hamda anjomlari jumlasiga kamar, avtomat o'qdonlari va granatalar uchun mo'ljallangan to'rvalar, flyaga hamda kurak uchun mo'ljallangan qopchiqlar, himoyalovchi qo'lqop va paypoqlar, buyumlar qopchasi kiradi. Ofitserlar anjomlari jumlasiga kamar, pistolet qini va dala sumkasi kiradi.
o'zb.: HARBIY ATAMA- SHUNOSLIK qz.: ӘСКЕРИ ТЕРМИНОЛОГИЯ trm.: HARBY TERMINOLOGIYA tr.: ASKERI TERMINOLOJI ozr.: HƏRBI TERMINOLOGIYA	Muayyan harbiy tushunchalarning qat'iy ma'nolarini anglatuvchi harbiy atamalar (so'z va so'z birikmalari) majmuyi. Harbiy atamashunoslik harbiy ma'rifat rivojining erishilgan saviyasiga mos kelib, amaldagi nizom va qo'llanma kabi rasmiy harbiy hujjatlarda belgilangan, o'ziga xos tushunchalarning xilma-xilligini aks etadi, harbiy ishning barcha sohalarini qamraydi. Harbiy atamashunoslik harbiy ensiklopediya va lug'atlarda kengroq va to'laqonli taqdim etiladi.
o'zb.: HARBIY BAZA qz.: ӘСКЕРИ БАЗА trm.: HARBY BAZASY tr.: ASKERI ÜS ozr.: HƏRBI BAZA	Maxsus jihozlangan hudud (yer maydoni) bo'lib, unda qo'shinlar va harbiy texnikaning zaruriy o'q-dori, yoqilg'i, oziq-ovqat va o'zga moddiy vositalar zaxirasi bilan birgalikda harbiy jihatdan afzal va samarali joylashtirilishi. Harbiy aviatsiya, harbiy-dengiz, quruqlikdagi qo'shinlar bazasi, raketali baza va umummaqсадli harbiy baza turlari mavjud.
o'zb.: HARBIY BLOK qz.: ӘСКЕРИ БЛОК trm.: HARBY BLOK tr.: ASKERI BLOK ozr.: HƏRBI BLOK	Davlatlarning harbiy-siyosiy ittifoqi bo'lib, unda tegishli davlatlarning siyosiy, iqtisodiy va harbiy harakatlari o'zaro muvofiqlashtirilishi nazarda tutiladi. Odatda, tinchlik davrida tashkil etiladi. Mamlakatlarning umumiy siyosiy, iqtisodiy va harbiy masalalarini hal

	etish uchun birgalikda harakat qilish maqsadida tuzilgan harbiy-siyosiy ittifoqi yoki shartnomasi.
o'zb.: HARBIY VATAN-PARVARLIK MA'RUZALARI qz.: ӘСКЕРИ ПАТРИОТТЫҚ ДӘРІСТЕР trm.: HARBY WATANÇYLYK LEKSIYALARY tr.: ASKERI VATANSEVERLIK DERSLERI ozr.: HƏRBI VƏTƏNPƏRVƏRLİK MÜHAZIRƏLƏRI	Chaqiriqqacha va chaqiriq yoshidagi yigitlar uchun mo'ljallangan, harbiy vatanparvarlik ruhidagi mavzular bo'yicha o'qiladigan ma'ruzalar majmuyi. O'quv muassasalari va korxonalarning jamoat tashkilotlari, "Kamolot" ijtimoiy harakati, maktab ta'limi jamg'armasi, "Sog'lom avlod uchun", "Mahalla", "Nuroni" jamg'armalari tomonidan tashkil etiladi. Ma'ruzalar o'qishga harbiy qism komandirlari, ularning tarbiyaviy ishlar bo'yicha o'rinbosarlari, hokimiyat vakillari, olimlar, urush va armiya faxriylari jalb etiladi.
o'zb.: HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDAGI TARBIYA qz.: ӘСКЕРИ ПАТРИОТИЗМ РҮХЫНДА ТӨРБИЕЛЕУ trm.: HARBY WATANÇYLYK RUHUNDA BILIM tr.: ASKERI VATANSEVERLIK RUHUYLA EĞITIM ozr.: HƏRBI VƏTƏNPƏRVƏRLİK RUHUNDA TƏRBIYƏ	O'zbekiston Respublikasi xalqida, ayniqsa, yoshlarida o'z Respublikasi bilan faxrlanish tuyg'usi va mustaqil vatanini himoya qilish qobiliyatini shakllantirishdir. Siyosiy va axloqiy tarbiyaning tarkibiy qismi bo'lib, g'oyaviy-nazariy asosi – Vatan xavfsizligi uchun fuqarolik burchi va mas'uliyatini anglab yetishdir. Harbiy vatanparvarlik tarbiyasining vazifasi – Vatanga muhabbat, baynalmilallik, Qurolli Kuchlarning jangovar va o'zbek xalqining milliy an'analariga sodiqlik sifatlarini tarbiyalash, harbiy va harbiy-texnik bilimlarning puxta egallanishiga omil bo'lishdir. O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini Vatan himoyasiga tayyorlashda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, mamlakatimizdagi muassasa va korxonalarning jamoat tashkilotlari, "Kamolot" ijtimoiy harakati, maktab ta'limi jamg'armasi,

	“Sogʻlom avlod uchun”, “Mahalla”, “Nuroni” jamgʻarmalari, MK “Vatanparvar” tashkiloti, Mudofaa ishlari boshqarma va boʻlimlari, urush faxriylari tashkilotlari, sport qoʻmitalari va shu kabi tashkilotlarning oʻrni muhimdir. Komandirlar va ularning tarbiyaviy ishlar boʻyicha oʻrinbosarlari, shuningdek harbiy jamoa tashkilotlari, jangchilar, yoshlar va oʻquvchilarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga ulkan hissa qoʻshadilar.
oʻzb.: HARBIY GEOGRAFIYA qz.: ЎСКЕРИ ГЕОГРАФИЯ trm.: HARBY GEOGRAFIYA tr.: ASKERI COĞRAFYA ozr.: HƏRBI COĞRAFIYA	Harbiy Geografiya ehtimol tutilgan harakatlar maydonlarining hozirgi harbiy-siyosiy, harbiy-iqtisodiy, tabiiy-geografik sharoitlarini va bu maydonlarni operativ jihozlash masalalarini oʻrganadi.
oʻzb.: HARBIY GUVOHNOMA qz.: ЎСКЕРИ ҚҲҲЛІК trm.: HARBY ŞAHADATNAMA tr.: ASKERI SERTIFIKA ozr.: HƏRBI VƏSIQƏ	Muddatsiz hujjat boʻlib, fuqarolarga mudofaa ishlari boʻlimlari tomonidan haqiqiy harbiy xizmatga chaqirilayotganlarida topshiriladi. Oddiy askar va serjantlar tarkibiga mansub harbiy xizmatchilar shaxsi, unvoni, lavozimi va qaysi harbiy qismga mansubligini tasdiqlaydi.
oʻzb.: HARBIY DOKTRINA qz.: ЎСКЕРИ ДОКТРИНА trm.: HARBY TAGLYMAT tr.: ASKERI DOKTRIN ozr.: HƏRBI DOKTRINA	Davlatda ehtimoliy urush maqsadi va xususiyatlariga, ushbu urushga qurolli kuchlar va yalpi mamlakatni tayyorlashga qarashlarning joriy vaqtdagi tizimi. Harbiy doktrina ehtimoliy urushda qanday dushmanga qarshi kurash olib borish, davlat ishtirok etishi lozim boʻlgan yoki kutilayotgan urush maqsadi va xususiyatlari, qurolli kuchlar qurilishi, ularni jangovar harakatlarga tayyorligi, qurolli kuchlar qoʻllanishi va yuritiladigan jangovar harakatlar usullarini belgilab beradi. Oʻzbekiston Respublikasi Harbiy

	doktrinasi (keyinchalik Mudofaa doktrinasi) 1995-yil avgust oyida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining uchinchi sessiyasida qabul qilingan.
o'zb.: HARBIY JASORAT qz.: ЎСКЕРИ БАТЫЛДЫҚ trm.: HARBY EDERMENLIK tr.: ASKERI CESARET ozr.: HƏRBI CƏSARƏT	Urush va tinchlik davrida harbiy xizmatchilar tomonidan vatan oldidagi burchni benuqson ado etishlari bilan ifodalanuvchi, yuksak axloqiy-jangovar sifatlarning fidokorona va jonbozlarcha namoyon bo'lishi. Harbiy xizmatchilarning jasoratlari negizida yuksak komillik, intizomlilik, ogohlik va uyushqoqlik yotadi. Harbiy xizmatchilar, Harbiy jasorat yuksak davlat mukofotlari bilan taqdirlanadi.
o'zb.: HARBIY JINOYAT qz.: ЎСКЕРИ ҚЫЛМЫС trm.: URUŞ JENAYATY tr.: SAVAŞ SUÇU ozr.: HƏRBI CINAYƏT	Harbiy xizmatchi, shuningdek, o'quv yig'inida ishtirok etayotgan harbiy xizmatga majbur fuqaro tomonidan harbiy xizmat o'tashning o'rnatilgan tartibiga tahdid solib sodir etilgan jinoiy harakat. Harbiy-jinoiy qonunchilikda ko'rsatilmagan harbiy jinoyatlar intizomiy jihatdan nojo'ya xatti-harakatlar turkumiga kiradi.
o'zb.: HARBIY JINOYATCHILAR qz.: ЎСКЕРИ ҚЫЛМЫСКЕРЛЕР trm.: URUŞ JENAYATÇYLARY tr.: SAVAŞ SUÇLULARI ozr.: HƏRBI CINAYƏTKARLAR	Xalqaro huquqda harbiy hamda tinchlik va insoniyatga qarshi qaratilgan jinoyatlarning tashkilotchilari, vositachilari, rahbarlari, ijrochilari va ishtirokchilari. Bu jinoyatlarning turlari va tarkibi hamda jazo choralari xalqaro harbiy tribunallarning nizomlarida belgilab berilgan. Harbiy jinoyatchilar uchun alohida jinoiy javobgarlik bir qancha xalqaro shartnomalar va bitimlar bilan, harbiy jinoyatlarning ayrim turlari uchun esa – ayrim mamlatlarning jinoyat qonunlari bilan

	belgilanadi. Harbiy jinoyatchilar uchun hech qanday jinoiy javobgarlikka tortish muhlatlari qo'llanilmaydi, boshpana huquqi ham berilmaydi. Harbiy jinoyatchilar qayerda va qanday holatda bo'lishlaridan qat'i nazar tutib berilishlari shart.
o'zb.: HARBIY IMKONIYATLAR qz.: ЎСКЕРИ ҚАБИЎЕТТЕР trm.: HARBY MÜMKİNÇİLİKLER tr.: ASKERI YETENEKLER ozr.: HƏRBI IMKANLAR	Davlatning urush va tinchlik davrida qurolli kuchlarga ega bo'lish, qo'shinlarning jangovar qobiliyatini oshirib borish, harbiy kadrlar bilan butlash, qurol-aslaha va texnika, shu jumladan, ta'minotning barcha turlari bilan ta'minlay olish imkoniyatlari. Harbiy imkoniyatlar mazmunan: qurol-aslaha va harbiy texnika miqdori va sifati; qo'shinlarning moddiy-texnik vositalar bilan ta'minlanganlik darajasi; shaxsiy tarkib soni, umumta'lim va harbiy-texnik jihatdan tayyorgarlik saviyasi; tayyorgarlikdan o'tgan zaxira resurslarning mavjudligi; qurolli kuchlarning jangovar shaylik darajasi; davlatning safarbarlik imkoniyatlaridan iborat.
o'zb.: HARBIY INTIZOM qz.: ЎСКЕРИ ТЎПТИ trm.: HARBY DÜZGÜN-NYZAM tr.: ASKERI DISIPLIN ozr.: HƏRBI INTIZAM	Barcha harbiy xizmatchilarning davlat qonunchiligi, nizom va buyruqlarda belgilangan tartib va qoidalarga qat'iy va aniq rioya etishlari. Ularda belgilangan qoida, me'yor va talablar barcha harbiy xizmatchilar va yig'inga chaqirilgan harbiy xizmat yoshidagi fuqarolarga, shuningdek, harbiy kiyim kiygan zaxiradagi (iste'fodagi) serjant, ofitser va generallarga taalluqlidir. Harbiy intizomga urush va tinchlik

	sharoitida ham, safda va safdan tashqarida ham, harbiy qism va uning tashqarisida ham rioya etish shartdir. Harbiy intizom harbiy xizmatchilarning siyosiy ongi, harbiy, vatanparvarlik va baynalmilallik burchlarini chuqur anglab yetishlari, vatan mustaqilligini himoya qilish uchun shaxsiy mas'uliyatlarini his etishlariga asoslanadi.
o'zb.: HARBIY ISH qz.: ӘСКЕРИ ЖҰМЫС trm.: HARBY İŞLER tr.: ASKERI ÇALIŞMA ozr.: HƏRBI İŞ	Umumlashgan tushuncha bo'lib, keng ma'noda mamlakat qurolli kuchlarini tashkil etish va tayyorlash masalalari, harbiy nazariya va amaliyotining rivoji, aholi ichida harbiy bilim va ko'nikmalar shakllantirilishini anglatadi. Tor ma'noda esa – harbiy ish atamasi qo'shinlar jangovar tayyorgarligining maqsadi, dasturi va uslubiyatini, shuningdek, yoshlarni chaqiriqqacha tayyorlash ishlarini bildiradi.
o'zb.: HARBIY IQTISODIYOT qz.: ӘСКЕРИ ЭКОНОМИКА trm.: HARBY YKDYSADYÝET tr.: ASKERI EKONOMI ozr.: HƏRBI IQTISADIYYAT	Davlatning harbiy ehtiyojini qondiradigan xalq xo'jaligining ixtisoslashtirilgan qismi. Davlatning harbiy ehtiyojlarini iqtisodiy jihatdan qondirilish qonuniyati haqidagi fan. Harbiy iqtisodiyot tinchlik va urush davrida xalq xo'jaligining bir qismi sifatida o'z o'rniga egadir. Harbiy iqtisodiyot jumlasiga: moddiy-texnik negiz; mehnat resurslari; harbiy moliyalashtirish amallari kiradi. Tashkiliy jihatdan o'z ichiga sanoatning quyidagi mudofaa sohalarini qamrab oladi: raketasozlik, aviasozlik, kemasozlik, harbiy radioelektronika, artilleriya o'q-dorisi, zirhli tank texnikasi, raketa yoqilg'isi, yonilg'i kabilarni

	ishlab chiqarish. Harbiy iqtisodiyotning davlat ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlari va qobiliyati: davlatning ishlab chiqarish kuchlari taraqqiyotining salohiyati, ijtimoiy-iqtisodiy tuzumi va siyosatiga hamda harbiy-siyosiy rahbariyatning mamlakat iqtisodiy resurslarini safarbar etish va ulardan unumli foydalana olish san'atiga bog'liq. Harbiy iqtisodiyotning xalq xo'jaligidagi salmog'i davlat tomonidan yuritilayotgan harbiy-iqtisodiy siyosat va qurolli kurashning ko'lamiga bog'liq. Harbiy iqtisodiyot sinfiy qarama-qarshi jamiyat muhitida vujudga kelib, urushning xalq xo'jaligi oldiga qo'ygan talablari ortishi natijasida rivojlanib bordi. Harbiy iqtisodiyotning ijtimoiy mazmuni muayyan davlatda qaror topgan ijtimoiy-iqtisodiy tuzum va yuritayotgan siyosati bilan belgilanadi. Davlatning harbiy ehtiyojlarini iqtisodiy jihatdan qondirilish qonuniyati haqidagi fan sifatida nazariy bilimlar tizimi bo'lib, obyektlarning o'ziga xos xususiyati va tadqiqot mavzusiga oid umumiy iqtisodiyot qonunlariga asoslanadi, muayyan uslublar majmuyiga tayanadi. Harbiy iqtisodiyot fani: urush va iqtisodiyot orasidagi o'zaro bog'liqlik; mazkur bog'liqlikning tinchlik davrida bajarajak ishi; safarbarlik tayyorgarligi va iqtisodiyotni tinchlik davridan urush holatiga o'tkazish; iqtisodiyotning urush vaqtidagi barqarorligini ta'minlash usullari;

	qurolli kuchlarni iqtisodiy jihatdan ta'minlash va urush olib borishning ehtimoliy sharoitini belgilash; harbiy harakatlar (urush) maydonida harbiy-iqtisodiy negizni tashkil etish masalalarini o'rganib boradi.
o'zb.: HARBIY KEMALAR qz.: ӘСКЕРИ КЕМЕЛЕР trm.: HARBY GAMILERI tr.: SAVAŞ GEMILERI ozr.: HƏRBI GƏMİLƏRI	Harbiy-dengiz floti tarkibiga kiruvchi, jangovar va maxsus vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan kemalar. Suv osti va suv usti, strategik va operativ vazifalar bajarish uchun mo'ljallangan, atomli va oddiy energetik qurilmalarga ega harbiy kemalar mavjud. Harbiy kemalar quyidagi sinflarga bo'linadi: raketali suv osti kemalari; torpedali suv osti kemalari; raketali kemalar; kreyslerlar; eskadra minonoslari; suv osti kemalari va minalarga qarshi kemalar; desant kemalari. Suv sig'imi va qurol-aslaha tarkibiga ko'ra I, II, III va IV ranglarga bo'linadi.
o'zb.: HARBIY KENGASH qz.: ӘСКЕРИ КЕҲЕЧ trm.: HARBY GEÑEŞ tr.: ASKERI KONSEY ozr.: HƏRBI ŞURA	Harbiy rahbariyatning kollegial organi bo'lib, qo'shinlarga taalluqli savollar, jangovar harakatlarni tashkil etish, qo'shinlar tayyorgarligi, ta'minoti masalalarini muhokama qilish, hal etish va bular borasida tavsiyalar tayyorlab, ushbu tavsiyalarni qo'shinlarga (kuchlarga) qo'mondonning buyruq va direktivalarida yetkazish uchun mo'ljallangan. Harbiy kengash zimmasiga yuklanadigan eng dolzarb vazifalar jumlasiga – qo'shinlarning jangovar va safarbarlik shayligi, jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarligining yuksak sifati va mustahkam harbiy intizomni ta'minlash

o'zb.: HARBIY KIIYIM qz.: ЎСКЕРИ КИИМ trm.: HARBY EŞİK tr.: ASKERI ÜNIFORMA ozr.: HƏRBI GEYIM	kiradi. Harbiy kiyim-kechak buyumlarining harbiy xizmatchilarni alohida farqlovchi nishonlariga ega umumiy nomi (masalan, belgilangan rang, bichim, ramzlar, farqlovchi nishonlar va h.k.). Harbiy kiyimning asosiy elementlariga quyidagilar kiradi: ustki kiyim – qaytarma qalpoqli yengsiz yopinchiq yoki suv o'tkazmas yopinchiq-chodir, kamzul, tujurka, bushlat, shim; bosh kiyimlar – telpak, quloqchin telpak, furajka, soyabonsiz bosh kiyim, beret, pilotka; ustki ko'ylaklar; bo'yinbog' va qo'lqoplar; poyafzal; kamarlar; aslaha anjomlari. Shuningdek, harbiy kiyimning ayrim davlatlarda bir qator maxsus turlari mavjud, masalan: iqlimi sovuq va o'ta sovuq hududlar uchun – issiq tutadigan; iqlimi jazirama issiq bo'ladigan hududlar uchun – yengillashtirilgan; faxriy qorovullar uchun – paradga kiyiladigan alohida kiyimlar; dengiz piyodalari uchun – qora rangdagi qishki dala kiyimlari. Vazifasiga ko'ra parad, bayram, kundalik, dala va ishchi harbiy kiyimlarga bo'linadi. Harbiy kiyimning har bir turi jumlasiga yozgi va qishki kiyim-kechak buyumlari kiradi. Harbiy kiyimni kiyib yurish tartibi harbiy kiyim kiyish qoidolari bilan belgilab beriladi.
o'zb.: HARBIY KIIYIM RUSUMI qz.: ЎСКЕРИ ФОРМА trm.: HARBY FORMA STILI tr.: ASKERI ÜNIFORMA TARZI	Harbiy xizmatchilarning kiyim-kechak, aslaha-anjom va farqlovchi nishonlariga oid barcha buyumlar to'plami.

ozr.: HƏRBI FORMA TƏRZI	Harbiy kiyim rusumi harbiy xizmat majburiyatini bajarish va uyush-qoqlikni oshirishga omil bo‘lib, harbiy xizmatchilarni tartib-intizomga soladi. Shu bilan birga harbiy xizmat-chining qaysi davlat qurolli kuchlari, qurolli kuchlar va qo‘shinlarning qaysi turiga mansubligi va harbiy unvoniga ko‘ra farqlab olish imkonini beradi. Harbiy kiyimning rangi, gazlama-sining sifati, bichilishi harbiy xizmatchilarning turli iqlim sharoitidagi harakatlari uchun muayyan qulaylik yaratib, kuch va sog‘lig‘ini saqlashga omil bo‘ladi. Harbiy kiyim rusumi hukumatning oliy organlari tomonidan tasdiqlanadi. Harbiy kiyim rusumini kiyib yurish huquqi haqiqiy harbiy xizmat o‘tayotgan barcha harbiy xizmatchilar va harbiy litsey tarbiyalanuvchilariga, shuningdek, harbiy kiyim kiyib yurish huquqi bilan zaxira va iste’foga bo‘shatilgan general, ofitser va serjantlarga berilgan. Harbiy kiyim rusumining vujudga kelishi uzoq tarixga borib taqalib, o‘z jangchilarini dushman jangchilaridan farqlash zarurligi bilan bog‘liqdir. Misol uchun, Spartada ilk bor jangchilarga bir xildagi – qizil rangli yopinchiqlar kiydirilgan. Yaradorlardan sizib chiqayotgan qon irodasiz jangchilarni esankiratib qo‘ymasligi uchun ham ayni shu rang tanlangan. Keyinchalik harbiy kiyim rusumlari ko‘plab marotaba o‘zgartirilib kelin-di. Ular soddalashtirilib, qulaylashtirildi va amaliy jihatdan takomillashtirildi. Zamonaviy harbiy kiyim:

	paradga kiyiladigan; parad-bayram kiyimi; kundalik kiyim; dala mashg'ulotlariga kiyiladigan kiyim; ish kiyimi rusumlariga bo'linadi. Harbiy kiyimning barcha rusumlari yozgi va qishki turlarga bo'linadi. Harbiy kiyimning u yoki bu rusumiga (faslga monand) o'tish (kiyib yurish) vaqti harbiy okrug qo'shinlari qo'mondoni yoki garnizon boshlig'i tomonidan belgilanadi. Harbiy kiyimning har bir rusumi muayyan belgilangan vaqt va holatlarda kiyiladi. Harbiy kiyimning barcha ashyolari harbiy xizmatchi egniga loyiq moslashtirilgan va benuqson tutilishi lozim.
o'zb.: HARBIY KOMENDANT BOSHQARMASI qz.: ӘСКЕРИ КОМЕНДАТУРА trm.: HARBY SERKERDELİK GULLUGY tr.: ASKERI KOMUTANIN OFISI ozr.: HƏRBI KOMENDANTLIQ	Garnizon va qorovul xizmatlarini tashkil etish va garnizon boshlig'i-ning ko'rsatmalariga binoan bajariladigan vazifalarning ijrosini ta'minlash uchun mo'ljallangan garnizondagi muassasa. Harbiy komendant boshqarmasi garnizonga vaqtincha kelgan harbiy xizmatchilarning hisobini yuritib boradi. Kundalik hayotda qulay va sportbop, qo'shin va kuchlar turlari tomonidan qo'yiladigan barcha talablarga javob beradigan tarzda yaratilgan.
o'zb.: HARBIY LAVOZIMLAR qz.: ӘСКЕРИ ПОЗИЦИЯЛАР trm.: HARBY WEZIPELER tr.: ASKERI POZISYONLAR ozr.: HƏRBI MÖVQELƏR	Harbiy xizmatchilar egallashi lozim bo'lgan shtat lavozimlari va ularga muvofiq keladigan harbiy unvonlar harbiy qismlarning, harbiy xizmat nazarda tutilgan boshqaruv organlarining, vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar muassasalarining shtatlarida nazarda tutiladi. Harbiy lavozimlar oddiy askarlar, serjantlar va ofitserlar tarkibi lavozimlariga

	bo‘linadi. Qurolli Kuchlarda oliy qo‘mondonlik lavozimlariga tayinlash va lavozimidan ozod qilish O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan amalga oshiriladi. Harbiy xizmatchilarni lavozimga tayinlash va lavozimdan ozod qilish, shuningdek, harbiy xizmatchilarning xizmat joyini o‘zgartirish O‘zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o‘tash tartibidagi nizom bilan belgilanadi. Harbiy xizmatchilar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda harbiy xizmatda qoldirilgan hamda harbiy xizmatchilar uchun belgilangan kafolat va imtiyozlari saqlangan holda davlat-huquq hamda mudofaa yo‘nalishidagi ishlarni bajarish uchun davlat hokimiyati va boshqaruv organlariga yuborilishi mumkin.
o‘zb.: HARBIY MAJBURIYAT qz.: ЎСКЕРИ ҚИЗМЕТ trm.: ESGERI HYZMAT tr.: ASKERI SERVIS ozr.: HƏRBI XIDMƏT	Fuqarolarning o‘z mamlakati Qurolli Kuchlari safida qonunda belgilangan harbiy xizmat o‘tash majburiyati. O‘zbekiston Respublikasida harbiy xizmatni harbiy majburiyat asosida amalga oshiriladi.
o‘zb.: HARBIY MATBUOT qz.: ЎСКЕРИ БАСПАЧӨЗ trm.: HARBY METBUGAT tr.: ASKERI BASIN ozr.: HƏRBI MƏTBUAT	Harbiy sohaning turli masalalariga bag‘ishlangan matbuot mahsuloti. Asosan harbiylar doirasi uchun mo‘ljallangan ommaviy axborot va targ‘ibotning muhim vositasi. Harbiy matbuot jumlasiga: harbiy ro‘znoma, jurnal, kitob, risola, plakat kabilar kiradi. Harbiy matbuotning muhim vazifasi o‘zbek xalqida vatanparvarlik va baynalmilallik sifatlarini tarbiyalash, respublika jamoatchiligining hayotini har tomonlama rivojlantirishga faol ko‘mak berishdir. Harbiy ro‘znoma va jurnallar mustaqillik yutuqlari va

	tajribalarini ochib keng targ'ibot etadi, qo'shinlar ogohligi, jangovar shayligi va qudratini oshirish, harbiy intizomni mustahkamlash borasidagi dolzarb muammolar va ushbu muammolarni hal etish yo'llari bo'yicha masalalarni o'rta tashlaydi.
o'zb.: HARBIY MAHORAT qz.: ӘСКЕРИ ШЕБЕРЛІК trm.: HARBY BAŞARNYKLAR tr.: ASKERI BECERILER ozr.: HƏRBI BACARIQ	Har bir jangchi va yalpi harbiy jamoaning, kuchli va texnik jihatdan yaxshi ta'minlangan dushman ustidan g'alaba qozonish maqsadida, qurol-yarog' va texnikadan unumli foydalana olish va eng murakkab vazifalarni bajara olish qobiliyati. Harbiy mahorat jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik jarayonida shakllanadi.
o'zb.: HARBIY METROLOGIYA qz.: ӘСКЕРИ МЕТРОЛОГИЯ trm.: HARBY METROLOGIYA tr.: ASKERI METROLOJI ozr.: HƏRBI METROLOGIYA	Umumiy metrologiyaning harbiy sohasi bo'lib, qurol-aslaha va harbiy texnikaning jangovar shayligi, ishonchliligi, harbiy qismlarning (qo'shilmalarning) jangovar qobiliyatini oshirish maqsadida o'tkaziladigan o'lchashlar birligi va aniqligi muammolarini o'rganadi. Qurolli Kuchlarda metrologik xizmat joriy etilgan bo'lib, mazkur xizmat shaxsiy tarkibning faoliyati va qo'shnlarning jangovar tayyorgarligi metrologik ta'minlanishini tashkiliy-texnik jihatdan boshqaradi, ularni zamonaviy o'lchov asboblari bilan ta'minlaydi, tegishli me'yoriy-texnik hujjatlarni ishlab chiqaradi, qiyoslash organlarining faoliyatini boshqaradi.
o'zb.: HARBIY MOJARONI BARTARAF ETISH qz.: ҚАҚТЫҒЫСТАРДЫ ШЕШУ trm.: DAWA-JENJELI ÇÖZMEK tr.: ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ ozr.: MÜNAQIŞƏNIN HƏLLI	Raqibni (dushmanni) yanchib tashlash, uning harbiy kuchini batamom yo'q qilib, qurolsizlantirish yo'li bilan ziddiyatlarga (mojaroga) chek qo'yishga majbur etish bo'yicha o'tkaziladigan tadbirlar majmuyi, maxsus yoki hamkor operatsiya.

o‘zb.: HARBIY MULK qz.: ЎҚЕРИ МҮЛК trm.: HARBY EMLÄK tr.: ASKERI MÜLK ozr.: HƏRBI ƏMLAK	Davlat mulkining qurolli kuchlar ixtiyorida vaqtincha yoki doimo bo‘lgan qismi. Harbiy mulkka quyidagilar mansub: qurol-aslaha va harbiy texnikaning barcha turlari; yoqilg‘i-moy va oziq-ovqat mahsulotlari; avariya-qutqarish, aerodrom, paluba, kiyim-kechak, tibbiy va veterinariya xizmati anjomlari; qurolli kuchlarning ishlab chiqarish korxonalariga mansub barcha moddiy vositalar; qurolli kuchlar harbiy xizmatchilarining yashash va xizmat o‘tash fondlari. Harbiy mulk: oziq-ovqat, yoqilg‘i-moy, o‘q-dori kabi iste‘mol mollariga; qurol-aslaha, texnika, kiyim-kechak, ashyoviy mulk kabi uzoq vaqt foydalaniladigan mulklarga bo‘linadi. Harbiy mulkning aksariyat turlari davlat mulki hisoblanib, sotilishi, garovga qo‘yilishi, almashtirilishi va tortiq qilinishi mumkin emas.
o‘zb.: HARBIY MUSIQA qz.: ЎҚЕРИ МУЗЫКА trm.: HARBY SAZ tr.: HƏRBI MUSIQI ozr.: HƏRBI MUSIQI	Qurolli kuchlar shaxsiy tarkibining saf ta‘limoti va harbiy tarbiyasi manfaatlariga xizmat qiladi. Tantanali marosimlar (parad va miting kabilar), saf mashg‘uloti va qo‘shinlar saf tortib borayotganda ijro etiladi. Harbiy musiqa vositalari orqali qo‘shinlarni xabardor etish va boshqarish (signal xizmati) amallari bajariladi. Odatda harbiy orkestr yoki alohida musiqachilar (gornchi va barabanchilar) tomonidan ijro etiladi. Harbiy musiqaning asosiy janri – marshdir (saf, yurish, kutib olish, tantanali marshlar, fanfara kabilar). “Harbiy musiqa tushunchasi” harbiy

	vatanparvarlik mazmunidagi musiqiy asarlar, shuningdek, saf (yurish) qo'shiqlariga ham taalluqlidir. Harbiy orkestrlar uchun yaratilgan yangi asarlar tanlovlari muntazam o'tkazib borilib, saf va konsert repertuarlarining to'plamlari chop etilib turiladi.
o'zb.: HARBIY NAZORATCHI qz.: ЎСКЕРИ ЖЕТЕКЧИ trm.: HARBY GÖZEGÇI tr.: ASKERI SÜPERVİZÖR ozr.: HƏRBI NƏZARƏTÇI	Qo'shnlarning jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik saviyasi, qurol-yarog' va harbiy texnika holati, moddiy vositalar tutilishi va sarfi, harbiy qismlar (kemalar) shaxsiy tarkibi tomonidan nizom va buyruqlar talablari bajarilayotganligini tekshiruvchi mansabdor shaxs.
o'zb.: HARBIY NIZOMLAR qz.: ЎСКЕРИ ЕРЕЖЕЛЕР trm.: HARBY DÜZGÜNLER tr.: ASKERI DÜZENLEMELER ozr.: HƏRBI QAYDALAR	Harbiy xizmatchilarning kundalik faoliyati, hayot tarzi, xizmat o'tashlari va shaxsiy tarkib tayyorgarligini tartibga soluvchi bo'linma, harbiy qism va qo'shilmalarning jangovar harakati asoslarini belgilab beruvchi rasmiy me'yoriy huquqiy hujjatlar. Nizomlar jangovar va umumqo'shin nizomlarga bo'linadi. Jangovar nizomlar Qurolli Kuchlarning muayyan turiga mansub qo'shilma, qism va bo'linmalarning jang va operatsiyadagi jangovar harakatlarining asoslarini belgilab beradi. Umumqo'shin nizomlar Qurolli Kuchlar shaxsiy tarkibining hayot tarzi va faoliyatini tartibga soluvchi asosiy hujjatlardir. Ular harbiy xizmatchilar orasidagi munosabatlar, umumiy va lavozimlariga oid majburiyat hamda huquqlarini, ichki, garnizon va qorovul xizmatlarini o'tash tartibini belgilab beradi. Mazkur nizomlar qoidalari yalpi Qurolli Kuchlarga taalluqlidir. O'zbekiston Respublikasi harbiy

	nizomlarining bosh g'oyasi – har bir harbiy xizmatchining Vatan himoyasi uchun mas'ulligi, harbiy burch va qasamyodga buzilmas sadoqati, o'z xalqiga fidoyilarcha xizmat qilishi, qo'shin va kuchlarning hushyorligi, ularning yuksak jangovar shayligini uzluksiz tutib turishidir.
o'zb.: HARBIY OBYEKTLAR qz.: ӘСКЕРИ НЫСАНДАР trm.: HARBY DESGALAR tr.: ASKERI TESISLER ozr.: HƏRBI OBYEKTŁƏR	Qo'lga kiritilishi (yo'q qilinishi, vayron etilishi) jangovar harakatlar davomiga ta'sir o'tkazadigan obyektlar. Harbiy obyektlar jumlasiga: doimiy joylashuv punkti va jamlanish hududlari, marsh, dastlabki marra, start marrasi va o't ochish marra-sidagi – qo'shin, aerodrom, harbiy kema va transportlar, harbiy dengiz va havo bazalari, boshqaruv punktlari, aloqa uzellari, radiotexnik tizimlar, qurolli kuchlar front orti ta'minoti organlari, yo'llar tarmog'i, yirik ko'priklar va gidrotexnik inshootlar, quvurli o'tkazgichlar, harbiy mahsulotlar ishlab chiqaruvchi korxonalar kiradi. Mohiyatiga ko'ra harbiy obyektlar – strategik, operativ va taktik turlarga bo'linadi.
o'zb.: HARBIY OKRUG qz.: ӘСКЕРИ ОКРУГ trm.: HARBY ETRAP tr.: ASKERI BÖLGE ozr.: HƏRBI DAIRƏ	Qo'shilma, harbiy qism va harbiy ta'lim muassasalari hamda turli harbiy idoralarning (harbiy savdo, uy-joydan foydalanish qismlari, ta'mirlash zavodi va ustaxonalari, harbiy shifoxona, omborxona va shu kabilar) umumqo'shin birlashmasi. Davlat hududini harbiy okruglarga bo'lib chiqish amaliyoti aksariyat davlatlarda qo'llaniladi. Davlat hududini harbiy okruglarga bo'lishdan maqsad, mamlakat va uning qurolli kuchlarini urushga tayyorlash bora-sidagi tadbirlar o'tkazilishini

	ta'minlash va qo'shinlar boshqaruvini yengillashtirishdir. Harbiy okrugni okrug qo'shinlari qo'mondoni boshqaradi. Harbiy okrug hududiga taalluqli muhim masalalar okrug Harbiy Kengashi tomonidan hal etiladi. Qo'shinlarni boshqaruvchi organ – okrug shtabi. Okrug qo'shinlarida jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik tashkil etiladi va o'tkaziladi, shaxsiy tarkib orasida tarbiyaviy, madaniy-ma'rifiy ishlar olib boriladi. Aholi orasida safarbarlik, davlatning mahalliy hokimiyat tashkilotlari ishtirokida harbiy vatanparvarlik ishlari yuritiladi. O'zbekiston Respublikasi tasarrufidagi harbiy okrug operatsion yo'nalishlarda O'zbekiston Respublikasining xavfsizligi va hududiy yaxlitligini ta'minlovchi asosiy harbiy-ma'muriy birlik hamda umumqo'shin operativ-strategik hududiy birlashmasidir. Harbiy okruglar zimmalariga yuklatilgan vazifalarni bajaradilar hamda qonun hujjatlariga muvofiq qarorlar qabul qiladilar.
o'zb.: HARBIY OR-NOMUS qz.: ЎСКЕРИ ҚҲҲМЕТ trm.: HARBY HORMAT tr.: ASKERI ŞEREF ozr.: HƏRBI ŞƏRƏF	Jangchining (harbiy jamoaning) harbiy burchni ado etishga bo'lgan munosabati va xulqini tavsiflovchi ichki axloqiy sifat va tamoyillar. Harbiy etika ta'riflaridan biri. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari jangchilarining harbiy or-nomusi ularning Vatan mustaqilligini himoyalash uchun ma'nan javobgarliklaridan iborat. Harbiy or-nomus tushunchasi, harbiy xizmatchilarning barcha toifalari uchun harbiy jamoa or-nomusi tushunchasi bilan chambarchas

	bogʻliqdir. Harbiy or-nomusning harbiy burchni ado etishga taalluqli talablari harbiy qasamyod matni va Qurolli Kuchlar nizomlarida belgilangan boʻlib, maʼnaviy zamiridan tashqari huquqiy asoslarga ham egadir. Harbiy or-nomus timsoli – Jangovar Bayroq hisoblanadi. Uning eng oliy koʻrinishi – jangda namoyon etilgan jasorat. Harbiy or-nomus ommaviy-madaniy ishlar, maʼnaviy-ruhiy tayyorgarlik jarayonida tarbiyalanadi. Mazkur tarbiya omili sifatida - harbiy xizmatchini mukofotlash, ragʻbatlantirish tizimi va oʻtkaziladigan harbiy anʼanalarni xizmat qiladi.
oʻzb.: HARBIY ORKESTR qz.: ӘСКЕРИ ОРКЕСТР trm.: HARBY ORKESTR tr.: ASKERI ORKESTRA ozr.: HƏRBI ORKESTR	Shaxsiy tarkibning saf taʼlimoti, shuningdek, harbiy marosim, taomil va tantanali udumlar oʻtkazilayotganida musiqaviy asarlarni ijro etish bilan bir vaqtda konsertga oid faoliyat yuritish uchun moʻljallangan shtatga koʻra tuzilgan maxsus harbiy boʻlinma. Harbiy orkestrlardan: urush davrida – jangdagi jangchilarning jangovar ruhini koʻtarish; tinchlik davrida – qoʻshinlarning jangovar tayyorgarligi, shaxsiy tarkibni ijtimoiy-siyosiy, harbiy va madaniy sohalarida tarbiyalash uchun foydalaniladi. Harbiy orkestrlar ikki turga boʻlinadi: misdan tayyorlangan va urib chalinadigan bir turdagi oʻxshash musiqa asboblari iborat orkestr; aytib oʻtilgan musiqa asboblari tashqari tarkibi yogʻochdan tayyorlangan, puflab chalinadigan musiqa asboblari kiruvchi aralash turdagi orkestr.

	Harbiy orkestrlar harbiy va estetik tarbiya manfaatlariga xizmat qilib, madaniy-oqartuv ishlari sohasining mohiyatiga ega. Marshdagi va mashq qilayotgan qo'shnlarning axloqiy ruhini ko'tarish, armiyada badiiy havaskorlik jamoalarini shakllantirish va ommaviy-sport tadbirlarini tashkil etishga yordam beradi. Harbiy orkestrga harbiy dirijyor rahbarlik qiladi.
o'zb.: HARBIY RAZVEDKA qz.: ЎСКЕРИ БАҐЛАҲ trm.: HARBY AŇTAW tr.: ASKERI ISTIHBARAT ozr.: HƏRBI KƏŞFIYYAT	Ehtimoliy yoki haqiqiy dushman deb tan olingan ayrim mamlakat va davlatlar ittifoqidagi harbiy-siyosiy vaziyat, ularning qurolli kuchlari va harbiy-iqtisodiy imkoniyatlari, fuqarolar qo'shnlari tarkibi, joylashuvi, holati, harakatlarining xususiyatlari va ko'zlayotgan maqsadlari, shuningdek harbiy harakatlar (urush) maydoni haqida ma'lumotlarga ega bo'lish uchun qo'mondonlik va barcha pog'onalardagi shtablar tomonidan amalga oshiriladigan tadbirlar hamda qo'shnlr harakatining majmuyi. Operativ (jangovar) ta'minot turlaridan biri. Bajariladigan vazifalar miqyosiga ko'ra harbiy razvedka strategiya, operativ va taktik razvedkalarga bo'linadi. Harbiy razvedka: faoliyat yuritish sohasiga ko'ra – yer, havo, dengiz va kosmik razvedkalarga; hal etadigan masalalar xususiyati va vazifasiga ko'ra – ayg'oqchilik, maxsus, radio va radiotexnik, qo'shnlr, artilleriya, muhandislik, radiatsion, kimyoviy, biologik (bakteriologik), topografik, gidrografik, gidrometeorologik, texnik va qurolli kuchlar front orti harbiy razvedkalariga; razvedkaning qo'llaniladigan texnik vositalariga ko'ra – radioelektron,

	optik-elektron, optik, tovush, gidro-akustik, seysmo-akustik, magnitometrik harbiy razvedkalarga bo'linadi. Harbiy razvedkaning olib borilishi razvedkaga tegishli kuch va vositalar bilan amalga oshiriladi. Mazkur kuch va vositalar jumlasiga qo'shinlar shtatida mavjud razvedka qo'shilmalari va harbiy qismlari (bo'linmalari), shuningdek, qo'shinlar tarkibidan ajratiladigan razvedka organlari kiradi. Razvedka yuritish uchun qo'shinlar turi va maxsus qo'shinlar tasarrufidagi boshqa harbiy qismlar (kemalar) va bo'linmalar ham jalb etilishi mumkin. Harbiy razvedka qo'shinlar jangovar harakatlarining yalpi chegaralari (operatsiyali zonalar), qanotlar va jangovar vazifaning yalpi sarhadlarida yuritiladi. Razvedka qilinadigan obyektlar jumlasiga dushmanning barcha obyektlari (qurolli kurashga tegishli barcha kuch va vositalari, muhandislik inshootlari, mahalliy jismlar), shuningdek, harbiy harakatlar (urush) maydonining fizik-geografik shart-sharoitlari kiradi. Mazkur obyektlar o'z mohiyatiga ko'ra strategik, operativ va taktik razvedka obyektlariga bo'linadi. Operatsiya (jang) jarayoni va natijasiga ta'sir etish darajasiga ko'ra razvedka obyektlari muhim va oddiy obyektlarga bo'linadi. Razvedka kuch va vositalarining va qo'shinlar faoliyati natijasida dushman va urush maydonining fizik-geografik shart-sharoitlari haqida olingan ma'lumotlar – razvedka ma'lumotlari deb

	ataladi. Razvedka ma'lumotlarini qo'lga kiritishda: kuzatish (ta'qib qilish), pinhona quloq tutish, fotosuratga olish (yerda, havodan, suv ostida, kosmosdan), radioelektron vositalar to'liqlarini tutib, texnik tahlildan o'tkazish, pelengatsiya qilish, qidiruv amallari, yopirish amallari, pistirma, jang bilan razvedka yuritish, joylik aholidan so'rab-surishtirish, harbiy asirlar va dushman tomondan qochib o'tganlarni so'roqqa tutish, dushmandan tortib olingan hujjatlarni o'rganib chiqish kabi asosiy usullar qo'llaniladi. Razvedka ma'lumotlari. qo'mondonlik (komandir) tomonidan qo'shinlar harakati bo'yicha qaror qabul qilish uchun zaruriy darajadagi tafsilotlar bilan qo'lga kiritiladi, qayta ishlanadi va bildiriladi.
o'zb.: HARBIY TRANSPORT AVIATSIYASI qz.: ӘСКЕРИ-КӨЛІКТІК АВИАЦИЯ trm.: HARBY TRANSPORT AWIASIYASY tr.: ASKERI NAKLIYE HAVACILIĞI ozr.: HƏRBI NƏQLIYYAT AVIASIYA	Harbiy aviatsiya turlaridan biri bo'lib, havo desantini bir yerdan ikkinchi yerga olib o'tish, qo'shinlar manyovrlarini havoda o'tkazish, qurol-aslaha, o'q-dori, yoqilg'i, oziq-ovqat va boshqa moddiy vositalarni yetkazib berish, yarador va bemorlarni evakuatsiya qilishga mo'ljallangan. Zamonaviy harbiy transport aviatsiyasi, qurilish va jihozlanish jihatidan o'zga rusumdagi harbiy samolyotlardan farqlanib turuvchi harbiy transport samolyotlari bilan ta'minlangan. Vazifasi va yuk ko'tarish qobiliyati bo'yicha harbiy transport aviatsiyasi og'ir (AN-22), o'rta (AN-12) va yengil (AN-24) samolyotlarga bo'linadi. Qo'shin va yuklarni tashish uchun desantlovchi transport vertolyotlari ham keng

	qo'llaniladi.
o'zb.: HARBIY SAN'AT qz.: ЎҚКЕРИ СОҲЕР trm.: HARBY SUNGAT tr.: ASKERI SANAT ozr.: HƏRBI SƏNƏT	Quruqlik, dengiz va havoda harbiy harakatlarni tayyorlash hamda amalga oshirish nazariyasi va amaliyoti. Harbiy san'at nazariyasi – harbiy fanning bir qismidir. Harbiy san'at o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan strategiya, operativlik san'ati va taktikadan iborat. Bu san'at ishlab chiqarishning taraqqiyot darajasi va ijtimoiy tuzum xususiyati bilan belgilanib, mamlakatning rivojlanish tarixi xususiyatlari, milliy xususiyatlari, geografik sharoiti va boshqa omillarga bog'liq. Aksariyat xorijiy davlatlar harbiy nazariyasida harbiy san'at strategiya va taktikadan iborat "Operativlik san'ati" atamasi qo'llanilmaydi.
o'zb.: HARBIY SIR qz.: ЎҚКЕРИ ҚҲПҲЯ trm.: HARBY SYR tr.: ASKERI SIR ozr.: HƏRBI SIRR	Qurolli kuchlar soni, tuzilishi, joylashuvi, jangovar qobiliyati, harbiy obyektlar, harbiy sohadagi ixtirolar, harbiy iqtisod kabi harbiy mazmunga ega va ovoza bo'lib ketmasligi uchun maxsus muhofaza etiladigan muhim ma'lumotlar. Harbiy sirni ovoza qilgan harbiy xizmatchi Jinoyat kodeksiga asosan javobgarlikka tortiladi.
o'zb.: HARBIY SPORT KO'P KURASHLARI qz.: ЎҚКЕРИ ҚҲРЕС - БҲЛ КӨП ҚҲРЕС trm.: HARBY GÖREŞ KÖP GÖREŞ tr.: ASKERI GÜREŞ ÇOK FAZLA GÜREŞTİR ozr.: HƏRBI GÜLƏŞ ÇOX GÜLƏŞDİR	Harbiy amaliy xususiyatga ega sportning bir necha turi yoki alohida sport mashqlari bo'yicha musobaqalar. Harbiy sport ko'p kurashlari quyidagicha sinflanadi: sonli ko'p kurash – o'q uzish, to'siqli yo'lakni yengib o'tish, granata uloqtirish; sonli harbiy uch kurash – turnikda ko'tarilib aylanish, 100 m ga yugurish, 3 km kross yugurish; ofitserlar ko'p kurashi – o'q uzish, gimnastika, 100 m ga suzish, 3 km kross va avtomobilni egri yo'lda boshqarish.

	Bundan tashqari, harbiy sport ko'p kurashlari – harbiy mutaxassisliklar bo'yicha ham o'tkazilish amaliyoti mavjud (misol uchun, tankchi, to'pchi va razvedkachi).
o'zb.: HARBIY STRATEGIYA qz.: ЎСКЕРИ СТРАТЕГИЯ trm.: HARBY STRATEGIYA tr.: ASKERI STRATEJI ozr.: HƏRBI STRATEGIYA	Harbiy san'atning tarkibiy qismi va uning yuqori sohasi bo'lib, qurolli kuchlarni urushga tayyorlash nazariyasi va amaliyoti, urushni rejalashtirish va yuritish masalalarini o'z ichiga qamraydi, urush qonuniyatlari va xususiyatlarini tadqiq etadi, strategik operatsiyalarni tayyorlash hamda yuritish usullari va shakllarini ishlab chiqadi, front, flot va armiyalar maqsadini belgilab, ular oldiga vazifalar qo'yadi, kuchlarni harbiy harakatlar (urush) maydonlari va strategik yo'nalishlar bo'yicha taqsimlab chiqadi. Harbiy strategiya operativlik san'ati va taktikaga nisbatan ustuvor o'rinni egallaydi. Shu bilan birgalikda harbiy strategiya operativlik san'ati va taktikaning imkoniyatini hisobga olib, strategik vazifani hal etish manfaatida erishilgan operativlik va taktik muvaffaqiyatlardan foydalanadi. Harbiy strategiya qurolli kuchlar uchun yagona bo'lib, uning tavsiyalarini amalga tatbiq etish qurolli kuchlarning barcha turlari uchun majburiydir. Harbiy strategiya – yalpi dunyo va muayyan mintaqadagi harbiy-siyosiy vaziyat, O'zbekiston Respublikasi va ittifoqchilarining iqtisodiy hamda ma'naviy-siyosiy imkoniyatlari o'zgarib borishi bilan birga taraqqiy etib boradi.
o'zb.: HARBIY SUDLAR qz.: ЎСКЕРИ COTTAP	Harbiy sudlar O'zbekiston Respublikasi sud tizimiga kiradi hamda

trm.: HARBY KAZYÝETLER tr.: ASKERI MAHKEMELER ozr.: HƏRBI MƏHKƏMƏLƏR	O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi harbiy hay’ati, O‘zbekiston Respublikasi harbiy sudi, okrug va hududiy harbiy sudlardan iborat bo‘ladi. Harbiy sudlar chiqaradigan hal qiluvchi qarorlari va hukmlar O‘zbekiston Respublikasi nomidan e’lon qilinadi. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi harbiy hay’ati lavozimiga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi raisining o‘rinbosari hisoblanadigan harbiy hay’at raisi, harbiy hay’at raisi o‘rinbosari va sudyalardan iborat bo‘ladi. O‘zbekiston Respublikasi harbiy sudi viloyat sudi huquqlari doirasida ish olib boradi hamda o‘rinbosari, sudyalar va xalq maslahatchilaridan iborat bo‘ladi. Okrug va hududiy harbiy sudlar tuman sudi huquqlari doirasida ish olib boradi hamda sudyalar va xalq maslahatchilaridan, zarurat bo‘lganda esa sud raisining o‘rinbosaridan iborat bo‘ladi. Harbiy sudlarning sudyalari “Sudlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunida belgilangan tartibda saylanadi va tayinlanadilar.
o‘zb.: HARBIY TALAFOTLAR qz.: ӘСКЕРИ ШЫҒЫНДАР trm.: HARBY ÝITGI tr.: ASKERI ZAYIATLAR ozr.: HƏRBI ITKILƏR	Kurashayotgan davlatlarning urush davomi va natijasida o‘z odamlarini frontda va qurolli kuchlar fronti ortida yo‘qotishi, moddiy zarar ko‘rishi.
o‘zb.: HARBIY TAOMILLAR qz.: ӘСКЕРИ ОПЕРАЦИЯЛАР trm.: HARBY OPERASIYA tr.: ASKERI OPERASYONLAR ozr.: HƏRBI ƏMƏLIYYATLAR	Nizom, qo‘llanma va yo‘riqnoma-larda belgilab berilgan, kundalik sharoit, bayram tantanasi kabi hollarda amalga oshiriladigan harbiy udum va an’analar. Harbiy taomillar jangchilar ongida harbiy qasamyodning muqaddasligi va unga sodiq

	bo'lish lozimligini shakllantiradi, Vataniga, xalqiga cheksiz sadoqat, armiyalarga nisbatan do'stona jangovar o'rtoqlik, xizmatga nisbatan halol va tirishqoqlik sifatlarini, yurtining dushmanlariga qarshi jonbozlar-cha kurashishga shayligini tarbiyalaydi. Harbiy taomillar jumlasiga: harbiycha salom berish; bo'ysunuvchi shaxsning komandirga (boshliqqa) bildiruv berishi; qorovullar tarqatuvi; Jangovar Bayroqni olib kirish; mushak otish; harbiy orkestr ijrosi ostida kuzatib borish; bayroqqa enggashish, unga sadoqatni bildirish maqsadida tiz cho'kish; harbiy xizmatchilarga tantanali tarzda qurol-aslaha va harbiy texnika topshirilishi kabi amallar kiradi. Bundan tashqari, nizomga oid hujjatlarda ko'rsatilmagan ba'zi bir harbiy taomillarga ham rioya etiladi, misol uchun: urush qatnashchilari va O'zbekiston Qahramonlarini qutlash; harbiy xizmatga yangi chaqirilgan askarlarni kutib olish; xizmat muddatini munosib o'tab bo'lgan harbiy xizmatchilarni kuza-tish va h.k.
o'zb.: HARBIY TARBIYA qz.: ЎСКЕРИ БИЛИМ trm.: HARBY BILIM tr.: ASKERI EĞITIM ozr.: HƏRBI TƏHSIL	Harbiy xizmatchilar va harbiy jamoalarda siyosiy ong, harbiy burchga sodiqlik, intizomli bo'lish, jasurlik, ruhiy barqarorlik, uyushqoqlik va yuksak jangovar shaylik tashkil etilgan tarzda muayyan tizim bo'yicha shakllantirish. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, davlat hukumati qarorlari, harbiy qasamyod va nizomlar talablari

	asosida, jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik, g'oyaviy tarbiya va madaniy-ma'rifiy ishlari jarayonida amalga oshiriladi.
o'zb.: HARBIY TARIX qz.: ЎСКЕРИ ТАРИХИ trm.: HARBY TARYH tr.: ASKERI TARİH ozr.: HƏRBI TARIX	O'tmishdagi urushlar va qurolli kuchlar tarixini, harbiy san'at, harbiy tafakkur taraqqiyotini o'rganadi, bo'lib o'tgan urushlardan olingan tajribalarni umumlashtiradi.
o'zb.: HARBIY TA'LIM qz.: ЎСКЕРИ БИЛИМ trm.: HARBY BILIM tr.: ASKERI EĞİTİM ozr.: HƏRBI TƏHSİL	Harbiy xizmatchilarga harbiy faoliyati uchun zarur bo'lgan harbiy bilim, ko'nikma va mahoratlar berish, mazkur bilimlarni o'zlashtirib olish, shuningdek hamjihat jangovar harakatlar yuritish uchun harbiy jamoa (bo'linma), qism va qo'shilmalar tayyorgarligi va hamkorligini shakllantirishning tashkil etilgan va ma'lum maqsadga yo'naltirilgan jarayoni. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlaridagi harbiy ta'limotning asosiy tamoyillari quyidagilardir: ilmiylik; qo'shnlarni urushda zarur bo'ladigan bilimlarga o'rgatish; harbiy xizmatchilarning ongli va faol tahsil ko'rishlari; ko'rgazmali, tushunarli, muayyan tizimga solingan va aniq izchillikka ega bo'lishi; harbiy ta'limga jamoa tarkibida va shaxsiy yondashuvning uyg'unlashtirilishi.
o'zb.: HARBIY TEXNIKA qz.: ЎСКЕРИ ТЕХНИКА trm.: HARBY ENJAMLAR tr.: ASKERI TEÇHİZAT ozr.: HƏRBI TEXNIKA	Qurolli Kuchlarning jangovar va kundalik faoliyatini ta'minlash uchun mo'ljallangan qurol-yarog', mashina, jihoz, apparat va shu kabi o'zga texnik vositalar. Vazifasiga ko'ra: qurol-aslahaga; qurol-yarog' tashuvchisiga; qo'shinlar va jangovar vositalar

	boshqaruvining texnik vositasiga; jangovar harakatni ta'minlash vositasiga; targ'ibotning texnik vositasiga; poligon anjomlariga bo'linadi. Hujjatlarda, matbuot va og'zaki chiqishlarda ko'proq "Jangovar texnika" atamasi qo'llaniladi. Mazkur atama harbiy texnikani norasmiy tarzda jangovar va ko'makchi turlarga bo'linishi natijasida vujudga kelgan. Bunday bo'linishga muvofiq jangovar texnikaga shartli ravishda: tashuvchisi bilan birgalikdagi (misol uchun tank, samolyot) qurol-yarog'; ayrim qurol komplekslari; qurol-aslaha namunalari kiradi.
o'zb.: HARBIY TEXNIKANI SAQLASH qz.: ӘСКЕРИ ТЕХНИКАНЫ САҚТАУ trm.: HARBY ENJAMLARY SAKLAMAK tr.: ASKERI TEÇHIZATIN DEPOLANMASI ozr.: HƏRBI TEXNIKANIN SAXLANMASI	Harbiy texnikani belgilangan muddatda jangovar shay holatga keltirishini ta'minlovchi saqlanish holatida tutib turilishi. Harbiy texnikani saqlash tadbirlari jumlasiga: muhitning texnikaga o'tkazadigan salbiy ta'siridan (namgarchilik, haroratning keskin o'zgarib turishi kabi omillardan) asrash; texnikani maxsus saqlash joylariga joylash; harbiy texnikaga texnik xizmat ko'rsatish va ko'rikdan o'tkazish amallarini bajarish; yong'in xavfsizligiga rioya etish; tegishli hujjatlarni yuritib borish amallari kiradi. Harbiy texnikani qisqa muddatda saqlashga (bir yilga qadar) va davomli saqlashga (bir yildan ortiq vaqtga) qo'yish mumkin.
o'zb.: HARBIY TIBBIYOT qz.: ӘСКЕРИ МЕДИЦИНА trm.: HARBY LUKMANÇYLYK tr.: ASKERI TIP	Qurolli kuchlar shaxsiy tarkibi sog'lig'ini saqlash nazariyasi va amaliyotini hamda ular bilan jang chog'ida yuz beradigan shikastlanish

ozr.: HƏRBI TIBB	va kasalliklarning vujudga kelishi, ushbu kasalliklar qanday kechishi xususiyatlarini o'rganadi. Harbiy harakat vaqtida qo'shinlar shaxsiy tarkibiga tibbiy yordam ko'rsatadi, tinchlik davrida esa davolash-profilaktik ishlarini olib boradi.
o'zb.: HARBIY TUZILMA qz.: ЎСКЕРИ ҚҰРЫЛЫМ trm.: HARBY GURLUŞ tr.: ASKERI YAPI ozr.: HƏRBI QURULUŞ	Yangi tashkil etilgan yoki mavjud harbiy qism, qo'shilma yoki birlashma. Harbiy tuzilma vaqti, marshdagi bo'linma, terma otryad kabi harbiy jamoa bo'lishi mumkin.
o'zb.: HARBIY UNVONLAR qz.: ЎСКЕРИ АТАҚТАР trm.: HARBY ATLAR tr.: ASKERI UNVANLAR ozr.: HƏRBI ADLAR	Har bir harbiy xizmatchi va harbiy xizmatga majbur shaxsga tegishli harbiy unvon beriladi. Qurolli Kuchlardagi harbiy unvonlar qo'shin unvonlari va kema tarkibidagi unvonlarga bo'linadi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida quyidagi harbiy unvonlar ta'sis etilgan: Qo'shin unvonlari. Kema tarkibidagi unvonlar: I. Oddiy askarlar tarkibi oddiy askar matros. II. Serjantlar tarkibi kichik serjant-serjant-katta serjant/2 - darajadagi starshina, 1 - darajadagi starshina bosh starshina III. Ofitserlar tarkibi. Kichik ofitserlar tarkibi: leytenant/ leytenant katta leytenant/katta leytenant kapitan/kapitan-leytenant Katta ofitserlar tarkibi: Mayor/3-darajadagi kapitan podpolkovnik/2-darajadagi kapitan polkovnik/1-darajadagi kapitan Generallar tarkibi: general-mayor, general-leytenant, general-polkovnik, armiya generali Qurolli Kuchlardagi oliy harbiy unvon armiya generali bo'lib, bu

	unvon O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Oliy Bosh Qo‘mondoni va O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vaziriga (urush davrida) beriladi. Yuridik yoki tibbiy yo‘nalishdagi harbiy hisobdagi ixtisoslikka ega bo‘lgan harbiy xizmatchi va harbiy xizmatga majbur shaxsning harbiy unvoniga tegishincha “adliya” yoki “tibbiy xizmat” so‘zlari qo‘shiladi. Rezervdagi, zaxiradagi yoki iste‘fodagi fuqarolarning harbiy unvoniga tegishlicha “rezervdagi”, “zaxiradagi” yoki “iste‘fodagi” degan so‘zlar qo‘shiladi. Harbiy unvon berish va harbiy unvondan mahrum qilish, shuningdek, harbiy unvonini pasaytirish hamda harbiy unvonini tiklash qonun hujjatlari muvofiq amalga oshiriladi. Ofitserlar tarkibiga kiruvchilarni harbiy unvondan ular og‘ir va o‘ta og‘ir jinoyat uchun hukm etilganlarida faqat sudning qarori bilan mahrum qilish mumkin. Harbiy unvonlar: a) harbiy xizmatchining huquqiy-xizmat mavqeyi va xizmat yuzasidan unga yuklatilgan majburiyatlar darajasini belgilaydi, kasbiy tayyorgarligi, harbiy majburiyatni ado etish darajasining ko‘rsatkichi bo‘lib, shaxsiy tarkibning harbiy xizmat o‘tashi, kadrlarni tayinlash amallari samarali tashkil etilishining muhim sharti hisoblanadi; b) Qurolli Kuchlarning har bir harbiy xizmatchisiga alohida, uning harbiy tayyorgarligi yoki mutaxassisligi, o‘tagan xizmat muddati, qo‘shinlar turiga tegishliligi, shuningdek, harbiy

	xizmat borasidagi tajribasiga muvofiq beriladi; d) harbiy xizmatchilar o'rtasidagi munosabatlarda katta-kichiklik darajasini belgilaydi. Harbiy unvon hisobga olingan holda harbiy xizmatchilarning intizomiy huquq va majburiyatlari belgilanadi. Harbiy unvonlar ilk bor XV asrda, turli davlatlarda muntazam armiyalar tuzilishi munosabati bilan vujudga kelgan. 1935-yilga qadar harbiy xizmatchilar lavozimlariga ko'ra farqlanar edilar. Misol uchun: vzvod, rota, batalyon komandirlari. Shaxsiy harbiy unvonlar ilk bor 1935-yil 22-sentyabr kuni ta'sis etildi. 1940-yil 7-may kuni generallik unvonlari, 1940-yilda serjantlik unvonlari ta'sis etildi.
o'zb.: HARBIY FAKULTETLAR qz.: ӘСКЕРИ ФАКУЛЬТЕТТЕР trm.: HARBY FAKULTETLER tr.: ASKERI FAKÜLTELER ozr.: HƏRBI FAKÜLTƏLƏR	Qurolli Kuchlar uchun tegishli oliy maxsus ma'lumotga ega mutaxassislarni tayyorlash maqsadida ayrim fuqarolik oliy o'quv muassasalari qoshida tashkil etilgan oliy harbiy ta'lim muassasalari. Mazkur fakultetlarning bitiruvchilariga ilk ofitserlik unvoni beriladi.
o'zb.: HARBIY FAN qz.: ӘСКЕРИ ЫЛЫМ trm.: HARBY YLYM tr.: ASKERI BILIM ozr.: HƏRBI ELM	Davlat, davlatlar ittifoqi va sinflar tomonidan urushga tayyorlanish va urush olib borish haqidagi bilimlar tizimi. Harbiy fanning eng muhim tarkibiy qismlari: harbiy san'at nazariyasi, Qurolli Kuchlar qurilishi nazariyasi, Qurolli Kuchlar harbiy iqtisodi va front orti nazariyasi, harbiy ta'lim-tarbiya nazariyasi kabi harbiy fanlar ijtimoiy, tabiiy va texnik fanlarning maxsus sohalari bilan bog'liq.
o'zb.: HARBIY FIDOKORLIK NISHONLARI	Harbiy burchni ado etishda alohida xizmat ko'rsatgan, jangovar va

qz.: ӘСКЕРИ АРНАУ БЕЛГІЛЕРІ trm.: HARBY WEPALYLYK NYŞANLARY tr.: ASKERI ÖZVERİ ROZETLERİ ozr.: HƏRBI FƏDAKARLIQ NIŞANLARI	ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlikda “a’lo” va “yaxshi” ko‘rsatkichlarga erishgan harbiy xizmatchilarni taqdirlash uchun beriladigan ko‘krak nishonlari.
o‘zb.: HARBIY FLOTILIYALAR qz.: ӘСКЕРИ ФЛОТИЛИЯЛАР trm.: HARBY FLOTILLER tr.: ASKERI FILOLAR ozr.: HƏRBI DONANMALAR	Rossiyaning janubiy chegaralarini mustahkamlash maqsadida 1853-yilda Orol dengizi hamda Sirdaryo va Amudaryoda harbiy flotiliya barpo etildi. Amudaryo harbiy flotiliyasi Kaspiy orti temiryo‘lini qurish bilan bog‘liq bo‘lgan yuklarni tashish va mavjud suv yo‘lini qo‘riqlash uchun ko‘makchi kemalardan tuzilgan edi. Flotiliya kemalari 1888-yildan suzishni boshlab, Chorjo‘da bazalashtirilgan edi. Flotiliya tarkibida yo‘lovchi tashuvchi – shataklovchi paroxodlar (2-6 dona), bug‘da yuruvchi katerlar va suzuvchi vositalar bo‘lgan. 1917-yilning noyabr oyidan flotiliya dengizchilari O‘rta Osiyoda Sovet hukumatini o‘rnatish uchun kurashlarda ishtirok etishdi. 1918-yilning iyul oyida flotiliya tugatildi. 1920-yilning fevralida Sovet harbiy Amudaryo flotiliyasi tuzildi. Aprel oyidan dekabr oyiga qadar ushbu flotiliya Orol harbiy flotiliyasi tarkibida, kemalarning alohida bo‘limi sifatida kirgan bo‘lib (10 dona kichik kalibrli to‘plar bilan qurollangan kichik harbiy kemalar, 2 dona kater, 19 dona ko‘makchi kemalar), Turkiston fronti qo‘shinlariga oq gvardiyachilar va milliy istiqlol kurashchilari kuchlarini tor-mor etishga

	ko‘mak berdi. Harbiy harakatlar yakunlangach 1921-yilning noyabr oyida tugatildi. Flotiliyaga qo‘mondonlik qilganlar: G.G. Pinskiy (1920-yilning aprel oyidan 1921-yilning yanvar oyiga qadar), M.N. Kalinin (1921-yilning yanvar-noyabr oylari). Orol dengizi Xarbin flotiliyasi. Flotiliyani yaratish tadbirlarining tashkilotchisi kapitan-leytenant A.I. Butakov bo‘lib, 1848-yilda “Konstantin” shxunasida gidrografik tadqiqotlar olib borib, Orol dengizining birinchi aniq xaritasini tuzdi. Ushbu ekspeditsiya tarkibiga rassom sifatida podsho hukumati tomonidan askarlikka berilgan, Ukrainaning atoqli adibi T.G. Shevchenko kiritilgan edi. (Aleksey Ivanovich Butakov (1816–1869) Orol dengizining tadqiqotchisi, kontr-admiral. 1840–1842-yillarda “Abo” Xarbin transportida dunyo bo‘ylab suzish ishtirokchisi). Flotiliyani yaratish uchun 1852-yilda Aralskka “Perovskiy” va “Obruchev” deb ataluvchi kichik paroxodlar qismlarga bo‘lingan tarzda keltirilib yig‘ildi va 1853-yilning bahorida suvga tushirildi. Mazkur paroxodlar Qo‘qonning Oq machit qal‘asiga (Qizil O‘rdaga) qarshi uyushtirilgan jangovar harakatlarda ishtirok etishdi. Yana ikkita paroxod bilan butlangan flotiliya kemalari harakatdagi kema-chilikni qo‘riqlash xizmatini o‘tashib, qo‘shinlar va yuklarni tashishgan. Bosh baza avval Aralsk, so‘ngra Kazalinsk bo‘lgan. 1855–1863-yillarda flotiliya boshlig‘i A.I. Butakov Amudaryo va Sirdaryo daryolarining kema yuruvchi qismlarida gidrografik

	tadqiqotlarni davom ettirdi. Keyinchalik Orol harbiy flotiliyasi Buxoroni (1868-yil) va Xivani (1873-yil) zabt etish uchun uyushtirilgan yurishlarda ishtirok etdi. 1880 yilga kelib flotiliya tarkibida 6 dona qurollangan paroxodlar, 9 dona barja va boshqa rusumlarga mansub kemalar bo'lgan. Shaxsiy tarkib soni 570 kishiga yetgan. Orol harbiy flotiliyasi 1883-yilda tugatildi.
o'zb.: HARBIY XIZMAT DAVRI qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ МЕРЗИМИ trm.: HARBY GULLUK DÖWRİ tr.: ASKERLIK SÜRESİ ozr.: HƏRBI XİDMƏT DÖVRÜ	Haqiqiy harbiy xizmatning 6 oyga teng qismi. Muddatli harbiy xizmat askarlarining haqiqiy harbiy xizmati 1 yil davom etib, ikki davrdan iboratdir. Harbiy xizmatni davrlarga bu tariqa bo'lish asosiga – joriy yil davomida chaqiriluvchilarni haqiqiy harbiy xizmatga ikki bor chaqiriluvchi qo'yilgan.
o'zb.: HARBIY XIZMATGA MAJBUR BO'LMAGAN SHAXS qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТТЕҢ БОСАТЫЛҒАН АДАМ trm.: HARBY GULLUGYNDAN BOŞADYLAN ADAM tr.: ASKARLIK TEN MUAL KİŞİ ozr.: HƏRBI XİDMƏTDƏN AZAD EDILMIŞ ŞƏXS	Turli sabablarga ko'ra harbiy majburiyatni bajarishdan ozod etilgan shaxs. Harbiy xizmat o'tashga to'sqinlik qiluvchi xastalik va jismoniy nuqsonlarga ega bo'lgan chaqiriluvchi harbiy xizmatga majbur bo'lmagan shaxs sifatida tan olinishi mumkin. Bundan tashqari Qurolli Kuchlar safida muqaddam xizmat o'tab, ayni paytda rezervchilar xizmatini o'tayotgan fuqaro harbiy majburiyatni ado etishdan ozod etishga asos bo'ladigan kasallik bilan kasallansa, shuningdek, zaxiradagi harbiy xizmatga majbur fuqarolarning ro'yxatida bo'lish muddati yakuniga yetib, tegishli hisobdan o'chirilgan bo'lsa, bunday shaxs – harbiy xizmatga majbur bo'lmagan shaxs deb hisoblanadi. Harbiy xizmatni o'tashga yaroqsiz deb topilgan fuqaroga tegishli guvoh-

	noma beriladi yoki harbiy guvoh-nomasiga tegishli yozuv kiritiladi.
o'zb.: HARBIY XIZMATGA MAJBUR SHAXS qz.: ЎСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕ МӘЖБҮР БОЛҒАН АДАМ trm.: HARBY GULLUGA GITMÄGE MEJBUR BOLAN ADAM tr.: ORDUDA GÖREV YAPMAK ZORUNDA OLAN KİŞİ ozr.: HƏRBI XİDMƏTƏ MƏCBUR OLAN ŞƏXS	1) O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari zaxirasi ro'yxatidagi fuqaro. Harbiy xizmatga majbur shaxs o'quv yig'inlariga chaqiriladi, harbiy xizmatchilar kabi harbiy qasamyod qabul qiladi va unga tegishli harbiy unvon beriladi. Yig'in davomida mehnat joyida egallagan lavozim va o'rtacha oylik maoshlari saqlanib qoladi. Safarbarlik e'lon qilinganida harbiy xizmatga majbur shaxslar topshirilgan ko'rsatma varaqasi, chaqiruv qog'ozi yoki tuman (shahar) mudofaa ishlari bo'limi boshlig'i buyrug'ida ko'rsatilgan muddatda yig'in punktlariga yetib keladi. Mazkur talabni bajarmagan shaxslar urush davri qonunlariga muvofiq javobgarlikka tortiladi; 2) keng ma'noda harbiy xizmatga majbur shaxs – qonun bo'yicha harbiy majburiyat yo'qlanadigan har qanday fuqaro, shu jumladan, chaqiriqqacha va chaqiriq yoshidagi harbiy hisobda turgan yigitlar hamda tibbiy va maxsus tayyorgarlikka ega harbiy hisobga qo'yilgan ayollardir.
o'zb.: HARBIY XIZMATGA CHAQIRUV qz.: ЎСКЕРИ МИНДЕТТІЛІК trm.: HARBY GULLUGA ÇAGYRYLMAK tr.: ZORUNLU ASKERLIK ozr.: HƏRBI XİDMƏTƏ ÇAĞIRIŞ	Fuqarolarning O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safida harbiy majburiyatni ado etish uchun qonunga muvofiq majburiy jalb etilishi. Harbiy xizmatga chaqiruv har bir shahar va tumanda yilda ikki marotaba – bahor va kuz fasllarida o'tkaziladi. Qurolli Kuchlarga navbatdagi va safarbarlik bo'yicha chaqiruv o'tkazilishi mumkin. Navbatdagi chaqiruv, 18 yoshdan 23 yoshgacha (24 yoshga to'lmagan) fuqarolar, shu jumladan, haqiqiy

	harbiy xizmatni muqaddam o'tamagan ofitserlarni Qurolli Kuchlar safida haqiqiy harbiy xizmat o'tashga jalb etish uchun o'tkaziladi. Harbiy xizmatdan ozod etilish va chaqiruvini kechiktirish huquqiga ega bo'lmagan, erkak jinsiga mansub fuqarolarning oddiy askarlar tarkibiga mansub lavozimlarda muddatli harbiy xizmat o'tashga chaqiruv – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qaroriga binoan o'tkaziladi. Fuqarolarni muddatli harbiy xizmat o'tashlari uchun yig'ish va jo'natish, harbiy qismlarda ularni qabul qilish tartibi amaldagi qonunlarda belgilangan. Safarbarlik bo'yicha va kelgusi chaqiruvlar Vazirlar Mahkamasining Qarori va mudofaa vazirining buyrug'iga asosan o'tkaziladi. Safarbarlik e'lon qilinganida Qurolli Kuchlar safida xizmat o'tayotgan barcha shaxslar alohida ko'rsatmaga qadar harbiy xizmatda ushlanib qolinadi, harbiy xizmatga majbur fuqarolar esa topshirilgan yozma ko'rsatma, chaqiruv qog'ozi yoki tuman (shahar) mudofaa ishlari bo'yicha bo'lim boshlig'ining buyrug'ida ko'rsatilgan punktga belgilangan muddatda yetib keladilar. Belgilangan vaqt va muddatda safarbarlik chaqiruvi bo'yicha hozir bo'lmagan harbiy xizmatga majbur shaxslar – urush davri qonunlariga ko'ra javobgarlikka tortiladilar.
o'zb.: HARBIY XIZMATDAN BO'SHATISH qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТТЕН БОСАТУ trm.: HARBY GULLUKDAN AÝRYLMAK	Harbiy xizmatchini haqiqiy harbiy xizmatdan bo'shatish quyidagi asoslarga ko'ra amalga oshiriladi: u harbiy xizmatchilarning harbiy xizmatda bo'lishi uchun belgilangan yosh chegarasiga yetganida;

tr.: ASKERLIK TEN IHRAÇ ozr.: HƏRBI XIDMƏTDƏN KƏNARLAŞDIRMA	muddatli harbiy xizmat muddati tugaganda; shartnoma muddati tugaganda; shtatlar qisqarganda yoki boshqa tashkiliy-shtat chora-tadbirlari o'tkazilib, harbiy xizmatchi xizmatidan foydalanish imkoniyati bo'lmay qolganda; salomatligiga ko'ra – uni harbiy-tibbiy komissiya harbiy xizmatga yaroqsiz deb topishi munosabati bilan; qonun hujjatlariga muvofiq, tomonlardan birining tashabbusiga ko'ra tuzilgan shartnoma kuchi muddatidan oldin bekor qilinganligi munosabati bilan; harbiy-ta'lim muassasasidagi o'qishdan chetlashtirilganligi munosabati bilan; xizmat vazifasiga noloyiq deb topilganida; O'zbekiston Respublikasi fuqaroligidan mahrum bo'lishi munosabati bilan; harbiy unvonidan mahrum etilishi munosabati bilan; sud hukmi qonuniy kuchga kirganda. Harbiy xizmatchilarni harbiy xizmatdan bo'shatish ularni tegishli lavozimlarga tayinlash vakolatiga ega bo'lgan mansabdor shaxslar tomonidan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risidagi nizomga muvofiq amalga oshiriladi. Harbiy xizmatchilar harbiy xizmatdan zaxiraga bo'shatiladi, harbiy xizmatdan bo'shatilish paytida zaxirada bo'lish yoshining chegarasiga yetgan yoki harbiy xizmatga yaroqsiz deb topilgan harbiy xizmatchilar esa iste'foga chiqarilib, harbiy ro'yxatdan chiqariladi.

	Haqiqiy harbiy xizmatdan bo'shatilgan harbiy xizmatchi, ro'yxatga kiritilishi uchun turar joydagi tuman (shahar) mudofaa ishlari bo'yicha bo'linga shaxsan kelishga majbur.
o'zb.: HARBIY XIZMATNI O'TASH TARTIBI TO'G'RISIDAGI NIZOM qz.: ЎСКЕРИ ҚЫЗМЕТ ӨТКЕРУ ТӘРТІБІ ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕ trm.: HARBY GULLUGYŇ TERTIBI tr.: HƏRBI XİDMƏT PROSEDURU HAQQINDA QAYDALAR ozr.: HƏRBI XİDMƏT PROSEDURU HAQQINDA QAYDALAR	O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida" va "O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari rezerva xizmat to'g'risida"gi Qonunlariga muvofiq O'zbekiston Respublikasi fuqarolari tomonidan harbiy xizmat o'tash tartibini belgilab beruvchi me'yoriy-huquqiy hujjat. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va harbiy masalalarni hal etib beruvchi boshqa qonunlariga asosan chiqarilgan. Mazkur Nizom o'z ichiga: - harbiy xizmat to'g'risida umumiy tushuncha; - harbiy xizmat turlari; - harbiy xizmatchilar oldiga qo'yilgan talablar; - haqiqiy harbiy xizmat muddatining boshlanishi, davomiyligi va yakunlanishi; - muddatli harbiy xizmatga chaqirish tartibi; - safarbarlik chaqiruv zaxiradagi harbiy xizmatga qabul qilish tartibi; - shartnoma bo'yicha harbiy xizmatga chaqirish tartibi; - shartnoma tuzish va uni harakatdan to'xtatish tartibi; - shartnoma bo'yicha harbiy xizmatchilarning xizmat o'tash tartibi; - harbiy xizmatdan bo'shash tartibi; - Qurolli Kuchlar zaxirasida xizmat o'tash tartibi kabi asosiy masalalarni oladi.
o'zb.: HARBIY XIZMATCHILAR BILAN SAVOL-JAVOBLAR	Bo'linma, qism harbiy xizmatchilaridan taklif, ariza va shikoyatlar

qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРМЕҢ СҮПАҚ- ЖАҰАП trm.: GULLUKÇYLAR BILEN SORAGLAR WE JOGAPLAR tr.: ASKERLERLE SORULAR VE CEVAPLAR ozr.: HƏRBÇİLƏRLƏ SUAL- CAVAB	qabul qilib olish shakli. harbiy xizmatchilar bilan savol-javoblar harbiy qism (kema) faoliyati nazorat qilinayotganida, yangi tayinlangan vzvod komandiridan brigada komandirigacha lavozimini qabul qilib olayotganida o'tkaziladi. Savol-javoblar o'tkazish qoidalari Ichki xizmat va intizom nizomlari bilan tartibga solingan. Savol-javoblar o'tkazilish vaqti va joyi oldindan belgilanadi. Harbiy xizmatchilarning turli toifasi bilan alohida o'tkaziladi. Taklif, ariza va shikoyatlar, og'zaki hamda yozma ravishda bayon etilib, savol-javob o'tkazayotgan shaxsga taqdim etiladi, u esa o'z navbatida, bayon etilgan masalalarni ijobiy hal etish choralarini ko'radi.
o'zb.: HARBIY XIZMATCHILAR VA HARBIY XIZMATGA MAJBUR SHAXSLAR TARKIBI qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕР МЕҢ МЕРЗІМДІ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҚҰРАМЫ trm.: GULLUKÇYLARYŇ WE HARBY GULLUGA ÇAGYRYLANLARYŇ DÜZÜMI tr.: ASKERLERIN VE ASKERE ALINANLARIN BILEŞIMI ozr.: HƏRBI QULLUQÇULARIN VƏ ÇAĞIRIŞÇILARIN TƏRKIBI	Harbiy xizmatchilar va harbiy xizmatga majbur shaxslar oddiy askarlar, serjantlar va ofitserlar tarkibiga bo'linadi. Ofitserlar tarkibi kichik ofitserlar, katta ofitserlar va generallar tarkibiga bo'linadi. Har bir harbiy xizmatchi va harbiy xizmatga majbur shaxsga tegishli harbiy unvon beriladi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining harbiy xizmatchilari oldiga quyidagi talablar qo'yiladi: muddatli harbiy xizmat o'tayotgan harbiy xizmatchilar egallagan lavozimiga mos harbiy mutaxassislikni puxta o'rganishi, biriktirilgan qurol, harbiy texnikadan mohirona foydalanishi, hayotiy qarashlari shakllanishi, vatanparvarlik nuqtayi nazaridan qat'iy dunyoqarashga ega bo'lishi, ruhan va ma'nan voyaga yetib, harbiy burchni ado etishga va

	mustaqil hayot kechirishga jismonan tayyor bo'lishi lozim. shartnoma bo'yicha harbiy xizmat-chilar, avvalambor, o'z hayotini ixtiyoriy va ongli ravishda armiya hamda vatan himoyachisi kasbi bilan bog'lagan O'zbekiston Respublikasi fuqarolaridir. Shartnoma bo'yicha harbiy xizmat oddiy askarlari, mud-datli harbiy xizmat askarlariga xos sifatlarga ega bo'lish bilan birga harbiy kasbni puxta o'zlashtirishlari, turdosh ixtisoslikni o'rganib chiqishlari, jangovar vazifalarni vaziyatning har qanday sharoitida bajarish uchun o'zlariga birlashtirilgan qurol va harbiy texnikani mohirona qo'llay olish ko'nikmalariga ishonchli ega bo'lishlari lozim. Qurolli Kuchlar serjantlari Vatanga sodiq, ma'nan barqaror, harbiy burchni ado etishga ruhan tayyor, harbiy kasbni mukammal egallagan, qurol-yarog', harbiy texnikani ongli qo'llay oladigan, uni saqlash qoidalarini puxta tasarruf etgan va ushbu qoidalarga qat'iy amal qiladigan bo'lishlari lozim. Serjantlar tarkibi zimmasiga guruh, vzvodda yuksak jangovar ruh va sog'lom axloqiy-ruhiy muhitni barpo etish, bo'y-sunuvchilarda Vatanga sadoqat va vatanparvarlik sifatlarini muntazam tarbiyalab borish, harbiy ixtisoslik sirlarini o'rgatish va zaruriy ko'nikmalarini shakllantirish vazifalari yuklatiladi. Qurolli Kuchlar ofitserlari serjantlar uchun belgilangan sifatlarga ega bo'lish bilan birga sabotli, o'zini idora eta oladigan, qat'iyatli, dono bo'lishlari lozim. Intellektual tayyor-

	garlik, xususan sog‘lom aql va harbiy tajriba, vaziyatni tez idrok etib, chuqur fahmlab olgan tarzda qaror qabul qilish – ofitser uchun ustuvor tayyorgarlik bo‘lishi lozim. Qaror qabul qilish mahorati bo‘linma komandirlari uchun eng muhim fan sohasi bo‘lib qolishi kerak. Jangovar harakatlarda jangovar tayyorgarlik, qurol-aslaha bilan ta‘minlanganlik, jang yuritish ko‘nikmasi va mahorati bilan birga, jang xotimasi hal bo‘lajak joylarda mas‘uliyatni to‘lato‘kis o‘z zimmasiga ola biladigan ishonchli komandirlarning mavjudligi muvaffaqiyatning asosiy omili hisoblanadi. Ishonchli komandir, avvalambor, burch va qasamyodga sodiq shaxsdir. Sanab o‘tilgan sifatlar o‘zini harbiy ish va Vatan xizmatiga bag‘ishlagan har bir inson uchun hayotiy maqsad bo‘lib qolishi, tirishqoqlik va sabot bilan shakllanishi, nafaqat murakkab vaziyatlarda, balki tinchlik davridagi kundalik xizmatda ham singdirilib, namoyon etib borilishi lozim. Qurolli Kuchlar safidagi harbiy xizmatga O‘zbekiston Respublikasining vatanparvar dunyoqarash, yuksak ma‘naviy-axloqiy sifatlar, zaruriy intellektual salohiyat, keng bilim doirasiga ega, jismonan tayyor fuqarolarigina qabul qilinadi. Qurolli Kuchlar safini muddatli harbiy xizmat o‘taydigan harbiy xizmatchilar va shartnoma bo‘yicha harbiy xizmatchilar bilan butlash amallari tanlov asosida, nomzodlarni harbiy-kasbiy jihatdan saralash (tibbiy xulosali tekshiruv, intellektual salohiyatini test sinovidan o‘tkazish va jismoniy qobiliyatlarini

	baholash) yo‘li bilan, odatda eksteritoriallik tamoyillariga amal qilinib o‘tkaziladi.
o‘zb.: HARBIY XIZMATCHILARNI DAFN ETISH qz.: ЎСКЕРИ ҚЫЗМЕТШИЛЕРДИ ЖЕРЛЕУ trm.: HARBYLARY JAÝLAMAK tr.: ASKERLERIN CENAZESI ozr.: HƏRBI QULLUQÇULARIN DƏFNI	Janglarda halok bo‘lgan, yaralanish, kasallanish oqibatida vafot etgan harbiy xizmatchilar belgilangan qoidalariga rioya etilgan holda, harbiy ehtirom bilan odatda harbiy qabristonlarga, qardoshlar mozorlariga, shuningdek, fuqarolar qabristonlarida ajratilgan maydonlarga dafn etiladilar. Jangovar vaziyatda halok bo‘lganlarni jang maydonida dafn etilishiga yo‘l qo‘yiladi. Bunday hollarda dafn etilgan joy xaritada aniq tasvirlanadi. Dafn etilgan harbiy xizmatchilar nomlari, dafn etilgan joy va sana bilan birgalikda maxsus kitoblarda qayd etiladi. Harbiy xizmatchilarni harbiy ehtirom bilan dafn etish uchun qo‘shinlardan faxriy eskort, orkestr, tobut oldiga faxriy qorovul va qabr oldiga bir guruh askarlar tayinlanadi. Dafn etishdan oldin miting o‘tkaziladi. Harbiy ehtirom quyidagi hollarda ko‘rsatiladi: urush davrida – halok bo‘lgan (vafot etgan) harbiy xizmatchilarning barcha toifalari dafn etilayotganda; tinchlik davrida – haqiqiy harbiy xizmatni o‘tayotib vafot etgan barcha unvonlardagi harbiy xizmatchilar, shu jumladan, yig‘inlarda ishtirok etayotib halok bo‘lgan ofitserlar, harbiy kiyim kiyib yurish huquqi berilgan haqiqiy harbiy xizmatdan zaxiraga (iste’foga) bo‘shatilgan general (admiral) va katta ofitserlar, O‘zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor bo‘lgan harbiy xizmatchi va

	fuqarolar, shuningdek, O'zbekiston davlati oldida alohida xizmat ko'rsatgan shaxslar dafn etilayotganda.
o'zb.: HARBIY XIZMATCHILARNI RUHIY JIHATDAN SARALASH qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІ ПСИХИКАЛЫҚ ТАҢДАУ trm.: HARBY IŞGÄRLERİN AKYL TAÝDAN SAÝLANMAGY tr.: ASKERI PERSONELIN ZIHINSEL SEÇIMI ozr.: HƏRBI PERSONALIN ZEHNI SEÇIMI	Harbiy xizmatchilarning tegishli harbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan qobiliyat va iste'dodlarini aniqlash. Saralanayotgan harbiy xizmatchilar shaxsini har tomonlama o'rganib chiqish davomida olingan ma'lumotlarni professiogramma va psixogrammalar bilan taqqoslash yo'li orqali amalga oshiriladi.
o'zb.: HARBIY XIZMATCHILARNING PUL TA'MINOTI qz.: ӘСКЕРИ ЖӘРДЕМАҚЫ trm.: HARBY KÖMEK PULLARY tr.: ASKERI ÖDENEKLER ozr.: HƏRBI MÜAVİNƏTLƏR	Harbiy xizmatchilarning moddiy, maishiy va madaniy ehtiyojlarini qondirish uchun davlat tomonidan belgilangan moddiy ta'minot turi. Pul ta'minoti O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan turli toifalarga mansub harbiy xizmatchilarning egallagan lavozimlari, harbiy unvonlari, belgili xizmat muddatini o'tayotganliklari va kasbiy malaka darajasiga muvofiq, shuningdek harbiy xizmatning o'ziga xos xususiyatlari va o'tash tartibi hisobga olingan holda belgilanadi. Harbiy xizmatchilarning pul ta'minoti oylik maosh okladi va pul ta'minotining qo'shimcha turlaridan iborat. Pul ta'minotining qo'shimcha turlari ma'lum miqdorda yoki oylik maosh okladiga qo'shiladigan foizlarda belgilanadi.
o'zb.: HARBIY XIZMATCHILARNING FAOLIYAT MONITORINGI qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ	Harbiy xizmatchilarning xizmat faoliyatiga ularning yalpi xizmat o'tash muddati davomida baho berilib, tahlil etilishi. Harbiy xizmatchilarning ta'lim-tarbiyasi borasida

ҚЫЗМЕТІН БАҚЫЛАУ
 trm.: **HARBY IŞGÄRLERİN İŞİNE**
GÖZEGÇİLİK ETMEK
 tr.: **ASKERI PERSONELİN**
FAALİYETLERİNİN İZLENMESİ
 ozr.: **HƏRBI PERSONALIN**
FƏALIYYƏTİNƏ NƏZARƏT

olib boriladigan ishlar tizimining tarkibiy qismi. Harbiy xizmatchilarning xizmat faoliyati monitoringi:

Qurolli Kuchlarning jangovar qobiliyati va shayligini oshirish, harbiy san’atda erishilgan yutuqlarni hisobga olgan tarzda ushbu kuchlar qurilishini ta’minlash, tartib va intizomni mustahkamlash;

Vatanga sodiq, O‘zbekiston Respublikasi xavfsizligini ta’minlash, davlat suvereniteti va hududiy yaxlitligini himoya etish borasidagi vazifalarni hal etishga qodir yosh, malakali mutaxassislarni aniqlash maqsadida o‘tkaziladi. Harbiy xizmatchilarning xizmat faoliyati monitoringining asosiy vazifalari:

harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-siyosiy va kasbiy tayyorgarlik saviyasini aniqlash;

harbiy xizmatchilarning vatanparvarlik tuyg‘usini tarbiyalash ishlarini takomillashtirish, shaxsiy tarkibning jamiyatimizda o‘tkazilayotgan ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar, O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari islohotlarining maqsad va vazifalarini to‘la anglab yetish qobiliyatini shakllantirish;

harbiy ma’lumotini hisobga olgan holda egallab turgan lavozimiga loyiqligi, shaxsiy va ishchanlik sifatleri, ishonib topshirilgan bo‘linmadagi harbiy intizom va jangovar shaylik holati, tashkilotchilik qobiliyati, xizmat sohasidagi natijalarini aniqlash;

harbiy xizmatchining qiziqishlarini hisobga olgan tarzda malakasini oshirish yoki qayta tayyorgarlikdan o‘tish uchun o‘qishga yuborilganligi

	va uning harbiy xizmati istiqbolini o'rganib chiqish asosida kasbiy mahoratining oshayotganligi, xizmat pog'onalari bo'yicha o'sib borayotganligi va o'tayotgan harbiy xizmati sifatiga baho berish; harbiy xizmatchilarning kasbiy va ijodiy faolligi, tashabbuskorligi va bajarayotgan ishining yakuniy natijalariga mas'uliyatligi kabi fazilatlarini rivojlantirish uchun zaruriy sharoitlar barpo etish, ularga murabbiylik qilish va tarbiyaviy ta'sir o'tkazishdan iborat. Harbiy xizmatchilarning xizmat faoliyatiga ularning haqiqiy xizmat o'tash muddati davomida uzluksiz baho berib boriladi va "Harbiy xizmatchining kasbiy tayyorgarligi dalolatnomasi" tuzilib, ushbu dalolatnoma asosida "Harbiy xizmatchilarning xizmati monitoringi kitobi" yuritiladi. Harbiy xizmatchining kasbiy tayyorgarligi dalolatnomasi, xizmat faoliyati baholanilayotgan harbiy xizmatchilarning bevosita komandiri (boshlig'i) tomonidan, ularning o'tayotgan harbiy xizmatini chuqur va har tomonlama tahlil etish asosida tuzilib, harbiy qism (muassasa) komandiri (boshlig'i) tomonidan tasdiqlanadi. Dalolatnomaning tavsiyalar qismida harbiy xizmatchining egallab turgan lavozimidagi malaka oldiga qo'yilgan talablarga javob berayotganligi yoki ushbu lavozimga noloyiqligi aks ettiriladi. Harbiy xizmatchining kasbiy tayyorgarligiga beriladigan baholar: kasbiy tayyorgarligi ta'limotning asosiy fanlari, maxsus tayyorgarlik,

	qurol-aslaha va jangovar texnika borasidagi bilimlari uchun ishonib topshirilgan bo‘linmaning o‘quv mavsumi yakunidagi ko‘rsatkichlari, ushbu bo‘linmaning harbiy intizomi, harbiy xizmatchining boshqarma hujjatlari talablarini o‘zlashtirib olganlik darajasi, xizmati va jangovar faoliyatida erishgan natijalari hamda amaliy tajribasi uchun belgilangan baholardan; ishchanlik sifatleri – qo‘yilgan vazifalar ijrosining vaqti va sifati, qaror qabul qilishining tezkorligi, shaxsiy tashabbuskorligi, qat’iyati, g‘ayrati, o‘z fikrini og‘zaki va yozma (aniq, tushunarli va ishonchli) bayon eta olishi, harbiy xizmatga munosabati, chidamliligi, ishga layoqati, mas’uliyatni his etishidan; yetakchilik sifatleri va odamlar bilan ishlay olishi – o‘z fikrini asoslay olish va bo‘ysunuvchilarga ta’lim berish qobiliyati, o‘zaro munosabatlardagi ochiqligi (bo‘ysunuvchilarni to‘g‘ri-so‘zlik va oshkoralikka da’vat eta olishi), qo‘l ostidagi shaxsiy tarkibga g‘amxo‘rligi, boshqalar fikriga munosabati, o‘ziga va bo‘ysunuvchilarga nisbatan talabchanligi, jamoadagi faoliyati va nufuzidan; ma’naviy-axloqiy sifatleri va jamoa hayotidagi faolligi axloqiy sifatleri, oilasi bilan munosabati, xushmuomalaligi, tarbiyasi, spirtli ichimliklarga ruju qilmaganligi, jamoa hayotidagi siyosiy-tarbiyaviy tadbirlardagi ishtirokidan; shaxsiy sifatleri – muntazam ruhiy hayojonlar hukm surgan, oldindan ko‘rilmagan, tasodifiy vaziyatlardagi harakati, bilim olish va o‘z-o‘zini

	o‘stirishga (kamolotga yetishga) layoqati, jismoniy tayyorgarligi, shaxsiy intizomi, qadrostligi, xotirasi, jamoatchilik va askariy o‘rtoqlikka hurmati hamda sog‘lig‘ining ahvolidan kelib chiqqan tarzda belgilanadi.
o‘zb.: HARBIY XIZMATCHILARNING HUQUQIY TARBIYASI qz.: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ БІЛІМІ trm.: GULLUKÇYLARYŇ HUKUK BILIMI tr.: ASKERLERIN HUKUK EĞITIMI ozr.: HƏRBI QULLUQÇULARIN HÜQUQI TƏHSILI	Shaxsiy tarkib ijtimoiy-siyosiy tayyorgarligining tarkibiy qismi. Maqsadi – harbiy xizmatchilarda huquqiy tizim va harbiy huquqiy tartibotga nisbatan hurmatda bo‘lish, davlat qonunlari, harbiy qasamyod va nizomlar talablarini vijdonan hamda aniq ijro etishga intilish sifatlarini tarbiyalashdir. Harbiy xizmatchilarning huquqiy tarbiyasi – shaxsiy tarkibning huquqiy madaniyatni rivojlantirishga omil bo‘ladi. Mazkur tarbiya jarayoni samarali o‘tishi uchun komandir, boshliq, tarbiyachi tomonidan qonun va nizom talablari hamda umumistiqomat qilish qoidalariga rioya etishdagi shaxsiy namunasi muhim ahamiyat kasb etadi. Harbiy xizmatchilarning huquqiy tarbiyasida tarbiyaviy ishlar organlari va armiya jamoat tashkilotlarining roli kattadir.
o‘zb.: HARBIY XIZMATCHI-NING TA’MINOTI qz.: ӘСКЕРИ МАТЕРИАЛДАР trm.: HARBY ENJAMLAR tr.: ASKERI MALZEMELER ozr.: HƏRBI TƏCHIZAT	Harbiy xizmatchini kiyim-kechak, pul, oziq-ovqat kabi ta’minotlar bilan ta’minlash.
o‘zb.: HARBIY SENZURA qz.: ӘСКЕРИ ЦЕНЗУРА trm.: HARBY SENZURA tr.: ASKERI SANSÜR ozr.: HƏRBI SENZURA	Harbiy va davlat ahamiyatiga ega sirlarning ovoza bo‘lishiga yo‘l qo‘ymaslik maqsadida ochiq turdagi ma’lumotlarni (matbuot, radio, teleko‘rsatuv, kino, tasviriy san’at asarlari, muzeylardagi ekspozitsiyalar kabilarni), ayrim holatlarda shaxsiy yozishmalarni harbiy organlar va

	davlatning boshqa organlari tomonidan o'tkaziladigan nazorat shakllaridan biri. Harbiy senzura: dastlabki senzura – muallif tomonidan rozilik berilgan; navbatdagi senzura – nazorat etadigan va jazo choralari qo'llaniladigan turlarga bo'linadi.
o'zb.: HARBIY ETIKA qz.: ЎСКЕРИ ЭТИКА trm.: ASKERI ETİK tr.: ASKERI ETİK ozr.: HƏRBI ETİK	Harbiy unvon bilan g'ururlanish, vatanparvarlik, baynalmilallik, mardlik va qahramonlikda o'z ifodasini topadigan, harbiy xizmatchilarning tinchlik va urush davridagi axloqiy-xulqiy me'yorlarining tizimi.
o'zb.: HARBIY ESHELON qz.: ЎСКЕРИ ЭШЕЛОН trm.: HARBY EŞELON tr.: ASKERI KADEME ozr.: HƏRBI EŞELON	Bitta poyezdda tashib ketilayotgan harbiy qism yoki bir necha bo'linmalar, shu jumladan harbiy yuklar. Har bir harbiy eshelonga, manzilga yetib borishning yalpi yo'liga alohida raqam berilib, ma'muriyat tayinlanadi. Harbiy eshelonda o'tiladigan ichki xizmat Ichki xizmat nizomi, qorovullik xizmati Garnizon va qorovullik xizmatlari nizomi bilan tartibga solinadi.
o'zb.: HARBIY EHTIROM qz.: ЎСКЕРИ ҚҲРМЕТ trm.: HARBY HORMAT tr.: ASKERI SAYGI ozr.: HƏRBI HÖRMƏT	Qurolli kuchlarda ko'rsatiladigan izzat-ikromning belgilangan shakli, harbiy marosimning tarkibiy qismi. Odatda, harbiy ehtirom ko'rsatlayotgan vaqtda faxriy qorovul (faxriy eskort) saf tortadi, madhiya ijro etiladi, mushak otiladi va h.k.
o'zb.: HARBIY O'QUV MUASSASALARI qz.: ЎСКЕРИ ОҚУ ОРЫНДАРЫ trm.: HARBY BILIM EDARALARY tr.: ASKERI EĞİTİM KURUMLARI ozr.: HƏRBI TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRI	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari uchun komandirlar, tarbiyaviy ishlar ofitserlari, muhandis-texnik va mutaxassis kadrlar, shuningdek, mutaxassis serjantlar tarkibini tayyorlash uchun mo'ljallangan harbiy o'quv muassasalari. O'zbekiston Respublikasi harbiy o'quv muassasalariga O'zbekiston

	Respublikasi Qurolli Kuchlar Akademiyasi (Harbiy Akademiya atamasiga qarang), oliy harbiy bilim yurtlari (Oliy harbiy-ta'lim muassasasi atamasiga qarang), fuqarolik bilim yurtlari qoshidagi harbiy kafedralar, ofitser kadrlarni tayyorlovchi va qayta tayyorlovchi malaka oshirish kurslari, serjantlar tayyorlash maktablari (Serjantlar tayyorlash maktabi atamasiga qarang) kiradi. Harbiy o'quv muassasalarida tahsil olish uchun O'zbekiston Respublikasi fuqarosi kirish imtihonlarini topshiradi, jismoniy tayyorgarligi tekshiriladi, tibbiy ko'rik va kasbiy-ruhiy sinovdan o'tadi.
o'zb.: HARBIY O'QUV QISMI qz.: ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚ БӨЛІМІ trm.: HARBY TA'Y'ARLYK BÖLÜMİ tr.: ASKERI EĞITIM BİRİMİ ozr.: HƏRBI TƏLİM BÖLMƏSİ	Serjant va askarlar toifasidagi mutaxassislarni tayyorlash uchun mo'ljallangan harbiy qismi. Harbiy o'quv qism (misol uchun serjantlar tayyorlash maktabi) deyarli barcha harbiy okruglarda mavjud. Harbiy o'quv qismi kursantlari bilan jangovar, ijtimoiy-siyosiy va maxsus tayyorgarlik bo'yicha mashg'ulotlar o'tkaziladi. Ta'limot so'ngida dasturni to'la o'zlashtirib olgan va sinovlardan muvaffaqiyatli o'tgan bitiruvchiga harbiy o'quv muassasini tugatganligi haqida guvohnoma (sertifikat) beriladi. Harbiy o'quv muassasasini bitirganlar, odatda seksiya, raschyot, ekipaj komandiri, guruh komandirining o'rinbosari kabi lavozimlarga tayinlanadilar.
o'zb.: HARBIY QASAMYOD qz.: ӘСКЕРИ АҺТ trm.: HARBY KASAM tr.: ASKERI YEMIN ozr.: HƏRBI AND	O'zbekiston Respublikasi fuqarosining Qurolli Kuchlar safiga kirish mobaynidagi Vatanni himoya qilishdek muqaddas majburiyatni bajarishga bergan tantanali va'dasi.

	Harbiy qasamyod matni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 2002-yil 10-dekabrdaqi ikkinchi chaqiriq, uchinchi sessiyasida qabul qilindi.
o'zb.: HARBIY QISM qz.: ЎСКЕРИ БӨЛІМ trm.: HARBY BÖLÜM tr.: ASKERI BIRIM ozr.: HƏRBI HISSƏ	1) Qurolli Kuchlarning barcha turlaridagi, tashkiliy jihatdan mustaqil, taktik va ma'muriy-xo'jalik birligi. Har bir harbiy qism o'z shtatiga, ya'ni shaxsiy tarkib, qurol-aslaha, texnika va turli moddiy vositalarning zaruriy miqdoriga, shuningdek o'z raqami va shartli belgisiga ega. Harbiy qism haqiqiy va shartli nomlanishlari aks ettirilgan ikkita muhr va shtampga ega. Oliy Majlis qaroriga binoan harbiy qismga Jangovar Bayroq topshiriladi; 2) armiya, Ichki ishlar vazirligi qo'shinlari, Milliy xavfsizlik xizmati, Chegara qo'shinlari va harbiy-dengiz floti harbiy qism (kema), qo'shilma va muassasalarining raqamli shartli nomi. Shuningdek, ularning rasmiy nomi hisoblanib, xizmat hujjatlarini rasmiylashtirish mobaynida yuridik kuchga ega. 1932-yildan boshlab berilib kelinadi.
o'zb.: HARBIY QISM KLUBI qz.: ЎСКЕРИ БӨЛІМ КЛУБЫ trm.: HARBY BÖLÜM KLUBY tr.: ASKERI BIRIM KULÜBÜ ozr.: HƏRBI HISSƏ KLUBU	Harbiy qismning madaniy-oqartuv muassasasi bo'lib, harbiy xizmat-chilarga madaniy xizmat ko'rsatilish va xizmatdan bo'sh vaqtlarini ta'minlashni, sog'lom turmush o'tkazilishi, jismoniy tayyorgarlik va sportning rivojiga hissa qo'shadi.
o'zb.: HARBIY QISM TARIXI qz.: ЎСКЕРИ БӨЛІМНІҢ ТАРИХЫ trm.: HARBY BÖLÜMİN TARYHY tr.: ASKERI BIRLIĞIN TARIHI ozr.: HƏRBI HISSƏNIN TARIXI	Harbiy qismning tuzilganligi, hayoti va faoliyati, jangovar yo'li, ko'rsatgan jasorat va xizmatlari haqida ma'lumotlar yozilgan hujjat.

o'zb.: HARBIY QONUNCHILIK qz.: ӘСКЕРИ ЗАҢНАМА trm.: HARBY KANUNÇYLYK tr.: ASKERI MEVZUAT ozr.: HƏRBI QANUNVERICILIK	Muayyan davlat qurolli kuchlarining qurilishi va faoliyati borasidagi munosabatlarni tartibga solish maqsadida davlatning oliy organlari tomonida qabul qilingan qonunlar, huquqiy hujjatlar va me'yorlar majmuyi.
o'zb.: HARBIY QUDRAT qz.: ӘСКЕРИ КҮШ trm.: HARBY GÜYÇ tr.: ASKERI GÜÇ ozr.: HƏRBI GÜC	Davlat yoki davlatlar ittifoqining iqtisodiy, harbiy, ilmiy-texnik va ma'naviy-siyosiy imkoniyatlari majmuyi.
o'zb.: HARBIY QURILISH qz.: ӘСКЕРИ ҚҰРЫЛЫС trm.: HARBY GURLUŞYK tr.: ASKERI INŞAAT ozr.: HƏRBI TIKINTI	Mamlakat mudofaasi va xavfsizligini ta'minlash manfaatida amalga oshiriladigan, davlatlarning iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va harbiy tadbirlar tizimi.
o'zb.: HARBIY QURUVCHILAR qz.: ӘСКЕРИ ҚҰРЫЛЫСШЫЛАР trm.: HARBY GURLUŞYKÇYLAR tr.: ASKERI INŞAATÇILAR ozr.: HƏRBI INŞAATÇILAR	Harbiy qurilish qismlarida xizmat o'tayotgan shaxslar.
o'zb.: HARBIY HARAKATLAR qz.: ӘСКЕРИ ІС-ҚИМЫЛ trm.: HARBY HEREKET tr.: ASKERI HAREKAT ozr.: HƏRBI FƏALIYYƏT	Qurolli Kuchlarning quruqlik, havo va dengizda dushmanni tor-mor qilish borasidagi harakatlari.
o'zb.: HARBIY HARAKATLAR (YO'L) ORGANLARI qz.: ӘСКЕРИ (ЖОЛ) ОРГАНДАР trm.: HARBY (YOL HEREKETI) HÄKIMIYETLERI tr.: ASKERI (TRAFİK) YETKILILER ozr.: HƏRBI (YOL) ORQANLARI	Transportdan qurolli kuchlar manfaatida foydalanish borasida qo'mondonlikning transport tashkilotlari bilan hamkorligini ta'minlovchi, temiryo'l, dengiz, daryo va havo transportda mudofaa vazirligining vakili hisoblanadigan, qurolli kuchlardagi maxsus front orti tezkor boshqaruv organlari.
o'zb.: HARBIY HARAKATLAR (URUSH) MAYDONI qz.: ӘСКЕРИ ІС-ҚИМЫЛ (СОҒЫС) ӨПІСІ trm.: HARBY HEREKET	Sarhadlarida harbiy kuchlarning strategik guruhlarini tashkil etilayotgan va strategik miqyosdagi harakatlar yuritilishi mumkin bo'lgan, dengiz yoki okean suvlari qirg'oqlarini

MEYDANY (SÖWEŞ) tr.: ASKERI EYLEM ALANI (SAVAŞ ozr.: HƏRBI FƏALIYYƏT SAHƏSI (MÜHARIBƏ)	yuvib turgan qit'a qismining hududi va ustidagi fazo.
o'zb.: HARBIY HARAkatLAR, YO'LLAR qz.: ӘСКЕРИ ОПЕРАЦИЯЛАР, ЖОЛДАР trm.: HARBY AMALLAR, YOLLAR tr.: ASKERI OPERASYONLAR, YOLLAR ozr.: HƏRBI ƏMƏLIYYATLAR, YOLLAR	Tinchlik va urush davrida qo'shinni hamda barcha turdagi harbiy yuklarni tashish amallari uchun foydalaniladigan quruqlik, suv va havodagi yo'llar.
o'zb.: HARBIY HARAkatLARNI MUVOFIQLASHTIRISH qz.: ӘСКЕРИ ОПЕРАЦИЯЛАРДЫ ҮЙЛЕСТІРУ trm.: HARBY AMALLARY UTGAŞDYRMAK tr.: ASKERI OPERASYONLARIN KOORDINASYONU ozr.: HƏRBI ƏMƏLIYYATLARIN KOORDINASIYASI	Qurolli kuchlar harakatlarini uyg'unlashtirish.
o'zb.: HARBIY HARAkatLARNING TO'XTATILISHI qz.: ӘСКЕРИ ӘРЕКЕТТЕРДИ ТОҚТАТУ trm.: DUŞMANÇYLYGY BES ETMEK tr.: DÜŞMANLIKLARIN DURMASI ozr.: HƏRBI ƏMƏLIYYATLARIN DAYANDIRILMASI	Yalpi frontda yoki bir qismida jangovar operatsiyaning, o't ochishni vaqtinchalik to'xtatish.
o'zb.: HARBIY HISOB qz.: ӘСКЕРИ ЕСЕП trm.: HARBY HASABAT tr.: ASKERI HESAP ozr.: HƏRBI HESAB	Barcha chaqiriluvchilar va harbiy xizmat yoshidagi fuqarolarning istiqomat joylaridagi maxsus hisobi.

o'zb.: HARBIY HISOBDAGI IXTISOSLIK qz.: ӘСКЕРИ ЕСЕП МАМАҢДЫҒЫ trm.: HARBY BUHGALTERIYA HÜNÄRI tr.: ASKERI MUHASEBEDE UZMANLIK ozr.: HƏRBI MÜHASIBAT IXTISASI	Harbiy xizmatchining egallagan harbiy mutaxassisligiga oid qurolli kuchlar va qo'shinlar turiga mansubligini belgilovchi toifa.
o'zb.: HARBIY HUJJATLAR qz.: ӘСКЕРИ ҚҰЖАТТАР trm.: HARBY RESMINAMALAR tr.: ASKERI BELGELER ozr.: HƏRBI SƏNƏDLƏR	Harbiy boshqarma organlarining faoliyat yuritishi uchun mo'ljallangan, keng doiralardagi masalalar borasida ma'lumotlarga ega matn va grafik ko'rinishidagi tasvirlar.
o'zb.: HARBIY HUQUQ qz.: ӘСКЕРИ ҚҰҚЫҚ trm.: HARBY KANUN tr.: ASKERI HUKUK ozr.: HƏRBI HÜQUQ	Harbiy qonunchilik.
o'zb.: HARBIY- DENGIZ FLOTI AVIATSIYASI qz.: ӘСКЕРИ-ТЕҢІЗ АВИАЦИЯСЫ trm.: HARBY-DEÑIZ AWIASIYASY tr.: DONANMA HAVACILIĞI ozr.: DONANMA AVIASIYA	Dushman flotining jangovar kuchlari va dengizdagi transport vositalarini yakson qilish, o'z kemalari guruhini himoya qilish, dengiz uzra havo razvedkasini yuritish uchun mo'ljallangan aviatsiya qismlari.
o'zb.: HARBIY-DENGIZ FLOTI BAYROG'I qz.: ӘСКЕРИ-ТЕҢІЗ ФЛОТЫ trm.: HARBY-DEÑIZ FLOTUNYŇ BAÝDAGY tr.: DONANMA BAYRAĞI ozr.: DONANMA BAYRAĞI	Kemaning muayyan davlatga mansub ekanligini bildirib turuvchi belgi.
o'zb.: HARBIY- MAISHIY HAYOT qz.: ӘСКЕРИ ӨМІР trm.: HARBY DURMUŞ tr.: ASKERI HAYAT ozr.: HƏRBI HƏYAT	Harbiy hayot tarzi.
o'zb.: HARBIY-TEXNIK HAMKORLIK	Xalqaro munosabatlarning harbiy mashg'uloti, faoliyat va ko'rsati-

qz.: ӘСКЕРИ-ТЕХНИКАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ trm.: HARBY-TEHNIKI HYZMATDAŞLYK tr.: ASKERI-TEKNIK İŞBIRLIĞI ozr.: HƏRBI-TEXNIKI ƏMƏKDAŞLIQ	ladigan xizmat turlarini tadqiq qilish, ishlab chiqarish, ularni eksport va import qilish bilan bog'liq sohasi.
o'zb.: HARBIY-HAVO KUCHLARI (HHK) qz.: ӘУЕ ҚҰШТЕПІ trm.: HOWA GÜYÇLERİ tr.: HAVA KUVVETLERİ ozr.: HAVA QÜVVƏLƏRİ	Davlat Qurolli Kuchlarining turi bo'lib, qurolli kuchlarning o'zga turlari bilan birgalikda, shuningdek mustaqil tarzda, operativ va srategik masalalarni hal etish uchun mo'ljalangan.
o'zb.: HARBIYCHA SALOM qz.: ӘСКЕРІ ҚҰТТЫҚТАУЛАР trm.: HARBY SALAM tr.: ASKERI SELAMLAR ozr.: HƏRBI SALAMLAR	Harbiycha hurmat va ehtirom ko'rsatish, harbiycha udum.
o'zb.: HARBIYCHA TASHISH qz.: ӘСКЕРІ КӨЛІК trm.: HARBY ULAG tr.: ASKERI NAKLIYE ozr.: HƏRBI NƏQLIYYAT	Qo'shin, komanda, alohida harbiy xizmatchi va harbiy yuklarning bir hududdan ikkinchisiga, transportning turli rusumidan foydalangan holda ko'chib o'tishi.
o'zb.: HARBIYCHA QADROSTLASH qz.: ӘСКЕРІ ҚҰРМЕТ trm.: HARBY HORMATLAR tr.: ASKERI ONUR ozr.: HƏRBI FƏXRI ADLAR	Askarga saf usul va uslublarini aniq bajarish ko'nikmalarini singdirish, qurol bilan amalga oshiriladigan va mashinalardagi harakatlarni bajarishga o'rgatish maqsadiga ega – yakka tartibdagi saf ta'limotining bo'limi.
o'zb.: HAQIQIY HARBIY XIZMAT VA HARBIY XIZMAT TURLARI qz.: НАҚТЫ ӘСКЕРІ ҚЫЗМЕТ ЖӘНЕ ӘСКЕРІ ҚЫЗМЕТТИҢ ТҮРЛЕРІ trm.: HAKYKY HARBY GULLUGY WE HARBY GULLUGYŇ GÖRNÜŞLERİ tr.: FİİLİ ASKERLIK HİZMETİ VE ASKERLIK HİZMETİ TÜRLERİ ozr.: HƏQIQI HƏRBI XİDMƏT	O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, harbiy xizmat, O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining Qurolli Kuchlar safida umumiy harbiy majburiyatni bajarish borasidagi davlat xizmatining alohida turi hisoblanib, uning quyidagi turlari belgilangan: muddatli harbiy xizmat; safarbarlik chaqiriluvchi zaxiradagi harbiy xizmat; shartnoma bo'yicha harbiy xizmat;

VƏ HƏRBI XIDMƏT NÖVLƏRI	O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safida harbiy xizmatni o‘tagan rezervchilar xizmati. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safidagi haqiqiy harbiy xizmat – bu, harbiy xizmatchilarning Vatan xavfsizligini himoya qilish uchun bo‘linmalar, qo‘shilmalar va birlashmalarning doimiy jangovar shayligini ta‘minlashga qaratilgan murakkab kundalik faoliyati bo‘lib, faqat harbiy xizmatga sodiq, ishonchli insongina harbiy xizmatchilar oldiga qo‘yilgan vazifalarni sharaf bilan bajara oladi. Haqiqiy harbiy xizmat o‘z ichiga: - muddatli harbiy xizmatga chaqirilish yoki shartnoma bo‘yicha harbiy xizmatga qabul qilishni; - safarbarlik chaqiriluvi zaxiradagi harbiy xizmatga olinishni; - harbiy lavozimga tayinlanish va ushbu lavozimga doir majburiyatlarni ado etishni; - harbiy unvon berilishni; - haqiqiy harbiy xizmatdan bo‘shatilishni; - rezervdagi xizmatga olinishni; - harbiy xizmatga majbur shaxslarning iste’foga bo‘shatilishini; - amaldagi qonunchilikka binoan harbiy xizmatchilarning xizmat va ijtimoiy-huquqiy holati belgilanadigan boshqa vaziyatlarni (hodisalarni) qamraydi. Haqiqiy harbiy xizmat – bu harbiy xizmat nazarda tutilgan vazirlik va muassasalarning oddiy askarlar, serjantlar, ofitserlar va generallar tarkibiga mansub harbiy lavozimlardagi chaqiruv yoki shartnoma bo‘yicha harbiy xizmat.

	Chaqiriq bo'yicha (muddatli) harbiy xizmat – chaqirilish yoshidagi fuqarolarning, oddiy askarlar tarkibiga mansub lavozimlarda, shuningdek, muqaddam harbiy xizmatni o'tamagan ofitserlarning qonun hujjatlarida belgilangan muddat davomida Qurolli Kuchlar safidagi majburiy xizmatidir. Muddatli harbiy xizmat muddatlari kalendar hisobida: a) muddatli harbiy xizmatni oddiy askarlar tarkibiga mansub lavozimlarda o'tayotgan harbiy xizmatchilar uchun – o'n ikki oy (oliy ma'lumotli shaxslar uchun – to'qqiz oy); b) muddatli harbiy xizmatni chaqiruv bo'yicha ofitserlar tarkibiga mansub lavozimlarda o'tayotgan ofitserlar uchun – to'qqiz oy. Muddatli harbiy xizmatni o'tash tartibi qonun hujjatlari bilan belgilanadi. Safarbarlik chaqiriluvchi rezervdagi harbiy xizmat. Muddatli harbiy xizmatni o'tashga yaroqli hamda chaqirilish muddatini kechiktirish va chaqirilishdan ozod etilish huquqiga ega bo'lmagan, biroq Qurolli Kuchlar safiga navbatdagi muddatga chaqirilmagan shaxslar safarbarlik chaqiriluvchi zaxira safiga olinadilar. Safarbarlik chaqiriluvchi zaxiradagi xizmat hududiy tamoyil asosida oylik yig'inlar tarzida tashkil etiladi hamda chaqiriluvchilar tomonidan O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining maxsus hisob varag'iga pul badallari kiritilishini nazarda tutadi. Safarbarlik chaqiriluvchi rezervdagi xizmat safiga shaxslar yigirma yetti yoshga to'lgunga qadar olinadilar va

	har yilgi harbiy yigʻinlarga jalb etilishlari mumkin, favqulodda vaziyatlar yoki Oʻzbekiston Respublikasiga qarshi harbiy tajovuz roʻy bergan taqdirda esa, haqiqiy harbiy xizmatga chaqiriladilar. Safarbarlik chaqiriluvi rezervidagi xizmatni oʻtagan fuqarolar yigirma yetti yoshga toʻlganlaridan keyin Qurolli Kuchlar zaxira tarkibiga oʻtkaziladilar. Safarbarlik chaqiriluvi zaxiradagi xizmatni tashkil etish va oʻtash tartibi Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadigan Oʻzbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni oʻtash tartibi toʻgʻrisidagi nizom bilan belgilanadi. Shartnoma boʻyicha harbiy xizmat – Qurolli Kuchlar safidagi haqiqiy harbiy xizmatga ixtiyoriylik asosida, harbiy xizmat nazarda tutilgan vazirliklar, davlat qoʻmitalari va idoralar orqali davlat bilan tuziladigan shartnomaga binoan kirgan fuqarolar oʻtaydigan harbiy xizmat turidir. Harbiy xizmatni kasb tariqasida tanlagan fuqarolar shartnoma boʻyicha harbiy xizmatni oddiy askarlar, serjantlar va ofitserlar tarkibiga mansub lavozimlarda oʻtaydilar. Harbiy xizmatni oʻtash muddatlari va asosiy shartlari shartnomada belgilanadi. Ayni paytda dastlabki shartnoma xizmatni oddiy askarlar va serjantlar tarkibiga mansub lavozimlarda oʻtash boʻyicha uch yil, ofitserlar tarkibiga mansub lavozimlarda oʻtash boʻyicha besh yil muddatga tuziladi. Oliy harbiy taʼlim muassasalarining

	kursantlari bilan o'qish davri uchun kelgusida ularning ofitserlar tarkibiga mansub lavozimlarda harbiy xizmatni kamida besh yil majburiy o'tash sharti bilan shartnoma tuziladi. Harbiy xizmatning shartnomada nazarda tutilgan muddati tugaganidan keyin tomonlarning kelishuvi bilan bu muddat yangi shartnoma tuzish orqali uzaytirilishi mumkin. Shartnoma bo'yicha harbiy xizmatni o'tash tartibi va muddatlari O'zbekiston Respublikasi fuqarolari-ning harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risidagi nizom bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safida harbiy xizmatni o'tagan rezervchilar xizmati – haqiqiy harbiy xizmatni, shuningdek, safarbarlik chaqiruvi rezervidagi xizmatni o'tagan oddiy askarlar, serjantlar va ofitserlar jumlasidan bo'lgan harbiy xizmatga majbur shaxslar uchun Qurolli Kuchlarning qo'shilmalari, qismlari va bo'linmalari safini urush davrida taqozo etiladigan shtatlar darajasiga qadar to'ldirish, shuningdek, urush davri taqozo etadigan tuzilmalarni kuchaytirish maqsadida umumiy harbiy majburiyat asosida joriy etiladigan harbiy xizmat turidir. Rezervchilar sifatida xizmatni o'tayotgan harbiy xizmatga majbur shaxslar tinchlik davrida, qoida tariqasida, qo'shinlarning jangovar shayligini saqlab turish, rezervchilarning harbiy hisobdagi ixtisoslik bo'yicha majburiyatlarini tinchlik va urush davrida bajarish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarini saqlab qolish va takomillashtirish maqsadida har-

	biy qismlar bazasida hududiy tamoyil asosida tashkil etiladigan harbiy tayyorgarlik bo'yicha harbiy yig'inlarni o'tashga jalb etilishlari mumkin. Harbiy yig'inlarni o'tash muddatlari O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonuni bilan (32-moddasida) belgilangan. Rezervchilar urush davrida ham, tinchlik davrida ham O'zbekiston Respublikasiga qarshi harbiy tajovuz tahdidi va mamlakat xavfsizligiga tahdid tug'ilganida, tabiiy ofatlar hamda favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoniga binoan qo'shilmalar va qismlar tarkibida jangovar maqsadlar bo'yicha foydalanilishi mumkin. Qurolli Kuchlar rezervchilarining xizmatni o'tash tartibi qonun hujjatlari bilan belgilanadi
o'zb.: HIBSGA OLISH qz.: ҚАМАҒҒА АЛЙ trm.: TUTMAK tr.: TUTUKLAMAK ozr.: HƏBS	Qo'lga olib majburiy ravishda qamoqda saqlab turish.
o'zb.: HIMOYA VOSITALARI qz.: ҚОҒАҒЫС ҚҲРАЛДАРЫ trm.: GORAG ENJAMLARY tr.: KORUYUCU EKIPMAN ozr.: QORUYUCU AVADANLIQ	Jangchilar jangda foydalanadigan himoya vositalari.
o'zb.: HIMOYA KIYIMI qz.: ҚОҒАҒЫС КИИМДЕРИ trm.: GORAG EŞIKLERI tr.: KORUYUCU GIYSI ozr.: QORUYUCU GEYIM	Shaxsiy tarkibning shaxsiy himoya vositasi bo'lib, zaharlovchi va radioaktiv modda, zararli biologik vosita, raketa yonilg'isining komponentlari teri qoplamasi va kiyim-kechakka tushishidan himoya qilish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: HIMOYADA TURGAN TARKIB	Harbiy qism hisobiga olingan va safarbarlik e'lon qilinganida butlash

qz.: ҚОҲАЛҲАҲ МАЗМҲН trm.: GORAGLY MAZMUN tr.: KORUMALI İÇERİK ozr.: QORUNAN MƏZMUN	uchun ushbu qismga yuboriladigan harbiy xizmatga majbur fuqarolar.
o'zb.: HISOBOT XARITASI qz.: ЕСЕП КАРТАСЫ trm.: HASABAT KARTASY tr.: HARITAYI BILDIR ozr.: HESABAT XƏRITƏSI	Hisobot-ma'lumot mazmunidagi jangovar hujjat.
o'zb.: HUDUDİY MADOFĀĀ qz.: АУМАҚТЫҚ МАДОҒАА trm.: RITERLI MADOFĀĀ tr.: BÖLGESEL MADOFĀĀ ozr.: ƏRAZI MADOFĀĀ	O'zbekiston Respublikasi Davlat chegarasini himoyalash va mudofaa qilish, aholini, obyektlar va kommunikatsiyalarni dushman xurujlaridan, qo'poruvchilik va terrorchilik harakatlaridan himoya qilish maqsadlarida, shuningdek, favqulodda holat rejimini saqlab turish uchun tashkil etiladi va amalga oshiriladi.
o'zb.: HUJUM qz.: ШАБУЫЛ trm.: HÜJÜM tr.: SALDIRI ozr.: HÜCUM	Dushmanni tor-mor etish va joyning muhim hududlarini egallash maqsadida qo'llaniladigan harbiy harakatlarning asosiy turi.
o'zb.: HUJUM CHEGARALARI qz.: ШАБУЫЛ ШЕКАРАЛАРЫ trm.: GÖDEK SERHETLER tr.: SALDIRGAN SINIRLAR ozr.: HÜCUM SƏRHƏDLƏRI	Harbiy qism tomonidan sarhadlarida hujum, manyovr va jangovar vazifalar bajarish bilan bog'liq harakatlar yuritilayotgan joy chegaralari.
o'zb.: HUJUMKOR GURUH (SHTURM GURUHI) qz.: ШАБУЫЛ ТОБЫ trm.: GÖDEK TOPAR tr.: SALDIRI GRUBU ozr.: HÜCUM QRUPU	Alohida sharoitda, ayniqsa aholi punktida jangovar harakat yuritish uchun mo'jallangan vaqtinchalik harbiy tuzilma.
o'zb.: HUJUMCHI AVIATSIYA qz.: ШАБУЫЛ АВИАЦИЯСЫ trm.: GÖDEK AWIASIYA tr.: SALDIRI HAVACILIĞI ozr.: HÜCUM AVIASIYA	Dushman qo'shini safining operativ sarhadida joylashgan yer va dengizdagi kichik o'lchamli, harakatchan nishonlarni kichik va juda kichik balandliklarda parvoz etib yo'q qilish uchun mo'ljallangan jangovar aviatsiya turi.
o'zb.: HUJUMCHI SAMOLYOT (VERTOLYOT)	Raketa, artilleriya va bomba uloqtiruvchi qurolni qo'llab yer va den-

qz.: ШАБУЫЛ ЖАСАЙТЫН ҰШАҚ (ТІКҰШАҚ) trm.: HÜJÜM UÇARY (DIKUÇAR) tr.: SALDIRI UÇAĞI (HELIKOPTER) ozr.: HÜCUM TƏYYARƏSI (VERTOLYOT)	gizdagi nishonni kichik balandlikda ataka qilish uchun mo'ljallangan zirhli himoyaga ega samolyot (vertolyot). Quruqlik va dengizdagi kuchlarga bevosita madad berish uchun odatda jang maydonining taktik zonasida qo'llaniladi.
o'zb.: HUKM qz.: COT trm.: KAZYÝET tr.: YARGI ozr.: MƏHKƏMƏ	Jinoyat jarayonida sudlanuvchining aybdorligi yoki aybdor emasligi haqida sudning chiqargan qarori. Sudlanuvchi aybdor bo'lgan taqdirda jazo chorasi belgilanadi.
o'zb.: HUSHYORLIK qz.: ҚЫПАҒЫЛЫҚ trm.: HÜŞGÄRLİK tr.: TEYAKKUZ ozr.: AYIQLIQ	E'tiborni dushmanga susaytirmay qaratish. Mazmunan siyosiy vaziyatni anglab yetish, dushmanning niyatlarini o'z vaqtida fahmlab olish, uning qo'poruvchilik faoliyatiga qarshi faol choralar ko'rish, davlat va harbiy ahamiyatga ega ma'lumotlarni qattiq sir tutishdan iborat.
o'zb.: HUQUQ qz.: ЗАҢ trm.: KANUN tr.: YASA ozr.: QANUN	Davlat tomonidan belgilangan yoki tasdiqlangan umumiy majburiy xulq-atvor qoidolari majmuyi.
o'zb.: HUQUQBUZARLIK qz.: ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ trm.: GÖDEKLIK tr.: SUÇ ozr.: CINAYƏT	Aqli raso, qonunda belgilangan yoshga kirgan kishi tomonidan qilingan aybli g'ayrihuquqiy qilmish.
o'zb.: HUQUQIY DAVLAT qz.: ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТ trm.: KANUNYŇ HÖKMÜROWANLYGY tr.: HUKUK KURALI ozr.: QANUNUN ALILIYI	Ijtimoiy hayotning barcha sohalarida qonun hukmronlik qiladigan, davlat va uning organlari qonun bilan bog'langan, fuqarolar huquqini sud himoya etadigan va davlat bilan shaxs bir-biriga nisbatan mas'uliyatli bo'lgan davlat.

I

o'zb.: INTIZOMIY AMALIYOT qz.: ПӘН ТӘПТІБІ trm.: TERJIME EDIP BOLMAK tr.: DİSİPLİN UYGULAMASI ozr.: İNTİZAM TƏTBIQI	Harbiy xizmatchilarni tarbiyalash va harbiy intizomni mustahkamlash maqsadida rag'batlantirish va ma'muriy javobgarlikka tortish choralarining armiyada vujudga kelgan tizimi. Qonunlar va nizomlarga rioya etishga asoslanadi, harbiy xizmatchilarning qadr-qimmatini hurmat qilish va ularga g'amxo'rlik ko'rsatish bilan uyg'unlashadi.
o'zb.: INTIZOMIY JAVOBGARLIK qz.: ТӘПТІБІ ЖАҒАПҚЕРШІЛІК trm.: DÜZGÜN JOGAPK .RÇILIK tr.: DİSİPLİN SORUMLULUĞU ozr.: DİSİPLİN SORUMLULUĞU	Harbiy xizmatchilarning harbiy intizom yoki jamoat tartibini buzganliklari uchun javobgarliklari. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida harbiy xizmatchilarni intizomiy javobgarlikka tortish intizom nizomiga muvofiq, to'g'ridan to'g'ri boshliqlar, shuningdek, garnizonlar boshliqlari, harbiy komendantlari, tuman (shahar) mudofaa ishlari bo'limlari boshliqlari tomonidan amalga oshiriladi.
o'zb.: INTIZOMIY TA'ZIR qz.: ПӘННІҢ ӘСЕРІ trm.: TERTIP JEZASY tr.: DİSİPLİN ETKİLERİ ozr.: İNTİZAM TƏSİRLƏRİ	Tartibbuzar harbiy xizmatchi aybi va sodir etgan nojo'ya ishining og'irligiga muvofiq intizom va jamoat tartibini buzganligi uchun qurolli kuchlarda beriladigan ta'zir.
o'zb.: ISSIQLIK NURLARI RAZVEDKASI qz.: ЖЫЛЫ СӨУЛЕЛЕПІН БАРЛАУ trm.: ATYLYLYK RADIASIÝASY tr.: ISİ RADYASYONU ARAŞTIRMASI ozr.: ISTILIK ŞÜALARI KAŞFIYYATI	Dushman obyektlarini taratayotgan issiqlik (infraqizil) nurlariga ko'ra maxsus teplolokatorlar yordamida fosh etish.
o'zb.: ISSIQLIKNI NIQOBLASH qz.: ЖЫЛЫ МАҚҚАҒЫ	Dushmanning obyektlarimizni issiqlik (infraqizil) nurlar razvedkasi vositalari orqali fosh etishga yo'l qo'ymaslik

trm.: ATYLYLYK MASKASY tr.: ISI MASKESI ozr.: ISI MASK	uchun himoya etishga yo'naltirilgan tadbirlar majmuyi.
o'zb.: ISTE'FO qz.: ISTEBFO trm.: ИСТЕБФО tr.: ÖZEL ozr.: EKSKLÜZIV	Ofitser va serjantlar tarkibiga mansub shaxsning yoshi va sog'lig'iga ko'ra harbiy xizmat o'tashdan to'la ozod etilishi. Haqiqiy harbiy xizmatdan bo'shatish turlaridan biri. Iste'foga bo'shatilganning harbiy unvoniga "iste'fodagi" so'zi qo'shiladi (misol uchun, iste'fodagi polkovnik).
o'zb.: ITTIFOQCHI DAVLATLAR (TUZILMALAR) qz.: ОДАКТЫҚ МЕМЛЕКЕТТЕР (ҚҰРЫЛЫМДАР) trm.: YETEKDAŞ DÖWLETLER tr.: MÜTTEFİK DEVLETLER (YAPILAR) ozr.: MÜTTƏFIQ DÖVLƏTLƏR (STRUKTURLAR)	Davlat bilan hamkorlik qiluvchi, tinchlik davrida harbiy xavfsizlik manfaatini amalga oshirish, ittifoq a'zolaridan biri yoki davlatga (tuzilmaga) qarshi bevosita harbiy tajovuz uyushtirilgan hollarda o'zaro yordam (madad) berish borasida huquqiy majburiyatlar bilan bog'langan davlatlar (davlatlar ittifoqi) va nodavlat harbiy tuzilmalar.
o'zb.: ICHKI TARTIB qz.: ИШКИ ТАПСЫРЫС trm.: İÇKI TERTİP tr.: İÇ PROSEDÜR ozr.: DAXILI PROSEDUR	Harbiy xizmatchilarning me'yoriy maishiy hayot tarzi va ta'limotini ta'minlash uchun jangovar qism (bo'linma), kema, park, xizmat xonalari, shuningdek, markaz va lagerlarda umumqo'shin nizom hamda yo'riqnomalar talablariga mos belgilangan va muntazam saqlab turiladigan armiyadagi hayot me'yori. Qismning (bo'linmaning) ichki tartibini saqlab turish va qo'shinlar xizmati bo'yicha o'zga majburiyatlarni bajarish uchun sutkalik naryad, vzvodlardagi ichki tartibni saqlab turish uchun vzvod bo'yicha navbatchi va posbonlar tayinlanadi.
o'zb.: ICHKI XIZMAT qz.: ИШКИ ҚЫЗМЕТ	Ichki tartibni tutib turish, shaxsiy tarkibning maishiy hayot tarzi va ta'limotining

trm.: IÇKI GULLUK tr.: İÇ HİZMET ozr.: DAXILI XIDMƏT	me'yoriy sharoitini ta'minlash uchun harbiy qism, kema, shtab, boshqarma va muassasalardagi kundalik xizmat faoliyati. Qo'shinlar xizmatining tarkibiy qismi. Qurolli kuchlarda ichki xizmat nizomi, kemalarda esa harbiy-dengiz flotining kema xizmati nizomi bilan tartibga solinadi. Ichki xizmatning asosiy vazifasi – qo'shinlar jangovar shayligini tutib turish, harbiy xizmatchilarni o'qitish va tarbiyalash uchun vaqt va moddiy vositalardan unumli foydalanish, harbiy xizmatchilarning barcha toifalari tomonidan xizmat majburiyatlarini aniq bajarishidir. Harbiy xizmatchilardan axloq me'yori va o'zini tutish madaniyatiga muntazam rioya etish, jamoat tartibini tutib turishga yordam berish, zarurat tug'ilganda fuqarolarga ko'maklashishning talab etilishi ichki xizmatning qurolli kuchlardagi o'ziga xos xususiyatlaridan biridir.
o'zb.: ICHKI QO'SHINLAR qz.: ИШКИ АРМИЯЛАР trm.: IÇKI GOŞUNLAR tr.: İÇ GÜÇ ozr.: DAXILI GÜC	Ayrim davlatlarning ichki ishlar vazirligiga mansub qo'shinlari. Vazifasiga: fuqarolar xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish, obyektlarni qo'riqlash va o'zga jangovar-xizmat vazifalarini bajarish, urush davrida esa front va armiyalar ortini muhofaza etish, ozod etilgan shaharlarda garnizon xizmatini o'tash, dushman ayg'oqchilarini zararsizlantirish tadbirlarida ishtirok etish kiradi. Ichki qo'shinlarning tashkillanishi, faoliyati, boshqaruv tizimi, shaxsiy tarkib ta'minoti va tarbiyasi harbiy qurilish tamoyillariga asoslanadi. Ichki qo'shinlarning harbiy xizmati va jangovar tayyorgarligi tegishli davlat qonunlari va ichki ishlar vazirligi nizom va qo'llanmalari bilan tartibga solinadi. Qo'shin-

	larning butlanishi navbatdagi chaqiriq mavsumida va shartnoma bo'yicha xizmat qilish istagini bildirganlar hisobiga amalga oshiriladi.
o'zb.: ИНДУКТОР qz.: ИНДУКТОР trm.: ИНДУКТОР tr.: BOBİN ozr.: İNDUKTOR	o'zgaruvchan magnit maydoni yordamida qo'zg'atiladigan uyurma toklar bilan jismlarni (simlarni) induksion tarzda qizdiradigan elektr magnit qurilma; 2) yuqori kuchlanish hosil qiladigan magnitoelektr mashina (odatda qo'l bilan aylantiriladi). Qo'l bilan xizmat ko'rsatish stansiyalarining telefon apparatlari kabilarda ishlatiladi.
o'zb.: INDUSTRIAL MOYLAR qz.: ӨНДІРІСТІК МАЙЛАР trm.: ИНДУСТРИАЛ МОЙЛАР tr.: ENDÜSTRİYEL YAĞLAR ozr.: SƏNAYE YAĞLARI	Industrial moylar, asosan, turli mexanizmlarning ishqalanuvchi tarmoqlarida foydalaniladigan, shuningdek, gidravlik suyuqliklar va texnologik surkov mahsulotlari tayyorlashda asos sifatida ishlatiladigan neft moylari.
o'zb.: INVERSIYA qz.: ИНВЕРТМЕНТ trm.: ИНВЕРЦИЯ tr.: DÖNÜŞÜM ozr.: İNVERSIYA	Mexanikada jismning unga ta'sir qilayotgan kuchlar bo'lmaganda yoki ular o'zaro muvozanatlashganda to'g'ri chiziqli tekis harakatini yoki tinch holatini saqlash xossasi. Muvozanatlashmagan kuchlar tizimi ta'sir qilganda o'z harakatini asta-sekin o'zgartirishda namoyon bo'ladi va bunda jismning inersiya o'lchovi (massasi) qancha katta bo'lsa, inersiya shuncha sekin o'zgaradi.
o'zb.: ИНЖЕКТОР qz.: ИНЖЕКТОР trm.: ИНЖЕКТОР tr.: ENJEKTÖR ozr.: ENJEKTOR	Gaz yoki suyuqliklarni rezervuarlarga (masalan, bug'latiladigan suvni bug'qozoniga) haydaydigan oqimli nasos.
o'zb.: INITSIROVCHI PORTLOVCHI MODDALAR qz.: БАСТАМАЛЫҚ ЖАРЫЛҒЫШ ЗАТТАР trm.: ИНИЦИРЛОВЧИ ПОРТЛОВЧИ МОДДАЛАР tr.: İNİSİYATİF PATLAMA	Portlatish ishlarini amalga oshirish va turli o'q-dorilarni tayyorlash mobaynida qo'llaniladigan portlovchi moddalarning asosiy guruhlaridan biri. Initsirovchi portlovchi moddalar tashqi muhit ta'siriga (zarba, ishqalanish va olov ta'siriga) yuqori ta'sirchanlik xususida

PROSEDÜRLERİ ozr.: TƏŞƏBBÜSKAR PARTLAYIŞ PROSEDURLARI	yatiga ega. Nisbatan kam miqdordagi mazkur moddalarning brizantli portlovchi moddalar bilan bevosita kontakt mobaynidagi portlashi, brizantli portlovchi moddaning detonatsiyasiga sabab bo'ladi. Ushbu xususiyatlari tufayli ular faqat initsirlash vositalarini (kapsyul-detonator va yondiruvchi kapsyullarni) tayyorlash uchungina qo'llaniladi. Initsirlovchi portlovchi moddalar jumlasiga: portlovchi simob, qo'rg'oshin azidi, teneres (tirs) kirib, bundan tashqari, ular sinfiga kapsyulli tarkiblarni ham kiritish mumkin, chunki mazkur tarkiblar portlatishi natijasida initsirlovchi portlovchi moddalarning detonatsiyasi keltirib chiqariladi yoki poroxlarni va ulardan tayyorlangan aralashmalarni yondirish mumkin.
o'zb.: INTIZOM qz.: ИТӨН trm.: INTISOM tr.: INTİSOM ozr.: INTİSOM	Kishilarning jamiyatda tarkib topgan huquq va axloq me'yorlariga, shuningdek, muayyan tashkilot talablariga javob beruvchi ma'lum xatti-harakatlari tartibi. Hukmron ijtimoiy munosabatlar bilan belgilanadi va ularga xizmat qiladi.
o'zb.: INTIZOM VA JANGOVAR RUHNING YO'QOTILISHI qz.: ТӨРТӨН ЖӨНӨ КҮПЕКТИК ПҮХТАН ЖӨҒАЛҮ trm.: TERJIME EDIP BOLANOK WE SÖWEŞ RUHUNYŇ ÝITGILERI tr.: DİSİPLİN VE MÜCADELE RUHUNUN KAYBI ozr.: İNTİZAM VƏ MÜBARİZƏ APARAN BİR RUHUN İTKİSİ	Axloqiy inqiroz, odob, intizom va siyosiy-ma'naviy holatning tanazzuli. Armiya shaxsiy tarkibining intizomi buzilib, jangovar ruhi yo'qotilgan hollarda, urush mashaqqatlarini yengish qobiliyati va axloqiy-ruhiy sifatlari zaiflashadi. Zamonaviy urush sharoitida, yadro quroli va katta talafot yetkazuvchi o'zga vositalar qo'llanilishi natijasida - qo'shinlar va mamlakat aholisi orasida tushkunlik kayfiyati hukm surishi mumkin.
o'zb.: IJOZAT HUQUQI qz.: ПҲҚАТ ДҮРҮС trm.: RUGSAT HUKUGY	Yozma hujjat bo'lib, qo'riqlanayotgan obyektни ochish (yopish), maxfiy hujjat (ma'lumotlar) bilan ishlash (foydalanish)

tr.: İZİN HAKKI ozr.: İCAZƏ HÜQUQU	huquqini beradi. Shuningdek ombor-xonani ochish yoki qorovul tomonidan qo'riqlanayotgan texnika turgan joyga odamlarning kirishiga ruxsat berish tartibini belgilaydi. Ijzat huquqi doimiy yoki vaqtinchalik bo'lishi mumkin.
o'zb.: IJTIMOIIY-SIYOSIY AXBOROT XONASI qz.: ƏLEUMETTIK-СЯЯСЫ АҚПАРАТ БӨЛМЕСІ trm.: JEMGY -ET-SYITASY MAGLUMAT DÖWRÜ tr.: SOSYO-POLİTİK BİLGİLER ODASI ozr.: SOSI-SIYASI BILGI ODASI	Yotoqxonada (kemada) askarlar (matroslar) va serjantlar bilan ijtimoiy-siyosiy hamda madaniy-ma'rifiy ishlarni o'tkazish uchun mo'ljallangan, maxsus jihozlangan xona.
o'zb.: IJTIMOIIY-SIYOSIY TAYYORGARLIK qz.: ƏLEUMETTIK-ДАЙЫНДЫҚ trm.: JEMGY-ET-SYITASY TAÝÝARLYK tr.: SOSYO-POLİTİK HAZİRLİK ozr.: SOSI-SIYASI HAZIRLIQ	Qurolli kuchlar harbiy xizmatchilari, ishchi va xizmatchilarini g'oyaviy-siyosiy jihatdan tarbiyalash bo'yicha o'tkaziladigan tadbirlar tizimi. Ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik tadbirlari jumlasiga, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining tarbiyaviy ishlar bosh boshqarmasi tomonidan ishlab chiqiladigan dasturga asosan, xizmat vaqtida tezkor axborot berish, ma'ruza va nutqlar o'qish kiradi. Ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlikning asosiy shakli, askar, serjant, ofitser, ishchi va xizmatchilar tarkibi bilan buyruq va direktivalarda belgilangan, harbiy qism kun tartibida ko'zda tutilgan vaqt davomida, guruh rahbarlari tomonidan o'tkaziladigan ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik mashg'ulotidir.
o'zb.: IKKINCHI JAHON URUSHI qz.: ЕКІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС trm.: IKINJI JAHAN URŞY tr.: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI	Xalqaro imperialistik reaksiya kuchlari tomonidan tayyorlanib, tajovuzkor davlatlar – fashistlar Germaniyasi, fashistlar Italiyasi va militaristik Yaponiya tomonidan chiqarilgan urush. Imperialistik davlatlarning ikki koalitsiyasi o'rtasidagi

ozr.: İKİNCİ DÜNYA MÜHARİBƏSİ	urush sifatida boshlangan. Keyinchalik fashistlar blokiga qarshi kurashuvchi barcha davlatlarning fashizmga qarshi adolatli urush tusini ola boshladi, bu ayniqsa sobiq sovet ittifoqi urushga kiringach, batamom oydinlashdi.
o'zb.: ILLYUMINATOR qz.: ИЛЛЮМИНАТОР trm.: ILLYUMINATOR tr.: AYDINLATICI ozr.: İLYUMINATOR	Chuqur suvda suzuvchi kema yoki uchish apparatidagi dumaloq yoki to'rt-burchak shaklga ega, ochilmaydigan yoki ochiladigan, suv o'tkazmaydigan, qopqoqli yoki qopqoqsiz oynaband tuynuk.
o'zb.: ILG'OR OTRYAD qz.: АЛҒЫ ОТРЯД trm.: ÖŇ BOLÜK tr.: ÖNCÜ BİRLİK / ÖNCÜ TİM ozr.: İRƏLİ DƏSTƏ / ÖNCÜ DƏSTƏ	Jangovar tartib elementi bo'lib, jang mobaynida vazifalarni mustaqil tarzda bajarish uchun ajratiladigan kuchaytirilgan tank (motoo'qchi yoki dengiz piyodalari) bo'linmasi. Ilg'or otryad: Hujumda – dushmanning muhim obyektlarini qo'lga kiritish, chekinayotgan kuchlarini ta'qib etish, suv havzasini kechib o'tish kabi vazifalarni bajarish maqsadida dushman mudofaasini yorib o'tadi; Mudofaada – jangovar ta'minot chegaralarida harakatlanish uchun tayinlanadi. Ilg'or otryad harakatlari aviatsiya va artilleriya olovi bilan qo'llab - quvvatlanadi.
o'zb.: INDIKATOR qz.: КӨРСЕТКИШ trm.: GÖRKEZİJİ tr.: GÖSTERGE ozr.: GÖSTƏRİCİ	Tekshirilayotgan texnik jarayon yoki obyektning biror ko'rsatkichi o'zgarishlarini insonning bevosita idrok etishi uchun eng qulay bo'lgan shaklda aks ettiruvchi asbob (qurilma). Vizual, akustik, takti va boshqa indikatorlar ishlatiladi.
o'zb.: INDUKTIV QARSHILIK qz.: ИНДУКТИВТІ ҚАРСЫЛЫҚ trm.: SANATÇYLYK DURNUKLY tr.: ENDÜKTİF DİRENÇ	Zanjir (yoki uning bir qismi) induktivligi o'zgaruvchan tokka ko'rsatadigan qarshilikni ifodalovchi kattalik. Si tizimida om da o'lchanadi.

ozr.: INDUKTIV MÜQAVIMƏT	
o'zb.: INDUKTIVLIK qz.: ЕҲБЕКТІЛІК trm.: ÖNÜMÇİLİK tr.: ENDÜKTİFLİK ozr.: TƏHSILSIZLIK	Elektr zanjirlari magnit xossalarini ifodalovchi fizik kattalik. Bu kattalik o'tkazuvchi kontur bilan cheklangan sirtini kesib o'tuvchi magnit induksiya oqimining (f) uni hosil qilayotgan shu konturdagi tok kuchi nisbatiga teng: si tizimida genri da o'lchanadi.
o'zb.: INDUKTOR qz.: ИНДУКТОР trm.: INDUKTOR tr.: İNDUKTÖR ozr.: İNDUKTOR	1) o'zgaruvchan magnit maydoni yordamida qo'zg'atiladigan uyurma toklar bilan jismlarni (simlarni) induksion tarzda qizdiradigan elektr magnit qurilma; 2) yuqori kuchlanish hosil qiladigan magnitoelektr mashina (odatda qo'l bilan aylantiriladi). Qo'l bilan xizmat ko'rsatish stansiyalarining telefon apparatlari kabilarda ishlatiladi.

J

o'zb.: JADAL HARAKAT qz.: ЖЫЛДАМ ҚОЗҒАЛЫС trm.: ÇALT HEREKET tr.: HIZLI HAREKET ozr.: SÜRƏTLI HƏRƏKƏT	Biron-bir faoliyatning sur'ati yoki qizg'inligini kuchaytirish, tezlashtirish. Harbiy san'atda ushbu tushuncha odatda qo'shinlarning tabiiy to'siqni jang bilan oshib o'tishini (aksariyat hollarda suv havzasini suzib o'tishini) anglatadi.
o'zb.: JAZO BATALYONI (QISMI) qz.: ЖАЗА БАТАЛЬОНЫ (БӨЛІМ trm.: JEZA BATALONY (BÖLEK) tr.: CEZA TABURU (BÖLÜM) ozr.: CƏZA TABURU (HISSƏ)	Ayrim davlatlarda harbiy xizmatchilarning urush davrida sodir etgan jinoiy va harbiy jinoyatlari uchun jazo o'tashlariga mo'ljallangan alohida harbiy tuzilma. Mazkur batalyondan jangovar harakatning eng xavfli yo'nalishida foydalaniladi.
o'zb.: JANG qz.: ДЖАНГ trm.: JANG tr.: SAVAŞ	Qo'shilma, harbiy qism va bo'linmalarining qisqa muddatda, cheklangan sarhadlarda dushmani yakson qilish (tor-mor etish), muhim hududlarni

ozr.: DÖYÜŞ	(marralarni) egallash yoki qo'lda tutib qolish kabi o'zga taktik vazifalarni bajarishlari uchun maqsadi, o'tkaziladigan joyi va vaqti bo'yicha muvofiq- lashtirilgan zarbalari, o't ochishi va bajaradigan manyovri.
o'zb.: JANG (MUHORABA) qz.: ДЖАН (МУХОРАБА) trm.: JANG (MUHORABA) tr.: SAVAŞ(MUHORABA) ozr.: DÖYÜŞ (MUHORABA)	Jangovar operatsiya yoki uning alohida bosqichidagi maqsadga erishish uchun umumiy g'oya bilan uyg'unlashgan, qo'-shilma va birlashmalar tomonidan beriladigan zarba va o'tkaziladigan janglar majmuyi.
o'zb.: JANG (YOKI MASHQ) TAMOM qz.: ЖЕКПЕ-ЖЕК (HEMECE ЖАТТЫҒУ) АЯҚТАЛДЫ trm.: SÖWEŞ (YA-DA MAŞK) YERINE YETIRILDI tr.: DÖVÜŞ (VEYA EGZERSIZ) BITTI ozr.: DÖYÜŞ (VƏ YA İDMAN) TAMAMLANDI	Harbiy xizmatchilarning biror-bir harakatini (mashqi, o't ochishi, manyovri, ishi kabi harakatlarini) yakunlash (to'xtatish) uchun beriladigan komanda (signal).
o'zb.: JANG BILAN YURITILADIGAN RAZVETKA qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК БАРЛАУ trm.: AKYL BILEN GÖREŞ tr.: SAVAŞ ZEKASI ozr.: MÜBARİZƏ KƏŞFIYYATI	Maxsus ajratilgan bo'linmalar tomonidan hujum uyushtirilib, dushman haqida ma'lumotlar olish.
o'zb.: JANG OLDI TARTIBI qz.: СОҒЫСҚА ДЕЙІНГІ РЕЖИМ trm.: URUŞDAN ÖŇKI RE MODEIM tr.: SAVAŞ ÖNCESİ MOD ozr.: MÜHARIBƏDƏN ƏVVƏLKİ REJİM	Bo'linma va qismlarning old va bo'y bo'ylab parchalanib tortgan safi. Jang maydoniga yaqinlashish va dushman sarhadlarida yuritiladigan hujum mobaynida qo'llaniladi.
o'zb.: JANGGOH (JANG MAYDONI) qz.: ШАЙҚАС АЛАҒЫ	Jang bo'ladigan joy. Bu ma'no o't-mishda ma'rakagoh, dorul-harb kabi istilohlar bilan ham ifodalangan.

(ШАЙҚАС АЛАҢЫ) trm.: SÖWEŞ MEÝDANY (SÖWEŞ MEÝDANY) tr.: SAVAŞ ALANI (SAVAŞ ALANI) ozr.: DÖYÜŞ MEYDANI (DÖYÜŞ MEYDANI)	
o‘zb.: JANGDAN CHIQISH qz.: ҰРЫСТАН ШЫҒЫҢЫЗ trm.: SÖWEŞDEN ÇYKYŇ tr.: KAVGADAN ÇIK ozr.: JANGDAN CHIQISH	Kuchlarni, dushman va uning zarbalaridan chetga olish yoki o‘zga yo‘nalishga harakatlantirish maqsadida uzoqlashtirish.
o‘zb.: JANGOVAR AVIATSIYA qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК АВИАЦИЯ trm.: AWIASIÝA GARŞY GÖREŞ tr.: SAVAŞ HAVACILIĞI ozr.: MÜBARİZƏ AVIASIYA	Bevosita jangovar vazifalarni bajarish uchun mo‘ljallangan aviatsiya qo‘shilma, qism va bo‘linmalari.
o‘zb.: JANGOVAR ALMASHINUV (SMENA) qz.: JANGOVAR ALMASHINUV (SMENA) trm.: SÖWEŞJEN ALYŞ-ÇALYŞ (ÇALŞYK tr.: SAVAŞ DEĞİŞİMİ (VARDIYA) ozr.: MÜBARİZƏ MÜBADİLƏSİ (SHIFT)	Qo‘mondonlik punktlari va jangovar postlarda qurolli kuchlar shaxsiy tarkibining (kemada - ekipajning) jangovar navbatchilik (vaxta) xizmatini o‘tayotgan qismi.
o‘zb.: JANGOVAR AN‘ANALAR qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ДӘСТҮРЛЕР trm.: SÖWEŞ DÄPLERİ tr.: DÖVÜŞ GELENEKLERİ ozr.: DÖYÜŞ ƏNƏNƏLƏRİ	Harbiy xizmatchilarning xulq-atvori va harakatlarida jangovar vazifalarni namunali bajarish va harbiy xizmat o‘tash bilan bog‘liq masalalar borasida tarixan yuzaga kelgan, avloddan avlodga o‘tib kelayotgan armiyadagi qoida, odat va me‘yorlar.
o‘zb.: JANGOVAR ASLAHA TA‘MINOTI qz.: ОҚ-ДӘРІЛЕРДІ ЖЕТКІЗУ trm.: OK-DÄRI ÜPJÜNÇILIGI	Qo‘shinlarni qurol-aslaha va o‘q-dori bilan ta‘minlash turlaridan biri.

tr.: MÜHIMMAT TEMINI ozr.: DÖYÜŞ ƏNƏNƏLƏRI	
o'zb.: JANGOVAR AXBOROT POSTI qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК АҚПАРАТ trm.: MAGLUMAT ÝAZGYSYNA GARŞY GÖREŞ tr.: SAVAŞ BILGILENDIRME YAZISI ozr.: DÖYÜŞ MƏLUMATLARI	Harbiy-dengiz flotining suv usti, suv osti kemalaridagi yoxud qirg'oq mudofaasi qismlaridagi jangovar post.
o'zb.: JANGOVAR BAYROQ qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ТҮ trm.: SÖWEŞ BAÝDAGY tr.: SAVAŞ BAYRAĞI ozr.: DÖYÜŞ BAYRAĞI	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari harbiy qismining jangovar bayrog'i harbiy sharaf, matonat va shon-shuhrat ramzidir. Jangovar Bayroq ikki tomonlama mato, dasta va popukli bog'ichdan tarkib topadi.
o'zb.: JANGOVAR VA MIQDORIY TARKIB qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ЖӘНЕ САНДЫҚ МАЗМҰНЫ trm.: SÖWEŞ WE MUKDAR MAZMUNY tr.: SAVAŞ VE NICEL İÇERİK ozr.: MÜBARİZƏ VƏ KƏMIYYƏT	Bo'linma, qism, qo'shilma, birlashma, qo'shinlar (kuchlar) turlari va yalpi qurolli kuchlarning tarkibi.
o'zb.: JANGOVAR VAZIFA qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК МИССИЯ trm.: SÖWEŞ MISSIÝASY tr.: SAVAŞ GÖREVI ozr.: DÖYÜŞ MISSIYASI	Yuqori pog'onadagi komandir (qo'mondon) tomonidan bo'linma, qism va qo'shilma oldiga jangda (operatsiyada) o'rnatilgan muddatda muayyan maqsadga erishish uchun qo'yilgan vazifa.
o'zb.: JANGOVAR VAZIYAT qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ЖАҒДАЙ trm.: COMBATAGDAÝ tr.: SAVAŞ DURUMU ozr.: MÜBARİZƏ VƏZIYYƏTI	Muayyan joyda ma'lum davrda jangovar harakatlarga ta'sir ko'rsatadigan omillar va shart-sharoitlar majmuyi.
o'zb.: JANGOVAR VARAQA qz.: СОҒЫС ПАРАҒЫ trm.: URUŞ LISTOWKASY	Shaxsiy tarkibni qo'yilgan vazifalarni bajarishga safarbar etish va unga tezkor axborot berish uchun mo'ljallangan

tr.: SAVAŞ BROŞÜRÜ ozr.: MÜHARIBƏ VƏRƏQƏSI	nashriy tashviqot shakllaridan biri.
o‘zb.: JANGOVAR ZAHARLOVCHI MODDALAR qz.: ҚАПЧИ УЛАР trm.: ZÄHERLERE GARŞY GÖREŞ tr.: SAVAŞ ZEHIRLERI ozr.: MÜBARIZƏ ZƏHƏRLƏRI	Zaharli kimyoviy birikmalar bo‘lib, jangovar jihatdan qo‘llanilganida, dushmanning jonli kuchiga ommaviy qirg‘in keltiradi. Kimyoviy qurolning asosini tashkil etadi.
o‘zb.: JANGOVAR IMKONIYATLAR qz.: ЖАҲУЙНГЕРЛИК МҮМКИНДИКТЕП trm.: SÖWEŞ MÜMKİNÇİLİKLERI tr.: SAVAŞ YETENEKLERI ozr.: MÜBARIZƏ IMKANLARI	Bo‘linma va qismlarning o‘quv-jangovar vazifalarni bajarishga (urush davrida – jangovar harakatlarni yuritishga) tayyorligining umumiy saviyasini tavsiflab beruvchi miqdoriy va sifat ko‘rsatkichlari.
o‘zb.: JANGOVAR KEMALAR qz.: ӘСКЕРИ КЕМЕЛЕР trm.: GÄMI GÄMILERI tr.: SAVAŞ GEMILERI ozr.: MÜBARIZƏ IMKANLARI	Jangovar vazifalarni bajarish uchun mo‘ljallangan harbiy kemalar.
o‘zb.: JANGOVAR KOMPLEKT qz.: ҲҲЫС ЖИЙНТЫҒЫ trm.: SÖWEŞJEŇ TOPLUM tr.: DÖVÜŞ KITI ozr.: DÖYÜŞ DƏSTI	O‘q-dorilarning bitta qurolga (avtomat, pistolet, pulemyot, minomyot, to‘p va shu kabilarga) yoki jangovar mashinaga (o‘t ochish qurilmasi, zirhli transportyor, tank, samolyot va shu kabilarga) berilgan miqdori.
o‘zb.: JANGOVAR KURS qz.: ЖЕКПЕ-ЖЕК trm.: SÖWEŞ KURSY tr.: DÖVÜŞ KURSU ozr.: MÜBARIZƏ KURSU	Samolyot, vertolyot, suv usti va suv osti kemalarining zarba berish maqsadida nishonga qarab chiqish kursi.
o‘zb.: JANGOVAR MARRA qz. ЖАҲУЙНГЕРЛИК МЕЖЕ trm.: JANGAWAR SERHED / JANGAWAR MARRA	Okop, blindaj va shu kabi inshootlar bilan jihozlangan, harbiy qism va bo‘linmalar tomonidan jangovar vazifani bajarish uchun mo‘ljallangan - joy

tr.: MUHAREBE HEDEFİ ozr.: DÖYÜŞ MƏQSƏDİ / CƏBHƏ XƏTTİ	hududi.
o'zb.: JANGOVAR MASHINALAR qz.: COҒЫC МАШИНАЛАРЫ trm.: URUŞ MAŞYNLARY tr.: SAVAŞ MAKINELERİ ozr.: MÜHARIBƏ MAŞINLARI	Qurol-yarog', aloqa va razvedka vositalari o'rnatilgan zanjirli (g'ildirakli) mashinalar. Jang yuritish, jangovar harakatlarni ta'minlash va qo'shinlarni boshqarish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: JANGOVAR MA'LUMOT qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК АҚПАРАТ trm.: MAGLUMAT BILEN GÖREŞ tr.: SAVAŞ BILGILERİ ozr.: MÜBARİZƏ HAQQINDA MƏLUMAT	Jangovar vazifa bajarilayotgan jarayon haqidagi hisobot-ma'lumotli hujjat. Jangovar ma'lumotda, odatda quyidagilar bayon etiladi: jangovar harakat natijalari, qo'shinlarimizning muayyan vaqtdagi joylashuvi va holati; dushman kuchining tarkibi, joylashuvi va olib borayotgan harakatlari; jangni kelgusida qay tarzda yuritish borasidagi qaror.
o'zb.: JANGOVAR MUSTAQILLIK qz.: ТӘУЕЛСІЗДІККЕ ҚАРСЫ КҮПЕС trm.: GARAŞSYZLYGA GARŞY GÖREŞ tr.: BAĞIMSIZLIKLA SAVAŞ ozr.: JANGOVAR MUSTAQILLIK	Komandirning jang davomidagi, shtabning qo'shinlarni boshqarish jarayonidagi tashabbuskor va zukko harakatlari. Jangovar mustaqillik – sustlik va sarosimaga tushib qolishga yo'l qo'ymaydi.
o'zb.: JANGOVAR NAVBATCHILIK qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК КЕЗЕКШІЛІК trm.: SÖWEŞMEK BORJY tr.: SAVAŞ GÖREVI ozr.: DÖYÜŞ VƏZIFƏSI	Maxsus ajratilgan kuch va vositalarning daf'atan yuzaga keladigan masalalarni (yerda yoki havoda chegaraning buzilishi, qo'poruvchilar hujumi va h. k.) zudlik bilan hal etish yoki jangovar harakatlar yuritish uchun jangovar shaylikni yuqori darajada tutib turilishi.
o'zb.: JANGOVAR NIZOM qz.: ЕРЕЖЕЛЕРМЕH КҮПЕСY trm.: SÖWEŞ DÜZGÜNLERİ tr.: MÜCADELE YÖNETMELIKLERİ ozr.: MÜBARİZƏ QAYDALARI	Qo'shin, aviatsiya va flot kuchlarining jangovar harakatlarni tayyorlash hamda yuritish borasidagi asosiy qoidalarni belgilab beruvchi, amal qilinadigan rasmiy hujjat.

o'zb.: JANGOVAR PARVOZ qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ҰШЫ trm.: UÇUŞ BİLEN SÖWEŞ tr.: SAVAŞ UÇUŞU ozr.: MÜBARİZƏ UÇUŞU	Jangovar vazifani bajarish uchun bitta samolyotning (vertolyotning) yoki ular guruhining uchib ketishi.
o'zb.: JANGOVAR POST qz.: ДЖАНГОВАР ПОСТЫ trm.: JANGOVAR POSTY tr.: JANGOVAR SONRASI ozr.: JANGOVAR POSTU	Kemaning jangovar tuzilmasidagi boshlang'ich (birlamchi) tashkiliy qism. Jangovar post kemaning muayyan joyida (paluba yoki xona maydoni yoxud qismida) shaxsiy tarkib va ushbu tarkib xizmat ko'rsatadigan qurol-aslaha hamda texnik vositalardan tashkil topgan.
o'zb.: JANGOVAR RAQAM qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК НӨМІР trm.: SÖWEŞ BELGISI tr.: SAVAŞ NUMARASI ozr.: DÖYÜŞ NÖMRƏSI	Matros va starshinalarga kema shaxsiy tarkibining jangovar postlar bo'yicha jangovar jadvaliga muvofiq beriladigan raqam. Jangovar raqam 3 qismdan iborat, ya'ni: 1-raqam yoki harf – qaysi jangovar qismga (xizmatga) tegishli ekanligini ko'rsatadi; 2-raqam – jangovar post raqami; 3-raqam – qaysi jangovar almashuvi.
o'zb.: JANGOVAR SAMARADORLIK qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ТИІМДІЛІК trm.: NETIJELILIK BİLEN GÖREŞ tr.: SAVAŞ VERİMLİLİĞİ ozr.: MÜBARİZƏ SƏMƏRƏLİLİYİ	Qurol-aslaha va texnikaning jangovar vazifani bajarishga muvofiqlashtirilganlik darajasi. Jangovar samaradorlik muayyan vaqt davomida o'q-dori va o'zga vositalarning muayyan sarfi bilan dushman obyektlariga yetkaziladigan talafot bilan belgilanadi.
o'zb.: JANGOVAR SAMOLYOTLAR qz.: ӘСКЕРИ ҰШАҚТАР trm.: URUŞ UÇARLARY tr.: SAVAŞ UÇAKLARI ozr.: DÖYÜŞ TƏYYARƏLƏRİ	Havo va yer ustidagi (dengizdagi) nishonlarni yo'q qilish hamda o'zga vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan harbiy samolyotlar. Ular jumlasiga: qiruvchi; qiruvchi-bombardimonchi; qiruvchi-tutuvchi; bombardimonchi; suv osti kemalariga qarshi kurashuvchi; hujum qiluvchi; razvedkachi samolyotlar kiradi.
o'zb.: JANGOVAR TAJRIBA qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ТӘЖІРІБЕ	Harbiy xizmatchi, bo'linma, qism va yalpi qo'shinlarning jangovar harakat mobaynida oldin egallagan ko'nikmalar

trm.: TEJRIBE GARŞY GÖREŞ tr.: SAVAŞ DENEYIMI ozr.: JANGOVAR TAJRIBA	va o'zlashtirilgan harakat usullarini qo'llay olish mahorati.
o'zb.: JANGOVAR TAYYORGARLIK qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ДАЙЫНДЫҚ trm.: TÜRGENLEŞİK tr.: SAVAŞ EĞİTİMİ ozr.: DÖYÜŞ TƏLİMİ	Dushman quollarining qo'llanilgan barcha turlari va oqibatda yuzaga keladigan omillar ta'siridan shaxsiy tarkib, qurol-aslaha, texnika hamda moddiy vositalar bo'yicha yo'qotishlar.
o'zb.: JANGOVAR TALAFOTLAR qz.: ҚҰРБАН БОЛҒАНДАРМЕҢ КҮПЕС trm.: PİDALARA GARŞY GÖREŞ tr.: ZAYIATLARLA MÜCADELE ozr.: MÜBARİZƏ İTKİLƏRİ	Dushman quollarining qo'llanilgan barcha turlari va oqibatda yuzaga keladigan omillar ta'siridan shaxsiy tarkib, qurol-aslaha, texnika va moddiy vositalar bo'yicha yo'qotishlar.
o'zb.: JANGOVAR TARKİB qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК МАЗМҰН trm.: MAZMUNA GARŞY GÖREŞ tr.: SAVAŞ İÇERİĞİ ozr.: MÜBARİZƏ MƏZMUNU	Harbiy qism tarkibiga kiruvchi jangovar, ta'minot va xizmat ko'rsatuvchi bo'linmalarning belgilangan soni.
o'zb.: JANGOVAR TARTİB qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК РЕЖИМ trm.: SÖWEŞ TERTİBİ tr.: SAVAŞ MODU ozr.: DÖYÜŞ REJİMİ	Qo'shirlarning jang qilish uchun joylashish tartibi. Bo'linma, qism va qo'shilmalar jangovar vazifani bajarish uchun taktik hamda texnik imkoniyatlar va qurollanish darajasiga ko'ra joylashtiriladi.
o'zb.: JANGOVAR TEXNIKA qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ТЕХНИКАСЫ trm.: SÖWEŞ USULY tr.: SAVAŞ TEKNIĞİ ozr.: DÖYÜŞ TEXNIKASI	Qurol-yarog' komplekslari (namunalari) va ushbu qurol-yarog'ni tashuvchilardan (misol uchun, samolyot, tank, kema, artilleriya to'pi, o'q-dori, raketali kompleksi kabilardan) tashkil topgan harbiy texnikaning asosiy qismi. Dushmanning jonli kuchi, harbiy texnikasi va o'zga obyektlarini yakson etish uchun mo'ljallangan.

o'zb.: JANGOVAR TREVOGA qz.: ДЖАНГОВАР ДАБЫЛЫ trm.: JANGOVAR DUYDURYŞY tr.: JANGOVAR ALARMI ozr.: JANGOVAR HƏYƏCANI	1) qismni (kemani) jangovar vazifani bajarishga tayyorlash maqsadida zudlik bilan jangovar shaylikka keltirish. Jangovar trevoga bo'yicha ko'tarish tadbirlari komandirlar (boshliqlar) tomonidan o'tkaziladi; 2) qo'shnlarni jangovar trevoga bo'yicha ko'tarish uchun, aloqa va xabarlashning texnik vositalari orqali (bo'linmada – ovoz bilan) uzatiladigan (beriladigan) signal (komanda).
o'zb.: JANGOVAR FAOLIYAT qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ӨРЕКЕТ trm.: IŞJEŇLIK tr.: SAVAŞ ETKINLIĞI ozr.: DÖYÜŞ FƏALIYYƏTI	Shtablar va qurolli kuchlar front orti muassasalari tomonidan urush davridagi jangovar harakatlar hamda tinchlik davridagi mashqlar davomida yuritiladigan uyushgan faoliyat.
o'zb.: JANGOVAR FAOLLIK qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ӨРЕКЕТ trm.: IŞJEŇLIK tr.: SAVAŞ ETKINLIĞI ozr.: DÖYÜŞ FƏALIYYƏTI	Jang va mashqlar davomida harbiy xizmatchilarning jangovar vazifalarni bajarishga yo'naltirilgan, muayyan darajadagi faolligi, qo'shinlar manyovrchanligi va harakatchanligi.
o'zb.: JANGOVAR SHAYLIK qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ДАЙЫНДЫҚ trm.: TAYYARLYK BILEN GÖREŞ tr.: SAVAŞA HAZIR OLMA ozr.: DÖYÜŞƏ HAZIRLIQ	Qo'shnlarning jangovar harakatlarni belgilangan muddatda boshlay olish qobiliyatini va qo'yilgan vazifalarning muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlovchi holati.
o'zb.: JANGOVAR O'T OCHISH qz.: АТУ trm.: OT AÇMAK tr.: ATEŞLEME ozr.: ATƏŞ	Sun'iy nishonlarga (dushmanga) qarata shtatli quoldan shtatli o'q-dorilar bilan o't ochish.
o'zb.: JANGOVAR QISM (KEMADA) qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК АЛАҢ (БОРТТА) trm.: SÖWEŞ MEYDANY (BORTDA)	Kema ekipajining asosiy tashkiliy bo'linmasi hisoblanib, jangda va kundalik hayotda umumiy vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan.

tr.: SAVAŞ ALANI (GEMIDE) ozr.: DÖYÜŞ MEYDANI (GƏMİDƏ)	
o'zb.: JANGOVAR QOBILIYAT qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ҚАБИЛЕТ trm.: SÖWEŞ UKYBY tr.: SAVAŞ YETENEĞİ ozr.: DÖYÜŞ QABILIYYƏTI	Qo'shnlarning jangovar harakatlarini yurita olish qobiliyati.
o'zb.: JANGOVAR QUDRAT qz.: ҚАРУЛЫ КҮШ trm.: GÜYÇ BILEN GÖREŞ tr.: SAVAŞ GÜCÜ ozr.: DÖYÜŞ GÜCÜ	Qurolli kuchlarning holati va jangovar vazifalarni bajara olish qobiliyatini belgilab beruvchi, moddiy va axloqiy-jangovar omillar majmuyi.
o'zb.: JANGOVAR HARAkat USULLARI qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ІС-ҚИМЫЛ ӘДІСТЕРІ trm.: SÖWEŞJEŇ USULLAR tr.: SAVAŞ EYLEM YÖNTEMLERİ ozr.: DÖYÜŞ HƏRƏKƏTLƏRI	Jangovar vazifani hal etish uchun kuch va vositalarni qo'llash tartibi va izchilligi.
o'zb.: JANGOVAR HARAkatLAR qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ОПЕРАЦИЯЛАР trm.: SÖWEŞ AMALLARY tr.: SAVAŞ OPERASYONLARI ozr.: DÖYÜŞ ƏMƏLIYYATLARI	Qurolli kuchlar turlariga mansub barcha harbiy qismlar, qo'shilma va birlashmalarning belgilangan jangovar vazifalarni hal etish mobaynidagi uyushqoqlik bilan amalga oshiradigan harakatlari.
o'zb.: JANGOVAR HARAkatLAR JURNALI qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ІС-ҚИМЫЛ ЖҮРНАЛЫ trm.: SÖWEŞ HEREKETI JOURNALY tr.: SAVAŞ GÜNLÜGÜ ozr.: DÖYÜŞ JURNALI	Jangovar harakatlarga tayyorgarlik va ushbu harakatlar jarayoni har kuni yozib boriladigan, hisobot-axborot mazmunidagi hujjat.
o'zb.: JANGOVAR HARAkatLAR TA'MINOTI qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК	Qo'shnlarni (kuchlarni) jangovar shaylikning yuqori saviyasida tutib turish, jangga uyushgan tarzda o'z vaqtida

ҚОЛДАУ trm.: GOLDAW tr.: SAVAŞ DESTEĞİ ozr.: DÖYÜŞ HƏRƏKƏTƏRİNİN TƏMİNATI	kirishish, qo'yilgan vazifani bajarish uchun samarali sharoit yaratish, dushmaning qo'shinlarimiz ustiga daf'atan hujum uyushtirishiga yo'l qo'ymaslik yoki bunday hujumning oldini olish.
o'zb.: JANGOVAR HARAKATLAR HUDUDI qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК АЙМАҚ trm.: SÖWEŞ MEYDANY tr.: DÖVÜŞ ALANI ozr.: HERBI ƏMƏLIYYATLAR SAHƏSI	Urush davomida quruqlik, dengiz va havo bo'shlig'ining jangovar harakatlar qamrab olgan va yuritilayotgan qismi. Jangovar harakatlar hududining sarhadlari urushayotgan tomonlarning maqsadi, qo'shinlarining miqdori va joylashishiga bog'liq.
o'zb.: JANGOVAR HISOB qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ШОТ trm.: HASAP SÖWEŞI tr.: SAVAŞ HESABI ozr.: MÜBARİZƏ HESABI	Dushman tomonidan daf'atan hujum uyushtirilgan, tabiiy ofat ro'y bergan yoki o'zga kutilmagan vazifalarni bajarish lozim bo'lgan hollar uchun bo'linma harbiy xizmatchilari orasidagi qo'shimcha majburiyatlar taqsimoti.
o'zb.: JANGOVAR HUJJATLAR qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ҚҰЖАТТАР trm.: RESMINAMALARA GARŞY GÖREŞ tr.: SAVAŞ BELGELERI ozr.: DÖYÜŞ SƏNƏDLƏRI	Qo'shinlarning jangovar harakatlarini tayyorlash, yuritish, ta'minlash va tahlil etishga doir hujjatlar (xarita, chizma, buyruq, ma'lumot, telegramma, radiogramma, fotosurat va shu kabilar).
o'zb.: JANGCHI qz.: ЖАУЫНГЕР trm.: SÖWEŞIJI tr.: SAVAŞÇI ozr.: DÖYÜŞÇÜ	1)o'z yurtining qurolli himoyachisi, askar; 2) ayrim davlatlar qurolli kuchlari askarlarining unvoni.
o'zb.: JANGCHI KO'NIKMALARI qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК ШЕБЕРЛІК trm.: SÖWEŞJEN BAŞARNYKLARY tr.: SAVAŞÇI BECERILERI ozr.: DÖYÜŞÇÜ BACARIQLARI	Harbiy xizmatchining tez, tejamkor sarf va a'lo natijalar bilan harakatlana olishi. Jangchi ko'nikmalari: harakatchan (motorli); sensorlik (o'ziga singdirib olish); intellektual (aqliy); aralash ko'nikmalarga bo'linadi.

o'zb.: JANGCHILARNING SHIJOATLI SIFATLARI qz.: ЖАУЫНГЕРЛЕРДІҢ БАТЫЛ ҚАСИЕТТЕРІ trm.: SÖWEŞIJILERIŇ BATYRGAY HÄSIYETLERI tr.: SAVAŞÇILARIN CESUR NITELIKLERI ozr.: DÖYÜŞÇÜLƏRIN CƏSARƏTLI KEYFIYYƏTLƏRI	Harbiy xizmatchilarning o'z xulq-atvorini boshqara olish, qo'yilgan maqsadga erishish mobaynidagi qiyinchiliklarni yengish uchun kuch-g'ayratlarini safarbar etish va harakatlarini yo'naltira olish qobiliyatlarini ifoda etuvchi sifatlar.
o'zb.: JANGCHILARNING AXLOQIY-JANGOVAR SIFATLARI qz.: ЖАУЫНГЕРЛЕРДІҢ АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ЖАУЫНГЕРЛІК ҚАСИЕТТЕРІ trm.: SÖWEŞIJILERIŇ AHLAK WE SÖWEŞ HÄSIYETLERI tr.: SAVAŞÇILARIN AHLAKI VE SAVAŞ NITELIKLERI ozr.: DÖYÜŞÇÜLƏRIN ƏXLAQI VƏ DÖYÜŞ KEYFIYYƏTLƏRI	Harbiy xizmatchi tomonidan urush va tinchlik davrida o'z majburiyatlarini muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan o'zaro uzviy bog'liq yoki biri ikkinchisini to'latib turadigan shaxs fazilatlar.
o'zb.: JAROHAT qz.: ЖАРАҚАТ trm.: INJARALANMA tr.: YARALANMA ozr.: XƏSARƏT	Tana to'qimalarining mexanik shikastlangan joyi, bunda teri yoki shilliq pardalar butunligi buziladi.
o'zb.: JASORAT qz.: ЕРЛИК trm.: BATYRLYK tr.: CESARET ozr.: CƏSARƏT	Mardonavor harakat bo'lib, ushbu harakat insondan iroda va kuchining haddan tashqari zo'r berishini talab etadi.
o'zb.: JGUT qz.: СЫМ trm.: SIM tr.: TEL ozr.: TEL	Elastik rezina naycha (tasma). Yaralanganda va operatsiya vaqtida qonni to'xtatish, venani punksiya qilishdan oldin unda qonni dimlash uchun qo'l yoki oyoqqa bog'lanadi.

o'zb.: JINOIY JAVOBGARLIK qz.: ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҚ trm.: JENAYAT JOGAPKÄRÇILIGI tr.: CEZAI SORUMLULUK ozr.: CINAYƏT MƏSULIYYƏTI	Jinoyat sodir etgan shaxs o'z qilmishi uchun jinoiy kodeksda belgilangan tartibda javob berishi shart ekanligini bildiradi. Jazo chorasi sud hukmi bilan belgilanadi.
o'zb.: JINOIY JAZO qz.: ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАЗА trm.: JENAYAT JEZASY tr.: CEZA CEZASI ozr.: CINAYƏT CƏZASI	Davlatning sud hukmi bilan qo'llaniladigan majburlash chorasi.
o'zb.: JINOIY – PROTSESSUAL KODEKS qz.: ҚЫЛМЫСТЫҚ IC ЖҮРГІЗУ КОДЕКСИ trm.: JENAYAT-PROSESSUAL KODEKSI tr.: CEZA MUHAKEMESI KANUNU ozr.: CINAYƏT PROSESSUAL QANUNU	Jinoiy ishlar bo'yicha tergov va sudlov jarayonining mazmuni va tartibini, jinoyat protsessining ayrim bosqichlarini, sudlov ishlarini yurituvchi organlarning va jarayon ishtirokchilarining huquq hamda majburiyatlarini qoidalashtiruvchi qonun hujjati.
o'zb.: JINOIY – PROTSESSUAL HUQUQ qz.: ҚЫЛМЫСТЫҚ IC ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫ trm.: JENAYAT IŞINIŇ KANUNY tr.: CEZA MUHAKEMESI HUKUKU ozr.: CINAYƏT PROSESSUAL HÜQUQU	Jinoiy ishlarni qo'zg'atish, dastlabki tergov va sudda ko'rish tartibini belgilovchi huquq sohasi.
o'zb.: JINOYAT qz.: ҚЫЛМЫС trm.: JENAYAT tr.: SUÇ ozr.: CINAYƏT	Jinoiy javobgarlik yoshiga yetgan, es-hushli shaxs tomonidan sodir etilgan, Jinoyat kodeksi bilan taqiqlangan, aybli ijtimoiy xavfli qilmish (harakat yoki harakatsizlik) jazo qo'llash tahdidi bilan jinoyat deb topiladi.

K

o'zb.: KABEL qz.: КАБЕЛЬ trm.: KABEL tr.: KABLO ozr.: KABEL	1) elektrotexnikada himoya qobig'i (odatda germetik qobiq) ichiga olingan izolyatsiyali bir yoki bir necha (tok o'tkazuvchi) sim; 2) aloqa ishlarida – axborotni (telegrammalar, radioeshittirish va televizion ko'rsatuv dasturlarini) elektr signallari yordamida uzatishga xizmat qiladi. Odatda tok o'tkazuvchi simlari misdan, izolyatsiyasi qog'oz, polimerlardan, himoya qobig'i esa qo'rg'oshin, alyumin, po'lat, plastmassa, metalloplastikadan yasaladi.
o'zb.: KABELTOV qz.: КАБЕЛТОВ trm.: KABELTOW tr.: KABELTOV ozr.: KABELTOV	1) dengizdagi masofani o'lchash uchun qo'llaniladigan uzunlik o'lchovi. 1 kabeltov dengiz milining 0,1 qismiga yoki 185,2 m ga teng; 2) artilleriya uzunligining 182,87 m ga teng birligi; 3) kemani bog'lab qo'yish yoki shatakka olish uchun mo'ljallangan yo'g'on kanop arqon.
o'zb.: KAZARMA (YOTOQXONA, QARORGON) qz.: БАРАКТАР (ЖАТЫН БӨЛМЕ, РЕЗИДЕНЦИЯ trm.: BARAK (BEDATYL'YAN OTAG, IDENCEAŞAYŞ JA'YY) tr.: KIŞLA (YATAK ODASI, KONUT) ozr.: KAZARMA (YATAQ OTAĞI, YAŞAYIŞ YERI)	Harbiy qism shaxsiy tarkibini joylash-tirish uchun maxsus qurilgan yoki qayta jihozlangan bino. Yotoqxonada ichki xizmat nizomiga muvofiq muddatli xizmat o'tayotgan harbiy xizmatchilar joylashadi. Yotoqxonada har bir vzvod uchun quyidagi xonalarning bo'lishi nazarda tutiladi: ommaviy-siyosiy va madaniy-ma'rifiy ishlarini o'tkazish uchun ijtimoiy-siyosiy axborot berish xonasi; uxlash (hordiq chiqarish) xonasi; vzvod devonxonasi; qurol saqlash xonasi; maishiy xizmat ko'rsatish, yuvinish, qurol tozalash, harbiy xizmatchilarning shaxsiy buyumlari va vzvod mulkini saqlash xonasi uchun alohida xonalar; tamaki chekish hamda poyabzal tozalash joyi; kiyim-kechak va poyabzal

	quritish xonasi. Har bir batalyonda shtab, batalyon komandiri, o‘rinbosarlari, mashg‘ulotlarga tayyorgarlik ko‘rish, majlislar o‘tkazish, ofitserlarning hordiq chiqarishlari uchun xonalar ajratiladi. Yotoqxonaning barcha xonalari, raqami va vazifasi ko‘rsatilgan taxtachalar bilan belgilanadi.
o‘zb.: KALIBRDAN YIRIK SNARYAD qz.: КАЛИБРЛИ ҮЛКЕН СНАРЯД trm.: ULY KALIBRLI tr.: KALIBRE BÜYÜK MERMI ozr.: BÖYÜK ÇAPLI MƏRMI	Korpusining diametri qurol kalibridan yirik snaryad (mina). Qisqa masofalarga, katta bo‘lmagan boshlang‘ich tezliklar bilan o‘t ochishda qurol qudratini oshirish uchun nisbatan yengil quroldan (qo‘l granatomyoti, minomyot, tepish zarbi yo‘q to‘p kabilardan) qo‘llaniladi. To‘pni o‘qlash amali stvolning og‘iz tomonidan bajariladi. Kalibrdan yirik snaryadning uloqtirilishi PG-2, PG-7 rusumli kumulyativ grana-talar yoki RPG-2 va RPG-7 rusumli qo‘l granatomyotlarda aktiv-reaktiv va reaktiv usullar bilan amalga oshiriladi.
o‘zb.: KALIBRDAN KICHIK SNARYAD qz.: ШАҒЫН КАЛИБРЛИ ҚАБЫҚ trm.: KALIBRLI KIÇI GABYK tr.: KÜÇÜK KALIBRELI KABUK ozr.: KIÇIK ÇAPLI QABIQ	Faol qismining diametri to‘p kalibridan kichik bo‘lgan artilleriya snaryadi. Kalibrdan kichik snaryadni stvol kanali bo‘ylab to‘g‘ri yuritish uchun qurol kalibriga mos keladigan yetaklovchi qurilma qo‘llaniladi. Kalibrdan kichik snaryad, parvoz mobaynidagi turg‘unligini ta‘minlash usuliga ko‘ra aylanuvchan va qanotli turga bo‘linadi. Vazni kalibrli snaryad vazniga nisbatan yengil bo‘lgani bois boshlang‘ich tezligi katta.
o‘zb.: KALIBRLI SNARYAD qz.: КАЛИБРЛИ ҚАБЫҚ trm.: KALIBRLI GABYK tr.: KALIBRE KABUĞU ozr.: KALIBR QABIĞI	Yo‘g‘on qismi yoki korpusining diametri to‘p stvoli kalibriga teng snaryad (mina).
o‘zb.: KAMBUZ qz.: КАМБУЗ trm.: KAMBUZ	Kemadagi oshxona (ilgari yelkanli kemalarda kambuz deb shaxsiy tarkibga taom tayyorlash uchun mo‘ljallangan

tr.: KAMBUZ ozr.: KAMBUZ	cho‘yan plitaga aytilar edi). Katta kemalarda bir necha kambuzlar bo‘lishi mumkin.
o‘zb.: KAMERA qz.: КАМЕРА trm.: KAMERA tr.: KAMERA ozr.: KAMERA	1) muayyan maqsadga xizmat qiladigan alohida xona, bino (masalan, yuk kamerasi); 2) mashina, asbob ichidagi yopiq bo‘shliq (masalan, dvigatelning yonish kamerasi, fotoapparatning bir qismi.); 3) havo bilan to‘latiladigan rezina qobiq (shina kamerasi).
o‘zb.: KAMPANIYA qz.: КАМПАНИЯ trm.: KAMPANIYA tr.: KAMPANYA ozr.: KAMPANIYA	1) urush bosqichi, bunda galaba tomon muayyan maqsadga erishiladi. Bir qancha strategik operatsiyalar va boshqa shakldagi harbiy harakatlarni o‘z ichiga oladi; 2) biror dolzarb ijtimoiy-siyosiy vazifani bajarish uchun amalga oshiriladigan tadbirlar tizimi (masalan saylov kampaniyasi); 3) ishlab chiqarish operatsiyalari sikli yoki kompleksi (masalan, ekish kampaniyasi).
o‘zb.: KANISTRA qz.: КАНИСТРА trm.: CANISTRA tr.: CANISTRA ozr.: CANISTRA	Suyuqlikni tashish va saqlash uchun mo‘ljallangan germetik qopqoqli bak.
o‘zb.: KANIFOL qz.: КАНИФОЛ trm.: KANIFOL tr.: KANIFOL ozr.: KANIFOL	Och sariqdan to‘q qizil rangli mo‘rt shishasimon modda. Ignabargli daraxtlarning yelimsimon moddalari tarkibiga kiradi. Qarag‘ay daraxti yelimidan, maydalangan yog‘ochni erituvchilar bilan ekstraksiyalab yoki xom tall moyini ekstraksiyalab hosil qilinadi. Sintetik kauchuk, rezinalar, plastmassalar, sun‘iy charm, lak va boshqalar ishlab chiqarishda, metallarni qalaylash hamda kavsharlashda flyus (ya‘ni rudaning erishini oshirish va shlak hosil qilish uchun qo‘shiladigan modda) sifatida, shuningdek, torli cholg‘u asboblari kamonga surib ishlatiladi.

o'zb.: KAPITAN qz.: КАПИТАН trm.: KAPITAN tr.: KAPTAN ozr.: KAPITAN	Aksariyat davlatlar, shu jumladan, O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlaridagi ofitserlar tarkibiga mansub harbiy unvon. Ilk bor o'rta asrlarda Fransiyada ta'sis etilgan. Qurolli Kuchlarimizda mavjud kapitan unvoni 1935-yil 22-sentyabr kuni ta'sis etilgan. Farqlovchi nishonlari – pogonga taqilgan 4 dona kichik yulduzlar va bitta bo'ylama chiziq. Harbiy-dengiz flotida kapitan unvoniga – kapitan-leytenant unvoni mos keladi.
o'zb.: KAPITULYATSIYA qz.: КАПИТУЛЯЦИЯ trm.: KAPITUL'YASIYA tr.: KAPITÜLASYON ozr.: KAPITULYASIYA	1) jangovar harakatlar (urush) maydonlari va uning alohida hududlarida yalpi qurolli kuchlar yoki bir qismi tomonidan ko'rsatilayotgan qarshilikning to'xtalishi. Kapitulyatsiya odatda, qarshi tomon qo'ygan shartlar yoki qarshi tomonlarning qo'mondonliklari o'rtasidagi muzokaralar natijalariga muvofiq amalga oshiriladi; 2) xalqaro huquqda - urushuvchi davlatlardan birining qurolli kurashni to'xtatib, qurolli kuchlarini raqibiga topshirishi. Odatda, qurolli kuchlar tamomila tor-mor qilinganda so'zsiz taslim bo'lish akti imzolanadi.
o'zb.: KAPSYUL qz.: КАПСУЛА trm.: KAPSULA tr.: KAPSÜL ozr.: KAPSÜL	Uloqtiruvchi zaryadlarni o't oldirish yoki yorib yuboruvchi (portlatuvchi) zaryadlarning detonatsiyasini qo'zg'atuvchi initsirlovchi vosita. Ingichka metall yoki plastmassadan tayyorlangan initsirlovchi portlovchi modda yoki o't oldiruvchi tarkibga eta qalpoqcha ko'rinishida bo'ladi. Kapsyullar olov nuri yoki detonatsiyalovchi impuls ko'rinishidagi initsirlovchi impuls beruvchi: yondiruvchi-kapsyul; kapsyul-detonator turlariga bo'linadi. XIX asr boshida portlovchi simobli kapsyulning ixtiro qilinishi kremniyli quroldan kapsyulli qurolga o'tish, keyinchalik esa – yaxlit (unitar) patronni yaratish imkonini berdi.

o'zb.: KARABIN qz.: КАРАБИН trm.: KARBINA tr.: KARABINA ozr.: KARABIN	Uzunligi qisqartirilgan, vazni yengillashtirilgan miltiq. XV asr boshlarida ixtiro qilingan. Namuna tariqasida stvol og'zidan o'qlanadigan uzun og'ir miltiqning kichikroq nusxasi olingan. Karabinning silliq stvolli va kesma stvolli rusumlari qo'llanilib kelingan. XIX asr so'nggida o'qdonli (ko'p marotaba o'qlanadigan) karabinlar vujudga keldi. Ayrim zamonaviy armiyalarda avtomatik karabinlar qo'llanilib kelinmoqda.
o'zb.: KAPSYULLI TARKIBLAR qz.: КАПСУЛЯНЫН МАЗМУНЫ trm.: KAPSULANYŇ MAZMUNY tr.: KAPSÜL İÇERİĞİ ozr.: KAPSÜL TƏRKİBİ	Initsirlovchi portlovchi moddalar sinfiga mansub portlovchi moddalar bo'lib, yondiruvchi kapsulalarni tayyorlash moybaynida qo'llaniladi. Portlovchi simob, kaliy xlorati (bertolet tuzi) va surmaning uch valentlik oltingugurt bilan birikmasi (antimoniy) kabi bir qator keng tarqalgan moddalarning mexanik aralashmasi ko'rinishiga ega. Kapsyulli tarkibning o't olishi, zarba yoki yondiruvchi kapsyulning teshilish ta'siri ostida, poroxni yondirish yoki initsirlovchi portlovchi moddaning detonatsiyasini qo'zg'atish qobiliyatiga ega olov nurini hosil qilgan holda ro'y beradi.
o'zb.: KARANTIN qz.: КАРАНТИН trm.: KARANTIN tr.: KARANTINA ozr.: KARANTIN	1) yuqumli kasalliklar tarqalishini oldini olish uchun epidemiyaga qarshi va rejimli cheklanishlar tizimi. Karantin ilk bor XIV asrda Italiyada o'lat kasalligi tarqalgan yurtlardan kelgan kemalarni reydda qirq kun (nomi ham shundan kelib chiqqan) davomida ushlab turish bilan qo'llanilgan. Keyinchalik karantin o'zga yuqumli kasalliklarga qarshi kurash uchun ham qo'llanila boshlandi; 2) yuqumli kasalliklarning epidemik yoki epizotik manbadan tarqalishining oldini olish uchun ko'riladigan tadbirlar tizimi. Epidemik manbadagi tadbirlar: bu

	yerda kirish-chiqish taqiqlanadi yoki cheklanadi, bemorlar va ular bilan yaqin aloqada bo'lgan kishilar aniqlanadi, izolyatsiya qilinadi va h. k.; epizotik manbadagi tadbirlar: bu yerda kasallikka beriluvchan hayvonlarni olib kirish, u yerdan olib chiqish va podalar tarkibini o'zgartirish taqiqlanadi, kasal hayvonlar izolyatsiyalanadi va shu kabi ishlar amalga oshiriladi.
o'zb.: KARANTIN KASALLIKLAR qz.: КАРАНТИНДИК АУРУЛАР trm.: KARANTIN KESELLERI tr.: KARANTINA HASTALIKLARI ozr.: KARANTIN XƏSTƏLIKLƏRI	Odamning o'ta xavfli yuqumli kasalliklari. Bu xususda chegarani (hududni) sanitariya jihatdan muhofaza qilishga oid xalqaro qoidalar joriy etilgan. Chin chechak, o'lat, vabo, sariq isitma shular jumlasidandir.
o'zb.: KARBYURATOR qz.: КАРБЮРАТОР trm.: KARBÝURATOR tr.: KARBÜRATÖR ozr.: KARBÜRATÖR	Karbyuratorli ichki yonuv dvigatellarini yonilg'i aralashmasi bilan ta'minlash uchun yengil suyuq yonilg'i va havodan iborat yonilg'i aralashmasi tayyorlaydigan asbob. Karbyuratorda yonilg'i purkaladi, havo bilan aralashadi, so'ng silindrlarga uzatiladi.
o'zb.: KARBYURATORLI DVIGATEL qz.: КАРБЮРАТОРЛЫ ҚОЗҒАЛ ТҚЫШ trm.: KARBÝURATOR HEREKETLENDIRIJISI tr.: KARBÜRATÖRLÜ MOTOR ozr.: KARBÜRATOR MÜHƏRRIKI	Yonilg'i aralashmasi yonish kamerasidan tashqarida, karbyuratorda tayyorlanadigan va yonish kamerasida o't oldirish svechasi bilan o't oldiriladigan ichki yonuv dvigateli. Avtomobillar, mototsikllar, qayiqlar va boshqalarda ishlatiladi.
o'zb.: KARDANLI MEXANIZM qz.: КАРДАН МЕХАНИЗМИ trm.: KARDAN MEHANIZMI tr.: KARDAN MEKANIZMASI	O'zgaruvchan burchak ostida ikkinchi valning aylanishini ta'minlaydigan oshiq-moshiqli mexanizm. Bunga bo'g'inlarini qo'zg'aluvchan qilib biriktirish yo'li bilan (bikr kardanli mexanizm)

ozr.: KARDAN MEXANIZMI	yoki maxsus elementlarining elastikligi tufayli (elastik kardanli mexanizm) erishiladi. Ikkita ketma-ket ulangan kardanli mexanizm kardanli uzatma deyiladi.
o'zb.: KARTER qz.: КАРТЕР trm.: KARTER tr.: KARTER ozr.: KARTER	Mashina va mexanizmlarning (dvigatel, reduktor kabilarning) odatda qutisimon kesimli qo'zg'almas qismi. Ishchi qismlariga tayanch bo'lib va ifloslanishdan himoyalashga xizmat qiladi. Karterni pastki qismi (tubi) surkov moylari uchun idishdir.
o'zb.: KARTSER qz.: КАРЦЕР trm.: KARTSER tr.: KARTSER ozr.: KARTSER	Ayrim davlatlarda belgilangan tartibni buzuvchilar uchun turmalarda, armiyada va o'quv yurtlarida ajratilgan maxsus joy. Kartser mahbuslari uchun ayniqsa qattiq rejim o'rnatilgan.
o'zb.: KASKA qz.: ДУЛЬФА (БОЛАТ ИЛЕМ) trm.: KASKA (POLAT KASKA) tr.: KASK (ÇELİK KASK) ozr.: DƏBILQƏ (POLAD DƏBILQƏ)	Metall, laklangan teri, plastmassa va o'zga ashyolardan tayyorlangan, boshni urilishdan yoki zarbadan saqlovchi maxsus bosh kiyim. Metall kaska ilk bor 1758-yilda Fransiyada paydo bo'lgan. 1939-yildan e'tiboran kaska rasman – po'lat shlyom deb ataladi.
o'zb.: KASSETA qz.: КАССЕТА trm.: KASSETA tr.: KASET ozr.: KASET	Ashyolar, qismlar kabilarga ishlov berish, ularni saqlash va tashish uchun eng maqbul sharoitni ta'minlaydigan o'zaro almashinuvchi qurilma. Fotografiya kassetasi yorug' sezgir ashyoni unga yorug' tushishidan saqlovchi (yorug' o'tkazmaydigan) g'ilof. Magnitofon kassetasi – magnit tasmasi o'raladigan quti.
o'zb.: KATAPULTA qz.: КАТАПУЛЬТА trm.: KATAPULT tr.: MANCINIK ozr.: CATAPULT	1) samolyotlarni aviatashuvchilar va o'zga kemalardan uchishini ta'minlash uchun mo'ljallangan qurilma. Katapulta yordamida yo'lni qisqa qismida (50–90 m) start tezligi soatiga 170–250 km ga yetadi; 2) uchuvchi va kosmonavtlar uchun katapultlanishni, ya'ni katapultla vositasida irg'ib chiqib, parashyut bilan tashlashni mashq qilish uchun mo'ljallangan mashq

	uskunasi; 3) Qadimgi Yunon va Rim davrlarida jangovar uloqtiruvchi mashina. XV asrga qadar foydalanilgan.
o'zb.: KATAPULTLANISH qz.: КАТАПУЛЬТАЦИЯ trm.: KATAPULTING tr.: MANCINIK ozr.: CATAPULTING	1) katapulta vositasida irg'ib chiqib, parashyut bilan tashlanish; 2) ekipajni avariya holatida maxsus qurilma yordamida uchish apparatini tashlab chiqish usuli va jarayoni; 3) samolyotning aviatashuvchi yoki o'zga kemadan katapulta qurilmasi yordamida uchib chiqish jarayoni.
o'zb.: KATER qz.: КАТЕР trm.: KATER tr.: KATER ozr.: KATER	1) harbiy-dengiz flotiga mansub, suv sig'imi 10–400 tonna keladigan, alohida jangovar vazifalarni bajarish va flotning jangovar harakatlarini ta'minlash uchun mo'ljallangan kichik o'lchamli kemalarining umumiy nomlanishi. Katerlar: vazifasiga ko'ra – raketali, torpedali, artilleriyali, desant tashlovchi, suv osti kemalari va minaga qarshi kurashuvchi, qo'riqllovchi; suv osti qismining tuzilishiga ko'ra – pushtagli va yassitubli; harakatlanish tamoyiliga ko'ra – suv purkovchi, suv yuzasida sirpanuvchi, suv osti qanotlariga ega va havo yostiqli; dvigatel turiga ko'ra – motorli va gazturbinali turkumlarga bo'linadi; 2) suv sig'imi 40 tonnagacha keladigan motorli, odamlar va yengil yuklarni tashish uchun mo'ljallangan kichik kema; harbiy kemalar motorli katerlar bilan ta'minlanadi; 3) eshkak-yelkanli barkasdan yengil qayiq; eshkaklar soni 10 dan 16 donagacha bo'lishi mumkin.
o'zb.: KATOD qz.: КАТОД trm.: KATOD tr.: KATOT ozr.: KATOD	Keng ma'noda – turli radio va elektrotexnik qurilmalari yoki asboblarning (elektron lampalar, galvanik elementlar, elektrolitik vannalar kabilarning) elektrodi. Elektr toki (tashqi zanjirda) katodan anodga tomon oqadi. Tor ma'noda – elektron va ion asboblarning elektronlar

	manbai bo‘lib xizmat qiluvchi elektrodi. Elektronlarning qanday usulda chiqarilishiga qarab termoelektron, fotoelektron, sovuq va shu kabi katodlar bo‘ladi.
o‘zb.: KAYUT-KOMPANIYA qz.: KAYUT-COMPANY trm.: KAYUT-KOMPANIASY tr.: KAYUT ŞİRKETİ ozr.: KAYUT-ŞİRKƏT	Kemada ofitserlar (komandirlar) tarkibi uchun oshxona vazifasini o‘tovchi, mashg‘ulot, majlis kabi tadbirlar o‘tkazish va hordiq chiqarish uchun xizmat qiladigan xona. Ayrim yirik kemalarda michman va starshinalar uchun ham kayut-kompaniyalar mavjud.
o‘zb.: KAYUTA qz.: KAYUTA trm.: KAYUTA tr.: KAYUTA ozr.: KAYUTA	Kemada ofitser (komandir) va starshinalar (ekipaj a‘zolari) yashashlari uchun mo‘ljallangan xona. Bir, ikki va ko‘p o‘rinli bo‘ladi.
o‘zb.: KEMA XIZMATI qz.: KEME KİZMETİ trm.: GÄMI HYZMATY tr.: GEMI HİZMETİ ozr.: GƏMI XİDMƏTİ	Shaxsiy tarkibning (ekipajning) kema-dagi qurol, texnik vosita va qurilmalarga xizmat ko‘rsatish borasidagi faoliyati. Kundalik va jangovar sharoitdagi amaliyot. Kema xizmati asoslari kema nizomida belgilab berilgan.
o‘zb.: KENGLİK qz.: EHĐİK trm.: GIÑLIK tr.: GENİŞLİK ozr.: GENİŞLİK	Sferik koordinatalar tizimining koordinatalaridan biri, yer yuzasi, quyosh, planetalar va osmon sferasidagi nuqtalarning ekvatorga (ekliptikaga) nisbatan joyni belgilaydi, geografik koordinatalar, nuqtaning yer yuzasidagi holatini ko‘rsatadi. Geografik kenglik va geografik uzunlikdan iborat. Geografik kenglik W – biron nuqtada tik chiziq bilan ekvator tekisligi oralig‘idagi burchak, ekvator dan ikki tomonga 00 dan 900 gacha o‘lchanadi. Geografik uzunlik V – shu nuqtadan o‘tgan meridian tekisligi bilan boshlang‘ich meridian tekisligi oralig‘idagi burchak. Boshlang‘ich meridiandan sharqda 00 dan 1800 gacha bo‘lgan uzunliklar sharqiy uzunliklar, shu

	meridiandan g'arbda 00 dan 1800 gacha bo'lganlari g'arbiy uzunliklar deb ataladi.
o'zb.: KESMALI QUROL qz.: KECETIH QAPY trm.: KESYÄN YARAG tr.: KESME SILAHI ozr.: SILAH KƏSMƏK	Stvolining kanalida kesmalar (vintli kanallar) mavjud o'qotar qurol. Mazkur kesmalar snaryadga (o'q yoki minaga) trayektoriya bo'yicha parvozi mobaynida aylanma harakat berib, o't ochish aniqligini oshiradi.
o'zb.: KECHIKIB UZILGAN O'Q qz.: KEHIKTIPLIJEH OQ trm.: GIJKDIRILEN OQ tr.: GECİKMELİ MERMİ ozr.: GECİKMİŞ GÜLLƏ	Artilleriya to'pidan otish mobaynida, o't ochish moslamasi ishga tushirilganidan so'ng o'qning bir necha daqiqacha uzilmay (o't ochilmay) turishi. Poroxning nam tortib qolishi, o't oldiruvchi vositalar nosozligi kabi sabablarga ko'ra ro'y beradi. O'q uzilishi kechikayotgan paytda zatvor belgilangan muddatdan oldin ochilgudek bo'lsa – ko'ngilsiz hodisa ro'y berishi mumkin. Bunday holatning oldini olish maqsadida artilleriyaning aksariyat qurollarida maxsus saqlagichlar o'rnatilgan.
o'zb.: KECHKI YO'QLAMA qz.: KEHIKI JOQJAY trm.: GIJELIK YOQLAMA tr.: AKŞAM YOKLAMASI ozr.: AXŞAM YOXLAMASI	Har kuni vzvodlarda (batareyalarda), harbiy-dengiz floti kemalarida esa jangovar qismlarda (xizmatlarda) o'tkaziladigan, kundalik tartibda ko'zda tutilgan tadbir. Kechki yo'qlamada shaxsiy tarkib nomma-nom ro'yxat bo'yicha tekshiriladi, barcha harbiy xizmatchilarga ma'lum bo'lishi lozim bo'lgan buyruq va buyruqnomalar, kelgusi kunga tayinlangan naryad e'lon qilinadi va jangovar hisob chiqariladi (yoki unga aniqlik kiritiladi). Kechki yo'qlama boshida, ko'rsatgan jasoratlari uchun vzvod ro'yxatiga abadiy kiritilgan yoki faxriy askar (matros) sifatida kiritilgan harbiy xizmatchilar familiyalari o'qiladi. Vaqti-vaqti bilan umumiy (umumbatalyon, umumbrigada) kechki yo'qlamalar o'tkaziladi.

o‘zb.: KECHUV qz.: KEЧУВ trm.: KEÇİN tr.: GEÇİT ozr.: KEÇİD	Qo‘shinlarning suv to‘sig‘ini yengib o‘tishi. Kechib o‘tish uchun suvli havzaning tayyorlangan qismi va zaruriy jihozlar. Dushman egallagan qirg‘oq tomon kechuv – jang bilan o‘tkaziladigan kechuv deb ataladi. Kechuv amallari qo‘llanilgan usulga ko‘ra: desant kechuvi; parom bilan o‘tish; ko‘prikdan o‘tish; bevosita suv kechib o‘tish; suv ostida suzib o‘tish; muz ustidan o‘tish turlariga bo‘linadi. Desant kechuvi – shtatdagi jangovar va kechuvchi-desant mashinalar, shuningdek qayiq, sol kabi mahalliy kechuv vositalarida amalga oshiriladi. Parom bilan o‘tish usuli – ko‘prik yotqizishning imkoni bo‘lmagan, qo‘shinning oqimi kam bo‘lgan hollarda parom, ponton va barjalar yordamida qo‘llaniladi. Ko‘prikdan o‘tish usuli – yuqori o‘tkazuvchanlik qobiliyatiga ega pontonlar parki, ko‘prik yotqizuvchi qurilma va mahalliy ashyolardan tashkil etilib, qo‘shinlar va harbiy texnikaning uzluksiz harakatini ta‘minlaydi. Bevosita suv kechib o‘tish usuli – suv havzasining tubi qattiq yoki sun‘iy tarzda qotirilgan sayoz joylar orqali amalga oshiriladi. Suv ostida suzib o‘tish usulida – tankni suv ostida boshqarish uskunalaridan foydalangan holda, suv havzasi tubi bo‘ylab yurib o‘tishi ko‘zda tutilgan. Muz ustidan o‘tish – muzning qalinligi va yuk ko‘tara olish holatiga ko‘ra tabiiy yoki kuchaytirilgan muz bo‘ylab amalga oshiriladi. Kechuvni muhandislik vositalari bilan

	jihozlash muhandislik qo‘shinlari bo‘linmalari tomonidan, jangovar suzuvchi mashinalarda esa kechib o‘tayotgan qo‘shinlar kuchi bilan amalga oshiriladi. Suv havzasida minalar mavjudligini tekshirish, suvga tushish va chiqish joylarini yaratish amallari – kechuvni tayyorlash va jihozlash asosini tashkil etadi.
o‘zb.: KECHUV VOSITALARI qz.: ҚҲПАЛДАР trm.: GURALLAR tr.: ARAÇLAR ozr.: TOOLS	Qo‘shinlarning suv to‘sig‘ini yengib o‘tishi uchun qo‘llaniladigan suzuvchi vosita va ko‘priklar tashkil etuvchi uskunalar. Shtatga kiritilgan kechuv vositalari: pontonlar parki; kechuvchi-desant mashinalari; ko‘prik yotqizgichlar; mexanizatsiyalashtirilgan ko‘priklar; qismlarga ajralib yig‘iladigan metall ko‘priklar; tankni suv ostida boshqarish uskunolari kabilarga bo‘linadi. Kechuv vositalari sifatida, kema, barja, kater, qayiq va parom kabi mahalliy suzish vositalari, shuningdek taxta, bochka va xoda kabi qo‘l ostidagi vositalardan foydalanish mumkin.
o‘zb.: KIMYOVIY ZAHARLANISH qz.: ХИМИЯЛЫҚ УЛАНУ trm.: HIMIKI POZONING tr.: KIMYASAL ZEHIRLENME ozr.: KIMYƏVI ZƏHƏRLƏNMƏ	Kimyoviy qurol qo‘llanishi natijasida havo, joy, shaxsiy tarkib, harbiy texnika, oziq-ovqat mahsulotlari va suvning zaharli moddalar bilan zararlanishi. Kimyoviy zaharlanishning uslubi, davomiyligi va ehtimoliy xavfi oldindan ko‘ra bilish, kimyoviy razvedka hamda kimyoviy nazorat usullari bilan aniqlanadi.
o‘zb.: KIMYOVIY MODDAGA QARSHI SHAXSIY PAKET qz.: ХИМИЯЛАРҒА ҚАРСЫ ЖЕКЕ ОРАМА trm.: HIMIKA BARADA ŞAHSY GÖRNÜŞ	Terining ochiq joylari va kiyimning teriga yaqin qismlariga, zaharli moddalar bilan bevosita zararlengandan so‘ng, qisman maxsus ishlov berish uchun mo‘ljallangan tibbiy vositalar to‘plami. O‘z vaqtida degazatsiyalash bo‘yicha qabul qilinadigan choralarning tezkorligi

tr.: KIMYASALLARA KARŞI KİŞİSEL PAKET ozr.: KIMYASALLARA QARŞI ŞƏXSI PAKET	– teri yallig‘lanishi va zaharli moddalar-ning qonga singib o‘tishining oldini oladi. Kechroq o‘tkazilgan qisman sanitar ish-lov amallari jarohat darajasini pasayti-radi, biroq rivojlanib ketishining oldini olmaydi
o‘zb.: KIMYOVIIY SNARYAD qz.: ХИМИЯЛЫҚ ИНЖЕНЕРИЯ trm.: HIMIKI INGENER tr.: KIMYA MÜHENDISLIĞI ozr.: KIMYA MÜHƏNDISLIYI	Jangovar zaharlovchi moddalar (JZM) bilan inson va hayvonlarni shikastlash, joylarni zaharlash uchun mo‘ljallangan artilleriya snaryadi. Kimyoviy snaryad tarkibiga: jangovar zaharlovchi moddalar bilan to‘latilgan korpus; portlovchi moddani yorib yuboruvchi zaryad; pirotexnik tarkib; portlatkich kiradi.
o‘zb.: KIMYOVIIY QUROL qz.: ХИМИЯЛЫҚ ҚАРУ trm.: HIMIYA YARAGLARY tr.: KIMYASAL SILAHLAR ozr.: KIMYƏVI SILAHLAR	Jangovar zaharlovchi moddalar, ularni qo‘llash vositalaridan tarkib topgan va ushbu kimyoviy moddalarning zahar-lovchi xossalriga asoslangan ommaviy qirg‘in quroli. Kimyoviy qurol shaxsiy tarkib va mahalliy aholiga shikast yet-kazish, joylar, harbiy texnika va moddiy vositalarni zaharlash uchun qo‘llaniladi. Barcha taraqqiyparvar mamlakatlar, jumladan O‘zbekiston Respublikasi kimyoviy qurolning qo‘llanishi, ixtiro qilinishi, ishlab chiqilishi va zaxirasining to‘planishini har tomonlama va batamom man etish uchun muayyan izchillik bilan kurash olib bormoqda.
o‘zb.: KIMYOVIIY QO‘SHINLAR qz.: ХИМИЯЛЫҚ ӨСКЕРЛЕР trm.: HIMIYA YARAGLARY tr.: KIMYASAL SILAHLAR ozr.: KIMYƏVI ORDULAR	Qo‘shilmalar (qism va bo‘linmalar), qo‘shin turlari, maxsus qo‘shinlar va qurolli kuchlar front orti ta‘minoti bo‘linmalarining jangovar harakatlarini kimyoviy va kimyoviy-texnologik jihat-dan ta‘minlash uchun, shu bilan birga dushmani yondiruvchi qurol bilan qirib borish uchun mo‘ljallangan maxsus qo‘shinlar. Kimyoviy qo‘shinlar tarkibiga: himoya bo‘linmalari;

	radiatsiya va kimyoviy razvedka bo‘linmalari; maxsus ishlov berish bo‘linmalari; degazatsiyalash bo‘linmalari; maxsus kiyim bilan ta‘minlash bo‘linmalari; tutun purkovchi va ognemyotchilar bo‘linmalari; ta‘minot xizmatlari kiradi. Kimyoviy qo‘shinlar I jahon urushi yillarida shakllana boshlagan.
o‘zb.: KINOLOGIYA qz.: КИНОЛОГИЯ trm.: SINOLOGIYA tr.: SINOLOJI ozr.: KINOLOJI	Itlar to‘g‘risidagi fan. Itchilikning ilmiy asosini tashkil etadi. Kinologiya itlarning evolyutsiyasi, zotlari, anatomiyasi, fiziologiyasi, shu jumladan, oliy nerv tizimi, xatti-harakatlari, seleksiyasi, ularni urchitish, oziqlantirish, saqlash, o‘rgatish va ov, qorovul, qidiruv, bojxona, chegara va boshqa xizmatlarda foydalanish masalalarini o‘rganadi. 1992-yilning may oyida O‘zbekiston Kinologiya federatsiyasi tashkil etildi. O‘zbekistonda Respublika davlat bojxona qo‘mitasining milliy Kinologiya markazi, Milliy xavfsizlik xizmatining naslchilik pitomnigi va Toshkent shahar Ichki ishlar bosh boshqarmasining naslchilik pitomnigida kinologiya nazariy masalalari o‘rganiladi, itlarni amaliy maqsadlarda foydalanishga tayyorlash, yangi it zotlarini yetishtirish, ularni sinovdan o‘tkazish, shajara va naslchilik daftarlarini yuritish ishlari olib boriladi. O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi qo‘shinlarida xizmat itlaridan foydalanish va boqish maqsadida zotdor itlarni xizmatga o‘rgatish, harbiy sohada qo‘llash, boqish va doimiy jangovar shay holatda saqlab turish masalalariga rahbarlik qilish uchun kinologiya xizmati faoliyat yuritadi.

o'zb.: KIRIB-CHIQISH REJIMI qz.: КІРІС - ШЫҒУ РЕЖИМИ trm.: GIRIŞ - ÇYKMAK TERTIBI tr.: GIRIŞ - ÇIKIŞ MODU ozr.: GIRIŞ - ÇIXIŞ REJIMI	Qo'riqlanayotgan hudud, harbiy qism, muassasa kabilar hududiga kirish va chiqib ketish tartibi, shuningdek, shaxsiy tarkib va qismga (obyektga) tashrif buyurganlarning obyektga kirib-chiqishini tartibga soluvchi qonun-qoidalar tizimi. Qurolli Kuchlarda belgilangan kirib-chiqish rejimining asosiy maqsadi – davlat va harbiy ahamiyatga ega sirning saqlanishi, qo'shinlarning yuqori saviyadagi hushyorligi va jangovar shayligini ta'minlashdir.
o'zb.: KICHIK KALIBRLI ARTILLERIYA qz.: ШАҒЫН КАЛИБР АРТИЛЛЕРИЯСЫ trm.: KIÇIJK KALIBR SUNGATY tr.: KÜÇÜK KALIBR TOPÇU ozr.: KÜÇÜK KALIBR ARTILERIYASI	Stvolli artilleriyaning kalibri 20–75 mm keladigan to'plari. Kichik kalibrli artilleriya jumlasiga, katta tezlikda o't ochuvchi (o't ochish sur'ati bitta stvol uchun daqiqada 1000 donagacha o'q), nishonni qidirish va kuzatib borish, koordinatalarini aniqlash va to'pni avtomatik tarzda yo'llash qurilma hamda jihozlari bilan ta'minlangan – avtomatik zenit va aviatsiyaga o'rnatiladigan to'plar kiradi.
o'zb.: KICHIK KALIBRLI O'QLI QUROL qz.: КИШІ КАЛИФРЛАН-ДЫРЫЛҒАН ҚАРУ trm.: KIÇIJK KALIBRLENEN ÝARAGLY ÝARAG tr.: KÜÇÜK KALIBRE SILAHLI SILAH ozr.: KÜÇÜK KALIFISIYALI SILAH	Kalibri 6,5 mm dan kichik, stvolli, o'qotar qurol. Bunday qurollar nishonni avtomatik tarzda aniq urish va vaznni yengillashtirish kabi sifatlarni oshirish zarurati tug'ilgani bois, II jahon urushi yillaridan so'ng ishlab chiqarila boshlandi. Mazkur qurol sport quroli sifatida ham qo'llaniladi.
o'zb.: KICHIK SERJANT qz.: КИШІ СЕРЖАНТ trm.: KIÇIJK HYZMAT tr.: KÜÇÜK ÇAVUŞ ozr.: KIÇIK SERJANT	Serjantlar tarkibiga taalluqli ilk harbiy unvon. 1940-yilda ta'sis etilgan. Harbiy-dengiz flotida ushbu unvonga 2-daraja starshinasi unvoni mos keladi.
o'zb.: KLAVISHLAR MAJMUYYI qz.: ПЕРНЕВАНЫ ЖИНАТУ trm.: KLAWIATURA	Biror mexanizm (yozuv mashinkasi, hisob mashinalari kabilar) yoki klavishli musiqa asboblari muayyan tartibda joylash-tirilgan richag-klavishlar komplekti.

TOPLUMY tr.: KLAVYE SETI ozr.: KLAVIATURA DƏSTI	
o‘zb.: KLAPAN qz.: КЛАПАН trm.: GYMMAT tr.: KAPAK ozr.: VANA	Gaz yoki suyuqliklar sarfini gazning (suyuqlikning) o‘tish kesimi yuzini o‘zgartirib boshqaradigan qism yoki qurilma (ichki qopqoq). Klapanning drosselli, saqlagichli, rostlanadigan va boshqa turlari bor.
o‘zb.: KOKARDA qz.: КОКАРДА trm.: KOKARDA tr.: KOKARDA ozr.: KOKARDA	Harbiy bosh kiyimga qadaladigan belgilangan namunadagi farqlovchi nishon. Ilk bor o‘rta asrlarda Yevropa mamlakatlarining yengil kavaleriyasida paydo bo‘lgan.
o‘zb.: KOLLEGIYA qz.: КОЛЛЕДЖ trm.: KOLLEJI tr.: KOLEJ ozr.: KOLLEJ	1) rahbarlik qiluvchi, maslahat yoki far-moyish beruvchi organni tashkil etadigan shaxslar guruhi (masalan, vazirlik kollegiyasi, sud kollegiyasi); 2) bir kasbdagi kishilarning ixtiyoriy uyushmasi (advokatlar kollegiyasi).
o‘zb.: KOLLEKTIV XAVFSIZLIK qz.: ҲҶЫМДЫҚ ҚАУЫПСІЗДІК trm.: KOLLEKTIW HOWPSUZLYK tr.: TOPLU GÜVENLIK ozr.: KOLLEKTIV TƏHLÜKƏSİZLIK	Xalqlar o‘rtasida tinchlikni saqlash, zarur bo‘lib qolgan hollarda esa tajo-vuzkor, shu jumladan harbiy aktlarni (harakatlarni) bostirish bo‘yicha davlatlar hamkorligi. Jamoaviy xavfsizlik tizimi umumiy universal (keng qamrovli) xalqaro tashkilot (masalan, BMT, Jamoaviy xavfsizlik shartnomasi tashkiloti (KXShT)) yoki regional tashkilotlar va bitimlar doirasida amalga oshirilishi mumkin.
o‘zb.: KOLLEKTOR qz.: ЖИНАУШЫ trm.: KOLLEKTOR tr.: KOLEKTÖR ozr.: KOLLEKTOR	Rotori (yakori) bilan konstruktiv jihatdan birlashtirilgan elektr mashina bog‘lamasi. Rotor chulg‘amali seksiyalarni tutashadigan mis plastinalar (disk, halqa) majmuyi. Kollektor plastinalari qo‘zg‘almas tok oluvchi cho‘tkalar bo‘yicha sirpanadi, natijada zanjirda elektr kontakt vujudga keladi. Rotor chulg‘ami ta’minlash manbayi hisoblanadi.

o'zb.: KOLONNA qz.: БАҒАҲЫ trm.: SÖUMGI tr.: SÜTUN ozr.: SÜTUN	1) harbiy xizmatchilarning ketma-ketligi, bo'linmalar (mashinalar) esa nizomda yoki komandir tomonidan belgilangan distansiyalarda birin-ketin joylashgan safi. Samolyotlar (misol uchun, zvenolar) kolonnasi – jangovar tartib shakllaridan biridir; 2) ustun; 3) ustun shaklidagi yodgorlik.
o'zb.: KOMANDA qz.: КОМАНДА trm.: TOPARY tr.: TAKIM ozr.: KOMANDA	1) muayyan xizmatga oid majburiyatlar yoki biron-bir ishlarni bajarish uchun mo'ljallangan, uch va undan ortiq kishidan iborat, doimiy (shtatda ko'zda tutilgan) yoki vaqtinchalik harbiy tashkilot. Doimiy komandalar jumlasiga: poligon, o't o'chiruvchi va ayrim komandalar, kemalarda esa – jangovar qism va xizmatlar bo'linmalari (misol uchun boshqaruv hamda radiotelegrafistlar guruhi) kiradi. Favqulodda vaziyatlar tizimida esa – harbiylashtirilmagan tuzilmalar asosini tashkil etadi; 2) komandirning (boshliqning) harbiy nizomlarda belgilangan lo'nda ifodalangan og'zaki buyrug'i.
o'zb.: KOMANDIR qz.: ҚОЛБАСШИ trm.: SÖWDAÇY tr.: KOMUTAN ozr.: KOMANDIR	Zimmasiga bo'linma, qism (kema) yoki qo'shilmani boshqarish yuklatilgan – qurolli kuchlardagi mansabdor shaxs. Yakka boshliq hisoblanib, unga tobe bo'linmaning (qismning) jangovar va safarbarlik shayligi hamda qo'yilgan vazifalarning muvaffaqiyatli bajarilishi uchun javob beradi. Komandir bo'ysunuvchilaridan nizom, buyruq va ko'rsatmalar talablari, majburiyatlarini o'z vaqtida aniq bajarishlarini talab etishi, oqilona tashabbuskorligi, tirishqoqligi, jasorati va alohida xizmat ko'rsatgan harbiy xizmatchilarni rag'batlantirishi lozim bo'lib, vazifasiga sovuq-qonlik bilan yondashgan shaxslardan

	mas'uliyat talab etishga majburdir. Komandirning majburiyat va huquqlari harbiy nizomlarda belgilab qo'yilgan. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Intizom nizomiga muvofiq komandir buyrug'i – bo'ysunuvchilar uchun qonun hisoblanib, so'zsiz va aniq bajarilishi lozim.
o'zb.: KOMANDIR O'RINBOSARI qz.: КОМАНДАР ОРЫНБАСАРЫ trm.: DEPUTAT KOMANDIRI tr.: KOMUTAN YARDIMCISI ozr.: KOMANDANIN MÜAVINI	Komandirga (boshliqqa) bevosita bo'ysunuvchi, tegishli bo'linma, qism (kema) qo'shilma, xizmat, muassasa va harbiy ta'lim muassasasi shaxsiy tarkibi uchun to'g'ridan to'g'ri boshliq hisoblanadigan mansabdor shaxs. Qism komandirining birinchi o'rinbosari-shtab boshlig'idan tashqari, tarbiyaviy ishlar, front orti ta'minoti va qurol-aslaha (o'quv-uslubiy va ilmiy ishlar) bo'yicha o'rinbosar lavozimlari mavjud. Odatda, komandir o'rinbosarining harbiy unvoni komandirning harbiy unvonidan bir pog'ona past bo'ladi. Komandir o'rinbosarining huquq va majburiyatlari nizom, qo'llanma, yo'riqnoma va komandir (boshliq) ko'rsatmalari bilan belgilanadi.
o'zb.: KOMANDIRNING ISH XARITASI qz.: КОМАНДИРЛЕРДІҢ ЖҰМЫС КАРТАСЫ trm.: SÖWDAÇYNYŇ IŞ KARTASY tr.: KOMUTANIN ÇALIŞMA HARITASI ozr.: KOMANDENIN IŞ HƏRİTƏSİ	Shartli va qisqartma belgilar yordamida vaziyat va ushbu vaziyatning jang (operatsiya) davomida o'zgarishi komandir (boshliq, shtab ofitseri) tomonidan grafik shaklda tasvirlash uchun mo'ljallangan topografik (maxsus) xarita. Komandirning ish xaritasi yordamida: olingan vazifa anglab olinadi; vaziyat o'rganib chiqilib, baholanadi; qaror qabul qilinib, bo'ysunuvchilarga jangovar vazifalar qo'yiladi; chegara-dosh bo'linmalar (qismlar) bilan hamkorlik tashkil qilinadi; yuzaga kelgan vaziyat katta boshliqqa bildiriladi va h.k.

	Komandirning ish xaritasidan jangovar hujjatlar, jangovar ko'rsatmalar kabilarni ishlab chiqish mobaynida foydalaniladi.
o'zb.: KOMENDANT qz.: ҚОЛДАНУШЫ trm.: SÖWDAÇY tr.: KOMUTAN ozr.: KOMANDIR	Turli davlatlar qurolli kuchlaridagi mansabdor shaxs. Ilk bor XVI asrda ta'sis etilgan. Harbiy komendant lavozimi yirik garnizonlar, temiryo'l stansiyalari, aeroportlar, shtablar, harbiy muassasalar, harbiy ta'lim yurtlarida mavjud. Qo'shinning yurishi, harakat mobaynida joyda joylashishi kabi hollarda, ofitserlar tarkibidan, shtatdan tashqari yo'nalish, hudud, kechuv joyi komendanti tayinlanishi mumkin. Garnizon komendanti har bir garnizonda tayinlanadi va u garnizon boshlig'iga bo'ysunib, uning nomidan ko'rsatmalar berish huquqiga ega. Garnizon komendanti jamoat joylaridagi harbiy xizmatchilar orasida harbiy intizomga rioya qilish, garnizon xizmatini tashkil etish va yuritilishiga javob beradi. Garnizon komendantining huquq va majburiyatlari O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Garnizon va qorovul xizmatlari hamda Intizom nizomlarida belgilab qo'yilgan.
o'zb.: KOMENDANTLIK SOATI qz.: БАЛЮТА САҒАТЫ trm.: GYSGAÇA SAHYPA tr.: PARA BIRIMI SAATI ozr.: VALYUTA SAATI	Muayyan aholi punktida sutkaning belgilangan vaqtida maxsus ruxsatnomasiz aholining ko'chaga chiqishi man etilgan vaqt. Komendantlik soati faqat harbiy holat sharoitidagina o'rnatiladi.
o'zb.: KOMENDANTLIK XIZMATI qz.: КОМЕНДАНТТЫҚ ҚЫЗМЕТ trm.: HYZMAT HYZMATY tr.: KOMUTAN HIZMETI ozr.: KOMANDAN XIDMƏTI	Qo'shinlarning ko'chib o'tish, yurish, to'planish, yoyilish, joylashish va joylashgan joyda (hududda) belgilangan tartibga rioya etish kabi amallarni o'z vaqtida va pinhona bajarilishini ta'minlash maqsadida tashkil etiladigan chora-tadbirlar tizimi. Komendantlik xizmati yurish yo'nalish-

	lari, qo'shin yig'ini, jamlanishi va jangovar harakati hududlarida, zaharlangan, zararlangan zonalar, suv to'sig'i va tog' dovonlaridan oshib o'tilayotganda qismlar shtablari tomonidan tashkil etiladi. Komendantlik xizmatini tashkil etish mobaynida komendantlik xizmati joriy etilgan hudud, joy va komendantlik postlari, harakatlarni tartibga solish va nazoratdan o'tkazish postlarining (punktlarining) ish tartibi belgilab beriladi. Komendantlik xizmatiga oid majburiyatlarni bajarish uchun tegishli komendantlar tayinlanadi. Harakatlarni tartibga solish va komendantlik xizmatining shtatda ko'rsatilgan bo'linmalariga tegishli kuch va vositalardan foydalaniladi. Komendantlik xizmatining asosiy vazifalari: qo'shinlar ko'chishini tartibga solish; niqoblanish choralarga rioya etilishini qat'iy nazorat qilib borish; orqada qolib ketgan shaxsiy tarkib, texnika va transport vositalarini yig'ish hamda o'z qismlariga yuborish; yurish yo'nalishlarini qo'riqlash; qo'poruvchi guruhlariga qarshi kurash.
o'zb.: KOMENDATURA qz.: ҚОЛДАҲУШЫ trm.: SÖWDAÇY tr.: KOMUTAN ozr.: KOMANDIR	1) garnizon (qal'a, port) harbiy komendant boshqaruvining idorasi va komendant joylashgan bino. Ba'zan komendatura atamasi ostida – garnizonlar, temiryo'l stansiyalari, portlar va aeroportlar harbiy komendantlarining idoralari tushuniladi; 2) zimmasiga aerodromdagi aviatsiya qismini moddiy, aerodromga oid texnik va tibbiy jihatdan ta'minlash mas'uliyati yuklatilgan, HHK ga mansub aviatsion texnik qism bo'linmasi; 3) chegara qo'shinining bir necha chegara zonalarida tashkil topgan va davlat chegarasining

	muayyan qismini muhofaza etish uchun mo'ljallangan bo'linmasi. Komendatura o'zga holatlarda ham joriy etilishi mumkin. Eng oddiy elektromexanik kommutatorlar rubilniklar (kuchli elektr toklarini ulash va uzish uchun xizmat qiladigan moslama), elektr magnit relelar, elektromexanizm izlagichlardan iborat. Kommutator ancha murakkab qurilmalar tarkibida, masalan, telefon stansiyalarida bo'ladi.
o'zb.: KOMMUTATOR qz.: KOMMYTATOP trm.: KOMMUTATOR tr.: KOMMUTATOR ozr.: KOMMUTATOR	Kerakli chiqish elektr zanjirini tanlash va unga kirish zanjirini ulashni ta'minlaydigan elektromexanizm, elektron yoki elektron-nur qurilmasi (qayta ulagichlar, ulagichlar, taqsimlagichlar). Tanlash avtomatik yoki qo'lda.
o'zb.: KOMPAS qz.: KOMIIAC trm.: KOMPAS tr.: PUSULA ozr.: KOMPAS	Geografik (haqiqiy) yoki magnit meridianining yo'nalishini (kurs yoki mo'ljalga yo'nalgan yo'nalishni) aniqlash uchun mo'ljallangan asbob. Magnitli, mexanik (gidrokompas), astronomik, radiokompas va shu kabi kompaslar mavjud. Magnitli kompas ishi – magnitlashirilgan milning shimol-janub yo'nalishidagi magnit meridiani bo'ylab joylashish xossalriga asoslangan. Mexanik kompas ishi – erkin osib qo'yilgan tez aylanuvchan rotorning aylanish o'qi o'z yo'nalishini o'zgartirmay saqlab turishi va geografik meridian tekisligida tutib turilishiga asoslangan. Zamonaviy giroskopik kompas – murakkab elektron va elektron-mexanik qurilma bo'lib, geografik (haqiqiy) meridian yo'nalishini barqaror tarzda 0,1–0,20 ga qadar aniqlikda ko'rsatadi. Astronomik kompas osmon jismini uzluksiz kuzatish yo'li bilan meridian yo'nalishini aniqlaydi.

	Radiokompas obyektning bo'ylama o'qi va radiomayoq tomon mavjud yo'nalish oralaridagi burchakni o'lchaydi. Kompas dengizda suzishda, aviatsiya, geodeziya topografiya kon va harbiy ishlarida qo'llaniladi. Samolyot radio pelengatori. Yerdagi uzatuvchi radiostansiyalar (keng diapazonli radiostansiyalar va radio mayoqlar) tomon yo'nalishni avtomatik tarzda aniqlaydi.
o'zb.: KOMPRESSOR qz.: КОМПРЕССОР trm.: KOMPRESOR tr.: KOMPRESÖR ozr.: KOMPRESOR	Biror gazni kamida 115 kPa bosim ostida siqadigan va uzatadigan qurilma. Kompressorlar ishlash tamoyiliga ko'ra nasosga o'xshaydi.
o'zb.: KOMUFLET qz.: ТОЛЫҚ trm.: TERJIME tr.: TAMAMLAYINIZ ozr.: BÜTÜN	Snaryad, mina va shu kabilarni yer ostida portlatish.
o'zb.: KOMUFLYAJ qz.: КАМУФЛЯЖ trm.: KAMUFLAAGE tr.: KAMUFLAJ ozr.: KAMUFLYAJ	Obyektlarning (tank, to'p, samolyot, kema, bino kabilarning) shaklini buzib, ko'z bilan optika orqali ko'rganda va razvedka vositalari bilan suratga olinganda tanib olishni qiyinlashtiruvchi, turli tusdagi dog'lar bosish, chiziqlar yuritish yo'li bilan harbiycha niqoblash usullaridan biri. Komuflyaj I va II jahon urushlarida keng ko'lamda qo'llanilgan bo'lib, bugungi kunda ham o'z mohiyatini yo'qotmagan.
o'zb.: KONVOY qz.: КОНВОЙ trm.: GÖRNÜŞ tr.: KONVOY ozr.: ZƏHMƏT OLMASA	1) tergov ostidagi va sudlanuvchi harbiy xizmatchini, harbiy sud tomonidan sudlangan harbiy xizmatchini, intizomiy ta'zir berish borasida hibsga olingan askarni (matrosni) qo'riqlash va kuzatib borish uchun mo'ljallangan harbiy bo'linma (komanda, alohida harbiy xizmatchi); 2) harbiy transport va savdo kemalarining dengizdan xavfsiz o'tishini qo'riqlayotgan harbiy kemalar otryadi.

o'zb.: KONVOYLIK XIZMATI qz.: CONVOY SERVICE trm.: GÖRNÜŞ HYZMATY tr.: KONVOY HIZMETI ozr.: KONVOY XIDMƏTI	Man etilgan hudud va davlat chegara-larini buzgan shaxslar, harbiy asirlar, hibsga olingan va sudlanganlarni, shu-ningdek, davlatning hududiy suvlariga ruxsatsiz kirib kelgan xorijiy kemalarni qo'riqlash va kuzatib borish borasidagi vazifalarni bajaruvchi maxsus xizmat. Konvoylik xizmati IIV ichki qo'shinlari, urush davrida ayrim davlatlarda tuzila-digan konvoylik batalyonlari, armiya va chegara qo'shinlariga mansub harbiy qismlardan tayinlangan qorovullar va konvoylar tomonidan amalga oshiriladi. Konvoylik xizmatini o'tashning muhim tamoyillari: qonunchilikka qat'iy rioya etish; konvoylanilayotgan shaxs va qo'lga olingan xorijiy kemalarni ishonchli qo'riqlash; konvoylanilayotganlarni tayinlangan joyga o'z vaqtida yetkazish; konvoy-lanilayotganning qochib ketishi va o'z-o'zini qasddan jarohatlashi kabi jinoyatlar sodir etishining oldini olish va bunga yo'l qo'ymaslik; konvoylanilayotgan shaxs begonalar tomonidan haqoratlanishi va unga nis-batan kuch ishlatilishiga yo'l qo'y-maslikdir. Konvoylik xizmati amaldagi qonunchi-likka muvofiq o'tilayotganligini nazorat qilish mas'uliyati tegishli prokuraturalar zimmasiga yuklatilgan. Konvoylik xiz-mati qoidalarini buzgan harbiy xizmat-chilar "Harbiy jinoyatlar to'g'risida"gi Qonunga muvofiq intizomiy yoki jinoiy javobgarlikka tortiladilar.
o'zb.: KONSER-VATSIYALASH qz.: КОНЦЕРВАЦИЯ trm.: KONSERWASIYA tr.: KORUMA	1) mashina, dvigatel va dastgoh kabi-larni ishlatilmaydigan davrida ehtiyot qilish va uzoq vaqt saqlashdan oldin qo'llaniladigan (korroziyadan himoya qiluvchi) texnik choralar;

ozr.: KONSERVASIYA	2) yog‘ochning chirishiga qarshi chidamligini oshirish maqsadida antiseptik vositalar bilan ishlov berish, sirtini kuydirib ko‘mir qilish yoki bo‘yash; 3) me‘morchilik, tarixiy-madaniy va arxeologik yodgorlik, badiiy asar, kitob, hujjat kabilarning uzoq saqlanishini ta‘minlaydigan tadbirlar majmuyi.
o‘zb.: KONSTRUKSIYA qz.: ҚҲЫЛЫС trm.: GURLUŞYK tr.: İNŞAAT ozr.: TIKINTI	Biror qurilma, mexanizm va boshqa qismlarning tuzilishi, joylashish tartibi, tarkibi, shunday tuzilgan qurilma, mexanizm kabilar (masalan, ko‘prik konstruksiyasi, temir-beton konstruksiyasi).
o‘zb.: KONTAKT qz.: БАЙЛАНЫС trm.: ARAGATNAŞYK tr.: İLETİŞİM ozr.: ƏLAQƏ	O‘tkazgichning bir-biriga tegib turishi. Bir-biriga tegishi tufayli elektr toki bir o‘tkazgichdan ikkinchisiga o‘tishi mumkin. Tok o‘tkazgichlarning bir-biriga tegib turish sirti yoki shunday tegishni (birikishni) ta‘minlaydigan moslama.
o‘zb.: KONTEYNER qz.: ЫДЫС trm.: KONTINER tr.: KONTEYNER ozr.: KONTEYNER	Yuklarni turli transport vositalarida qog‘oz, qop, yashik kabi qadoqlarsiz tashishga mo‘ljallangan standart idish. Konteyner yuk ortish-tushirish ishlarini mexanizatsiyalashtirishni yengillashtiradi, transport vositalarining ishini unumli qiladi, yuklarning saqlanishini yaxshilaydi, transportning to‘xtab turishini kamaytiradi.
o‘zb.: KORPUS qz.: ДЕНЕ trm.: BODY tr.: VÜCUT ozr.: BƏDƏN	1) aksariyat davlatlarning quruqlikdagi qo‘shinlari va qurolli kuchlarining ayrim turlariga mansub oliy taktik yoki tezkor taktik qo‘shilma (birlashma). Bir necha taktik qo‘shilma, qo‘shin turiga mansub harbiy qism va maxsus qo‘shinlar, boshqaruv hamda ta‘minot organlaridan tashkil topgan. Korpus, birlashma tarkibida yoki mustaqil tarzda taktik va tezkor taktik vazifalarni bajarish uchun mo‘ljallangan; 2) mashina qismi bo‘lib, odatda barcha asosiy mexanizmlarni o‘z ichiga mujassamlashtiruvchi asos sifatida xizmat qiladi; 3) kemaning nazariy chizmasi proyeksiyalaridan biri.

o'zb.: KOSMIK APPARATLAR ORBITALARI qz.: ҒАРЫШ КЕҢІСТІГІНІҢ ОРБИТАЛАРЫ trm.: KOSMOS ENJAMLARYNYŇ ORBITALARY tr.: UZAY CIHAZININ YÖRÜNGELERI ozr.: KOSMIK GƏMİLƏRİN ORBITLƏRI	Kosmik apparatlar harakatining trayektoriyasi. Yoqilgan reaktiv dvijitellari bilan harakatlanadigan apparatlar uchun faol sarhadlar mavjudligi bilan osmon jismlari orbitalaridan bo'linadi. Kosmik apparatlar orbitalari – doira, ellips, parabola yoki giperbola shakliga ega. Kosmik apparat orbitasining har bir holati uning vazifasiga bog'liq holda tanlanadi. Kosmik apparatlar orbitasini hisoblab chiqarish natijasida har qanday vaqtda kosmik apparatning koinotdagi holatini aniqlash imkoniyati tug'iladi. Kosmik apparatlar orbitalarini aniqlash amallari boshqaruvchi o'lchov kompleksning maxsus vositalari bilan o'tkaziladigan orbital o'lchovlar ma'lumotlariga ko'ra bajariladi. Kosmik apparatning ko'rib chiqilayotgan tortuvchi markazga nisbatan harakatiga bog'liq holda orbitalar: uchib o'tish orbitalari; yo'ldoshlar orbitalari; qo'ndirish (pasaytirish) orbitalariga bo'linadi.
o'zb.: KOSMIK QUROLLAR qz.: ҒАРЫШ КЕҢІСТІГІ trm.: KOSMOS ÝARAGLARY tr.: UZAY SILAHLARI ozr.: KOSMIK SILAHLAR	Harbiy vazifalarni kosmosda yoki kosmosda turib bajarish uchun mo'ljallangan vositalar, shu jumladan, osmon jismlarida joylashgan vositalar kompleksi. Bugungi kunda yadro quroliga ega birorta ham davlat uni kosmosga joylagan emas. Kosmosda sun'iy yo'ldoshlar tizimi mavjudligi qarshi tomonning kutilmagan tarzda yadroviy zarba berish imkonidan mahrum etib, strategik barqarorlik tutib turilishiga omil bo'lmoqda. Kosmik qurol-aslahalarning asosiy elementlari – harbiy jihatdan foydalanishga mo'ljallangan kosmik yoki aviatsion kosmik tizimlardir. Ularning tuzilishi, bortiga joylashtiriladigan apparatlarining

	rusum va uskunolari – parvoz mobaynida hal etadigan masalalarga muvofiq belgilanadi. Harbiy sohada foydalanishga mo‘ljallangan aksariyat kosmik apparatlar kosmik parvoz sharoitida davomli ishlay olish qobiliyatiga egadir. Bunday apparatlar sifatida Yerning avtomatik sun’iy yo‘ldoshlari, boshqariluvchi kosmik kema, aviatsion-kosmik apparat, orbital kosmik stansiya kabi kosmik apparatlardan foydalanish mumkin. Kosmik qurolning o‘ziga xos xavfi, ushbu xavfning ommaviyligida, ya’ni qurol bilan orbitalarda manyovrlar bajarish imkoniyatining mavjudligi va Yer sharining har qanday nuqtasi ustida paydo bo‘lishi; parvozga kam vaqt sarflanishi deyarli oniy harakatga tushishida ifodalanadi. Kosmik qurollarning inson ishtirokisiz avtomatik tarzda qo‘llanishi nazarda tutilgan. Ayni shu jihati uning o‘ta xavfli ekanligidan dalolat beradi. Negaki eng mukammal va benuqson mexanizm va tizimlar ham kutilmagan fursatda ishdan chiqib, soxta trevoga yuzaga kelishi, natijada yadroviy halokat ro‘y berishiga olib keladi. Tizimlarning yangi fizik-kimyoviy asoslarda yaratilayotganligi esa oldindan aytib bo‘lmaydigan oqibatlarga olib kelishi mumkin.
o‘zb.: KRIPTOGRAFIYA qz.: КРИПТОГРАФИЯ trm.: KRIPTOGRAFIYA tr.: KRIPTOGRAFI ozr.: KRIPTOGRAFIYA	1) maxfiy yozuv. Matnning yozuv tizimini begona shaxslarning tushunmasligi uchun o‘zgartish; 2) paleografiyaning (qadimgi qo‘l yozmalarning xati va tashqi ko‘rinishlarini o‘rganuvchi fanning) maxfiy yozuv tizimi grafikasini o‘rganuvchi tarmog‘i.
o‘zb.: KUBRIK qz.: КУБРИК trm.: KUBRIK	Kemaning asosiy palubasi ostida joylashgan, matros va starshinalarning umumiy yashashi uchun mo‘ljallangan

tr.: KUBRIK ozr.: KUBRIK	xona.
o'zb.: KUZATUV DOIRASI qz.: БАҚЫЛАУ ТҮЙІМІ trm.: GÖZEGÇİLİK KIRCUIT tr.: GÖZLEM DEVRESİ ozr.: MÜŞAHİDƏ DÖVRÜ	Sarhadida dushmanni kuzatish amallari yuritiladigan, dushman kuchi, vosita va harakatlari kabi ma'lumotlar olish uchun mo'ljallangan – joyning havo bo'shlig'i bilan birgalikdagi chegarasi. Kuzatuv chegarasining o'ng va chap tomonlari joylik jismlar (mo'ljallar) bilan, uzoqligi esa foydalanilayotgan kuzatuv vositalarining imkoniyatlari bilan cheklanadi.
o'zb.: KUZATUV JURNALI qz.: БАҚЫЛАУ ЖУРНАЛЫ trm.: GÖRNÜŞ OURURNALY tr.: GÖZLEM DERGISİ ozr.: MÜŞAHİDƏ JURNALI	Dushman harakatlari, hududidagi obyektlar, o't ochish vositalari kabilarni kuzatish natijalari yozib boriladigan, hisobot-axborot mazmunidagi hujjat. Jangning barcha turlarida, kuzatuv punkt va postida yuritiladi.
o'zb.: KUZATUV PUNKTI qz.: БАҚЫЛАУ НҰҚТАСЫ trm.: GÖZEGÇİLİK PİKİRİ tr.: GÖZLEM NOKTASI ozr.: MÜŞAHİDƏ NÖQTƏSİ	Komandirlar, shtab ofitserlari va kuzatuvchilar tomonidan jang maydonida dushmanni va qo'shinlarimiz harakatlari kuzatish, bo'linmalarimizni boshqarish uchun mo'ljallangan (okopdagi yoki jihozlangan istehkomdagi) joy. Hujum paytida kuzatuv punkti harakatchan zirhli vositalarda (vertolyot va tank kabilarda) jihozlanishi mumkin. Kuzatuv natijalari kuzatuv jurnalida aks ettirilib boriladi.
o'zb.: KUZATUVCHI qz.: БАҚЫЛАУШЫ trm.: SYNÇY tr.: GÖZLEMCI ozr.: MÜŞAHİDƏÇİ	Dushmanni, qo'shinlarimiz holati va harakatlarini kuzatib turish, shuningdek joy, ob-havo kabilarni o'rganib borish uchun tayinlangan harbiy xizmatchi. Ko'rish va eshitish qobiliyatlari yaxshi rivojlangan, joydagi mo'ljallarga qarab mohirona ilgarilaydigan, razvedka bo'linmalari, shuningdek, o'zga qo'shin (kuch) turiga mansub bo'linmalarning askar va serjantlar, zarur bo'lgan holatlarda – ofitserlar tarkibidan tayinlanadi.
o'zb.: KULACHOK qz.: КУЛАЧОК trm.: KULAÇOK	Mashina va mexanizmlarning plastina, disk yoki silindr ko'rinishidagi qismi. Ish bajaruvchi mexanizm tutqichini berilgan

tr.: KULACHOK ozr.: KULAÇOK	qonun bo'yicha harakatlantiradigan shakldor ish yuzasiga ega bo'ladi.
o'zb.: KULACHOKLI MEXANIZM qz.: МЕХАНИЗМДЕР trm.: MEXANIZMALAR tr.: ŞALL MEKANİZMALARI ozr.: KÜÇÜK MEKANİZMALAR	Qo'zg'aluvchan zvenosi (kulachogi) boshqa qo'zg'aluvchan zveno (turtkich) bilan o'zaro ta'sirlanadigan mexanizm. Kulachokli mexanizm harakatning deyarli har qanday (avval berilgan) qonunini amalga oshiradi.
o'zb.: KUN TARTIBI qz.: KYH TƏPTİBİ trm.: GÜN TERTİBİ tr.: GÜNDEM ozr.: GÜNDƏM	Shaxsiy tarkibning kundalik xizmati, ta'lim olishi va maishiy hayotini tartibga solish maqsadida sutka vaqtining harbiy qismdagi (kemadagi) taqsimoti. Qism komandiri tomonidan joriy etilib, maxsus hujjat shaklida rasmiylashtiriladi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari kun tartibida: uyg'onish; ertalabki badantarbiya; yuvinish; ertalabki ko'rik; o'quv mashqlari; ovqatlanish; qurol-aslaha, jangovar va o'zga texnika-ga xizmat ko'rsatish; mustaqil tayyorgarlik; ommaviy-sport tadbirlari; tarbiyaviy ishlar o'tkazish vaqtlari ko'zda tutilgan. Kun tartibida, shuningdek shaxsiy tarkibning shaxsiy ehtiyojlari, kechki sayil, kechki yo'qlama o'tkazish va uyqu uchun 8 soat vaqt belgilangan. Kun tartibiga rioya etilayotganini nazorat qilib borish, qism (kema) bo'yicha navbatchi va bo'linmalardagi navbatchilar zimmasiga yuklatilgan.
o'zb.: KURS qz.: KYPC trm.: KURS tr.: KURS ozr.: DƏSI	1) kema, samolyotning harakat yo'nalishi; 2) biror fan yoki uning biror qismi-ning to'liq bayoni (masalan, fizika kursi); 3) oliy o'quv yurti, texnikumda ta'lim olish bosqichi (masalan, 1-kurs,

	2-kurs); 4) davolash muolajasining tugallangan davri.
o'zb.: KURSANT qz.: КУРСАНТ trm.: KURSANT tr.: ÖĞRENCİ ozr.: TƏLƏBƏ	O'quv bo'linmalari, serjantlar tayyorlash maktablari va oliy harbiy-ta'lim muassasasida tahsil olayotgan oddiy askar va serjantlar tarkibiga mansub harbiy xizmatchi. Kursantning huquq va majburiyatlari umumqo'shin va maxsus nizomlarda, shuningdek, harbiy o'quv muassasa vakilligidagi davlat bilan tuzgan shartnomasida belgilanadi.
o'zb.: KUCH NAMOYISHI qz.: ҚҲАТ КӨПСЕТҲ trm.: GÜYÇ GÖRKEZMEK tr.: GÜÇ GÖSTERİSİ ozr.: GÜC GÖSTƏR	Biron-bir davlat (davlatlar guruhi) qurolli kuchlari tomonidan o'zga davlatga (davlatlar guruhiga) qarshi siyosiy, iqtisodiy va harbiy tazyiq o'tkazish maqsadida namoyish etilayotgan tahdid soluvchi harakat. Qurolli Kuchlar jangovar shayligini oshirish, davlat chegarasiga yaqinlashtirib yoyish, manyovr, mashq, jangovar samolyotlar parvozi kabi tadbirlarni o'tkazish yo'li bilan amalga oshiriladi.
o'zb.: KO'MAKCHI ASBOB- USKUNA qz.: КӨМЕКШІ ҚҲПАЛ - ЖАБДЫҚ trm.: GÖRNÜŞ GURAMASY - GURNAMA tr.: YARDIMCI ALET - EKIPMAN ozr.: YARDIMCI ARAÇ - TEXNIKI	Belkurak, bolta, arra, misrang, cho'kich (metin-so'qa) va qo'shin tomonidan qurilish ishlarini bajarish uchun foydalanadigan o'zga asbob-uskuna. Aslaha anjomi tarkibiga kiritilgan bo'lib, olib yuriluvchi va tashiluvchi turlarga bo'linadi.
o'zb.: KO'NGILLI qz.: ЕПІКТИЛЕР trm.: MEYLETİNÇİ tr.: GÖNÜLLÜ ozr.: KÖNÜLLÜ	Harbiy xizmatga muayyan muddatga yoki urushning boshidan oxirigacha o'z istagi bilan kelgan shaxs – shartnoma bo'yicha harbiy xizmatchi. Lavozimi harbiy xizmatga kelganida, mavjud shtatga ko'ra belgilanadi. Harbiy xizmatga belgilash borasidagi hujjatlar mudofaa ishlari bo'limida rasmiylashtiriladi.

o'zb.: KO'PRIK qz.: КӨПР trm.: GÖRNÜŞ tr.: KÖPRÜ ozr.: KÖRPÜ	Biror to'siq orqali yo'l o'tkazish uchun qurilgan inshoot. Muhim elementlari – tayanchlar (ustunlar va tirgaklar) va to'sin qurilmalari. Daryo va boshqa suv yo'llari orqali o'tkazilgan ko'priklar, suvsiz to'siqlardan o'tkazilgan ko'priklar (viaduk va estakadalar), yo'llardan o'tkazilgan ko'priklar (yo'lko'priklar) bor. Vazifasiga qarab, ko'prikning avtomobil yo'llari, temiryo'l, yo'lovchilar o'tadigan, aralash va boshqa xillari, asosan konstruksiyasi va qo'llanilgan ashyoga qarab, tosh, temir-beton, po'lat, yog'och ko'priklar bo'ladi. To'sin qurilmalarining konstruktiv chizmasiga qarab, ko'priklar balkali, arkali, ramali, osma konsolli, aralash turlarga bo'linadi. Ko'prikning alohida guruhiga suzib yuruvchi, ajraladigan va qismlarga ajratiladigan yig'ma ko'priklar kiradi.
o'zb.: KO'RGAZMALI TASHVIQOT qz.: КӨРМЕ НАУҚАНЫ trm.: SERGI ÖSÜŞİ tr.: FUAR TANITIM ozr.: SƏRGI TANIMI	Tasviriyy vositalar (shior, plakat, diagramma, panno, fotomontaj, fotoro'znoma kabilar) orqali ommaga siyosiy ta'sir o'tkazish shakli. Ko'rgazmali tashviqotning asosiy tamoyillari: dolzarblik; tezkorlik; his-tuyg'uli ifodalanish; tushunarli bo'lish; mavzuning aniqligidir. Ko'rgazmali tashviqotga ijtimoiy-siyosiy axborot berish xonalari, kutubxonalar, harbiy shaharchalar hududlari, yashash va xizmat o'tash xonalarini jihozlash mobaynida katta e'tibor qaratiladi.

L

o'zb.: LAGER qz.: ЛАГЕРЬ trm.: KAMP tr.: LAGER ozr.: DÜŞƏRGƏ	Qo'shinning aholi punktidan tashqarida joylashib hayot kechirishi, jangovar va o'quv vazifalarni bajarishi uchun maxsus tanlangan, jihozlangan joy.
o'zb.: LAGER YIG'INI qz.: ЛАГЕРЬ ОТЫРЫСЫ trm.: KAMP YAPMAK tr.: LAGERDÄKI ÝYGNAK ozr.: DÜŞƏRGƏ ICLASI	Shaxsiy tarkibga dala sharoitida ta'limot berish maqsadida qism o'quv markazida o'tkaziladigan yig'in.
o'zb.: LAGER XIZMATI qz.: ЛАГЕРЬ ҚЫЗМЕТІ trm.: KAMP HIZMETI tr.: LAGER HYZMATY ozr.: DÜŞƏRGƏ XIDMƏTI	Qo'shinning lager va o'quv markazida joylashishi mobaynida tashkil etiladigan ichki xizmat turi.
o'zb.: LAZARET qz.: ЛАЗАРЕТ trm.: LAZARET tr.: LAZARET ozr.: LAZARET	Harbiy qism (kema) va harbiy ta'lim muassasasining davolash maskani yoki gospital turidagi mustaqil davolash muassasasi.
o'zb.: LAMPASLAR qz.: ШАМДАР trm.: LAMBALAR tr.: ÇYRALAR ozr.: LAMPALAR	Shimning yon choklari bo'ylab, tusi shim tusidan farqlanib turuvchi, rangli movutdan tayyorlangan keng mag'izlar.
o'zb.: LEYTENANT qz.: ЛЕЙТЕНАНТ trm.: TEĞMEN tr.: LEÝTENANT ozr.: LEYTENANT	Kichik zobitlar tarkibiga mansub harbiy unvon.
o'zb.: LOKATOR qz.: ЛОКАТОР trm.: BULUCU tr.: LOKATOR ozr.: BULUCU	Aks etib kelayotgan uzatilgan elektr magnit yoki tovush to'lqinlari yoxud obyektning o'zidan taralayotgan nurlanishga ko'ra obyekt joylashgan joyni aniqlash uchun mo'ljallangan qurilma.
o'zb.: LYUFT qz.: ЛЮФТ trm.: LUFT tr.: LUFT ozr.: LUFT	Mashina qismlarining tutashuvchi yuzalari orasidagi tirqish.

M

o'zb.: MAGNITLI ANTENNA qz.: МАГНИТТИК АНТЕННА trm.: MAGNET ANTENNA tr.: MIKNATISLAR ANTEN ozr.: MAGNETS ANTENNA	O'zagi magnit ashyolardan yasalgan ramali (odatda ko'p o'ramali) antenna. Bunda ashyo sifatida, ko'pincha magnitodielektriklar yoki ferritlardan foydalaniladi. Magnitli antenna radiopelengatsiya, radionavigatsiya qurilmalarida va ayniqsa, ixcham radioqabulqilgichlarda ishlatiladi.
o'zb.: MADANIY-MA'RIFIY ISHLAR qz.: МӘДЕНИ-ТӘРБИЕ ИСІ trm.: MEDENI ANDET WE TERBI .ESI tr.: KÜLTÜR VE EĞİTİM İŞLERİ ozr.: MƏDƏNİ VƏ TƏHSİL İŞLƏRİ	Komandir, tarbiyaviy ishlar organi va jamoat tashkilotlari tomonidan shaxsiy tarkib, Qurolli Kuchlar ishchi va xizmatchilariga ong-bilim berish va tarbiyalash borasida o'tkaziladigan tadbirlar tizimi. Qurolli Kuchlarda o'tkaziladigan mafkuraviy ishlarning tarkibiy qismi. Madaniy-ma'rifiy ishlarning tayanch punktlari sifatida ofitserlar uyi, klub, kutubxona, muzey, teatr, ansambl, orkestr kabilar xizmat qiladi.
o'zb.: MAYOQ qz.: МАЯК trm.: MAYAK tr.: FENER ozr.: MAYAK	Dengizda qirg'oqning chiqib turuvchi qismlariga, daryoning quyilish joylari, qoyalar, sayoz joylarga quriladigan minorasimon inshoot. Kemalar qatnovida mo'ljal bo'lib xizmat qiladi. Yorug'lik tizimi, shuningdek boshqa signallovchi vositalar (sirena, diafon kabilar), radiotexnik qurilmalar bilan jihozlanadi.
o'zb.: MAYOR qz.: МАЙОР trm.: ESASY tr.: MAJOR ozr.: MAYOR	Aksariyat davlatlar, shu jumladan, O'zbekistan Respublikasi Qurolli Kuchlarining katta ofitserlar toifasiga mansub harbiy unvon. Ilk bor 1698–1884-yillarda mavjud bo'lgan edi. Bugungi kundagi mayor unvoni 1935-yil 22-sentyabr kuni ta'sis etilgan.
o'zb.: MALAKA qz.: МАЛАКА trm.: MAJAKA tr.: YETERLİLİK ozr.: MALAKA	1) biror narsaning sifatini belgilash, biror narsani baholash; 2) muayyan mehnat turiga tayyorgarlik, yaroqlik darajasi, mahorat; 3) kasb, ixtisos (masalan, merganlik malakasi).

o'zb.: MALAKA DARAJASI qz.: БИЛИКЛИК ДЕҲҒЕЎИ trm.: SYALASAT DEREJESI tr.: KALITE SEVIYESI ozr.: KALIFIKASIYA SƏVIYYƏSI	Belgilab beruvchi – harbiy xizmatchining saviya ko'rsatkichi. Malaka darajasi belgilanadigan lavozim va mutaxassisliklar ro'yxati, harbiy xizmatchining malaka darajasini belgilash va tasdiqlash tartibi maxsus nizomlarda lavozim va mutaxassisliklar ro'yxati, harbiy xizmatchining malaka darajasini belgilash va tasdiqlash tartibi maxsus nizomlarda belgilangan. Yuqori malaka darajasiga ega harbiy xizmatchilar xizmat pog'onasi bo'yicha ko'tarilish, harbiy ta'lim muassasalariga kirish mobaynida o'rnatilgan imtiyozlardan foydalanadi. Bundan tashqari malaka darajasi uchun har oyda pul mukofoti beriladi. Harbiy mutaxassislik qay darajada o'zlashtirib olinganligini.
o'zb.: MALAKALI MEHNAT qz.: БИЛИКТИ ЕҲБЕ trm.: ÖWRENILEN ZÄHME tr.: NITELIKLI İŞGÜC ozr.: BACARIQLI ƏMƏ	(Murakkab mehnat) muayyan ish turini bajarish uchun maxsus tayyorgarlikni, xodimda ko'nikma, mahorat va bilim bo'lishini talab qiluvchi mehnat. Vaqt birligida malakasiz mehnatga qaraganda ko'proq qiymat yaratadi.
o'zb.: MAMLAKATNING HAVO HUJUMIDAN MUDOFAA qz.: ЕЛДИҢ АҒА ҚОРҒАНЫҚОРҒ trm.: OUURT HOWA GORAG tr.: ÜLKE HAVA SAVUNM ozr.: ÖLKƏNİN HAVA MÜDAFIƏS	Davlat tasarrufidagi ishlab chiqarish hududlari, ma'muriy-siyosiy markazlar, aholi, qo'shin guruhlari, harbiy ahamiyatga ega va shu kabi obyektlarni havodan yakson etilishidan himoyalash maqsadida, umumdavlat miqyosida o'tkaziladigan tadbirlar va qo'shinlar tomonidan yuritiladigan jangovar harakatlar majmuyi. Havo hujumidan mudofaa etish tadbirlari havo hujumidan mudofaa qo'shinlari tomonidan Qurolli Kuchlarning boshqa turlari bilan hamkorlikda amalga oshiriladi.
o'zb.: MANGU OLOV qz.: МӘҒҒИ ОТ trm.: EBEDI OT tr.: SONSUZ ATEŞ ozr.: ƏBƏDİ ODA	Vatan mustaqilligi va ozodligi yo'lida o'z hayotini fido etganlar siymosi va avlodlarning mangu minnatdorchiligi ramzi. Haykal, monument, yodgorlik va memorial komplekslar oldida yoqiladi.

o'zb.: MANYOVR qz.: MAHEBP trm.: MANEWR tr.: MANEVRA ozr.: MANEVER	Qo'shinning jangovar harakatlari jarayonida manyovr quyidagilarni anglatadi: Dushmanga nisbatan samarali holatni egallash hamda kuch va vositalarning zaruriy guruhlarini tashkil etish maqsadida tez va uyushqoq harakatlanishi; Dushmanning o'ta muhim obyektlariga qarata o'tkazilayotgan ta'sirni yopirilgan tarzda bajarish yoki yangi paydo bo'lgan nishonlarni yo'q qilish uchun – olovni (aviatsiya harakatlari va raketa qo'shinlari zarbalarini) ko'chirib o'tish.
o'zb.: MANJETA qz.: MANJET trm.: MANJETA tr.: MANŞET ozr.: MANJET	Mashinaning, odatda halqa ko'rinishidagi zichlash qismi. Suyuqlik yoki gazning bir bo'shliqdan ikkinchisiga oqib o'tishiga (oqib chiqishiga), chang yoki gazlarning ish bo'shlig'iga kirishiga yo'l qo'ymaydi.
o'zb.: MANOMETR qz.: MAHOMETR trm.: MANOMETR tr.: MANOMETRE ozr.: MANOMETR	Suyuqlik va gazlar bosimini o'lchaydigan asbob. Sezgir elementining konstruksiyasiga qarab manometr suyuqlikli, porshenli, deformatsiyali yoki prujinali (quvurchali, membranali, silfonli) bo'ladi. Manometrda ba'zi fizik miqdorlarning (masalan, elektr toki kuchining) bosimga bog'liqligidan ham foydalaniladi. Turlari: mutlaq bosim manometrlari (biror tizim bosimi bilan atmosfera bosimi orasidagi farqni o'lchaydi), barometrlar, difmanometrlar, vakuummetrlar.
o'zb.: MARDLIK qz.: EPJIK trm.: BATYRLYK tr.: CESARET ozr.: CƏSARƏT	Harbiy xizmatchining murakkab, xavfli vaziyatlarda o'zini tuta bilish, matonatini saqlab qolish, jasorat, jasurlik va qahramonlik namoyon etish qobiliyatini tavsiflovchi axloqiy-ruhiy va jangovar sifatlari.
o'zb.: MARKAZIY HARBIY SPORT KLUB qz.: ОПТАЛЫҚ ӘСКЕРИ СПОРТ КЛУБ trm.: MERKEZI HARBY GÜYÇLER KLUB	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida jismoniy madaniyat va sportni rivojlantirish, targ'ib etish, sportchilar va yuqori toifali komandalar tayyorlash, harbiy okrug, qo'shilma va qismlarga ommaviy-sport ishlarini

tr.: MERKEZI ASKERI SPOR KULÜB ozr.: MƏRKƏZI HƏRBI SPOR KLUB	tashkil etishda ko‘mak berish uchun mo‘ljallangan o‘quv-uslubiy markaz.
o‘zb.: MARSH qz.: МАРШ trm.: MARSH tr.: BATAKLIK ozr.: MARŞ	(Marsh) vazifalarni bajarishga jangovar jihatdan to‘la shay holatda tayinlangan hudud yoki ko‘rsatilgan marraga belgilangan vaqtda yetib borish maqsadida, qo‘shinning transport vositalari, jangovar mashinalar yoxud piyoda kolonnalarida tashkil etilgan olg‘a siljishi.
o‘zb.: MARSH TEZLIGI qz.: МАРШ ЖЫЛДАМДЫҒЫ trm.: MARŞ TIZLIGI tr.: MARŞ HIZI ozr.: MARŞ SÜRÜ	Marshdagi qo‘shinlar harakatining o‘rtacha tezligi (bir soat yoki sutka davomida bosib o‘tilgan kilometrlar miqdorida o‘lchanadi). Marsh tezligi muayyan sharoit, hudud va yo‘nalishlarni hisobga olgan holda rejalashtiriladi.
o‘zb.: MARSHAL qz.: МАРШАЛ trm.: MARSHAL tr.: MARŞAL ozr.: MARŞAL	(Marshal) ayrim davlatlar Qurolli Kuchlaridagi oliy harbiy unvon. Ilk bor XVI asrda Fransiyada ta‘sis etilgan.
o‘zb.: MASOFA O‘LCHAGICH qz.: ҚАШЫҚТЫҚТЫ ӨЛШЕУ trm.: TERJIMEÇILIK ÇÖZGÜNI tr.: MESAFE ÖLÇÜMÜ ozr.: MƏSAFƏDƏN ÖLÇÜ	Masofani, bevosita o‘lchov ishlarini o‘tkazmay, joyda aniqlash uchun mo‘ljallangan asbob.
o‘zb.: MASOFALI BOSHQARUV qz.: ҚАШЫҚТЫҚТАН БАҚАРУ trm.: GÖZEGÇILIK tr.: UZAKTAN KUMANDA ozr.: UZAQDAN NƏZARƏT	Obyektlarni (apparat, mashina yoki texnik tizimlarni) uzoqdan turib boshqarish. Bunda har qaysi obyektga alohida aloqa liniyasi (yo‘llari) bor.
o‘zb.: MATONAT qz.: ТӨЗІМДІЛІК / ШЫДАМДЫЛЫҚ trm.: BERKLIK / SABYRLYLK	Jangchining o‘ta xavfli sharoitda jangovar vazifani bajarishni davom etishi uchun ruhi va qobiliyatini saqlab qolish imkonini beruvchi axloqiy-ruhiy va jangovar sifatlari. Matonat burchni ong

tr.: DAYANIKLILIK / SABIR ozr.: DÖZÜMLÜLÜK / SƏBR	bilan anglash, kuchli iroda, mardlik va mahorat kabi sifatlar va jamoatchilik oldidagi mas'uliyatni sezish singari xislatlar bilan uzviy bog'liqdir.
o'zb.: MATROS qz.: МАТРОС trm.: MATROS tr.: TAYFA ozr.: MATROS	Harbiy-dengiz floti oddiy askarlari tarkibiga mansub shaxsning 1946-yilda ta'sis etilgan harbiy unvoni.
o'zb.: MAUZER qz.: МАУЗЕР trm.: MAUZER tr.: MAUZER ozr.: MAUZER	Birinchi qudratli avtomatik pistolet namunalaridan biri.
o'zb.: MAFKURAVIY ISH qz.: ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫС trm.: IDEOLOGIK IŞ tr.: İDEOLOJİK ÇALIŞMA ozr.: İDEOLOJİK IŞ	Vatan mustaqilligini himoya qilish uchun O'zbekiston Respublikasi jangchilarining ilmiy dunyoqarashi, huquqiy ongi, yuksak axloqiy-siyosiy va jangovar sifatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan qo'mondon, komandir va boshliqlar, harbiy kengash va tarbiyaviy ishlar organlari, shu jumladan, harbiy xizmatchilarning jamoat tashkilotlari tomonidan (hududiy tashkilotlar bilan hamkorlikda) amalga oshiriladigan faoliyat.
o'zb.: MAXSUS ISHLOV BERISH PUNKTI qz.: АРНАЙЫ ӨНДЕУ ПУНКТІ trm.: ECÖRITE İŞLEYİŞ PİKİRİ tr.: ÖZEL İŞLEME NOKTAS ozr.: XÜSUSI QAYDALANMA NÖQTƏSİ	Harbiy texnika, qurol-aslaha va transport vositalarini degazatsiya, dezaktivatsiya va dezinfeksiyadan o'tkazish, shaxsiy tarkibga sanitar ishlov berish uchun mo'ljallangan joy.
o'zb.: MAXSUS KIYIM qz.: ЕРЕКШЕ КИИМ trm.: ECÖRITE EŞİKLER tr.: ÖZEL KIYAFETLER ozr.: XÜSUSI GEYİM	Harbiy xizmatchilarning harbiy texnikaga xizmat ko'rsatish va undan foydalanish, omborxona, aerodrom, park kabi joylarda ishlash mobaynida, shuningdek, dushman fosh etishi ehtimoli mavjud sharoitda hamda zararlangan joylarda kiyib yurish uchun mo'ljallangan harbiy kiyim buyumlari.

o'zb.: MAXSUS MASHINALAR qz.: АРНАЙЫ МАШИНАЛАР trm.: ECÖRITE MAŞYNLAR tr.: ÖZEL MAKINALAR ozr.: XÜSUSI MAŞINLAR	Qo'shin va qurollar hamda qo'shinlarning jangovar harakatini ta'minlovchi apparatlarni boshqaruvchi maxsus uskunalar o'rnatilgan mashinalar.
o'zb.: MAXSUS QO'SHINLAR qz.: АРНАЙЫ АРМИЯЛАР trm.: ECÖRITE ÝARAGLAR tr.: ÖZEL SILAHLAR ozr.: XÜSUSI ORDULAR	Qurolli Kuchlarning jangovar va kundalik faoliyatini ta'minlash borasida maxsus vazifalar bajarish uchun mo'ljallangan harbiy qism va bo'linmalar.
o'zb.: MASHINA qz.: МАШИНА trm.: MAŞYN tr.: MAKINA ozr.: MAŞIN	Energiya, ashyolar yoki axborotni o'zgartirish maqsadida mexanik harakat bajaruvchi qurilma.
o'zb.: MASHINALARNING YURGIZUVCHI QISMI qz.: МАШИНАЛАРДЫҢ ЖЕТЕКШИ БӨЛІГІ trm.: MAŞYNLARYŇ SÜRMEK BÖLÜMI tr.: MAKINELERIN TAHRİK PARÇASI ozr.: MAŞINLARIN SÜRÜCÜLÜK HISSƏSI	Transport va jangovar mashinalarning yurishi va yurish davomida turg'unligini ta'minlaydigan, tebranishlarini so'ndiradigan va ravon harakatlantiradigan dvigittelar hamda birlashtirilgan, mustahkamlangan, qotirilgan vositalar majmuyi. Masalan, avtomobilning yurgizuvchi qismiga o'q va g'ildiraklar, qotirilgan uskunalar kiradi.
o'zb.: MASHQ qz.: ЖАТТЫҒУ trm.: TERJIME tr.: EGZERSIZ YAPMAK ozr.: MƏŞQ	Askariy amallarning o'zlashtirilishini mustahkamlash, takomillashtirish va avtomatik darajada bajarishga erishish maqsadida tahsil ko'ruvchilarning uslub va harakatlarni qayta-qayta takrorlashlari.
o'zb.: MA'LUMOT qz.: АҚПАРАТ trm.: MAGLUMAT tr.: BILGI ozr.: MƏLUMAT	Yuqori pog'onadagi komandir (boshliq) yoki shtabni muayyan ma'lumot bilan xabardor qilish uchun mo'ljallangan jangovar yoki xizmatga oid hisobot-ma'lumot mazmunidagi hujjat.
o'zb.: MA'MURIY JAVOBGARLIK qz.: ӘКІМШІЛІК	Fuqaro yoki mansabdor shaxsning huquqni buzganligi uchun davlat (ma'muriy organ) oldidagi jinoiy bo'lmagan

ЖАҰАПКЕРШІЛІГІ trm.: EDEBI JOGAPK .RÇILIK tr.: İDARI SORUMLULUK ozr.: İDARƏ MƏSULIYYƏTI	javobgarligi.
o‘zb.: MA’NAVIY-RUHIY IMKONIYATLAR qz.: РУХАНИ МҮМКИНДИКТЕР trm.: RUH MÜMKİNÇİLİKLERİ tr.: RUHSAL FIRSATLAR ozr.: MƏNƏVI FÜRSƏTLƏR	Xalqning siyosiy va ma’naviy yetuklik saviyasi bilan belgilanadigan mamlakat aholisining ruhiy imkoniyatlari.
o‘zb.: MEDALLAR qz.: МЕДАЛЬДАР trm.: MEDALAR tr.: MADALYALAR ozr.: MEDALLAR	Biror voqea, arbob yoki joy sharafiga chiqariladigan, odatda ikki tomoniga tasvir tushirilgan yoki yozuvi bo‘lgan, ko‘pincha, doira, tuxumsimon yoki ko‘p burchakli shakldagi har xil o‘lchovli metall nishon.
o‘zb.: MERGAN qz.: МЕРГЕҢ trm.: SNIPER tr.: KESKIN NISANCI ozr.: SNAYPER	Bexato otish, niqoblanish va kuzatish san’atini to‘la o‘zlashtirib olgan maxsus tayyorlangan o‘qchi. Nishonga olish uchun mo‘ljallangan maxsus moslamaga ega miltiq bilan qurollangan bo‘lib, paydo bo‘luvchi, harakatchan, ochiq va niqoblanib olgan muhim yakka nishonlarni yo‘q qilish borasidagi vazifalarni bajaradi.
o‘zb.: MERGAN MILTIG‘I qz.: МЕРГЕҢ МЫЛТЫҒЫ trm.: SNIPER RIFLE tr.: KESKIN NIŞANCI TÜFEĞİ ozr.: SNAYPER TÜFƏNGİ	Nishonga olish uchun mo‘ljallangan optik moslamaga ega miltiq. Yakka nishonlarga qarata o‘t ochish uchun xizmat qiladi.
o‘zb.: METEOROLOGIYA qz.: МЕТЕОРОЛОГИЯ trm.: METEOROLOGIYA tr.: METEOROLOJİ ozr.: METEOROLOGIYA	Yer atmosferasi va unda ro‘y beradigan jarayonlarni o‘rganuvchi fan.
o‘zb.: METRIK O‘LCHOVLAR TIZIMI qz.: МЕТРИКАЛЫҚ	O‘lchov birligi metr (uzunlik birligi) va kilogramm (og‘irlik birligi) qabul qilingan o‘lchovlar tizimi.

ШАРАЛАР ЖҮЙЕСИ trm.: METRIK ÇÖZGÜLLER ULGAMY tr.: METRIK ÖLÇÜM SISTEMI ozr.: METRIK TƏDBİRLƏR SISTEMI	
o‘zb.: METROLOGIK TA’MINOT qz.: МЕТРОЛОГИЯЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ trm.: METROLOGIK ÜPJÜNÇİLİK tr.: METROLOJIK TEDARIK ozr.: METROLOJIK TƏMINAT	Qurol-yarog‘ va harbiy texnikaning doimiy jangovar shayligini saqlab turish maqsadida ularning parametrlarini o‘lchash va ushbu o‘lchovlar ustidan asbobli nazoratning zaruriy sifati va talab etiladigan aniqligiga erishishga yo‘naltirilgan tadbirlar majmuyi; maxsus texnik ta’minot turi.
o‘zb.: METROLOGIK XIZMAT qz.: МЕТРОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ trm.: METROLOGIK HYZMAT tr.: METROLOJIK HIZMET ozr.: METROLOJI XIDMƏT	Qo‘shinlarning (kuchlarning) metrologik organlarini o‘lchovlar birligi va aniqligi masalalarida tashkiliy-texnik jihatdan boshqarish uchun tashkil etilgan.
o‘zb.: METROLOGIYA qz.: МЕТРОЛОГИЯ trm.: METROLOGIYA tr.: METROLOJİ ozr.: METROLOJİ	(Metrologiya) o‘lchovlar, ularning bir xilligini ta’minlash usullari va vositalari hamda talab etilgan aniqlikka erishish yo‘llari haqidagi fan; fizika bo‘limi.
o‘zb ME’YOR qz.: НОРМА trm.: MEYYAR tr.: MEYAR ozr.: NORMA	1) falsafada – obyektning sifati bilan miqdori o‘rtasidagi dialektik birlikni ifodalovchi tushuncha.
o‘zb.: MEHNATSEVARLIK SIFATINI TARBIYALASH qz.: ЕҢБЕК САПАСЫНЫҢ БІЛІМІ trm.: ZÄHMETİŇ HİLİNİŇ TERBIYESI tr.: İŞÇİ KALİTESİ EĞİTİMİ ozr.: ƏMƏK KEYFİYYƏTİNİN TƏHSİLİ	Harbiy xizmatchi, ishchi va xizmat-chilarda mehnatga, asosan harbiy faoliyatga ongli va faol munosabatlarini shakllantirish.

o'zb.: MILTIQ qz.: МЫЛТЫҚ trm.: TÜPEN tr.: TÜFEK ozr.: TÜFENG	Stvol kanali vintli yo'nilgan o'qli dastaki qurol.
o'zb.: MINA qz.: МИНА trm.: MINA tr.: MINA ozr.: MINA	Quruqlikda va suv havzasida portlovchi to'siqlar o'rnatish uchun qo'llaniladigan o'q-dori turi.
o'zb.: MINA IZLAGICH qz.: МИНА ИЗДЕУШИ trm.: MINA GÖZLEGÇI tr.: MINA ARAYICI ozr.: MINA AXTARICI	Yer, qor va suv ostiga o'rnatilgan minalarni fosh etish uchun mo'ljallangan asbob. Minalangan maydonlarni razvedka qilish, ular orasida qo'shin uchun yo'l ochish va joyni minalardan to'la tozalash uchun qo'llaniladi.
o'zb MINA PORTLOVCHI TO'SIQLAR qz.: МИНАЛЫ ЖАРЫЛЫСШЫЛ БАРИАРЛАР trm.: MENI EX GÖRNÜŞ BARRIERLERI tr.: MADEN PATLAYICI BARIYERLER ozr.: MINI PARLAYICI SARIÇILAR	Dushmanga shikast yetkazish va olg'a siljishini qiyinlashtirish maqsadida joy va obyektlarda o'rnatilgan mina maydonlari, minalar guruhi, yakka minalar va portlovchi moddalar tizimi.
o'zb.: MINA TRALI qz.: МИНА ТРАЛИ trm.: MINA TRALI tr.: MINA TRALI ozr.: MINA TRALI	Minalangan maydonga o'rnatilgan minalarni fosh etish va yo'q qilish uchun mo'ljallangan vosita.
o'zb.: MINALANGAN MAYDON qz ТАУ-КЕҢ ТАЛАПТАРЫ. trm.: MAGDAN KÄNLERI tr.: MADENCILIK SAHASI ozr.: MADEN SAHƏSI	Joyning minalar o'rnatilgan qismi, mina portlovchi to'siqlar asosi.
o'zb.: MINALASHTIRISH qz.: ТАУ-КЕҢЕY trm.: MAGDAN GAZMAK tr.: MADENCILIK ozr.: MADINÇILIK	Dushmanga shikast yetkazish, manyovrini qiyinlashtirish va inshootlarni vayron etish maqsadida – minalangan maydonlar barpo etish, yakka minalar yoki minalar guruhini o'rnatish.

o'zb.: MINASIZLANTIRISH qz.: TAY-KEHEY trm.: MAGDAN GAZMAK tr.: MADENCILIK ozr.: MADINÇILIK	Mina, zaryad, portlamay qolgan o'q-dori, portlash xavfi bo'lgan qurilma kabilarni razvedka qilish (fosh etish), chiqarib olish yoki yo'q qilish, joy, suv havzasi kabi obyektlarni ulardan tozalash. Muhandis bo'linmalar, trallchilar va maxsus tayyorlangan bo'linmalar (komandalar) tomondan portlash xavfi bo'lgan moddalarni razvedka qilish, zararsizlantirish va yo'q qilish vositalari yordamida amalga oshiriladi.
o'zb.: MINOMYOT qz.: MINOMYOT trm.: MINOMYOT tr.: MINOMIOT ozr.: MINOMYOT	Minani tikka otib, dushman (nishon) ustiga yuqoridan yog'dirish uchun mo'ljallangan, metall taxtaga tayana-digan artilleriya quroli.
o'zb.: MINOMYOT O'Q-DORISI qz.: МИНОМЕТТИК ОҚ-ДӘРІ trm.: HOWA OKLARY tr.: HARÇ CEPHANESI ozr.: HAVAN SURSATI	Minomyotlardan va ortga tisarilmaydigan to'plardan o't ochish uchun mo'ljallangan o'q-dori (mina). Minomyot o'q-dorisi – minadan, asosiy (yonuvchi), qo'shimcha (uloqtiruvchi) porox zaryadlaridan va yonuvchi vositalardan tarkib topgan.
o'zb.: MODDIY VOSITALAR qz.: МАТЕРИАЛДАР trm.: MATERIALLAR tr.: MALZEMELER ozr.: MADDI VASITƏLƏR	Qurolli Kuchlarni urush va tinchlik davrida ta'minlash uchun foydalani-ladigan vositalar.
o'zb.: MODDIY VOSITALAR ZAXIRASI qz.: МАТЕРИАЛДАРДЫҢ РЕЗЕРВИ trm.: MATERIALLAR tr.: MALZEME REZERVİ ozr.: MATERIALLARIN YEDEKLƏRI	Qurolli Kuchlar fronti ortining barcha pog'onalariga mansub aslahaxona, baza va omborxonalarda, shuningdek, bevosita bo'linmalarda (kemalarda) saqlanadigan qurol-aslaha, harbiy texnika, o'q-dorilar, yonilg'i, yoqilg'i, oziq-ovqat mahsulotlari, muhandislik, kiyim-kechak, tibbiyot anjomlari kabi harbiy mulkning muayyan miqdori.
o'zb.: MODERNIZATSIYA qz.: ЖАҢҒЫРУ trm.: ÜYTGETMEK tr.: MODERNIZASYON ozr.: MODERNLƏŞMƏ	Biror narsani yangilash, unga zamonaviy tus berish, uni zamonaviy talablarga muvofiq o'zgartirish. Modernizatsiya-lashda mashina, apparat, turli texnologik qurilmalar, muhim kashfiyotlar texnika taraqqiyoti talablariga muvofiq qayta ishlanadi.

o'zb.: MODIFIKATSIYA qz.: ЌЗГЕРТЫ trm.: ÜYTGETMEK tr.: DEĞİŞİKLİK ozr.: MODIFIKASIYA	Qurol turi, o'zgargan shakli.
o'zb.: MODIFIKATSIYALAR qz.: ЌЗГЕПІСТЕР trm.: ÜYTGETMELER tr.: DEĞİŞİKLİKLER ozr.: DƏYİŞİKLİKLƏR	Tashqi muhit sharoitlari (harorat, namlik kabilar) o'zgarishi natijasida organizm belgilarining (alomatlarining) noirsiy o'zgarishlari.
o'zb.: MONITOR qz.: МОНИТОР trm.: MONITOR tr.: MONITÖR ozr.: EKRAN	1) radiotexnikada – televizion tasvirni uzatish traktining turli nuqtalarida tasvir sifatini nazorat qiluvchi qurilma. Asosiy tarmoqlari: kineskop, videokuchaytirgich, kodni yechuvchi qurilma (rangli televideniye monitorida); 2) zirhli suv usti kemalarining artilleriya bilan qurollangan sinfi (XIX asr o'rtasi – 1939-yil).
o'zb.: MONITORING qz.: МОНИТОРИНГ trm.: MONITORING tr.: İZLEME ozr.: MONITORINQ	Lotin tilidan olingan so'z bo'lib, quyidagi ma'nolarni anglatadi: 1) pand-nasihat, o'git, dastur, yo'l-yo'riq, qo'llanma; tavsiya etish; maslahat berish; tanishtirish; tavsiya, tavsiyanoma, kafolat; kafolat bormoq; maslahat, tilak; kengash; maslahatlashish, kengashish; 2) kuzatmoq, kuzatib bormoq. Nazorat qilmoq; ta'qib qilmoq, kuzatmoq, poylab bormoq; iz qilmoq.
o'zb.: MORZE KODI qz.: MORZE CODE trm.: MORZE KOD tr.: MORZE KODU ozr.: MORZE KODU	Notekis telegraf kodi. Bunda har bir harf yoki belgiga tok impulslarining qisqa vaqtli (nuqta) va uch karra davomli (tire) jo'natmalarining muayyan kombinatsiyasi mos keladi. Radioaloqa, gidroakustik, yorug'lik va tovushli signalizatsiyalarda qo'llaniladi.
o'zb.: MOTOO'QCHI QO'SHINLAR qz.: МОТОАТҚЫШТАР ЭСКЕРЛЕРІ trm.: AWTOULAG	Jangovar harakatlarni mustaqil tarzda yoki boshqa qo'shin turlari va maxsus qo'shinlar bilan birgalikda yuritish uchun mo'ljallangan quruqlikdagi qo'shinlar turi.

YARAGLARY tr.: MOTOSIKLET KOLLARI ozr.: MOTOSIKLET ARMIDLƏRI	
o'zb.: MUDOFAA qz.: ҚОҒАҲЫС trm.: GORAG tr.: SAVUNMA ozr.: MÜDAFIƏ	1) O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 2001-yil 11-maydagi qarori bilan amalga kiritilgan O'zbekiston Respublikasining "Mudofaa to'g'risida"gi qonuniga muvofiq mudofaa deganda – O'zbekiston Respublikasining suvereniteti, hududiy yaxlitligi, aholining tinch hayoti va xavfsizligini himoya qilishni ta'minlashning siyosiy, iqtisodiy, harbiy, ijtimoiy-huquqiy, axborot, tashkiliy va boshqa tadbirlari majmuyi tushuniladi.
o'zb.: MUDOFAA VAZIRLIGI qz.: ҚОҒАҲҲ МИНИСТРЛИГИ trm.: GORANMAK MINISTRILIGI tr.: SAVUNMA BAKANLIĞI ozr.: MÜDAFIƏ NAZIRLIYI	O'z tasarrufidagi qo'shinlar boshqaruvini amalga oshiruvchi, mudofaa va harbiy qurilish sohasidagi davlat siyosatini yurituvchi vazirlik.
o'zb.: MUDOFAA INSHOOTLARI qz.: ҚОҒАҲЫСТАР trm.: GORAG ENJAMLARY tr.: SAVUNMA TESISLERI ozr.: MÜDAFIƏ OCAKLARI	Joyda tashkil etilib, qo'shnlarning mudofaani yuritish, talafotlar hajmini qisqartirish va dushman tomonidan yuritiladigan hujumni qiyinlashtirish uchun mo'ljallangan fortifikatsiyali istehkomlar.
o'zb.: MUDOFAA ISHLARI BO'LIMI (BOSHQARMASI) qz.: ҚОҒАҲЫС БӨЛІМІ (БӨЛІМ) trm.: GORAG BÖLÜMİ (BÖLÜM) tr.: SAVUNMA BÖLÜMÜ (BÖLÜM) ozr.: MÜDAFIƏ BÖLÜMÜ (ŞÖBƏ)	Harbiy, safarbarlik, chaqiruv va hisob yuritish masalalarini idora etuvchi mahalliy harbiy boshqaruv organi.
o'zb.: MUDOFAA MAYDONI qz.: ҚОҒАҲЫС САЛАСЫ trm.: GORAG MEYDANÇASY	Sarhadida brigada mudofaasi yaratilayotgan joy. Mudofaa maydonining o'lchami jangovar vazifa mazmuni,

tr.: SAVUNMA SAHASI ozr.: MÜDAFIƏ SAHƏSI	brigadaning imkoniyatlari, kuch va vositalar tarkibi va joy sharoitiga bog'liq.
o'zb.: MUDOFAA SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIK qz.: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚОРҒАНЫС ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ trm.: HALKARA GORAG HYZMATDAŞLYGY tr.: ULUSLARARASI SAVUNMA İŞBIRLIĞI ozr.: BEYNƏLXALQ MÜDAFIƏ ƏMƏKDAŞLIĞI	O'zbekiston Respublikasi Xalqaro huquqning yakka tartibda va jamoaviy tarzda mudofaalanishdan iborat bo'lgan huquqni mustahkamlovchi umume'tirof etilgan me'yorlari va tamoyillariga asoslanib, harbiy qurilish, tinchlik va xavfsizlikni saqlab turish sohasida boshqa davlatlar bilan hamkorlikni amalga oshiradi.
o'zb.: MUDOFAA CHIZIG'I qz.: ҚОРҒАНҲА САҒЫ trm.: GORAG ÇYZYGY tr.: SAVUNMA HATTI ozr.: MÜDAFIƏ XƏTTI	Birlashma yoki qo'shilma tomonidan mudofaa etilayotgan joy chegarasi. Hujumga o'tgan dushmanni daf etish va egallangan joyni qo'lda tutib turish maqsadida tashkil etiladi. Mudofaa chizig'ida kuch va vositalar guruhlarini joylashtirilib, o't ochish tizimi tashkil etiladi, fortifikatsiyali istehkomlar va to'siqlar tashkil etiladi.
o'zb.: MUDOFANING OLDINGI CHIZIG'I qz.: АЛДЫҢҒЫ ҚОРҒАНЫС СЫЗЫҒЫ trm.: GORAGYŇ ÖŇ HATARY tr.: SAVUNMA ÖN HATTI ozr.: CAVAB MÜDAFIƏSI	Shaxsiy tarkib va o't ochish vositalari, tanklar, piyodalar jangovar mashinalari, zirhli transportyorlar, 1-eshelon bo'linmalari uchun dushmanga yaqin qazilgan okoplarni tutashtiruvchi – shartli chiziq.
o'zb.: MUKOFOTLANGAN- NING ISMI YOZILGAN QUROL qz.: СЫЙЛЫҚТЫҢ АТЫНА ЖАЗЫЛҒАН ҚАРУ trm.: BAÝRAK ADYNDA ÝAZYLAN ÝARAG tr.: ÖDÜL ADINA YAZILI SILAH ozr.: MÜKAFAT ADINA YAZILAN SILAH	Mukofot, sovg'a yoki sovrin tariqasida berilgan, sirtiga qurolga tegishli yozuvdan tashqari mukofotlangan shaxsning familiyasi, ismi va otasining ismi yozilgan qurol.

o'zb.: MUKOFOTLAR qz.: СЫЙЛЫҚТАР trm.: AWARDS tr.: ÖDÜLLER ozr.: MÜKAFATLAR	Urush va tinchlik davrida ko'rsatilgan alohida harbiy xizmatlari uchun harbiy xizmatchilar va harbiy qismlarga (kemalarga) beriladigan ma'naviy yoki moddiy rag'batlantirishlar.
o'zb.: MUNTAZAM ARMIYA qz.: ТҰРАҚТЫ АРМИЯ trm.: DÜZGÜN YARAG tr.: DÜZENLI ORDU ozr.: MÜTƏQIM ORDU	1) doimiy armiya bo'lib, shtatli qonuniy tashkilot, rusumli qurol-aslaha, butlanish usuli, xizmat o'tash tartibi, harbiy kiyim shakli, boshqaruv va ta'minotning markazlashtirilgan tizimiga ega.
o'zb.: MUSTAHKAMLIK ZAXIRASI qz.: ТҰРАҚТЫЛЫҚ РЕЗЕРВИ trm.: DURNUKLYLYGY GORAMAK tr.: İSTIKRAR REZERVİ ozr.: STABILIT RESERVİ	Qurol va harbiy texnika elementlarining ishchi yuklamalardan ortiq yuklamalarga qarshilik ko'rsata olish qobiliyati. Bardosh beriladigan eng katta yuklama kattaligining ishchi yuklama nisbatiga teng xavfsizlik koeffitsiyenti bilan belgilanadi.
o'zb.: MUXBIR qz.: ТІЛШІ trm.: KORRESPONDENT tr.: MUHABIR ozr.: MÜXBİR	1) mehnat shartnomasi yoki boshqa shartnomalarga asosan xabar va materiallarni qidirish, yig'ish, qayta ishlash va ommaviy axborot vositalarida tahrir qilish uchun tayyorlash bilan malakali shug'ullanuvchi jismoniy shaxs; 2) tahririyat tarkibida jurnalist sifatida xizmat qiluvchi xodim; 3) bevosita tahririyatda ishlamaydigan, ammo ommaviy axborot vositalari bilan muntazam ijodiy hamkorlik qiluvchi shaxs; 4) boshqa ommaviy axborot vositalarida chiqish uyushtiruvchi gazeta, jurnal, radio, televideniye tahririyati xodimi (jamoatchi muxbir).
o'zb.: MUXOLIF qz.: ОППОЗИЦИЯ trm.: GARŞYLYK tr.: MUHALEFET ozr.: MÜXALIFƏT	1) bahsda qarshi taraf; 2) dissertatsiya, doklad va shu kabilarni baholaydigan shaxs.
o'zb.: MUHANDISLIK INSHOOTLARI qz.: ИНЖЕНЕРЛІК ҚҰРЫЛЫМДАР	Jangning turli ko'rinishlarida joyni muhandislik jihatidan jihozlash mobaynida tashkil etiladi. Muhandislik inshootlari fortifikatsion istehkom, harbiy yo'l,

trm.: INGENERLIK GURAMALARY tr.: MÜHENDISLIK YAPILARI ozr.: MÜHENDISLIK YAPILARI	ko‘prik, aerodrom, soxta obyektlar maketa kabilardan iborat.
o‘zb.: MO‘LJALGA (NISHONGA) OLIISH qz.: MAKCAT trm.: TARGETING tr.: HEDEFLEME ozr.: HÖDƏF	Joyning yaqqol ko‘rinib turuvchi, qo‘zg‘almas jismi yoki relyef elementi bo‘lib: Quruqlikda – joyda mo‘ljallanish, qo‘- shinlar harakati yo‘nalishini belgilash, jang olovini boshqarish, nishonni izlab topish kabi amallarga; Aviatsiyada – samolyotlarni boshqa- rishga; Harbiy-dengiz flotida – qirg‘oq yaqinida suzib yurgan kema joyini aniqlashga yordam beradi.
o‘zb.: MO‘LJALGA (NISHONGA) OLIISH MOSLAMALARI qz.: MAKCATTY ҚҲРАЛДАР trm.: TARGET GURALLARY tr.: HEDEF ARAÇLAR ozr.: HÖDƏF ALƏTLƏRI	O‘q-dorining nishonga tegishini ta‘min- lash uchun o‘t ochishdan oldin qurolni muayyan holatga keltirish. Mo‘ljalga olish – o‘t ochish uchun berilgan koman- dada ko‘rsatilgan burchaklarni nishonga olish moslamasida o‘rnatish va yo‘llash- dir. Mo‘ljalga olish amali gorizonta (azimuta) va vertika tekislikda bajariladigan amallarga bo‘linadi.
o‘zb.: MO‘LJALGA (NISHONGA) OLIISH MOSLAMALARI qz.: MAKCATTY ҚҲРАЛДАР trm.: TARGET GURALLARY tr.: HEDEF ARAÇLAR ozr.: HÖDƏF ALƏTLƏRI	O‘qotar yoki raketali qurolni nishonga yo‘llash, shu jumladan, jang maydonini kuzatib borish va nishon tanlash uchun mo‘ljallangan jihoz va mexanizmlar.
o‘zb.: MO‘LJALLOVCHI qz.: НЫСАНА АЛЫШЫ trm.: NYŞANA ALYJY tr.: HEDEFLEYICI ozr.: NIŞANGAHLAYICI	Artilleriya to‘pi, minomyot va pulemyot nishoni, tank ekipaji tarkibiga kiruvchi, to‘pni (qurolni) nishonga yo‘naltirish va o‘t ochish amalini bajaruvchi – harbiy mutaxassis.

o'zb.: NAVBATDAGI VAZIFA qz.: КЕЛЕЦИ МИҲДЕТ trm.: INDIKI SYNAG tr.: SONRAKI GÖREV ozr.: NÖVBƏTI VƏZIFƏ	Yuqori pog'onadagi qo'mondonlik tomonidan, hujum manfaatlarida qo'yilgan birinchi navbatdagi vazifadan so'ng bajarilishi lozim bo'lgan vazifa (birinchi navbatdagi vazifa atamasiga qarang).
o'zb.: NAVBATCHI BO'LINMA qz.: МИҲДЕТТИ БӨЛИМ trm.: DÜZGÜN BÖLÜM tr.: GÖREV DEPARTMANI ozr.: VƏZIFƏ	Harbiy qismning (garnizonning) sutkalik naryadi tarkibiga kiruvchi bo'linma (guruh, vzvod). Qism komandiri yoki garnizon boshlig'i buyrug'i bilan qorovullar tarkibini kuchaytirish yoki yong'in chiqqan, tabiiy ofat ro'y bergan yoki o'zga baxtsiz hodisalar vujudga kelgan hollarda chaqirtirish uchun tayinlanadi. Qism bo'yicha navbatchiga (garnizon boshlig'i, garnizon harbiy komendanti va qorovullar bo'yicha navbatchiga) bo'ysunadi.
o'zb.: NAVBATCHI KUCH VA VOSITALAR qz.: МИҲДЕТТИ ҚҲАТ ПЕҲ ҚҲРАЛДАР trm.: DÜZGÜN GÜERJI WE MANYLARY tr.: GÖREV GÜCÜ VE ARAÇLARI ozr.: VƏZIFƏ GÜCÜ VƏ VASITƏLƏRI	Jangovar navbatchilik xizmatini o'tash uchun maxsus tayinlanadigan bo'linmalar.
o'zb.: NAVBATCHILIK qz.: МИҲДЕТТИ trm.: DUTY tr.: GÖREV ozr.: VƏZIFƏ	1) harbiy qism sutkalik naryadi tarkibidagi harbiy xizmatchilar tomonidan jangovar shaylikning o'rnatilgan darajasi va ichki tartibni tutib turish, turli vositalarga xizmat ko'rsatilishini nazorat qilish borasida muayyan majburiyatlarning bajarilishi; 2) shtatga binoan navbatchi lavozimidagi shaxslarning (misol uchun qo'mondonlik punktidagi jangovar hisob tarkibi) o'z xizmat majburiyatlarini bajarishi; 3) navbatchi bo'linmalar tomonidan

	xizmat majburiyatlarining bajarilishi.
o'zb.: NAVIGATSIYA ASBOBLARI qz.: НАВИГАЦИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР trm.: GÄMI GURALLARY tr.: NAVIGASYON ARAÇLARI ozr.: NAVIQASIYA ALƏTLƏRI	Kema va samolyot kabi harakatlana-yotgan obyektlarning harakat element-larini o'lchash, joylashgan joyi va ularga qarata qurol qo'llash uchun birlamchi ma'lumotlarini aniqlash uchun mo'l-jallangan qurilmalar.
o'zb.: NAGAN qz.: НАГАН trm.: NAGAN tr.: NAGAN ozr.: NAGAN	Belgiyalik qurol ixtirochisi L. Nagan nomidagi tizimga mansub revolver. XIX asrning so'ngidan qo'llanila boshlangan. Kalibri 7,62 mm, baraban sig'imi 7 dona patroniga mo'ljallangan. Keyinchalik avtomatik pistoletga almashtirilgan.
o'zb.: NAZORAT ORGANI qz.: БАҚЫЛАУ БІЛІМІ trm.: GÖZEGÇİLİK HUKUKY tr.: KONTROL KURUMU ozr.: NƏZARƏT ORQANI	Belgilangan qoidalarga rioya etilishi ustidan nazorat qiluvchi organ.
o'zb.: NAYZA qz.: НАЙЗА trm.: NAYZA tr.: NAYZA ozr.: NAYZA	Miltiq, avtomat va karabin stvolining uchki qismiga birlashtiriladigan qo'l jangi uchun mo'ljallangan, sanchiladigan va kesadigan sovuq qurol. Ilk bor Fransiyada, XVII asrning o'rtalarida vujudga kelgan. Qirrali va tig'li nayzalar mavjudligi ma'lum.
o'zb.: NAMOYISHKORONA HARAKATLAR qz.: ДЕМОНСТРАЦИЯЛАР trm.: GÖRNÜŞLER tr.: GÖSTERİMLER ozr.: NEMONSTRASIYALAR	Dushmanni bo'lg'usi jangovar hara-katlar va beriladigan asosiy zarba yo'nalishi bo'yicha chalg'itish, kuchlarini soxta yo'nalishga jalb ettirish borasida qo'shinlarimiz tomonidan amalga oshiriladigan jangovar va boshqa harakatlar.
o'zb.: NAMUNALI MASHG'ULOT qz.: МЫСАЛЫ ЖАТТЫҒУ trm.: MESELE MASLAHATY tr.: ÖRNEK EGZERSİZ ozr.: NÜMUNƏ MƏŞĞUL	Qo'shinlar ta'limotidagi harakatlar namu-nasi va uslubiyatini namoyish etish maqsadida o'tkaziladigan o'quv mashg'ulotlarning bir turi. Qo'shinlar ta'limotining taktik tayyorgarlik, o'tish tayyorgarligi, saf tayyorgarligi, jismoniy tayyorgarlik kabi fanlar bo'yicha o'tkaziladi.

o'zb.: NAMUNALI TAKTIK MASHQ qz.: МЫСАЛ ТАКТИКАЛЫҚ ЖАТТЫҒУ trm.: MESELE TAKTIKA MASLAHATY tr.: ÖRNEK TAKTIK EGZERSIZ ozr.: NÜMUNƏ TAKTIKI MƏŞQ	Qo'shin ishtirokida o'tkaziladigan taktik (taktik-saf) mashqlar turlaridan biri. Ofitserlarga, komandir va shtablar ishi-ning maqsadga muvofiq bo'lgan uslub-larini ko'rsatish, qo'shin ishtirokida o'tkaziladigan o'xshash mashqni tashkil etish va o'tkazish uslubiyati bo'yicha yagona qarash va mulohazalarni belgilash maqsadida o'tkaziladi.
o'zb.: NAPALM qz.: НАПАЛЬМА trm.: NAPALM tr.: NAPALM ozr.: NAPALM	(Napalm) yopishqoqlik xususiyati sezilarli, jism o't otuvchi qurolning sirtiga yaxshi yopishadigan va o't otuvchi qurolning yondiruvchi aralash-malari sifatida qo'llaniladigan yonuvchi mahsulot. Asosini benzin, kerosin kabi neft mahsulotlari tashkil etadi. Yona-yotgan napalm inson terisiga kuchli jarohat yetkazuvchi ta'sir o'tkazadi. Yopiq panagohlarda yonayotganida jonli kuchning kislorod yetishmasligi oqiba-tida bo'g'ilish va eltuvchi gazlardan zaharlanish holatlari ro'y berishi mumkin.
o'zb.: NARYADLAR VARAQASI qz.: ҚҲЖАТ ПАРАҒЫ trm.: RESMINAMA SAHYPASY tr.: BELGE SAYFASI ozr.: SƏNƏDLƏR	Xizmatga oid hujjat bo'lib, harbiy xiz-matchining ichki xizmat (kema naryadi xizmatiga) naryadiga tayinlanishining miqdori aks ettiriladi.
o'zb.: NEYTRON QUROL-YAROG'LAR qz.: НЕЙТРОНДЫҚ ҚАРУ trm.: NEÝTRON ÝARAGLARY tr.: NÖTRON SILAHLARI ozr.: NEUTRON SILAHLARI	Yadro qurol-yarog'lari turi, asosan odamlarni qirib tashlashga mo'ljallangan ommaviy qirg'in qurollariga kiradi.
o'zb.: NESTEROV SIRTMOG'I qz.: NESTEROV CIPTMOҒЫ trm.: NESTEROW	Oliy uchuvchilik san'ati bilan fazoda hosil qilinadigan murakkab shakl. "o'lik sirtmoq" deb ham ataladi.

SIRTMAG'Y tr.: NESTEROV DÖNGÜSÜ ozr.: NESTEROV DÖVRƏSI	
o'zb.: NIZOMLARGA ZID MUNOSABATLAR qz.: ҚАҚТЫҒЫС ҚАТЫНАСТАРЫ trm.: JEDELLI GATNAŞYKLAR tr.: ÇATIŞAN İLİŞKILER ozr.: MÜNAQIŞƏ ƏLAQƏLƏRI	Shaxsiy tarkibning turli toifalari va alohida harbiy xizmatchilar orasida harbiy nizomlar, harbiy qasamyod, ma'naviy va axloqiy xulq me'yorlari talabini qo'pol ravishda buzishiga asoslangan munosabatlar.
o'zb.: NIZOMLARGA OID MUNOSABATLAR qz.: НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ АКТІЛЕРГЕ ҚАТЫСТЫ ҚАТЫНАСТАР trm.: DÜZGÜNNAMALAR BILEN GATNAŞYKLAR tr.: DÜZENLEMELERLE İLİŞKILER ozr.: TƏQDIMATLARLA ƏLAQƏLƏR	Shaxsiy tarkibning turli toifalari va alohida harbiy xizmatchilar orasidagi O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, harbiy qasamyod, umumqo'shin nizomlari, tegishli qo'llanmalar, komandirlarning buyruq va ko'rsatmalari talablariga aniq hamda so'zsiz amal qilishga asoslangan, axloq va jamoatchilik ruhiga mos keladigan munosabatlar.
o'zb.: NISHON qz.: НИШОН trm.: NISHON tr.: NISHON ozr.: NIŞON	Yo'q qilinishi ko'zda tutilayotgan dushman obyekt. Nishon fazoda joylashishi, tarkibi, o'lchami, faoliyatining xususiyati, himoyalanganlik va muhimlik darajasi, uni kuzatish sharoiti, o'ziga xos farqlanuvchi alomatlar, shuningdek harakatining tezligi, uni yo'q qiluvchi vositalardan uzoqligi kabi xususiyatlariga ko'ra farq qiladi.
o'zb.: NISHONLAR JURNALI qz.: БЕЛГІЛЕР ЖҮРНАЛЫ trm.: BELLIKLER tr.: İŞARETLER DERGISI ozr.: BURCHLAR JURNALI	Nishonlarni fosh etish va turgan joyni aniqlab, aks ettirish bo'yicha artilleriya razvedkasi bo'linmalarining jangovar ishi haqidagi hisobot-axborot mazmunidagi hujjat.
o'zb.: NISHONNI TUTISH qz.: НЫСАНАНЫ АЛУ trm.: NYŞANY ELE AL tr.: HEDEFİ YAKALAMAK ozr.: HƏDƏFİ TUTMAQ	Nishon fosh etilganidan so'ng u haqdagi ma'lumotlar qayta ishlanayotgan jaryonda amalga oshiriladi.

o'zb.: NIQOBLANISH qz.: MAKKAJIAY trm.: MASKING tr.: MASKELEME ozr.: MASKA	Qo'shin va obyektlarni dushman razvedkasi va zarbasidan yashirish hamda qo'shinlarimiz mavjudligi, joylashuvi, harakatlari va ko'zlayotgan maqsadi borasida raqibni chalg'itishga yo'naltirilgan chora-tadbirlar majmuyi. Niqoblanish tadbirlari qo'shinlarning dushman uchun kutilmagan tarzda harakatlanishi, jangovar shayligi saqlanib qolishi va obyektlarning barhayotligiga imkon yaratadi.
o'zb.: NIQOBLASH VOSITALARI qz.: MAKKAJIAY MAKCATY trm.: MASKING MANYLARY tr.: MASKELEME ANLAMI ozr.: MASKALAMA VASITOLARI	Harbiy obyektlarni niqoblash uchun foydalaniladigan anjom, texnika, o'q-dori va jihozlar.
o'zb.: NOJO'YA XATTI-HARAKAT qz.: ДЫРЫС СЫЗЫҚ-ӨРЕКЕТ trm.: GATNAŞYK HEREKET tr.: YANLIŞ HAT EYLEMI ozr.: YALNIŞ XƏTT HƏRƏKƏTI	Harbiy xizmatchi tomonidan qonun, harbiy nizom yoki tegishli komandir (boshliq) buyrug'i bilan belgilangan tartib va qoidalarning buzilishi. Harbiy xizmatchining nojo'ya xatti-harakat sodir etish oqibati unga nisbatan intizomiy chora yoki jamoa ta'siri qo'llanilishiga olib keladi.
o'zb.: NOTA qz.: ECKEPTIE trm.: BELLIK tr.: NOTA ozr.: QEYD	1) Bir hukumatning ikkinchi hukumatga rasmiy diplomatik murojaati; diplomatiya amaliyotida uch turdagi notalar qo'llaniladi, ya'ni: Shaxsiy nota – o'ta muhim ahamiyatga molik masala bo'yicha murojaat; Verbal (imzosiz) nota – diplomatik vakolatxona tomonidan uchinchi shaxsda, imzosiz taqdim etilgan, og'zaki bayonotga tenglashtiriladigan yozma murojaat; Sirkulyar nota – bir vaqtning o'zida bir necha davlatlarga qilingan murojaat; 2) tovush va uning grafik belgisi, shunday belgilar bilan yozilgan musiqa asari matni va ularning to'plami.

o'zb.: NURLANISH KASALLIGI qz.: РАДИАЦИЯЛЫҚ АУРУ trm.: RADIATIONA KESELI tr.: RADYASYON HASTALIĞI ozr.: RADIASIYA HASTALIĞI	Organizmدا ionlovchi nurlanish ta'sirida paydo bo'ladigan kasallik. Nurlanish me'yoriy miqdordan ortsa ro'y beradi. O'tkir, o'rtacha o'tkir va surunkali nurlanish kasalligiga bo'linadi.
o'zb.: NURLANTIRISH qz.: РАДИАЦИЯ trm.: RADIATION tr.: RADYASYON ozr.: RADIASIYA	Davo maqsadida (masalan, nur terapiyasida) moddaga yoki biologik obyektga infraqizil, ultrabinafsha va ionlovchi nur bilan ta'sir etish. Tasodifiy ravishda (masalan, avariya natijasida) yoki radiatsiya nuri manbalari bilan ishlaganda nurlanish mumkin.
o'zb.: NURLI QUROL qz.: АШЫҚ ҚАРУ trm.: YŞYK ÝARAG tr.: HAFIF SILAH ozr.: İŞIQ SILAH	Qurolning lazer nurlanishiga asoslangan ehtimoliy turi. Nurdagi energiyaning juda yuqori haroratda qizib ketish holatini keltirib chiqaruvchi to'yinishiga asoslangan.

O

o'zb.: OB-HAVO RAZVEDKASI qz.: АУА-РАЙЫНЫҢ АҚЫЛДЫЛЫҒЫ trm.: HOWA MAGLUMATY tr.: HAVA DURUMU BILGISI ozr.: HAVA KƏŞFIYYATI	Muayyan hududdagi ob-havoni belgilangan fursatda (vaqt oralig'ida) asbob-uskuna yordamida va ko'z bilan kuzatish.
o'zb.: OBOYMA qz.: ТҮСҚАҒАЗ trm.: DIWAR KAGYZY tr.: DUVAR KAĞIDI ozr.: DIVAR KAĞIZI	Miltiq, karabin, avtomat, pistolet, yirik kalibrli pulemyot va kichik kalibrli to'plarni o'qlash (o'qdonni patronlar bilan anjomlash) amalini soddalashtirish va tezlatish uchun mo'ljallangan bir necha patronlarni (5 donadan 15 donagacha) muayyan tartibda joylashtirish uchun moslashtirilgan moslama.
o'zb.: OBTURATOR qz.: ОБТУРАТОР trm.: OBTURATOR	Porox solingan xaltachalar qo'llanilib o't ochish mobaynida porox gazlarining stvol kanali tubidan yorib chiqishining

tr.: TIKAYICI ozr.: OBTURATOR	oldini oluvchi artilleriya quroli zatvo- rining qismi.
o'zb.: OBTURATSIYA qz.: ОБТУРАЦИЯ trm.: OBTURATION tr.: TIKANMA ozr.: OBTURASIYA	O't ochilganda porox gazlarining stvol kanali tubidan yorib chiqishining oldini olish.
o'zb.: OBJEKTIV qz.: ОБЪЕКТИВТИ trm.: OBÝEKTIV tr.: AMAÇ ozr.: OBJEKTIV	Optik asbob ichidagi linza yoki linzalar tizimi. Ko'zdan kechirilayotgan obyekt- ning kichraytirilgan, haqiqiy va to'nta- rilgan aksini ko'rsatish uchun mo'ljal- langan.
o'zb.: OBJEKTLAGA ZARAR YETKAZISH qz.: ЗАТТАРДЫҢ ЗАҚЫМДАЛУЫ trm.: OBÝEKTLERE ZEPER ÝETMEGI tr.: NESNELERE ZARAR ozr.: OBJEKTŁÖRÖ ZIYAN	Shikoyat yetkazishning turli vositalari bilan obyektlarga (nishonlarga) ta'sir o'tkazilib, jangovar vazifani bajarish qobiliyatini to'la-to'kis yoki qisman yo'qotish.
o'zb.: OVQATDAN ZAHARLANISH qz.: ТАМАҚПЕН УЛАҢУ trm.: IÝMIT BILEN ZÄHERLENMEK tr.: GIDA ZEHIRLENMESI ozr.: QIDA ZƏHƏRLƏNMƏSI	Ovqat bilan birga zaharli moddalar (zaharli o'simlik va zamburug'lar, bakteriya zaharlari, kimyoviy birikma- larni) iste'mol qilish natijasida vujudga keladigan kasallik.
o'zb.: ODDIY ASKAR qz.: ҚАРАПАЙЫМ СОЛДАТ trm.: ÝÖNEKEÝ ESGER tr.: SIRADAN ASKER ozr.: ADI ƏSGƏR	Aksariyat davlatlar qurolli kuchlarida askarlar tarkibiga mansub harbiy xizmatchilar uchun belgilangan harbiy unvon.
o'zb.: ODDIY QUROL qz.: ҚАРАПАЙЫМ ҚАРУ trm.: ÝÖNEKEÝ ÝARAG tr.: BASIT SILAH ozr.: SADƏ SILAH	Ommaviy qirg'in qurollar jumlasiga kirmaydigan qurol. Oddiy qurol jumla- siga o'q-dorilar va ushbu o'q-dorilarni nishonga (obyektga) qadar yetkazish uchun mo'ljallangan vositalar kiradi.
o'zb.: OKKUPATSIYA qz.: КӘСІП trm.: KÄR tr.: MESLEK ozr.: IŞĞAL	Dushman hududining qurolli kuchlar tomonidan vaqtincha egallanishi

o'zb.: OKOP qz.: АРЫҚ trm.: GARYM tr.: HENDEK ozr.: XƏNDƏK	Shaxsiy tarkib va jangovar texnika uchun o't ochish marrasi va oddiy panoh sifatida xizmat qiluvchi ochiq turdagi fortifikatsiyali istehkom.
o'zb.: OLDINGI MARRA qz.: АЛДЫҢҒЫ МӘРЕ trm.: ÖNKI PELLEHANA tr.: ÖNCEKI BITİŞ ozr.: ƏVVƏLKI FINİŞ	Mudofaa chegarasining oldingi chizig'i oldidagi mudofaa marrasi.
o'zb.: OLDINGI QO'MONDONLIK PUNKTI qz.: АЛДЫҢҒЫ КОМАНДАЛЫҚ ПУНКТ trm.: ÖN BUÝRUK POSTY tr.: ÖN KOMUTA MERKEZI ozr.: ÖN KOMANDA POSTU	Asosiy zarba yo'nalishidagi qo'shinlarga rahbarlik qilishning operativligini oshirish uchun, qo'shinlar qo'shilmalarining birinchi eshelondagi qo'shinlar guruhining bevosita ortida tashkil etiladigan boshqaruv punktlaridan biri.
o'zb.: OLDINDAN BERILADIGAN KO'RSATMA qz.: АЛДЫН-АЛА НҮСҚАУЛЫҚ trm.: ÖNÜNDEN GÖRKEZME tr.: ILERI TALIMAT ozr.: ƏVVƏLCƏDƏN TƏLIMAT	Taxminiy vazifa ko'rsatilgan jangovar hujjat yoki og'zaki komanda. Ijrosiga shay turish lozim bo'lib, jangni tayyorlash muddati cheklangan vaqtda qo'llaniladi.
o'zb.: OLIIY BOSH QO'MONDON qz.: ЖОҒАРҒЫ БАС ҚОЛБАСШЫ trm.: BAŞ SERKERDE tr.: BAŞKOMUTAN ozr.: ALI BAŞ KOMANDAN	Davlat (davlatlar ittifoqi) Qurolli Kuchlarining, odatda, urush davridagi bosh rahbari.
o'zb.: OLIIY BOSH QO'MONDONLIK qz.: ЖОҒАРЫ КОМАНДАЛЫҚ trm.: YOKARY BUÝRUK tr.: YÜKSEK KOMUT ozr.: YÜKSƏK KOMANDA	Odatda, urush davrida yaratiladigan va Oliy Bosh Qo'mondon tomonidan boshqariladigan davlat (davlatlar ittifoqi) Qurolli Kuchlarining bosh strategik rahbariyati.
o'zb.: OLIIY HARBIY TA'LIM MUASSASALARIGA QABUL QILISH JARAYONI	O'zbekiston Respublikasi Oliy harbiy-ta'lim muassasalari to'g'risidagi maxsus nizom, buyruq va yo'riqnomalar bilan

qz.: ЖОҒАРЫ ӘСКЕРИ ОҚУ ОРЫНДАРЫНА ҚАБЫЛДАУ ПРОЦЕСІ trm.: YOKARY HARBY OKUW JAÝLARYNA KABUL ETMEK PROSESI tr.: YÜKSEK ASKERI EĞITIM KURUMLARINA KABUL SÜRECİ ozr.: ALI HƏRBI TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRİNƏ QƏBUL PROSESI	belgilanadi.
o‘zb.: OLIY HARBIY TA’LIM MUASSASALARI qz.: ЖОҒАРЫ ӘСКЕРИ ОҚУ ОРЫНДАРЫ trm.: YOKARY HARBY OKUW JAÝLARY tr.: YÜKSEK ASKERI EĞITIM KURUMLARI ozr.: ALI HƏRBI TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRI	Ofitser kadrlarni tayyorlash uchun mo‘ljallangan oliy harbiy-ta’lim muassasalari.
o‘zb.: OLIS MASOFALARDA HARAKATLANUVCHI AVIATSIYA qz.: ҚАЛААПАЛЫҚ АВИАЦИЯ trm.: UZAK ARALYK AWIASIYA tr.: UZUN MESAFELI HAVACILIK ozr.: UZUN MƏSAFƏLI AVIASIYA	Harbiy-havo kuchlarining tarkibiy qismi bo‘lib, dushman ortidagi olis sarhadlarda mavjud harbiy obyektlarni yakson etish va havo razvedkasini yuritish uchun mo‘ljallangan.
o‘zb.: OLIS YURISH qz.: ЖҮРҮ trm.: GIT tr.: UZAKLAŞMAK ozr.: UZAQLAŞMAQ	Kemalarning to‘la avtonom sharoitda, ekipajlarning dengiz taktikasi, ta’limoti va kasbiy mahoratini takomillashtirish, ruhiy, ma’naviy va jismoniy sifatlarini chiniqtirish maqsadida davomli yurishi.
o‘zb.: OLOV qz.: ӨПТ trm.: OT tr.: ATEŞ	Qurolning turli rusumlaridan quruqlikda, dengiz va havoda o‘t ohib (raketalar uchirib) dushmanni daf etish uchun mo‘ljallangan asosiy vosita.

ozr.: ATƏŞ	
o'zb.: OLOV PURKAB YONDIRUVCHI MOSLAMALAR qz.: ЖАЛЫН БЫРККШТЕП trm.: ÝALYN PÜRKÜJİ tr.: ALEV PÜSKÜRTMELİ BRÜLÖRLER ozr.: ALOV SPREY BRÜLÖRLERİ	Dushmanning jonli kuchi va harbiy texnikasini daf etish yo'lida yong'in hosil qilish uchun mo'ljallangan jangovar vositalar.
o'zb.: OLOVLI DEVOR qz.: ӨПТ ҚАБЫРҒАСЫ trm.: OT DIWARY tr.: YANGIN DUVARI ozr.: YANĞIN DIVARI	Artilleriya olovi bilan bitta yoki bir vaqtning o'zida ikkita chiziqda tashkil etilgan yaxlit olovli parda bo'lib, dushmanning oldindan tayyorlab qo'yilgan mudo-faasini yorib o'tish maqsadida atakaga ko'tarilgan qo'shinlarimiz fronti oldida, bo'linmalar olg'a siljib borgani sari, izchillik bilan olovni oldinga ko'chirib o'tish yo'lini qo'llab, dushmanni yo'q qilish va daf etish usuli.
o'zb.: OLOVLI MADAD qz.: ОТТЫ КӨМЕК trm.: ÝANGYN KÖMEGI tr.: ATEŞLI YARDIM ozr.: ODLU YARDIM	Jangdagi chegaradosh bo'linmalarning bir-biriga o'qotar qurol va to'plar olovi bilan beradigan madadi.
o'zb.: OLOVLI SANCHQI qz.: ОТТЫ ШАҢЫШҚЫ trm.: OTLY ÇEŇŇEK tr.: ATEŞLI ÇATAL ozr.: ODLU ÇƏNGƏL	Masofa bo'yicha otib ko'rish davomida ikki snaryadning nishonga nisbatan ustidan uchib o'tib va yetib bormay portlashi.
o'zb.: OLOVNI IZCHILLIK BILAN JAMLASH qz.: ӨРТТИҢ ДӘЙЕКТИ ЖИНАҚТАЛУЫ trm.: OTUŇ YZYGIDERLI TOPLANMAGY tr.: TUTARLI ATEŞ BIRIKIMI ozr.: DAVAMLI YANĞIN YIĞILMASI	Muayyan jamiyatning ma'naviy boylik-larini qaror toptirishdan hamda kishilar fikri va xulq-atvoriga mafkuraviy, siyo-siy, iqtisodiy va tashkiliy ta'sir ko'rsatish uchun matbuot, radio, televideniye, kino vositasida, ovoz va tasvir yozilgan tasmalar orqali tizimlashtirilgan tarzda axborot tarqatish. Artilleriya olovining turi. Atakaga ko'tarilgan qo'shinga artilleriya bilan ko'mak berish usuli.
o'zb.: OMMAVIY KOMMUNIKATSIYA	Muayyan jamiyatning ma'naviy boyliklarini qaror toptirishdan hamda

qz.: БҰҚАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ trm.: KÖPÇÜLİKLEÝIN ARAGATNAŞYK tr.: KITLESEL İLETİŞİM ozr.: KÜTLƏVI RABITƏ	kishilar fikri va xulq-atvoriga mafkura- viy, siyosiy, iqtisodiy va tashkiliy ta'sir ko'rsatish uchun matbuot, radio, televi- deniye, kino vositasida, ovoz hamda tasvir yozilgan tasmalar orqali tizimlash- tirilgan tarzda axborot tarqatish.
o'zb.: OMMAVIY QIRG'IN QUROLLARI qz.: ЖАППАЙ ҚЫРЫП- ЖОЮ ҚАРУЫ trm.: KÖPÇÜLİKLEÝIN GYRYŞ ÝARAGLARY tr.: KITLE İMHA SİLAHLARI ozr.: KÜTLƏVI QIRĞIN SİLAHLARI	Dushmanning jonli kuchlari, qurol- aslahalari va inshootlariga yalpi (ommaviy) talafot yetkazish xususiyatiga ega, qo'llanilishi natijasida jonli kuch- ning ommaviy tarzda qirilib, ulkan vayronaliklar olib kelishga mo'ljallangan jangovar vositalar, qirg'in qurollari.
o'zb.: OMMAVIY SPORT ISHLARI qz.: БҰҚАРАЛЫҚ СПОРТ ЖҰМЫСТАРЫ trm.: KÖPÇÜLİKLEÝIN SPORT İŞLERI tr.: KITLE SPORLARI İŞLERI ozr.: KÜTLƏVI İDMAN İŞLƏRI	Harbiy xizmatchilarni sport bilan muntazam shug'ullanishga jalb etish bo'yicha o'tkaziladigan tadbirlar tizimi.
o'zb.: OMMAVIY TARG'IBOT ISHLARI qz.: ЖАППАЙ ҮГИТ- НАСИХАТ ЖҰМЫСИ trm.: KÖPÇÜLİKLEÝIN WAGYZ İŞLERI tr.: KITLE PROPAGANDA ÇALIŞMASI ozr.: KÜTLƏVI TƏBLİĞAT İŞI	Qurolli Kuchlarda mafkuraviy, ijtimoiy- siyosiy, tarbiyaviy ishlarning muhim sohasi bo'lib, shaxsiy tarkibni g'oyaviy jihatdan tarbiyalash vositasidir.
o'zb.: OPERATIV BIRLASHMA qz.: ЖЕДЕЛ БІРІГҮ trm.: AMALY BIRLEŞMEK tr.: OPERASYONEL BIRLEŞME ozr.: ƏMƏLIYYAT BIRLƏŞMƏSI	Tarkibiga bir necha qo'shilma yoki kichik birlashmalar, shuningdek, alohida qism va muassasalar kiritilgan yirik tuzilma.

o'zb.: OPERATIV HIMOYA qz.: ЖЕДЕЛ ҚОРҒАУ trm.: AMALY GORAG tr.: OPERASYONEL KORUMA ozr.: ƏMƏLIYYAT QORUNMASI	Chegaraga tutash hududlarda dushman-ning nogahon hujumini bartaraf etish, muhim obyektlarni qo'lda tutib qolish va qo'shnlarni (kuchlarni) jangovar shaylikning to'la darajasiga keltirish, saf torttirish va muhorabaga kiritishni ta'minlash maqsadida tashkil etiladi.
o'zb.: OPERATIV TO'SIQLAR qz.: ОПЕРАЦИЯЛЫҚ КЕДЕРГІЛЕР trm.: AMALY PÄSGELÇILIKLER tr.: OPERASYONEL ENGELLER ozr.: ƏMƏLIYYAT MANEƏLƏRI	Birlashma qo'mondonligining rejasiga binoan tashkil etiladigan fob va vayronaliklar tizimi.
o'zb.: OFITSER qz.: ОФИЦЕР trm.: OFISER tr.: SUBAY ozr.: ZABIT	Qurolli Kuchlardagi (militsiya yoki politsiyadagi) komandirlar (boshliqlar) tarkibiga mansub, harbiy yoki maxsus unvonga ega, lavozimiga binoan muayyan majburiyat bajaruvchi shaxs.
o'zb.: OPERATSIYA qz.: ЖҰМЫС trm.: OPERASIYA tr.: OPERASYON ozr.: ƏMƏLIYYAT	Urush maydoni, strategik yoki operatsion yo'nalishdagi (muayyan hudud yoki zonadagi) masalani belgilangan vaqt davomida hal etish uchun xilma-xil qo'shinlar (kuchlar) tomonidan maqsad, vazifa, joy va vaqtga ko'ra o'zaro bog'lanib, muvofiqlashtirilgan tarzda bir vaqtda yoki ketma-ket o'tkaziladigan muhoraba, jang, zarba va manyovrlar majmuyi; harbiy harakatlar shakli.
o'zb.: OPPOZITSIYA qz.: ОППОЗИЦИЯ trm.: OPPOZISIYA tr.: MUHALEFET ozr.: MÜXALIFƏT	Qarshi harakat qilish, biron siyosatga, kimningdir harakatlariga, qarashlariga qarshilik ko'rsatish.
o'zb.: OPTIK ALOQA qz.: ОПТИКАЛЫҚ БАЙЛАНЫС trm.: OPTIKI ARAGATNAŞYK	Lazer ishlatib, optik diapazon (1013–1015 Gts) dagi elektr magnit tebranishlar yordamida amalga oshiriladigan aloqa optik kvantli generatorlarni (lazerlarni) qo'llash bilan yuqori samara

tr.: OPTİK İLETİŞİM ozr.: OPTİK RABITƏ	beruvchi aloqa turi.
o'zb.: OPTİK RAZVEDKA qz.: ОПТИКАЛЫҚ ИНТЕЛЛЕКТ trm.: OPTİKİ INTELLEKT tr.: OPTİK ZEKA ozr.: OPTİK ZƏKA	Razvedkaning optik-elektron vositalari yoki optik asboblari yordamida dushman obyektlari (nishonlari) haqida ma'lumotlar qidirish.
o'zb.: OPTİK O'Q qz.: ОПТИКАЛЫҚ ОҚ trm.: OPTİKİ OK tr.: OPTİK MERMI ozr.: OPTİK GÜLLƏ	Kristallda – yorug'lik tezligi yorug'likning qutblanish tekisligiga bog'liq bo'lmagan yo'nalish.
o'zb.: ORDER qz.: ТАПСЫРЫС trm.: SARGYT tr.: SIPARIŞ ozr.: SIFARIŞ	Buyruq, farmoyish, ijozat beruvchi rasmiy hujjat (masalan, uy-joyga ko'chib kirish, tintuv qilish va shu kabilar uchun beriladi).
o'zb.: OTRYAD qz.: ЖАСАҚ trm.: TOPARY tr.: TAYFA ozr.: HEYƏT	Biror jangovar vazifa yoki maxsus vazifani bajarish uchun vaqtincha yoki doimiy tuzilgan qism va bo'limlar qo'shilmasi (misol uchun, razvedka otryadi).

P

o'zb.: PALUBA qz.: ПАЛУБА trm.: PALUBA tr.: GÜVERTE ozr.: GÜVERTE	Kema korpusining gorizontali yopiq qismi; tomi.
o'zb.: PANA JOYLAR qz.: БАСПАНА ОПНАЛАСҚАН ОРЫНДАР trm.: BAŞPENA YERLERİ tr.: BARINAK YERLERİ ozr.: SIĞINACAQ YERLƏRİ	Qo'shinlar shaxsiy tarkibi va aholini shikast yetkazuvchi barcha vositalardan himoya qilish uchun mo'ljallangan yopiq turdagi maxsus inshoot.
o'zb.: PANAGOH qz.: БАСПАНА trm.: BAŞPENA tr.: BARINAK	Shaxsiy tarkib va harbiy texnikani dushman kuzatuv va turli zaharli moddalar, snaryad, aviatsiya bombasi, atom qurollari kabilardan himoya qilish va niqoblash

ozr.: SIĞINACAQ	uchun foydalaniladigan sun'iy inshoot, relyef (dara va jarliklar) va o'simliklarning (daraxtzorlar) o'ziga xos xususiyatlari.
o'zb.: PANEL qz.: ПАНЕЛЬ trm.: PANEL tr.: PANEL ozr.: PANEL	1) qurilish konstruksiyasining zavodda tayyorlanadigan yirik o'lchamli yassi elementi; 2) elektr shiti, boshqarish pulti, radiotexnik qurilma, asbob kabilarning signal, nazorat, o'lchash va boshqa apparatlari joylashtirilgan qismi; 3) yo'lkaning (trotuarning) boshqa nomi.
o'zb.: PANORAMA qz.: ПАНОРАМА trm.: PANORAMA tr.: PANORAMA ozr.: PANORAMA	Artilleriya qurollari va baravariga o't ochuvchi reaktiv qurilmalarda mavjud zamonaviy mo'ljalga olish moslamalari-ning vizirli va burchak o'lchovchi optik asbobi.
o'zb.: PARAD (NAMOIYISH, TANTANA) qz.: ПРЕДЪЯВИТЕЛСТВО trm.: PARAD (GÖRKEZİŞ, DABARA) tr.: GEÇİT TÖRENİ (GÖSTERİ, TÖREN) ozr.: PARAD (ŞOU, MƏRASİM)	Rasmiy bayram, davlat va harbiy mohiyatga ega tantanali kunlarda qo'shirlarning jangovar texnika bilan birgalikda tantanali yurib o'tishi.
o'zb.: PARASHYUT qz.: ПАРАШЮТ trm.: PARAŞYUT tr.: PARAŞÜT ozr.: PARAŞÜT	Havo muhitida harakatlanayotgan obyekt-ni to'xtatish uchun mo'ljallangan qurilma bo'lib, odam, yuk va kosmik apparatlar-ning balandlikdan yerga xavfsiz qo'nishi, samolyot qo'nishi mobaynida yerda yuradigan masofa qisqartirilishi uchun mo'ljallangan.
o'zb.: PARASHYUT BILAN JANGOVAR SAKRASH qz.: ПАРАШЮТНИКОВЕ СЪВЪРЪЖАВАНЕ trm.: PARAŞYUT BİLEŇ BÖKMEK BİLEŇ GÖREŞ tr.: PARAŞÜTLE ATLAMA İLE MÜCADELE EDİN ozr.: PARAŞÜTLƏ TULLANMAQLA MÜBARİZƏ	Haqiqiy jangovar vaziyatda yoki mashqlar davomida harbiy xizmatchiga birlashtirilgan shaxsiy qurol-aslaha va anjomlar bilan sakrash.

o'zb.: PARVOZNING ENG YUQORI CHO'QQISI qz.: ҰШУДЫҢ ЕҢ БИІК ШЫҒЫ trm.: UÇUŞYŇ İŇ ÝOKARY NOKADY tr.: UÇUŞUN EN YÜKSEK ZIRVESI ozr.: UÇUŞUN ƏN YÜKSƏK ZIRVƏSI	Samolyot (vertolyot) parvozi mobayni-dagi maksimal balandlik.
o'zb.: PARK qz.: САЯБАҚ trm.: SEÝILGÄH tr.: PARK ozr.: PARK	Harbiy texnika saqlanishi (turishi), texnik xizmat ko'rsatilishi va ta'mirlanishi uchun jihozlangan hudud.
o'zb.: PAROL qz.: ҚҰПИЯ СӨЗ trm.: PAROL tr.: PAROLA ozr.: ŞIFRƏ	Biron-bir shahar nomi ko'rinishiga ega, har kuni har bir qorovul uchun alohida o'rnatiladigan maxfiy so'z.
o'zb.: PAROM qz.: ПАРОМ trm.: PAROM tr.: PAROM ozr.: PAROM	Quruqlikda yuradigan transport vositalarini (avtomobillar, temiryo'l vagonlarini) yuk va yo'lovchilarni suv havzalari, ko'llar, daryolardan muntazam ravishda olib o'tish uchun mo'ljallangan suzuvchi inshoot (kema, sol).
o'zb.: PARRAK qz.: ПАПРАК trm.: PARRAK tr.: PERVANE ozr.: PERVANE	Shamol yoki suv oqimi kuchi bilan ishlaydigan mashina va moslamalarning asosiy ishchi qismi.
o'zb.: PARCHALAUVCHI SNARYAD qz.: ҚАБЫҚТЫ ҰСАҚТАУ trm.: BÖLEK GABYK tr.: PARÇALAMA KABUĞU ozr.: QABIQ PARÇALAYIRIQ	Asosiy artilleriya snaryadi bo'lib, nishon, snaryad korpusining parchalari, qisman portlash hodisasining mahsulotlari va zarbali to'lqin bilan yo'q qilinadi.
o'zb.: PARCHALANUVCHI-FUGASLI SNARYAD qz.: ФРАГМЕНТТИ-ЖАРЫЛҒЫШ ҚАБЫҚ trm.: BÖLEK-PARTLAYJY	Dushmanning jonli kuchi va harbiy texnikasini yo'q qilish, dala mudofaa istehkomlarini vayron etish, to'siq va minalangan maydon orqali yo'l ochish kabi masalalarni hal etish uchun

GABYK tr.: PARÇALI PATLAYICI KABUK ozr.: PARÇALI-PARTLAYICI QABIQ	mo'ljallangan asosiy artilleriya snaryadi (minasi).
o'zb.: PARCHALANUVCHI-YORISHUVCHI SNARYAD qz.: ФРАГМЕНТТИК ЧАПЯД trm.: BÖLEK BÖLEK tr.: PARÇALI MERMI ozr.: PARÇALI MƏRMI	Kichik kalibrli zenit artilleriyaning snaryadi bo'lib, parchalari bilan yer va havodagi nishonlar, shuningdek, dengizdagi kichik qayiq, suzuvchi mina kabilarni yakson etish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: PAST UCHAYOTGAN NISHON qz.: ТӨМӨН ҰШАТЫН НЫСАНА trm.: PES UÇYAN NYŞAN tr.: ALÇAKTAN UÇAN BIR HEDEF ozr.: AŞAĞI UÇAN HƏDƏF	10 m dan 600 m gacha balandlikda parvoz etayotgan uchuvchi boshqarayotgan yoki uchuvchisiz nishon.
o'zb.: PATRON qz.: МЕЦЕХАТ trm.: HOWANDAR tr.: PATRON ozr.: PATRON	O'qli qurol va kichik kalibrli (75 mm gacha) zambarak o'q dorisi bo'lib, unda o'q (snaryad), porox zaryadi va yondiruvchi vosita gilza yordamida bir butun mujassamlashtirilgan.
o'zb.: PATRONDON qz.: ПАТРОНДОН trm.: PATRONDON tr.: PATRONDON ozr.: PATRONDON	O'qotar qurol stvoli kanalining otish uchun uzatilgan patron gilzasi joylashadigan qismi.
o'zb.: PATRONLAR QOPCHIG'I qz.: КАРТРИДЖ СӨМКЕСИ trm.: KARTRIJ SUMKASY tr.: KARTUŞ ÇANTASI ozr.: KARTRIC ÇANTASI	O'qli shaxsiy qurol patronlarini olib yurish uchun mo'ljallangan, jangchi anjomlari tarkibiga mansub ashyo.
o'zb.: PATRULLIK qz.: КҮЗЕТ trm.: GÖZEGÇILIK tr.: DEVRIYE GEZMEK ozr.: PATRUL	Patrul yoki dozorchilar (poyloqchilar) tomonidan joy hududi, havo bo'shlig'i va suv havzasini kuzatish, mudofaa etish hamda qo'riqlash usuli.

o'zb.: PATRULLIK XIZMATI qz.: ПАТРУЛДИК ҚЫЗМЕТ trm.: GÖZEGÇILIK GULLUGY tr.: DEVRIYE HIZMETI ozr.: PATRUL XIDMƏTI	Ko'chalar, jamoat joylari va tevarakatrofdagi aholi punktlarida mavjud harbiy xizmatchilar orasida tartib va harbiy intizomni tutib turishga yo'naltirilgan, garnizonlarda o'tkaziladigan tadbirlar tizimi.
o'zb.: PATRUL qz.: КЫЗЕТ trm.: GÖZEGÇILIK tr.: DEVRIYE GEZMEK ozr.: PATRUL	Dushmanni kuzatib borish va muayyan hududni muhofaza etish, shuningdek, qorovul xizmatini o'tash davomida obyektlarni muhofaza va mudofaa etish uchun tayinlangan harbiy xizmatchilar guruhi (ba'zan esa kichik harbiy bo'linma).
o'zb.: PATRUL qz.: КЫЗЕТ trm.: GÖZEGÇILIK tr.: DEVRIYE GEZMEK ozr.: PATRUL	Patrul xizmati tarkibida yoki mustaqil tarzda patrullik xizmatini o'tayotgan harbiy xizmatchi (askar, serjant).
o'zb.: PAXTAVON O'Q-DORILAR qz.: МАҚТА ОҚТАРЫ trm.: PAGTA OKLARY tr.: PAMUK CEPHANESI ozr.: PAMBIQ SURSAT	Ko'makchi o'q-dorilar jumlasiga kirib, mashqlar, manyovr va salyut otish mobaynida o'qotar quroldan o't ochilishini imitatsiya qilish hamda signallar uzatish uchun xizmat qiladi.
o'zb.: PELENG qz.: ПЕЛЕНГ trm.: PELENG tr.: PELENG ozr.: PELENG	Haqiqiy (haqiqiy peleng), magnitli (magnitli peleng) yoki kompasli (kompasli peleng) meridianning vertikal tekisligi bilan kuzatuvchining joyi (kompas g'altagining markazi) va kuzatilyotgan obyekt orqali o'tuvchi vertikal tekislik orasidagi burchak bilan belgilanadigan kuzatuvchidan muayyan obyekt tomon bo'lgan yo'nalish.
o'zb.: PELENGATSIYA qz.: ТЫНЫШТЫҚ trm.: PELENGASIYA tr.: PELENGASYON ozr.: PELENGATION	Biror obyektga tomon yo'nalishni, ya'ni obyektning burchak koordinatalarini aniqlash.
o'zb.: PELENGATSIYA QILISH qz.: ПЕЛИНГ trm.: PELING	Radioelektron razvedkada amalga oshiriladigan: pelenglar o'lchovi, ularni qayta ishlash natijalari haqida ma'lumotlarni yig'ish, radioelektron vositalar ishla-

tr.: PELING ozr.: PELING	yotgan tomonlarni aniqlashdan iborat tadbirlar majmuyi.
o'zb.: PERISKOP qz.: ПЕРИСКОП trm.: PERISKOP tr.: PERISKOP ozr.: PERISKOP	Tank, suv osti kemalari va turli pana joylardan (okop, blindaj kabilardan) kuzatish uchun mo'ljallangan optik asbob.
o'zb.: PIKRIN KISLOTASI qz.: ТЫЗ ҚЫШҚЫЛЫ trm.: PIKRIK KISLOTASY tr.: PIKRIK ASIT ozr.: PIKRIK TURŞUSU	Brizantli portlovchi moddalarning me'yoriy quvvatga ega turiga mansub sariq rangli kristall jism ko'rinishiga ega, ta'mi sho'r portlovchi modda.
o'zb.: PILTA MILTIQ qz.: ПИЛТА МЫЛТЫҒЫ trm.: PILTA TÜPEŇI tr.: PILTA TÛFEĞI ozr.: PILTA TÛFƏNG	Porox zaryadi pilta (pilik) bilan alanga oldiriladigan silliq stvolli miltiq.
o'zb.: PIROTEXNIKA qz.: ПИРОТЕХНИКА trm.: PIROTEXNIKA tr.: PIROTEKNIK ozr.: PIROTEXNIKA	Portlovchi va yonuvchi aralashmalar tayyorlash hamda ularni amalda qo'llash bilan shug'ullanadigan texnika tarmog'i.
o'zb.: PISTIRMA qz.: ПЫШАҚ trm.: GABAW tr.: PUSU ozr.: PUSQU	Qo'shinlar (kuchlar) harakatining dushmanni yakson etish, asirga olish, hujjatlar, qurol va texnika namunalarini qo'lga kiritish maqsadida yashirincha joylashib, dushman yaqinlashishini kutish va daf'atan hujum uyushtirish yo'li bilan amalga oshiriladigan usuli.
o'zb.: PISTOLET (TO'PPONCHA) qz.: ТАПАНША (ТАПАНША) trm.: TAPANÇA (PISTOLET) tr.: TABANCA (TABANCA) ozr.: TABANCA (TAPANÇA)	Shaxsiy o'qotar qurol. Dushmanning 50–70 m gacha masofadagi jonli kuchini shikastlantirishga mo'ljallangan; bir qo'l bilan otish mumkin.
o'zb.: PISTOLET QINI qz.: ПИСТОЛЕТ МЫЛТЫҒЫ trm.: TAPANÇA ÝARAGY tr.: TABANCA TABANCASI ozr.: TABANCA SILAHI	Pistolet yoki revolver uchun mo'ljallangan, teridan tayyorlangan qin. Kamarga, o'ng tomonda taqib yuriladi.

o'zb.: PISTOLET-PULEMYOT qz.: ТАПАНША-ПУЛЕМЕТ trm.: PISTOLET tr.: TABANCA-MAKINELI TÛFEK ozr.: TABANCA-AVTOMAT	Yaqin jangda 300 m gacha uzoqlikdagi tirik nishonni shikastlashga mo'ljallangan, pistolet patroniga moslashtirib loyihalashtirilgan shaxsiy avtomatik o'qotar qurol.
o'zb.: PIYODALAR qz.: ЖАЯУ ЖЫРГІНШІЛЕР trm.: PYÝADALAR tr.: YAYALAR ozr.: PIYADALAR	Quruqlikdagi qo'shinlar turi bo'lib, umumqo'shin jangida dushmanni yakson etish, hududini egallash va egallangan hududni mudofaa etish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: PIYODALAR JANGOVAR MASHINASI (PJM) qz.: ЖАЯУ ӘСКЕРДІҢ ЖАУЫНГЕРЛІК МАШИНАСЫ (PJM) trm.: PYÝADA SÖWEŞ ENJAMY (PJM) tr.: PIYADE SAVAŞ MAKINESI (PJM) ozr.: PIYADA DÖYÜŞ MAŞINI (PJM)	Motoo'qchi qo'shinlarning zirhli, zanjirli, suzuvchi mashinasi bo'lib, shaxsiy tarkibni desantlash va jang qilish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: PLANSHET qz.: ПЛАШЕТ trm.: PLANŞET tr.: TABLET ozr.: TABLET	Harbiy-havo kuchlari, havo hujumidan mudofaa qo'shinlari va harbiy-dengiz floti qo'mondonlik punktlarining jangovar axborot postlaridagi havo va dengiz vaziyatini aks ettirish uchun mo'ljallangan maxsus moslama.
o'zb.: PLASTIK PORTLOVCHI MODDA qz.: ПЛАСТИКАЛЫҚ ЖАРЫЛҒЫШ ЗАТ trm.: PLASTIKI PARTLAÝJY tr.: PLASTIK PATLAYICI ozr.: PLASTIK PARTLAYICI	Brizantli portlovchi moddalarning me'yoriy quvvatga ega turiga mansub bir jinsli, och sariq zichligi 1,4 ga teng xamirga o'xshash massa ko'rinishidagi portlovchi modda.
o'zb.: PLATFORMA qz.: ПЛАТФОРМА trm.: PLATFORMA tr.: PLATFORMU ozr.: PLATFORMA	1) baland maydoncha, ko'prikcha; 2) temiryo'l yonida yo'lovchilarni tushirish yoki chiqarish uchun mo'ljallab jihozlangan kichikroq maydon (perron); 3) kichik bortli ochiq yuk vagoni.

o'zb.: PLAFON qz.: ПЛАФОН trm.: PLAFON tr.: PLAFON ozr.: PLAFON	Bino, kupe, kayuta, samolyot saloni shiftiga (ba'zan devoriga) o'rnatilgan elektr chirog'i armaturasi, shipga yoki devorga o'rnatiladigan lampa qopqog'i-ning bir turi.
o'zb.: PLATSDARM qz.: ПЛАТЦДАРМ trm.: PLATSDARM tr.: PLATSDARM ozr.: PLATSDARM	Biron-bir davlat tomonidan o'zga davlat hududiga bostirib kirish maqsadida qurolli kuchlarni jamlash va yoyish, harbiy harakatlarni kengaytirish uchun baza sifatida foydalaniladigan hudud. Platsdarm tezkor yoki strategik ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.
o'zb.: PNEVMATİK MILTIQ qz.: ПНЕВМАТИКАЛЫҚ МЫЛТЫҚ trm.: PNEWMATİK TÜPEÑ tr.: HAVALI TÜFEK ozr.: PNEVMATİK TÜFƏNG	Havo kuchi bilan ishlaydigan miltiq.
o'zb.: PNEVMATİK QUROL qz.: ПНЕВМАТИКАЛЫҚ ҚАРУ trm.: PNEWMATİK ÝARAG tr.: PNÖMATİK SILAH ozr.: PNEVMATİK SILAH	O'q stvol kanalidan siqilgan havo bosimining kuchi ta'sirida uloqtirib chiqariladigan o'qli qurol turi.
o'zb.: POGONLAR qz.: ПОГОНДАР trm.: POGONS tr.: POGONS ozr.: POQONLAR	Deyarli barcha davlatlarning qurolli kuchlaridagi harbiy kiyimning majburiy ashyosi hisoblanadigan, yelkaga taqiladigan farqlovchi nishonlar.
o'zb.: PODPOLKOVNIK qz.: ПОДПОЛКОВНИК trm.: PODPOLKOWNIK tr.: YARBAY ozr.: POLKOVNIK-LEYTENANT	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari va aksariyat davlatlar armiyalari katta ofitserlari tarkibiga mansub harbiy unvon.
o'zb.: PODSHIPNIK qz.: МОЙЫНТИПЕКТЕР trm.: RULMAN tr.: RULMAN ozr.: RULMAN	Val yoki o'q fasadining (o'q yoki valning podshipnikda aylanuvchi qismi, bo'yni) tayanchi.
o'zb.: POZITSIYA (MARRA, HOLAT, VAZIYAT)	Qo'shinlar tomonidan jangovar harakatlarni yuritish uchun egallangan yoki

qz.: ЛАУАЗЫМЫ (АЯҚТАЛУЫ, ЖАҒДАЙЫ, ЖАҒДАЙЫ) trm.: POSITIONERLEŞİŞİ (GUTARMAGY, ÝAGDAÝY, ÝAGDAÝY) tr.: POZISYON (BITİŞ, DURUM, DURUM) ozr.: VƏZİFƏ (FINİŞ, VƏZİYYƏT, VƏZİYYƏT)	egallanishi ko‘zda tutilayotgan joy, suv sathining (havzasining) muayyan qismi.
o‘zb.: POLIGON qz.: КӨПБҰРЫШ trm.: KÖPBURÇLUK tr.: ÇOKGEN ozr.: ÇOXBUCAQLI	Joyning (quruqlik yoki dengizning) qurol-yarog‘ va harbiy texnikani sinash, qo‘shinning jangovar tayyorgarligi bo‘- yicha tadbirlar va harbiy san‘at borasida tadqiqotlar o‘tkazish uchun havo bo‘shlig‘i bilan birgalikda ajratilgan va jihozlangan hududi.
o‘zb.: POLK qz.: ПОЛК trm.: POLK tr.: POLK ozr.: POLK	Ayrim davlatlar qurolli kuchlari va qo‘shinlar turidagi asosiy taktik hamda ma‘muriy-xo‘jalik birligi, harbiy kiyim.
o‘zb.: POLKOVNIK qz.: ПОЛКОВНИК trm.: POLKOWNIK tr.: ALBAY ozr.: POLKOVNIK	O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuch- lari va aksariyat davlatlar armiyalaridagi katta ofitserlar toifasiga mansub harbiy unvon.
o‘zb.: PONTON qz.: ПОНТОН trm.: PONTON tr.: DUBA ozr.: PONTON	Palubali yoki palubasiz o‘zi yurmaydi- gan yassi tubli kema.
o‘zb.: POROX qz.: ПОРОХ trm.: BARUT tr.: BARUT ozr.: BARIT	Snaryadni uloqtirish, raketani harakat- lantirish kabi maqsad uchun foydalani- ladigan, tashqaridan kislorod kirmagan tarzda parallel qatlamlar bilan muayyan qonuniyatga ko‘ra, gazsimon mahsulot hosil qilib yonish qobiliyatiga ega ko‘p komponentli portlovchi moddalarning zichlashtirilgan qattiq aralashmasi.

o'zb.: PORTLATISH VOSITALARI qz.: ЖАРЫЛҒЫШ ҚҰРЫЛҒЫЛАР trm.: PARTLAÝJY ENJAMLAR tr.: PATLAYICI CİHAZLAR ozr.: PARTLAYICI QURĞULAR	Portlatish ishlarini amalga oshirish uchun qo'llaniladigan portlovchi modda va portlatuvchi vositalar (kapsula, detonator, zapal, yondiruvchi naycha va portlatkichlar), tok manbalari (portlatuvchi uskuna va akkumulyatorlar) va o'lchov asboblari.
o'zb.: PORTLATGICHLAR qz.: ЖАРЫЛҒЫШ ЗАТТАР trm.: PARTLAÝJY MADDALAR tr.: PATLAYICILAR ozr.: PARTLAYICI MADDƏLƏR	Turli o'q-dorilarning zaryadlarini harakatga keltirish uchun mo'ljallangan mexanizmlar.
o'zb.: PORTLATUV ISHLARI qz.: ЖАРУ ЖҰМЫСТАРЫ trm.: PARTLAMA İŞLERİ tr.: PATLATMA İŞLERİ ozr.: PARTLAYIŞ İŞLƏRİ	Portlatuvchi moddalar yordamida amalga oshiriladigan ishlar.
o'zb.: PORTLATUVCHI SHASHKA qz.: ЖАРЫЛҒЫШ ДОЙБЫ trm.: PARTLAÝJY BARLAGÇYLAR tr.: PATLAYICI DAMA ozr.: PARTLAYICI DAMA	"Kapsyo'l" – detonator uchun zapal iniga ega, muayyan shakldagi portlovchi modda zaryadi.
o'zb.: PORTLATUVCHI QURILMA qz.: ЖАРЫЛҒЫШ ҚҰРЫЛҒЫ trm.: PARTLAÝJY ENJAM tr.: PATLAYICI CİHAZ ozr.: PARTLAYICI QURĞU	O'q-dorini muayyan tashqi ta'sirlardan yoki zaruriy fursatda portlatish (ishga tushirish) uchun mo'ljallangan mexanizm.
o'zb.: PORTLASH qz.: ЖАРЫЛЫС trm.: PARTLAMA tr.: PATLAMA ozr.: PARTLAYIŞ	Yashin tezligida chegaralangan hajmda katta miqdorda energiya ajralib chiqish jarayoni.
o'zb.: PORTLASH TO'LQINI qz.: ЖАРЫЛЫС ТОЛҚЫНЫ	Portlash natijasida hosil bo'luvchi to'lqin. Juda kuchli siqilgan (gazsimon,

trm.: PARTLAMA TOLKUNY tr.: PATLAMA DALGASI ozr.: PARTLAYIŞ DALĞASI	suyuq yoki qattiq) muhit ko‘rinishiga ega.
o‘zb.: PORTLOVCHI MODDALAR qz.: ЖАРЫЛҒЫШ ЗАТТАР trm.: PARTLAÝJY MADDALAR tr.: PATLAYICILAR ozr.: PARTLAYICI MADDƏLƏR	Muayyan tashqi muhit (zarba, qizish, elektr impulsi kabilar) ta’sirida reaksiyaga kirishish natijasida issiqlik ajratib, kuchli qizigan gaz hosil qilgan holda portlash xususiyatiga ega kimyoviy birikmalar yoki ularning aralashmasi.
o‘zb.: PORTLASH MARKAZI qz.: ЖАРЫЛЫС ОПТАЛЫҒЫ trm.: PARTLAMA MERKEZI tr.: PATLAMA MERKEZI ozr.: PARTLAYIŞ MƏRKƏZI	Yadroviy o‘q-dori portlashi markazining yer yuzasiga tushirilgan aksi.
o‘zb.: PORTLOVCHI SIMOB qz.: ЖАРЫЛҒЫШ СЫНАП trm.: PARTLAÝJY SIMAP tr.: PATLAYICI CIVA ozr.: PARTLAYICI CIVƏ	Initsirlovchi portlovchi moddalar jumlasiga kiruvchi oq yoki kulrang mayin sochiluvchan kristall ko‘rinishiga ega portlovchi modda.
o‘zb.: PORSHENLI MASHINA qz.: ПОРШЕНДІ АВТОМОБИЛ trm.: PISTONLY AWTOULAG tr.: PISTONLU ARABA ozr.: PISTONLU AVTOMOBIL	Ish jismi (gaz, bug‘ yoki suyuqlik) energiyasini silindrda harakatlanadigan porshen yordamida boshqa tur energiyaga aylantiradigan qurilma.
o‘zb.: POSBON qz.: ҚОРЫҚШЫ / КҮЗЕТШІ trm.: GORAGÇY tr.: KORUMA / NÖBETÇİ ozr.: MÜHAFİZ	Vzvod, batareya, ekipaj va shu kabi bo‘linmalardagi oddiy askarlar tarkibiga mansub sutkalik naryaddagi shaxs.
o‘zb.: POST qz.: ПОШТА trm.: IBER tr.: İLETİ ozr.: POST	Soqchi tomonidan qo‘riqlanadigan va mudofaa etiladigan harbiy obyekt.
o‘zb.: POST QAYDNOMASI qz.: ПОШТА ЕСЕПТІК	Qorovulni tayyorlash va qorovul xizmatini o‘tash davomida rasmiylashtiri-

ЖАЗБАСЫ trm.: HASAP IBER tr.: HESABI GÖNDER ozr.: POST HESABI	ladigan xizmatga oid hujjat.
o'zb.: PULEMYOT qz.: ПУЛЕМЕТ trm.: PULEMÝOT tr.: MAKINELI TÜFEK ozr.: PULEMYOT	Yer, havo va suv yuzasidagi nishonlarni yakson qilish uchun mo'ljallangan avtomatik qurol.

Q

Harbiy termin	O'zbek tilidagi izohi
o'zb.: QAYIQ qz.: ҚАЙЫҚ trm.: TEKNE tr.: GÄMI ozr.: QAYIQ	1) yengil eshkakli daryo kemalarining umumiy nomi (ba'zan yelkan va motorga ega); 2) ba'zi sinflarga mansub jangovar kemalarning nomi (suv osti kemasi, kanonerlik kemasi); 3) aviatsiyada uchar qayiq deb, qayiqsimon korpusga ega gidrosamolyotga aytiladi.
o'zb.: QAYTA TAYYORGARLIK qz.: ҚАЙТА ДАЯРЛАУ trm.: YENIDEN EĞITIM tr.: TÄZEDEN TAÝÝARLAMAK ozr.: YENIDƏN HAZIRLIQ	Qo'shinlar harbiy texnikaning yangi namunasi bilan ta'minlangan, qo'shimcha harbiy qism va qo'shilmalar tuzilgan, jangovar harakatlar yuritish borasida qarashlar o'zgarganda – Qurolli Kuchlar shaxsiy tarkibi va harbiy xizmatga majbur shaxslarning maxsus tayyorgarligini takomillash-tirish yoki avvalgi harbiy mutaxassis-ligiga yondosh mutaxassislikka qayta o'qitish jarayoni. Qayta tayyorgarlik jarayoni: Ofitserlar uchun – harbiy ta'lim muassasalari, harbiy okrug va birlashmalar shtablari tasarrufidagi qisqa muddatli kurslarda; Askarlar uchun – harbiy o'quv qismi (bo'linma) yoki qismning jangovar tayyorgarligi mobaynida; Serjantlar uchun – mutaxassisligiga ko'ra tegishli serjantlar tayyorlash maktablarida amalga oshiriladi.

o‘zb.: QAYTARMA QALPOQLI SUV O‘TKAZMAS-YENGSIZ YOPINCHIQ qz.: СУСОПЫШЖӘНЕСҮӨТ- КІЗБЕЙТІНЖЕҢСІЗҚАҚПАҚ trm.: SUBAŞLIĞI VESUGEÇİRMEZKOLSUZKA PAK tr.: SUWKAPOTYWESUW- GEÇİRMEÝÄN ÝEÑSIZ ÖRTÜK ozr.: SUBAŞLIĞI VƏ SUYADAVAMLI QOLSUZQAPAQ	General, admiral, ofitser va serjantlar-ning harbiy kiyimlari tarkibiga kiruvchi buyum. 1954-yilda qabul qilingan. Yog‘ingarchilik mobaynida harbiy kiyimni nam tortishdan saqlaydi.
o‘zb.: QAYTUVCHI ALANGA qz.: ҚАЙТА ЖАЛЫН trm.: GERI DÖNEN ALEV tr.: ALAWY YZYNA GAÝTARMAK ozr.: ALOV QAYIDIR	O‘t ochilganidan so‘ng zatvor ochilib, otilgan gilza uloqtirilishi mobaynida porox gazlarining yonuvchi tarkibi vayronaligi qoldiqlarining havo kislorodida o‘tolishi natijasida stvolning ortki tomonidan hosil bo‘ladigan alanga. Qaytuvchi alanga – zararli hodisadir. Uni istisno qilish uchun uloqtiruvchi zaryadlarga olov so‘ndiruvchi tarkib qo‘shiladi, o‘zi yurar qurollarda esa – o‘t ochilganidan so‘ng stvol kanalini havo oqimi bilan tozalash amallari qo‘llaniladi.
o‘zb.: QALQON qz.: ҚАЛҚАН trm.: GALHAN tr.: KALKAN ozr.: QALXAN	1) jangchini asosan sovuq quroldan asrash uchun mo‘ljallangan saqlovchi aslaha qismi; 2) ayrim pulemyotlarda pulemyotchini va qurol mexanizmlarini o‘q va snaryadlardan saqlovchi, mo‘ljalga olish moslamasi uchun tirqishga ega, zirhli po‘lat taxtadan tayyorlangan moslama; 3) artilleriya qalqoni – dengizdagi amaliy o‘t ochish mashqida qo‘llash uchun mo‘ljallangan suzuvchi sun‘iy nishon.
o‘zb.: QAMAL qz.: ҚОПИЯ trm.: GALA DUŞURMA tr.: KUŞATMA	1) harbiy qamal – harbiy harakatlar usuli bo‘lib, mazmunan qurshab olinayotgan obyekttni, mavjud tashqi aloqalarni izdan chiqarib izolyatsiya

ozr.: MÜHASIRƏ	qilishdan, ya'ni yakkalatib ajratib qo'yishdan iboratdir. Harbiy qamal dushman qarshiligini sindirish, taslim bo'lishga majbur etish, raqib davlatning harbiy iqtisodiy qudratiga putur yetkazish maqsadida o'tkaziladi. Harbiy qamal to'la yoki qisman bo'lishi, qurshab olinayotgan obyektning geografik holati, qamal uyushtirishga jalb etilayotgan kuchlar va vositalarga ko'ra – quruqlik, dengiz hamda havodagi yoki qo'shma kuchlar bilan o'tkaziladigan qamal bo'lishi mumkin. Zamonaviy sharoitda harbiy qamal, agar urush oddiy vositalar bilan, shuningdek yadro qurolining cheklangan miqdori qo'llanilib yuritilgan hollardagina uyushtirilishi mumkin; 2) siyosiy qamal biror davlatni muayyan talabni bajarishga majbur etish maqsadida uning tashqi aloqalariga putur yetkazishga qaratilgan siyosiy yoki iqtisodiy (iqtisodiy qamal) tadbirlar tizimi.
o'zb.: QAMAL HOLATI qz.: ҚОРШАУ ЖАҒДАЙЫ tr.: KUŞATMA DURUMU trm.: GABAW ÝAGDAÝY ozr.: MÜHASIRƏ VƏZIYYƏTI	Harbiy holatning bir turi, alohida huquqiy rejim. Qamal holatida harbiy holatning barcha choralari saqlanib qoladi, biroq mudofaa uchun kuch va vositalarning maksimal safarbar etilishi, qamalda qolganlar belgilangan tartibga amal qilishlari va davlat xavfsizligini ta'minlash maqsadida ba'zi choralar kuchaytiriladi. Qamal holati e'lon qilingan tarixiy misollar: 1918-yil Petrograd, Kiyev, Saritsin, 1919-yil Astraxan, 1941-yil Moskva, Tula, Qrim va 1942-yil Stalingrad.
o'zb.: QAMALDAN (QURSHOVDAN) QUTQARISH qz.: ҚОРШАУДАН ҚҰТҚАРУ tr.: KUŞATMADAN	Dushman qamal etgan (qurshab olgan) qo'shinlar guruhi, flot kuchlari, muhim iqtisodiy hudud, tezkor yoki strategik ahamiyatga ega harbiy baza, shahar,

KURTARMA trm.: GABAWDAN HALAS EDIŞ ozr.: MÜHASIRƏDƏN QURTARIN	port yoki oʻzga obyektlarni qurshovdan va yakkalatib qoʻyilgan holatdan ozod etish maqsadida oʻtkaziladigan jangovar harakatlar.
oʻzb.: QAMOQ JAZOSI qz.: БАС БОСТАНДЫҒЫНАН АЙЫРУ tr.: HAPIS CEZASI trm.: TÜRME ozr.: HƏBS	Ozodlikdan mahrum etish yoʻli bilan jazoni oʻtash shakli. Sud tomonidan (jazo belgilangan butun muddatga yoki uning bir qismiga) belgilanadi.
oʻzb.: QANOT qz.: ҚАНАТ trm. KANAT tr.: KANAT ozr.: QANAD	Safning oʻng va chap tomonlari. Saf burilganida qanotlar nomi oʻzgarmaydi. Qanot odatda jangovar tartibning eng zaif qismi hisoblanishi bois, jangovar harakatlar davomida dushman qanotini oʻrab olish va unga qarata zarba berishga harakat qilinadi. Amir Temur qoʻshinida oʻng qanot barongʻar, chap qanot jarongʻar deb atalgan.
oʻzb.: QANOTLI RAKETA qz.: ҚАНАТТЫ ЗЫМЫРАН tr.: KANAT ROKETI trm.: GANATLY RAKETA ozr.: QANADLI RAKET	Uchuvchisiz uchish apparat. Parvoz etish trayektoriyasi – qanotning aerodinamik koʻtarish kuchi, reaktiv dvigatelning tortish quvvati va ogʻirlik kuchi bilan belgilanadi. Asosiy elementlari: uchish apparatlari, start va marsh dvigatellari, boshqaruv tizimi va raketaning jangovar qismi. Jangovar qism oʻrniga razvedka yuritish yoki elektron jihatdan qarshi taʼsir oʻtkazish uchun moʻljallangan apparatlar joylashtirilishi ham mumkin. Qanotli raketalar qoʻllanishiga koʻra: “yuzadan-yuzaga”, “yuzadan-havoga”, “havodan-havoga”, “havodan-yuzaga” sinflariga boʻlinadi.
oʻzb.: QARDOSHLAR MOZORI qz.: БАУЫПЛАСТАР ҚАБИРІ tr.: KARDEŞLERIN MEZARI trm.: DOGANLARYŇ MAZARY ozr.: QARDAŞLARIN MƏZARI	Janglarda halok boʻlgan, yaralanib nobud boʻlgan, tabiiy ofatlarni bartaraf etishda xizmat burchini ado etish mobaynida halok boʻlgan jangchilar (fuqarolar) dafn etilgan joylar. Qardoshlar

	mozori uchun, odatda ziyorat etish qulay bo'lgan joylar ajratiladi. Har bir qardoshlar mozori o'z raqami va odamlar dafn etilgan sanaga ega bo'lib, topografik xaritalarda belgilanib boriladi. Qardoshlar mozori yonidan o'tayotgan harbiy bo'linmalar va alohida borayotgan harbiy xizmatchilar unga harbiycha salom berib o'tishga majburdir.
o'zb.: QARSHI ATAKA qz.: ҚАРСЫ ШАБУҲЛ tr.: KARŞI ATAK trm.: GARŞY HÜJÜM ozr.: ƏKS HÜCUM	Mudofaadagi qo'shinlar tomonidan hujum qilayotgan qo'shinga qarshi, mudofaani yorib kirgan dushmanni tormor qilish va vaziyatni to'la-to'kis yoki qisman tiklash maqsadida o'tkaziladigan ataka. Mazmunan dushman qo'shinlarining yorib kirgan turkumini aviatsiya va raketalar zarbasi, artilleriya va minomiyotlar olovi, keyin esa – ikkinchi eshelondagi zaxiradagi qismlarning muayyan sharoitlarda birinchi eshelondagi qismlar bilan birgalikda yo'q qilishdan iborat. Qarshi ataka odatda, mudofaamizni yorib kirgan dushman to'xtatilgan, egallab olgan marralarida hali o'rnashib olishga ulgurmagani yoki harakati sustlashtirilgan paytda, zaxira kuchlarimiz qo'llanilgan yoxud zudlik bilan jangga kiritishning iloji bo'lmagan fursatda o'tkaziladi. Qarshi ataka belgilangan marrani egallash va qo'lda tutib qolish bilan yakunlanadi.
o'zb.: QARSHI HUJUM qz.: ҚАРСЫ ШАБУҲЛ tr.: KARŞI ATAK trm.: GARŞY HÜJÜM ozr.: ƏKS HÜCUM	Mudofaadagi qo'shinlarning bostirib kelayotgan dushmanni tor-mor keltirish maqsadida hujumga o'tishi. Qarshi hujum mudofaa davomida tayyorlanadi va tezkor yoki strategik miqyosda o'tkaziladi. Tarixda qarshi hujum yalpi hujumga aylanib ketgan hollar ko'p bo'lgan.

o'zb.: QAHRAMONLIK qz.: ЕРЛИК trm.: GAHRYMANÇYLYK tr.: KAHRAMANLIK ozr.: QƏHRƏMANLIQ	Jamiyat hayotida muhim ahamiyatga ega, ilg'or va yuksak maqsadga erishish uchun jasorat, mardlik, jonbozlik, fidokorlik ko'rsatgan, kerak bo'lsa hayotini ham ayamagan, ayni vaqtda ma'nan oqlangan vositalarni qo'llagan insonlar xatti-harakati va faoliyatining alohida shaklidir.
o'zb.: QIDIRIB TOPISH, ANIQLASH qz.: ЇЗДЕ, БИЛ tr.: ARA, ÖĞREN trm.: GÖZLÄŇ, TAPYŇ ozr.: AXTAR, TAP	Radio qabul qurilmasi operatorining zaruriy chastotani (radioto'lqinni) qidirib topishi.
o'zb.: QIDIRUV qz.: ЇЗДЕУ tr.: ARAMA trm.: GÖZLEMEK ozr.: AXTARIŞ	1) qurol-aslaha namunasi, asir va hujjatlarni qo'lga kiritib, qo'shinlarimiz hududiga tez qaytish maqsadida, bo'linmaning ko'zlangan obyektga pinhona yaqinlashish va daf'atan hamla qilishidan iborat – qo'shinlar razvedkasi usullaridan biri. Qidiruv odatda tungi vaqtda yoki ko'rinish cheklangan sharoitda (chang-to'zonli shamol esgan, kuchli yomg'ir va tumanda) o'tkaziladi; 2) qidiruv, harbiy-havo kuchlarida, yakka samolyot yoki samolyotlar guruhining dushman samolyotlari yoki yerdagi obyektlarini fosh etish va daf etish borasidagi mustaqil harakatlari (ov) tushuniladi; 3) harbiy-dengiz floti va harbiy-havo kuchlarida – dushman tomonidan urib tushirilgan (shikastlangan) yoki halokatga uchragan kema hamda samolyotlarni, yordam ko'rsatish va ekipajni qutqarish uchun, qidiruv ishlari olib boriladi.
o'zb.: QIRUVCHI AVIATSIYA qz.: ЖАУЫНГЕРЛІК АВИАЦИЯ tr.: SÖWEŞJEŇ AWIASIÝA trm.: AVCI HAVACILIĞI ozr.: QIRICI AVIASIYA	Harbiy aviatsiyaning bir turi bo'lib, dushman uchuvchisi boshqaradigan va uchuvchisiz havo vositalarini daf etish uchun mo'ljallangan. Shuningdek, yerdagi (suvdagi) nishonlarni yakson qilish va havo razvedkasini yuritish

	uchun qo'llanilishi mumkin. I jahon urushi yillarida vujudga kelgan bo'lib, harbiy-havo kuchlari, havo hujumidan mudofaa qo'shinlari va harbiy-dengiz floti tarkibiga kiradi. Zamonaviy qiruvchi aviatsiya asosini, havo dushmanini raketalar va to'p olovi bilan, parvozining barcha balandlik hamda tezliklar diapazonlarida yo'q qilish kabi jangovar qobiliyatlarga ega, uchuvchi boshqaradigan, ob-havoning barcha sharoitida reaktiv tovush tezligidan tez parvoz etadigan qiruvchi samolyotlar tashkil etadi.
o'zb.: QIDIRUVCHI SAMOLYOT qz.: ҲИЯК ҲДЕУ tr.: UÇAR GÖZLÄŇ trm.: UÇAK ARA ozr.: AXTARIŞ TƏYYARƏSI	Dushman uchuvchisi boshqaradigan va uchuvchisiz havo vositalarini daf etish, shu jumladan, uning yerdagi (suvdagi) nishonlarini yakson qilish va havo razvedkasini yuritish uchun mo'ljallangan jangovar samolyot. Zamonaviy qiruvchi samolyotlar reaktiv, tovush tezligidan tez (soatiga 2650 km gacha, parvoz balandligi 18–21 ming m, harakat radiusi 1500–2000 km), ob-havoning barcha sharoitida parvoz etadigan, raketa tashuvchi samolyotlardir. Zamonaviy qiruvchining asosiy elementlari jumlasiga: uchish apparati, bir yoki ikkita reaktiv dvigatellar, boshqariladigan va boshqarilmaydigan raketalar, aviatsiya bombalari va o'zga maxsus jihozlar kiradi. Qudratli o'qotar va to'p qurollariga ega.
o'zb.: QIDIRUVCHI-BOMBARDIMONCHI AVIATSIYA qz.: ҲДЕУ-ҚҲТҚАРҲ АВИАЦИЯСЫ trm.: ARAMA KURTARMA UÇAĞI tr.: GÖZLEG-HALAS EDİŞ UÇARLARY ozr.: AXTARIŞ-XILASETMƏ TƏYYARƏSI	Jangovar aviatsiya turi bo'lib, taktik va operativ sarhadlarda, yer (dengiz) yuzasidagi, shu jumladan, kichik bichimli harakatchan obyektlarni, dushman samolyoti, vertolyoti va uchuvchisiz uchish vositalarini yo'q qilish uchun mo'ljallangan.

o'zb.: QIRG'OQ MUDOFAASI qz.: ЖАҒАЛАУ КҮЗЕТИ trm. SAHIL G'VENLIK tr.: KENARƏKA GORAGʒYLARY ozr.: SAHIL TƏHLƏKƏSIZLIK	Flotning harbiy dengiz (daryo) bazalari, port, qirg'oq va orollarni mudofaa qilish uchun mo'ljallangan kuch va vositalari hamda qirg'oq istehkomlari. Qirg'oq mudofaasini quruqlik qo'shinlari, harbiy-dengiz floti (harbiy dengiz kuchlari), harbiy-havo kuchlari va havo hujumidan mudofaa qo'shinlari birgalikda amalga oshiradi.
o'zb.: QIRG'OQDAGI RAKETA-ARTILLERIYA QISMLARI qz.: ЖАҒАЛАУДАҒЫ РАКЕТАЛЫҚ-АРТИЛЛЕРИЯЛЫҚ БӨЛІМШЕЛЕР trm.: KIYI F'ZESI VE TOPʒU BIRIMLERI tr.: KENARƏKA RAKETA WE ARTILLERIƏA BİÇLMELERI ozr.: SAHIL RAKET VƏ ARTILLERIYA BİÇLMƏLƏRI	Harbiy-dengiz floti tasarrufidagi qo'shinlar bo'lib, qirg'oq va orollarni mudofaa etish uchun mo'ljallangan. Harbiy-dengiz bazalari, dengiz qirg'oqlarining muhim hududlari va orollarni dushman kemalari hujumidan mustaqil tarzda va o'zga kuchlar bilan birgalikda mudofaa etish, shuningdek, quruqlikdagi kuchlarga ko'mak berish borasidagi jangovar vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan. Qurol-aslahasi tarkibiga boshqariluvchi raketalar va yirik kalibrli artilleriya kiradi.
o'zb.: QISM HUDUDIDAN QISQA TA'TILGA CHIQISH qz.: АУДАННАН КІШКЕНЕ ҮЗІЛІС ЖАСАҢЫЗ trm.: BİLGEDEN KISA BIR MOLA VERIN tr.: SEBITDEN GYSGA DYNÇ ALYŇ ozr.: BİÇLGƏDƏN QISA BIR ARA VERIN	Muddatli harbiy xizmat askarining katta boshliq ruxsati bilan qism (kema) hududidan qisqa muddatga (bir sutkadan kam vaqtga) chiqib ketishi. Qisqa ta'tilga chiqib ketayotgan askarga uning nomiga rasmiylashtirilgan "Qisqa ta'til varaqasi" beriladi. Ushbu varaqa askar yonida harbiy guvohnomasi bilan birgalikda bo'lishi lozim. Askar qisqa ta'tildan qaytgach, bu haqida bo'linma bo'yicha navbatchi va bevosita boshlig'iga shaxsan bildiruv berishi kerak.
o'zb.: QISQA TA'TIL VARAQASI qz.: ҚЫСҚА ДЕМАЛЫС КАРТАСЫ trm.: KISA TATIL KARTI	Muddatli harbiy xizmat askarining harbiy qism hududidan tashqariga chiqish huquqini tasdiqlovchi hujjat. Bo'linma komandiri tomonidan askar nomiga rasmiylashtirilib, topshiriladi.

tr.: GYSGA DYNÇ ALYŞ KARTASY ozr.: QISA TƏTİL KARTI	
o'zb.: QISQA TUTASHUV qz.: ҚЫСҚА ТҮЙЫҚТАЛУ trm.: KISA DEVRE tr.: GYSGA UTGAŞMA ozr.: QISA QAPANMA	Turli potentsiallarga ega bo'lgan elektr zanjiri nuqtalarining bir-biri bilan yoki boshqa narsaga zararli tutashib qolishi. Elektr qurilmalar o'tkazgichlarining yaxshi izolyatsiyalanmaganligi va boshqa sabablar tufayli qisqa tutashuv sodir bo'ladi.
o'zb.: QISQA TO'LOQLAR qz.: ҚЫСҚА ТОЛҚЫН trm.: KISA DALGA tr.: GYSGA TOLKUN ozr.: QISA DALĖA	To'loq uzunligi 10 m dan 100 m gacha bo'lgan radioto'loqlar. Ionosfera va yer sirtidan qaytadi, bu esa radioaloqani uzoq masofaga (bir necha ming km ga) uzatishga imkon beradi. Qisqa to'loqlar radioaloqa va radioeshittirishlarda keng ishlatiladi.
o'zb.: QIT'ALARARO BALLISTIK RAKETA qz.: ҚҰРЛЫҚАРАЛЫҚ БАЛЛИСТИКАЛЫҚ ЗЫМЫРАН trm.: KITALARARASI BALISTIK FЪZE tr.: KONTINENTARA BALLISTIK RAKETA ozr.: QITƏLƏRARASI BALLISTIK RAKET	Strategik boshqariladigan ballistik raketa. 10 ming km dan ortiq masofaga ucha oladi. Kosmonavtikada eltuvchi raketa sifatida ham foydalaniladi.
o'zb.: QOBILIYAT qz.: ҚАБИЛЕТ trm.: KABILIYET tr.: YETENEK ozr.: QABILIYYƏT	Shaxsning individual xususiyatlari, muayyan faoliyat turini muvaffaqiyatli amalga oshirishda subyektiv shart hisoblanadi. Qobiliyat bilim, malaka, ko'nikma emas, faoliyat usullarini egallash tezligi, teranligi va mustahkamligida namoyon bo'ladi. Qobiliyatning ba'zi jihatlari diagnostikasi testlar yordamida amalga oshiriladi. Zo'r taraqqiy etgan qobiliyat iste'dod va daho tushunchalari bilan ifodalanadi.
o'zb.: QONUNCHILIK qz.: ЗАҢНАМА trm.: MEVZUAT	Vakolatli davlat organlarining qonun chiqarish faoliyati.

tr.: KANUN3YLYK ozr.: QANUNVERICILIK	
o'zb.: QOROVUL qz.: KY3ETIII trm.: GARDIYAN tr.: GARAWUL ozr.: МҲАФИЗӨ3I	1) Jangovar Bayroqni, harbiy va davlat ahamiyatiga molik obyektlarni qo'riqlash hamda mudofaa etish, gauptvaxta va alohida intizomiy vzvodda tutib turilgan shaxslarni qo'riqlash, shuningdek, harbiy ehtirom ko'rsatish uchun tayyorlangan, qurollangan bo'linma. Qorovullar: garnizon; lager; ichki (kema); faxriy qorovullar turlariga bo'linadi.
o'zb.: QOROVUL XIZMATI qz.: ҚАУПЦИЗДИК ҚЫЗМЕТИ trm.: G5VENLIK SERVISI tr.: HOWPSUZLYK GULLUGY ozr.: HOWPSUZLYK GULLUGY	Harbiy va davlat obyektlari, shuningdek, gauptvaxta hamda alohida intizomiy vzvodda tutib turilgan shaxslarni ishonchli qo'riqlash va mudofaa etish uchun mo'ljallangan harbiy xizmat turi – qo'shinlar xizmatining tarkibiy qismi. Qorovul xizmatini tashkil etish va o'tash qoidolari O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Garnizon va qorovul xizmati nizomida belgilab qo'yilgan.
o'zb.: QOROVULLAR TARQATUVI qz.: САҚШЫЛАРДЫ БӨЛУ trm.: MUHAFIZLARIN DAĞITIMI tr.: GARAWULLARYŇ PAÝLANYSÝ ozr.: МҲАФИЗӨ БІЦЛГБСЬ	Qorovullarning qorovul xizmatini o'tashga kirishishidan oldin o'tkaziladigan kundalik ko'rigi. Tarqatuv davomida qorovul tarkibining qorovullik xizmatini o'tashga shayligi tekshirilib, tegishli boshliqlar ixtiyoriga o'tkaziladi. Qorovullar tarqatuvini o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining garnizon va qorovul xizmatlar intizomida belgilangan.
o'zb.: QOROVULXONA qz.: KY3ET YŇI trm.: BEK3I EVI tr.: GARAWUL ozr.: ҒИЗӘТ3I	Qorovul shaxsiy tarkibini joylashtirish uchun mo'ljallangan, maxsus jihozlangan bino (xona). Qorovul boshlig'ining ruxsatisiz qorovul tarkibidagi shaxslarning birortasi

	ham qorovulxonani tashlab ketish huquqiga ega emas.
o‘zb.: QUROL qz.: ҚАРҲ trm.: SILAHLAR tr.: APARAG ozr.: SILAHLAR	Qurolli kurashda dushmanga shikast yetkazish uchun mo‘ljallangan qurilma va vositalar. Odatda, dushmanga shikast yetkazuvchi vositalar va ushbu vositalarni nishonga yetkazuvchi vositalardan iborat. Nisbatan murakkab qurol tarkibiga, bundan tashqari, boshqaruvchi va yo‘naltiruvchi jihoz va qurilmalar kiradi. Zamonaviy qurol quyidagi turlarga bo‘linadi: o‘qotar qurol; mina, torpeda va raketali qurol; reaktiv qurol; yadro quroli; kimyoviy qurol; bakteriologik (biologik) qurol; sovuq qurol.
o‘zb.: QUROL KALIBRI qz.: ҚАРҲ КАЛИБРИ trm.: SILAH KALIBRESI tr.: APONARAG KALIBRI ozr.: SILAH ZAPLI	1) o‘qotar qurol stvoli kanalining diametri. Qurol kalibri qurol turiga ko‘ra: silliqliq stvolli qurol – stvolning ichki diametri bo‘yicha; kesma stvolda – kesmalarning qarama-qarshi maydonlari orasidagi masofa bo‘yicha; snaryadlarda (minalarda) – eng yirik ko‘ndalang kesim bo‘yicha belgilanadi. Qurol kalibri dyuym (25,4 mm) yoki millimetrlarda ifodalanadi; 2) snaryad, torpeda, mina kabilarning eng yirik ko‘ndalang kesimi diametri bo‘yicha o‘lchami; 3) aviatsiya bombasining kilogrammda o‘lchanadigan vazni.
o‘zb.: QUROL RASCHYOTINING RAQAMI qz.: ҚАРҲ РАҚАМИ trm.: SILAH SAYISI tr.: WEAPARAG SANY ozr.: SILAH SAYI	Artilleriya quroli nishoni tarkibiga kiruvchi, qurolga xizmat ko‘rsatish, o‘t ochishga tayyorlash va olovni yuritish borasida muayyan majburiyatni ado etuvchi harbiy xizmatchi (askar, matros). Zamonaviy artilleriyada to‘p

	raschyotining quyidagi raqamlari mavjud: birinchi – mo‘ljallovchi; ikkinchi – zatvorni ochib-yopuvchi (qulfchi); uchinchi – o‘qlovchi; to‘rtinchi – o‘rnatmalar o‘rnatuvchi; beshinch va oltinchi – snaryad tayyorlovchilar; yettinchi – o‘qlovchi yordamchisi; sakkizinchi – snaryad keltiruvchi.
o‘zb.: QUROL TISARILISHIGA (SILJISHIGA) QARSHI QURILMA qz.: СЫПЫҒА ҚАРСЫ ҚҰРЫЛҒЫ trm.: KAYMAZ CIHAZ tr.: SÜYŞMÄGE GARŞY ENJAM ozr.: SÜRÜŞMƏYƏ QARŞI CIHAZ	O‘t ochilgan paytda siljuvchi qismlar harakatining energiyasini so‘ndirish, o‘t ochilganidan so‘ng ushbu qismlarni dastlabki holatga qaytarish va ko‘tarilish burchaklarining o‘rnatilgan o‘rnatmalaridan qat’i nazar shu holatda tutib turish uchun mo‘ljallangan artilleriya qurolidagi maxsus qurilma. Qurol tisarilishiga (siljishiga) qarshi qurilma tormoz, siljitkich va qaytar-gichdan tarkib topgan. Zamonaviy artilleriya quroli stvoli uchida, odatda tepki so‘ndirgich bo‘lib, u ham tisariluvchi (tepuvchi) qismlarni tormozlashda ishtirok etadi.
o‘zb.: QUROL CHAQMOG‘I qz.: ҲАЙЗАҒАЙ trm.: ŞİMŞEK tr.: NINGYLDYRYM ozr.: ŞİMŞƏK	O‘t ochish mobaynida uloqtiruvchi zaryadni yondirish uchun mo‘ljallangan o‘qotar quoldagi moslama. Pilikli, g‘ildiraksimon, uruvchi-kremniyli (chaqmoqtoshli) va uruvchi kapsyulli qurol chaqmoqlari mavjud.
o‘zb.: QUROL-ASLAHA qz.: ҚАРҲ-ҶАРОҚ trm.: SILAHLAR tr.: APARAG ozr.: SILAHLAR	1) turli qurollar va ularning qo‘llanilishini ta‘minlovchi vositalar majmuyi. Ular jumlasiga qurolli kuch turiga mansub bo‘linma, harbiy qism va qo‘shilmalar ta‘minlanadigan qurol, uni yo‘naltirish, qo‘llash, uchirish, ishga solish, boshqarish tizimlari va o‘zga texnik vositalar kiradi; 2) tank, jangovar mashina, samolyot va kemada o‘rnatiladigan qurol va asboblari;

	3) davlat harbiy texnikalarining miqdoriy jihatdan o'sish, sifat jihatidan rivojlanish, qurolli kuchlarning ular bilan ta'minlanish jarayoni.
o'zb.: QUROL-ASLAHA TIZIMI qz.: ҚАРУ ЖҮЙЕСИ trm.: SILAH SISTEMI tr.: ӘАРАГ ULGAMY ozr.: SILAH SISTEMI	Muayyan jangovar vazifani bajarish uchun mo'ljallangan qurol-aslaha va boshqa harbiy texnika namunalarining majmuyi. Qurol-aslahaning bir yoki har xil turlaridan tashkil topgan bo'lishi mumkin (misol uchun artilleriya qurol-aslahasi tizimi). "Qurol-aslaha tizimi" atamasi, shuningdek, muayyan masalani hal etish uchun mo'ljallangan vositalar majmuyining mazmunini ta'riflashda ham qo'llaniladi (misol uchun, suvosti kemasi, raketali kompleks hamda boshqaruv va ta'minot vositalaridan tashkil topgan suvosti raketa-yadroviy tizim).
o'zb.: QUROL-YAROG'NI TOZALASH qz.: ҚАРУДЫ ТАЗАЛАҒЫЗ trm.: SILAHİ TEMİZLE tr.: WEAPARAGY ARASSALA ozr.: SILAHİ TƏMİZLƏYİN	Qurol-yarog'ning barcha qismlarini porox so'xtasi, korroziya hosilasi, chang, ifloslik va eski moydan tozalash jarayoni. Qurol-yarog'ni tozalash amallari: o't ochishga tayyorgarlik ko'rish mobaynida; o't ochish amallari va dala mashg'ulotlaridan so'ng; jang davomidagi tanaffuslar mobaynida; bo'linma yoxud omborxonada saqlanganida; texnik xizmat ko'rsatishning barcha turlari o'tkazilayotganida bajariladi.
o'zb.: QUROLLI KUCHLAR qz.: ҚАРУЛЫ КҮШТЕР trm.: SILAHLI KUVVETLER tr.: ӘАРАГЛЫ ГҮӘЗЛЕР ozr.: SILAHLI QÜVVƏLƏR	Hujum yoki mudofaa urushlarini olib borish maqsadida davlat tomonidan ta'minlanuvchi qurollangan kishilarning uyushgan qo'shilmasi, siyosiy hokimiyatning eng muhim qurollaridan biri.
o'zb.: QUROLLI KUCHLAR HARBIY SPORT MAJMUASI	Armiya va flotda jismoniy tarbiya hamda sportni keng targ'ibot qilish,

qz.: ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ ӘСКЕРИ СПОРТ КЕШЕҢІ trm.: SILAHLI KUVVETLER ASKERI SPOR KOMPLEKSI tr.: MEDARAGLY GʻƏZLER HARBY SPORT TOPLUMY ozr.: SILAHLI QÜVVƏLƏR HƏRBI İDMAN KOMPLEKSI	harbiy qismlarga ommaviy-sport ish- larini tashkillashtirish va oʻtkazishda amaliy-uslubiy yordam berish, shuning- dek, yuqori malakali sportchilarni tayyorlash uchun moʻljallangan muassasa.
oʻzb.: QUROLI KUCHLARNING GARNIZON VA QOROVULLIK XIZMATLARI NIZOMI qz.: ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ ГАРНИЗОНДЫҚ ЖӘНЕ КҮЗЕТ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕ trm.: SILAHLI KUVVETLERIN GARNIZON VE MUHAFAZ HIZMETLERINE İLIŞKIN YÖNETMELİK tr.: MEDARAGLY GÜYÇLERİN GARNIZON WE GARAWUL HYZMATLARY BARADAKY DÜZGÜNLER ozr.: SILAHLI QÜVVƏLƏRİN QARNIZON VƏ MÛHAFİZƏ XIDMƏTLƏRİ HAQQINDA ƏSASNAMƏ	Garnizon va qorovul xizmatlarini tashkil etish hamda oʻtash tartibi, garnizondagi mansabdor shaxslar va garnizon xizmatini oʻtayotgan harbiy xizmatchilarning huquq va majburi- yatlarini, shuningdek, qoʻshinlar ishti- roki bilan oʻtkaziladigan garnizon tad- birlarini tashkil etish hamda oʻtkazish tartibini belgilab beruvchi rasmiy meʼyoriy huquqiy hujjat.
oʻzb.: INTIZOM NIZOMI qz.: ТӘПТИПТІК ЕРЕЖЕЛЕРІ trm.: DISIPLIN YÜNETMELİĞİ tr.: GʻƏZLERİN DÛZGÛN- NYZAM DÛZGÛNLERİ ozr.: QÜVVƏLƏRİN İNTİZAM ƏSASNAMƏLƏRİ	Rasmiy meʼyoriy-huquqiy hujjat boʻlib, harbiy intizom mazmuni va asoslarini, harbiy xizmatchilarning har- biy intizomni tutib turish hamda mustahkamlash borasidagi majbu- riyatlarini, ragʻbatlantirish va intizomiy taʼsir turlari hamda ularni qoʻllash tartibini belgilab beradi. Oʻzbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 1996-yil 9-oktyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan.
oʻzb.: QUROLI KUCHLARNING ICHKI XIZMAT NIZOMI	Harbiy xizmatchilarning umumiy majburiyatlarini va ular orasidagi mu- nosabatlarni, brigadadagi asosiy man-

qz.: ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ ІШКІ ҚЫЗМЕТТІ КЕРЕЖЕЛЕПІ trm.: SILAHLI KUVVETLERIN İZ HİZMET DÛZENLEMELERİ tr.: MEDARAGLY GÜYÇLERİN İÇERKİ HYZMAT DÜZGÜNLERİ ozr.: SILAHLI QUVVƏLƏRİN DAXILI XİDMƏT	sabdor shaxslarning majburiyatlarini, qism va bo'linmadagi ichki tartib qoidalari, vaqt taqsimoti, kundalik tartib kabi masalalarni belgilab beruvchi rasmiy hujjat. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining amaldagi Ichki xizmat nizomi O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 1996-yil 9-oktyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan.
o'zb.: QUROLLI KUCHLARNING SAF NIZOMI qz.: ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ ТАЗА ЕРЕЖЕЛЕПІ trm.: SILAHLI KUVVETLERIN SAF DÛZENLEMELERİ tr.: MEDARAGLY GÜYÇLERİN ARASSA DÜZGÜNLERİ ozr.: SILAHLI QUVVƏLƏRİN TƏMİZ QAYDALARI	Rasmiy hujjat bo'lib, unda: saf uslublari bajarilishi; harbiy bo'linma va qismlarning saf tortishlari, ularning turli sharoitda yurish va harakatlanish tartiblari; harbiycha salom berish tartibi; saf ko'rigini o'tkazish tartibi; Jangovar Bayroqning safdagi holati, uni olib chiqish va olib ketish tartibi; harbiy xizmatchining safga turishdan oldin va safdagi majburiyatlari kabi qoidalar belgilab beriladi.
o'zb.: QUROLLI MOJAROLAR qz.: ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫСТАП trm.: SILAHLI ÇATIŞMALAR tr.: MEDARAGLY ÇAKNYŞYKLAR ozr.: SILAHLI QARŞIDURMALAR	Cheklangan doiradagi harbiy nizolar (harakatlar va qurolli to'qnashuvlar) qurolli mojarolar deb hisoblanadi, bunda urush holati e'lon qilinmaydi. Qurolli mojarolar kelib chiqqan va O'zbekiston Respublikasi bu mojarolarga tortilgan taqdirda Qurolli Kuchlar darhol ularni bartaraf etish chora-tadbirlarini ko'radilar.
o'zb.: QUROLLI MOJAROLARNING KESKIN TUS OLIŞHIGA YO'L QO'YMASLIK qz.: ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫСТАРДЫҢ ӨРШҮІНЕЖОЛБЕРМЕУ trm.: SILAHLI ÇATIŞMANIN TIRMANMASININ ÖNLENMESİ	Qurolli to'qnashuvlarni ular yuzaga kelgan joy sarhadlari bilan cheklab qo'yish, jangovar harakatlar shiddatini zaiflashtirish va mojaroning tezroq yakun topishi uchun qurolli tuzilmalarning mojarozonasiga yaqin kelishi, quruqlik, suv va havo yo'llari orqali ushbu zonaga moddiy zaxiralar keltirilishini taqiqlovchi (yo'l qo'ymaydigan) sharoit yaratish.

tr.: ARMEDARAGLY ÇAKNYŞYGYŇ MÖWJEMEGINIŇ ÖŇÜNI ALMAK ozr.: SILAHLI QARŞIDUR- MANIN ARTMASININ QARŞISININ ALINMASI	
o‘zb.: QUROLLOI QO‘ZG‘OLON qz.: ҚАРУЛЫ КӨТЕПІЛІС trm.: SILAHLI AYAKLANMA tr.: MEDARAGLY GOZGALAŇ ozr.: SILAHLI QIYAM	Biror ijtimoiy guruh yoki sinflarning siyosiy hokimiyatga qarshi qaratilgan qurolli harakati. Qurolli qo‘zg‘olon turlari: siyosiy hokimiyatni qo‘lga kiritish maqsadida ko‘tariladigan ommaviy inqilobiy qurolli qo‘zg‘olon; g‘alayon – ommaning boshqarib ham, tashkil qilib ham bo‘lmaydigan, ko‘r-ko‘rona harakat qiladigan ijtimoiy muhitda uyushmagan holda chiqishi; fitna – harbiy diktatura o‘rnatish uchun, asosan, ofitserlar guruhining chiqishi.
o‘zb.: QUROLNI QAYTA O‘QLASH qz.: ҚАРУДЫ ҚАЙТА ЖЫКТЕҢІЗ trm.: SILAHİ YENIDEN YÛKLE tr.: WEAPARAGY TÄZEDEN ÝÜKLÄŇ ozr.: SILAHİ YENIDƏN YÛKLƏYİN	Qurolni navbatdagi o‘t ochish amaliga tayyorlash jarayoni. Qayta o‘qlash mobaynida bajariladigan amallar soni va izchilligi qurol rusumi, o‘qlash usuli, avtomatlashtirilganlik darajasi, qurol avtomatikasi ishining tamoyili va o‘qlash mexanizmlarining tuzilishiga bog‘liq. Yarim avtomatik qurollda – amallar-ning bir qismi dastaki, qolganlari avtomatik tarzda bajariladi Avtomatlashtirilmagan qurollda – qayta o‘qlash amallarining barchasi dastaki bajariladi.
o‘zb.: QUROLSIZLANISH qz.: ҚАРУСЫЗДАҢУ trm.: SILAHSIZLANMA tr.: ARMARAGSYZLANMAK ozr.: SILAHSIZLAŞDIRMA	Urush vositalarini yo‘q qilish yoki qisqartirishga yo‘naltirilgan, urush xavfining oldini oluvchi muhim shart-sharoit.
o‘zb.: QURUQ PAYOK qz.: ҚҰРҒАҚ ҮЙІНДІ trm.: KURU YİĞİN	Harbiy xizmatchilarni issiq taom bilan ta‘minlash imkoni bo‘lmagan hollarda, iste‘mol qilish uchun shaxsiy tarkibga

tr.: GURY ÜYŞMEK ozr.: QURU XOY	beriladigan oziq-ovqat mahsulotlarining to'plami. Quruq payok tarkibiga qo'shimcha issiq ishlov bermay iste'mol qilishga yaroqli va uzoq vaqt saqlasa bo'ladigan (misol uchun, konserva, qotgan non va konsentrlar, muayyan miqdorda shakar, yog' kabi) mahsulotlar kiritiladi.
o'zb.: QURUQLIKDAGI QO'SHINLAR qz.: ҚҲРЎԼЫҚ ӘСКЕРЛЕРІ trm.: KARA KUVVETLERI tr.: GROUNDER GBƏZLERI ozr.: QURU QOŞUNLARI	Jangovar harakatlarni, asosan, quruqlikda bajarish uchun mo'ljallangan qurolli kuchlar turi. Son jihatdan eng ko'p, qurol-aslahasi va harakat usullari xilma-xil bo'lgan qurolli kuchlar turi. Tashkiliy jihatdan bo'linma, qism, qo'shilma va birlashmalardan iborat.
o'zb.: QURSHOV qz.: ҚОҲШОВ trm.: KURŞOV tr.: KURŞOW ozr.: KURŞOW	Dushman guruhini kelgusida qirib tashlash yoki asirga olish uchun qolgan qo'shinlaridan ajratib yakalatish. Qurshovga olinayotgan qo'shin tarkibi, qurshovga olayotgan armiyaning kuch va vositalariga ko'ra qurshov: tezkor yoki taktik miqyosda; bir yoki bir necha armiyalar yoxud frontlar kuchi bilan amalga oshiriladi.
o'zb.: QURSHOV GURUHI qz.: ҚҲШОВ ТООЫ trm.: KURSHOV GRUBU tr.: KURŞOW TOPARY ozr.: QURŞOV QRUPU	Qo'riqlanayotgan hududga (obyektga) begona shaxslarning kirib kelishi yoki u yerdagi shaxslarning chiqib ketishiga yo'l qo'ymaslik uchun tayinlanadigan harbiy xizmatchilar guruhi (komanda yoki bo'linmasi).
o'zb.: QO'L PULEMYOTI qz.: ҚОԼ МЫԼТЫҒЫ trm.: TABANCA tr.: TÜPEŇ ozr.: TAPAN3A	Avtomatik o'qli qurol. Qo'ndog'ini yelkaga, ayrisini yerga tirab o't ochish uchun mo'ljallangan. Qo'l pulemyoti raschyotik kirishidan – mo'ljallovchi va mo'ljallovchining yordamchisidan iborat. Porox gazlarining stvol devorida mavjud yon teshiklar orqali chiqarish tamoyiliga ega qo'l pulemyotlari keng tarqalgan.
o'zb.: QO'LLANMA qz.: ҲҲҚАУԼЫҚ	Shaxsiy tarkib ta'limoti va jangovar harakatlarini tashkil etish, tayyorlash,

trm.: KILAVUZ tr.: GOLLANMA ozr.: BƏLƏDZI	yuritish va ta'minlash, qurol-aslaha hamda harbiy texnikani jangovar qo'llash tartiblarini belgilab beruvch inizomli hujjat. Qo'llanma talablarining ijrosi majburiydir.
o'zb.: QO'MONDON qz.: КОМАНДИР trm.: KOMUTAN tr.: SERKERDE ozr.: KOMANDIR	Davlat qurolli kuchlaridagi mansabdor shaxs bo'lib, okrug qo'shinlari, birlashma, qurolli kuchlar yoki qo'shin turini boshqaradi. Qo'mondon zimmasiga bo'ysunuvchi qo'shinning (kuchning) jangovar shayligi, shaxsiy tarkib tarbiyasi va harbiy intizomi, qo'shin va shtablarnin takror, jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarligi tashkillanishi uchun mas'uliyat yuklatilgan. Qo'mondon huquqi va majburiyatlari maxsus qaror, nizom va qo'llanmalarda belgilab beriladi.
o'zb.: QO'MONDONLIK PUNKTI(QP) qz.: КОМАНДАЛЫҚ ПОШТА (QP) trm.: KOMUTA MERKEZI (QP) tr.: BUƏRUK POSTY (QP) ozr.: KOMUT POSTU (QP)	Boshqaruvning zaruriy vositalari bilan jihozlangan joy.
o'zb.: QO'PORUVCHILIK qz.: СУБВЕРСИЯ trm.: YIKIM tr.: SUBVERSIYA ozr.: SUBVERSION	1) dushman ortidagi harbiy, sanoat va shu kabi obyektlarga zarar yetkazish, qo'shinlar boshqaruvini izdan chiqarish, aloqa yo'llari, tarmoqlari va majmualarini vayron qilish, jonli kuch hamda harbiy texnikani yo'q qilish, dushmanning ruhiy holatiga ta'sir ko'rsatish borasida ayrim guruh (bo'linma) yoki alohida shaxslar tomonidan amalga oshiriladigan harakatlar; 2) bir davlat razvedkasining ikkinchi davlat hududida tinchlik davrida yuritadigan buzg'unchilik faoliyati usullaridan biri; 3) "Mafkuraviy qo'poruvchilik" atamasi ham bugungi kun hayotida keng o'rin egallagan bo'lib, ushbu tushuncha ostida muayyan jaholatparast siyosiy

	maqsadga erishish uchun dushman kuchlari, razvedka va maxsus xizmatlari tomonidan amalga oshiriladigan buzg'unchilik, ig'vogarlik va shu ruhdagi boshqa g'alamis harakatlar nazarda tutiladi.
o'zb.: QO'RIQLOV POSTI qz.: ҚАУПЦИЗДИК ПОСТЫ trm. G'AVENLIK NOKTASI tr.: HOWPSUZLYK POSTY ozr.: TƏHLĲKƏSIZLIK POSTU	Qo'riqllov joyi yoki u yerda joylashgan bo'linmalardan ajratilib qo'yiladigan, odatda seksiya (ekipaj) tarkibidan tashkil topgan qo'riqllov bo'linmasining organi.
o'zb.: QO'RIQCHILIK XIZMATI qz.: ҚАУПЦИЗДИК ҚЫЗМЕТІ trm.: G'AVENLIK SERVISI tr.: HOWPSUZLYK GULLUGY ozr.: TƏHLĲKƏSIZLIK XIDMƏTI	Qo'shnlarning jangovar harakatlarini ta'minlash uchun tashkil etiladigan tadbirlar majmuyi.
o'zb.: QO'RG'OSHIN AZIDI qz.: ҚОРҒАЦИН АЗ trm.: KURŞUN DÜŞÜK tr.: GURŞUN PESDIR ozr.: QURĞUŞUN AZDIR	Initsirlovchi portlovchi moddalar jumlasiga kiruvchi oq mayin kristall jism ko'rinishiga ega bo'lib, suvda yaxshi erimaydi.
o'zb.: QO'RQOQLIK qz.: ҚОРҚАҚТЫҚ trm.: KORKAKLIK tr.: GORKAKLYK ozr.: QORXAQLIQ	Ayrim odamlar ruhiyatiga mansub xislat. Qo'rqq odamda hayot uchun haqqoniy tahdid yoki xayoliy xavf mavjudligida, shaxsiy xavfsizlik hissiyoti har qanday o'zga hissiyotlarni yengib, bajarayotgan xatti-harakatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
o'zb.: QO'SH QURILMA qz.: ҚОС ҚҰРЫЛҒЫ trm.: ЗИФТ СИHAZ tr.: IKI ENJAM ozr.: İKILI СИHAZ	Bitta asosga birlashtirilgan, umumiy nishonga olish moslamasi va o'q-dorini yo'naltirish mexanizmiga ega ikki pulemyot yoki ikki stvolli avtomatik zambarakni mujassamlashtirgan pulemyot-zambarakli avtomatik qurol turlaridan biri. Qo'sh qurilmalar havoda tez uchuvchi nishonlarga qarata o't ochish unumdorligini oshirish uchun otish tezligini oshirish hisobiga yaratiladi.

o'zb.: QO'SHILMA qz.: ҚОСЫЛМАҒЫЗ trm.: KATILMA tr.: GOŞULMA ozr.: QOŞULMAYIN	Bir necha qism yoki son jihatdan kichik bo'lgan qo'shilmalardan tashkil topgan harbiy tuzilma. Qo'shilmalar: umumqo'shin qo'shilma; tank qo'shilmasi; artilleriya qo'shilmasi; aviatsiya qo'shilmasi kabi qo'shilmalarga bo'linadi. Vazifasi va jangovar imkoniyatlariga ko'ra: taktik; tezkor-taktik turlarga bo'linishi mumkin.
o'zb.: QO'SHIN TURI qz.: ӘСКЕР ТИПІ trm.: ORDU TIPI tr.: GOŞUN GÖRNÜŞİ ozr.: ORDU TIPI	Tarkibida harbiy qismlar, faqat o'ziga xos qurol-yarog', jangovar texnika va ularni jangovar jihatdan qo'llash usullariga ega – qurolli kuchlar turning tarkibiy qismi.
o'zb.: QO'SHINLAR qz.: ӘСКЕРЛЕР trm.: BIRLIKLER tr.: GOŞUN ozr.: QOŞUNLAR	Qurolli kuchlarning bir qator turlariga mansub harbiy qism, qo'shilma va operativ birlashmalarning umumlashgan nomi (harbiy-havo kuchlari va harbiy-dengiz floti bundan mustasno). Rasmiy hujjatlar va adabiyotda qo'llaniladi. "Qo'shinlar" atamasi qurolli kuchlar turi, qo'shinlar turi hamda maxsus qo'shinlarni, shuningdek, tezkor va mintaqaviy birlashmalar kuchi hamda vositalarini umumiy nomlashda qo'llaniladi.
o'zb.: QO'SHINLAR ARTILLERIYASI qz.: ӘСКЕРИ АНТИЛЛЕРИЯ trm.: ORDU ANTILLERI tr.: GOŞUN ANTILLERIÝASY ozr.: ORDU ANTILLERIYASI	(xorijiy armiyalarda "Dala artilleriyasi" deb ataladi) Umumqo'shin bo'linma, qism va qo'shilmalar tarkibiga kirgan artilleriya, moto o'qchi va tank qo'shinlarining jangovar harakatlariga muntazam madad berish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: QO'SHINLAR GURUHI qz.: ӘСКЕРЛЕР trm.: BIRLIKLER tr.: GOŞUN ozr.: QOŞUNLAR	Qurolli kuchlarning vaqtinchalik tezkor-strategik, tezkor yoki tezkor-taktik birlashmasi.
o'zb.: QO'SHINLAR JAMLANISHI	Harbiy qism va qo'shilmalarning tayinlangan hududda navbatdagi

qz.: ӘСКЕРЛЕРДІҢ ШОҒЫРЛАҢУЫ trm.: BIRLIKLERIN YOĞUNLAŞMASI tr.: GOŞUNLARYŇ KONSENTRASIÝASY ozr.: QOŞUNLARIN KONSENTRASIYASI	harakatlarni bajarish uchun joylashishi. Qo'shinning qo'zg'alishi, aviatsiya va flot kuchlari o'z bazasini almashtirishi, qo'shnlarni qayta guruhlash va belgi- langan hududga joylashtirish yo'llari bilan amalga oshiriladi. Qo'shinlar jamlanishi miqyosiga ko'ra: strategik; tezkor; taktik ko'rinishlarga ega.
o'zb.: QO'SHINLAR JOYLASHUVI qz.: ӘСКЕРЛЕРДІ ОПХАЛАСТЫРУ trm.: BIRLIKLERIN KONUŞLANDIRILMASI tr.: GOŞUN ÝERLEŞDIRMEK ozr.: QOŞUNLARIN YERLƏŞDIRILMƏSI	Tinchlik davrida quruqlikdagi qo'shnlarni maxsus harbiy shaharcha, lager va shu kabi joylarga joylashtirish, aviatsiyani aerodromlarda, harbiy- dengiz floti kemalarini port hamda harbiy dengiz bazalariga taqsimlash.
o'zb.: QO'SHINLAR KO'RIGI qz.: АРМИЯҒА ШОЛУ trm.: ORDU İNCELEME tr.: GOŞUN SYN ozr.: ORDU ICMALI	Harbiy qism va ushbu qismdagi ishlar holatini o'rganib chiqish, jangovar shaylik darajasini oshirish maqsadida katta boshliq tomonidan o'tkaziladigan nazorat (tekshiruv) shakli. Qo'shnlarni tekshirish jarayonida va qo'shinlar mashqi (manyovri) yakunlanganidan so'ng saf ko'riklari o'tkazilishi nazarda tutiladi.
o'zb.: QO'SHINLAR KO'CHISHI qz.: ӘСКЕРЛЕР ҚОЗҒАЛАДЫ trm.: BIRLIKLER HAREKET EDIYOR tr.: GOŞUNLAR HEREKET EDÝÄRLER ozr.: QOŞUNLAR HƏRƏKƏT EDIR	Qo'shnlarning bir hududdan o'zga hududga piyoda (marshda), temiryo'l, havo, dengiz, daryo transportida yoki qurama usulda ko'chib o'tishi. Qo'- shinlar ko'chishining usuli qo'shinlar soni, mavjud transport, ko'chib o'tish masofasi kabi shart-sharoitga bog'liq holda tanlanadi.
o'zb.: QO'SHINLAR MASHQI qz.: ӘСКЕРІ ДАЙЫНДЫҚ trm.: ORDU EĞITIMI tr.: GOŞUN OKUWY ozr.: ORDU TƏHSILI	Qo'shinlar dala (dengiz, havo) ta'li- motining eng oliy va samarali shakli. Qo'shnlarning dala (dengiz, havo) mashqlari: Ish yo'siniga ko'ra – strategik, tezkor

	va taktik; maqsadli vazifasiga ko'ra – oddiy, nazorat-sinov, namunali, maxsus, tadqiqot va tajribaga oid; qurolli kuchlar, qo'shin va xizmatlar turiga oid; tahsil ko'rayotganlar tarkibi, tomonlar soniga ko'ra – bir tomonlama, ikki tomonlama o'tkaziladigan mashqlarga bo'linadi.
o'zb.: QO'SHINLAR RAZVEDKASI qz.: ЎСКЕРИ БАҲЛАУ trm.: ORDU ISTIHBARATI tr.: GOŞUN AŇTAW GULLUGY ozr.: ORDU KƏŞFIYYATI	Taktik razvedka turi. Asosiy usullari - kuzatuv, qidiruv, yopirish, pistirma va jang bilan yuritiladigan razvedka. Qo'shinlar razvedkasini yuritish uchun kuzatuv postlari, qidiruv, yopirish, jang bilan yuritiladigan razvedka va pistirma uyushtirish uchun bo'linmalar (guruhlar) yoki dozor bo'linmalar yoxud dushman ortida harakatlanish uchun mo'ljallangan otryad va guruhlar tashkil etiladi.
o'zb.: QO'SHINLAR TA'MINOTI qz.: ЎСКЕРЛЕРДИ ЖЕТКИЗУ trm.: BIRLIK ARZI tr.: GOŞUN ÜPJÜNÇILIGI ozr.: QOŞUNLARIN TƏCHIZATI	Qo'shinlarning moddiy vositalarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish va maishiy xizmat ko'rsatish borasidagi tadbirlar tizimi.
o'zb.: QO'SHINLAR TURKUMI qz.: ЎСКЕРЛЕР trm.: BIRLIKLER tr.: GOŞUN ozr.: QOŞUNLAR	Harbiy harakat paytida jangovar vazifa bajarish uchun mo'ljallangan, muayyan tizimga muvofiq tizilgan va tegishli yoyilgan (joylashtirilgan) qurolli kuchlar, maxsus qo'shinlar va qurolli kuchlar front ortiga mansub birlashma, qo'shilma, qism va bo'linmalar.
o'zb.: QO'SHINLAR XIZMATI qz.: ЎСКЕРИ ҚИЗМЕТ trm.: ORDU HIZMETI tr.: GOŞUN GULLUGY ozr.: ORDU XIDMƏTI	Qo'shinlar hayoti, turmushi va ta'limotining zaruriy sharoiti, nizomlarda belgilangan tartiblarga amal qilinishi va yuksak harbiy intizom tutib turilishini ta'minlovchi kundalik harbiy faoliyat. Qo'shinlar xizmat intizomlar,

	tegishli qo'llanma, yo'riqnoma va ko'rsatmalarda belgilangan talablar asosida tashkil etiladi.
o'zb.: QO'SHINLARNI (KUCHLARNI) TEZKOR JIHATDAN YOYISH qz.: ӘСКЕРЛЕРДІ ЖЕДЕЛ ОРНАЛАСТЫРУ trm.: ASKERLERIN OPERASYONEL KONUSLANDIRILMASI tr.: GOŞUN OPERASIYASY ozr.: QOŞUNLARIN OPERATIV YERLƏŞDIRILMƏSI	Urush maydoni, strategik va tezkor yo'nalishlarda tezkor qo'shinlar (kuchlar) turkumini tashkil etish.
o'zb.: QO'SHINLARNI JANGOVAR TOPSHIRIQNI BAJARISHGA TAYYORLASH qz.: ӘСКЕРЛЕРДІ ЖАУЫНГЕРЛІК ТАПСЫРМАЛАРҒА ДАЙЫНДАУ trm.: BIRLIKLERI MUHAREBE GİQREVLERI İZİN HAZIRLAMAK tr.: SÖWEŞ MISSIYALARYNA GOŞUN TAÝYARLAMAK ozr.: DÖYÜŞ TAPŞIRIQLARINA QOŞUNLARIN HAZIRLANMASI	Qo'shinlarning jangovar harakatlarni kechikmay bajarishga shayligini ta'minlovchi tadbirlar majmuyi. Operatsiyan (jangni) tayyorlash tadbirining bir qismi.
o'zb.: QO'SHINLARNI QAYTA JOYLASHTIRISH qz.: ӘСКЕРЛЕРДІ КӨШІРҮ trm.: BIRLIKLERIN YER DEĞİŞTIRMESI tr.: GOŞUN GİÇİRMEK ozr.: QOŞUNLARIN KÖÇÜRÜLMƏSI	Mazkur atama: Tinchlik davrida – harbiy qism va muassasalar yoki harbiy ta'lim muassasalari joylashgan joylarni o'zgartirish, ko'chirib o'tish ma'nosini anglatadi; urush davrida – harakatdagi qo'shinlar tarkibiga kirmagan qo'shin va muassasalarga nisbatan qo'llaniladi. O'zbekiston Respublikasi qo'shinlarini qayta joylashtirish tartibi – O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Birlashgan shtabi tomonidan belgilanadi.

o'zb.: QO'SHINLARNING GURUHLARGA QAYTA BO'LINISHI qz.: ӘСКЕРЛЕРДІ ҚАЙТА БӨЛУ trm.: BIRLIKLERIN YENIDEN DAĞITILMASI tr.: GOŞUN PAÝLAMAK ozr.: QOŞUNLARIN YENIDƏN BÖLÜŞDÜRÜLMƏSI	Harbiy harakatlarning biron-bir (urush) maydoni, yo'nalishi va front qismida kuchlar nisbatini o'zgartirish maqsadida qo'shinlar, aviatsiya va flot kuchlarining bir hududdan o'zga hududga uyushqoqlik bilan ko'chib o'tishi.
o'zb.: QO'SHINLARNING MAXSUS HARAKATLARI qz.: АРНАЙЫ КҮШТЕРДІҢ ОПЕРАЦИЯЛАРЫ trm.: İZEL KUVVETLER OPERASYONLARI tr.: FORCESÖRITE GÜYÇLERİN OPERASIYALARY ozr.: XBSUSI TƏYİNATLILARIN ƏMƏLIYYATLARI	Suveren davlatning chegaraga yaqin tumanlarida yoki ichki hududida umumiy siyosiy vaziyatni beqarorlashtirish yoki ichki qurolli nizoni keltirib chiqarish maqsadida harakat qilayotgan terrorchi tashkilotlarning qurolli tuzilmalarini tor-mor qilish maqsadida amalga oshiriladi. Ushbu harakatlar qurolli tuzilmalarning terrorchi, qo'poruvchi va jangovar guruhlarini bartaraf etish (qo'lga olish, yo'q qilish) hamda mazkur tuzilmalarning yashirin joylashgan tayanch bazalari, omborlari (saqlash joylari) va boshqaruv punktlarini aniqlash hamda yakson qilishdan iborat.
o'zb.: QO'SHINLARNING TASHKILIY TUZILISHI qz.: ӘСКЕРДІҢ ҰЙЫМДЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫ trm.: ORDUNUN TEŞKILAT YAPISI tr.: GOŞUNYŇ GURAMAÇYLYK GURLUŞY ozr.: ORDUNUN TƏŞKILATI QURULUŞU	Harbiy qismlarning samarali tarkibi, jangovar shayligining yuqori darajasi, jangovar faoliyatni muvaffaqiyatli yuritish qobiliyati hamda qo'shin turi va qurol rusumining maqsadga muvofiq tarzda uyg'unlashishi va nisbatini ta'minlovchi tashkiliy tuzilishi.
o'zb.: QO'SHINNI JANGOVAR SHAY HOLATGA KELTIRISH qz.: ӘСКЕРДІ ҰРЫСҚА ДАЙЫНДА trm.: ORDUYU SAVAŞA HAZIRLA	Qo'shinning harbiy harakatlarni belgilangan muddatda boshlay olish qobiliyatini ta'minlovchi, shaxsiy tarkib va harbiy texnika tayyorgarligiga yo'naltirilgan tadbirlar majmuyi.

tr.: GOŞUNY SÖWEŞE TAÝÝARLAŇ ozr.: ORDUNU DÖYÜŞƏ HAZIR VƏZIYYƏTƏ GƏTİR	
o'zb.: QO'SHINNI HAVO HUJUMIDAN MUDOFAA ETISH qz.: ӘУЕ ҚОРҒАНЫСЫ АРМИЯСЫ trm.: ORDU HAVA SAVUNMASI tr.: HOWA GORANYŞY ozr.: HAVA HÛCUMUNDAN MÛDAFIƏ ORDUSU	Havodagi dushman hujumini qaytarish, qo'shinimiz guruhlari va qurolli kuchlar front ortidagi obyektlarimizni havodan beriladigan zarbalardan himoya qilish bo'yicha amalga oshiriladigan tadbirlar majmuyi va jangovar harakatlar.
o'zb.: QO'SHINNING JOYDA JOYLASHUVI qz.: АРМИЯНЫҢ ОРНАЛАСҚАН ЖЕРИ trm.: ORDU KONUMU tr.: GOŞUNYŇ ÝERLEŞÝÄN ÝERI ozr.: ORDU YERI	Bo'linma, qism va qo'shilmalarning dastlabki marrada, jamlanish, to'xtab dam olish kabi muayyan hududda joylashishi.
o'zb.: QO'SHINNING JANGOVOR PAYTDAGI HARAKATI qz.: БЕЛСЕНДИ-РЕАКТИВТИ ҚАБЫҚ trm.: AKTIF-REAKTIF KABUK tr.: IŞJEŇ-REAKTIW GABYK ozr.: AKTIV-REAKTIV QABIQ	Jangovar harakatni rejalashtirish amallarining tarkibiy qismi bo'lib, bajariladigan vazifalar mazmuni, qo'shinlar (kuchlar) turi, qo'shilmalar, harbiy qismlar, qo'shimcha va madad uchun berilgan kuch hamda vositalarni operatsiyada uyg'unlashtirib qo'llash usullarini, ushbu kuch va vositalarni harakat yo'nalishlari (hududlari) bo'yicha taqsimlash, hamkorlikni tashkil etish, har tomonlama ta'minot va boshqaruv amallarini barcha tafsilotlari bilan ishlab chiqishdan iborat.
o'zb.: QO'SHQAROQLI UZATMA qz.: ӘСКЕРИ ОПЕРАЦИЯЛАРДЫ ЖОСПАРЛАУ trm.: ORDUNUN OPERASYONLARINI	Vint (chervyak) va u bilan ilashadigan qo'shqaroqli g'ildirak vositasida ayqash vallarga aylanma harakat uzatadigan mexanizm. Kuch uzatish qurilmalarida ishlatiladi. Unda 300 va undan ortiq uzatish nisbatiga erishiladi.

PLANLAMAK tr.: HARBY OPERASIYALARY MEYILLEŞDIRMEK ozr.: HƏRBI ƏMƏLIYYATLARIN PLANLAŞDIRILMASI	

R

Harbiy termin	O'zbek tilidagi izohi
o'zb.: RADAR qz.: РАДАР trm.: RADAR tr.: RADAR ozr.: RADAR	Ommabop adabiyotlarda uchraydigan radioto'lqinlar yordamida obyektни aniqlash va ungacha masofani o'lchash – radiolokatsion stansiyalarni anglatadigan atama.
o'zb.: RADIATOR qz.: РАДИАТОР trm.: RADIATOR tr.: RADYATIQR ozr.: RADIATOR	Ichki yonuv dvigatellaridagi kanallar (naychalar) tizimida aylanib yuradigan sovituvchi suyuqlik yoki moyning haroratini pasaytiradigan qurilma.
o'zb.: RADIATSIYA qz.: РАДИАЦИЯ trm.: RADIASIƏA tr.: RADYASYON ozr.: RADIASIYA	Yadroviy o'zgarishlar oqibatida vujudga keladigan elektr magnit va korpuskulyar nurlanishlar, quyosh nurlanishi, kosmik nurlar oqimlari.
o'zb.: RADIATSIYA DARAJASI qz.: РАДИАЦИЯ ДЕҒҒЕЙИ trm.: RADIASIƏA DEREJESI tr.: RADYASYON SEVIYESI ozr.: RADIASIYA SƏVIYYƏSI	Ionli nurlanish dozasining vaqt birligi hisobidagi quvvati.
o'zb.: RADIATSIYALI (RADIOAKTIV NURLANISH) qz.: РАДИАЦИЯ (РАДИОАКТИВТИ СӨУЛЕЛЕҢУ trm.: RADIASIƏA (RADIOAKTIW RADIASIƏA) tr.: RADYASYON (RADYOAKTIF RADYASYON) ozr.: RADIASIYA (RADIOAKTIV RADIASIYA)	Ionlashtirilgan nurlanishning turli obyektlarga ta'siri.

o'zb.: RADIATSIYALI VAZIYAT qz.: РАДИАЦИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙ trm.: RADIASIƏA ƏAGDAƏY tr.: RADYASYON DURUMU ozr.: RADIASIYA VƏZIYYƏTI	Yadroviy va neytron qurollar qo'llanilishi natijasida vujudga keladigan sharoit.
o'zb.: RADIATSIYALI XAVFSIZLIK qz.: РАДИАЦИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК trm.: RADIASIƏA HOWPSUZLYGY tr.: RADYASYON GÜVENLİĞİ ozr.: RADIASIYA TƏHLĲKƏSIZLIYI	Ionlashtiruvchi nurlanishga yo'l qo'ymaslik yoki ta'sirini maksimal sustlashtirishga yo'naltirilgan tadbirlar majmuyi.
o'zb.: RADIATSIYALI HIMOYA qz.: РАДИАЦИЯЛЫҚ ҚОРҒАНЫС trm.: RADIASIƏA GORAGY tr.: RADYASYON KORUMASI ozr.: RADIASIYA QORUNMASI	Nurlanishning odamlar, moddiy vositalar va joyga ta'sirining oldini olish hamda sustlashtirish uchun qo'shinlar va aholi orasida o'tkaziladigan tadbirlar tizimi.
o'zb.: RADIO qz.: РАДИО trm.: RADIO tr.: RADYO ozr.: RADIO	Informatsiyalarni radioto'lqinlar yordamida uzoq masofaga uzatish usuli. A.S. Papov ixtiro qilgan (1895).
o'zb.: RADIOAKTIVLIK qz.: РАДИОАКТИВТІЛІК trm.: RADIOAKTIWLİK tr.: RADYOAKTIVITE ozr.: RADIOAKTIVLIK	Yadroviy nurlanishning tarqalishi bilan kuzatiladigan noturg'un atom yadrolarining beixtiyor o'zga elementlar yadrolariga aylanib ketishi.
o'zb.: RADIOAKTIVLIK INDIKATORI qz.: РАДИОАКТИВТІЛІК ИНДИКАТОРЫ trm.: RADIOAKTIWLİK GİŖKEZİJISI tr.: RADYOAKTIVITE GİŖSTERGESI ozr.: RADIOAKTIVLIK GİŖSTƏRICISI	Joyning radioaktiv jihatidan zararlanganligini fosh etish va ionlovchi nurlanish dozasini taxminan aniqlash uchun mo'ljallangan dozimetrik asbob.

o'zb.: RADIOALOQA qz.: РАДИОБАЙЛАНЫС trm.: RADIO ARAGATNAŞYGY tr.: RADYO ILETİŞİMİ ozr.: RADIO RABITƏSI	Ikki yoki bir necha punktlar yoki harakatlanayotgan obyektlar (kosmik kema, samolyot, jangovar mashina, kema kabilar) orasida radioto'lqinlar vositasida amalga oshiriladigan elektr aloqa.
o'zb.: RADIOLOGİK QUROL qz.: РАДИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАРУ trm.: RADIOLOGIKI ƏARAG tr.: RADYOLOJIK SILAH ozr.: RADIOLOJI SILAH	Ommaviy qirg'in qurolining ehtimoliy turlaridan biri bo'lib, insonni ionlovchi nurlar bilan jarohatlash, tevarak-atrof va jangovar texnikani zaharlash uchun radioaktiv moddalardan foydalanishga asoslangan.
o'zb.: RADIOLOKATSIYA qz.: РАДАР trm.: RADAR tr.: RADAR ozr.: RADAR	Obyektni (nishonni) radiotexnik usullar qo'llanilib, sirtidan aks etib qaytayotgan radioto'lqinlar yordamida fosh etish, kuzatish, koordinatalari va kimga tegishligini aniqlash bilan shug'ullandigan fan va texnika sohasi.
o'zb.: RADIOLOKATSIYA STANSIYASI (RLS) qz.: РАДИОЛОКАЦИЯЛЫҚ СТАНЦИЯ (RLS) trm.: RADAR BEKEDI (RLS) tr.: RADAR İSTASYONU (RLS) ozr.: RADAR STANSIYASI (RLS)	Havo, dengiz va quruqlikdagi obyektlarni aniqlash, shuningdek, ularning masofasi, tezligi va geometrik o'lchamlarini belgilash uchun mo'ljallangan radiotexnik tizim.
o'zb.: RADIOLOKATSIYALI MAYOQ qz.: РАДАРЛЫҚ МАЯК trm.: RADAR MAƏAGY tr.: RADAR İŞARETÇISI ozr.: RADAR İŞİĞİ	Ma'lum joyga o'rnatilgan qabul qiluvchi-uzatuvchi radiostansiya.
o'zb.: RADIOMAYOQ qz.: РАДИО МАЯК trm.: RADIO MAƏAGY tr.: RADYO SINYAL VERICISI ozr.: RADIO MAYAK	O'rnatilgan joyi ma'lum bo'lgan uzatuvchi radiostansiya, maxsus radiosignallarni tarqatadi.
o'zb.: RADIOMETR qz.: РАДИОМЕТР trm.: RADIOMETR tr.: RADYOMETRE ozr.: RADIOMETR	Radioaktiv manbalarining faolligiga ko'ra turli yuzalarning radioaktivlik jihatdan zararlanganlik darajasini o'lchash uchun mo'ljallangan asbob.

o'zb.: RADIOMETRIK RAZVEDKA qz.: РАДИОМЕТРИЯЛЫҚ ИНТЕЛЛЕКТ trm.: RADIOMETRIK AKYL tr.: RADYOMETRIK ZEKA ozr.: RADIOMETRIK KƏŞFIYYAT	Atmosfera, yer va suvda mavjud radioaktiv elementlarning nurlanish jadalligi borasidagi ma'lumotlarni kamera, gazrazryadli hisoblagich kabi asboblardan yordamida izlab topish.
o'zb.: RADIONAVIGATSIYA qz.: РАДИОНАВИГАЦИЯ trm.: RADIONAWIGASIYA tr.: RADYONAVIGASYON ozr.: RADIONAVIQASIYA	Radiotexnika bo'limi. Kema, samolyot va boshqa harakatlanuvchi obyektlarni boshqarishda radiotexnika usullari va vositalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.
o'zb.: RADIOPELENGATOR qz.: РАДИО БАҒЫТТАҒЫШ ТАҒЫҒЫ trm.: RADIO UGRUNY TAPYJY tr.: RADYO YIYN BULUCU ozr.: RADIO ISTIQAMƏT TAPAN	Uzatuvchi radiostansiya yo'nalishini aniqlashga (pelenglashga) imkon beradigan radio qabul qilgich qurilmasi.
o'zb.: RADIOPORTLATGICH qz.: РАДИО ПОРТЫ trm.: RADIO PORTY tr.: RADYO BAĞLANTI NOKTASI ozr.: RADIO PORTU	Nishon nurlanayotgan yoki nishondan aks etib qaytayotgan radioto'lqinlar energiyasining ta'siri ostida ishga tushuvchi kontaktsiz portlatkich.
o'zb.: RADIORELE ALOQA qz.: РАДИОРЕЛЕЙЛІК БАЙЛАНЫС trm.: RADIO RELELI ARAGATNAŞYK tr.: RADYO RÖLE İLETİŞİMİ ozr.: RADIO RELE RABİTƏSİ	Qabul qilish-uzatish (retranslyatsiya) radiostansiyalari zanjiridan tuzilgan majmua orqali amalga oshiriladigan avtomatik radioaloqa.
o'zb.: RADIOSTANSIYA qz.: РАДИО СТАНЦИЯ trm.: RADIO STANSIYASY tr.: RADYO İSTASYONU ozr.: RADIO STANSIYA	Ma'lumotlarni radioto'lqinlar orqali uzatish va qabul qilish uchun mo'ljallangan qurilmalar hamda apparatlar majmuyi.
o'zb.: RADIOTELEGRAF ALOQASI qz.: РАДИОТЕЛЕГРАФТЫҚ БАЙЛАНЫС	Radioto'lqinlar vositasida harfli, raqamli va belgili diskret ma'lumotlar uzatiladigan elektr aloqasi.

trm.: RADIOTELEGRAF ARAGATNAŞYGY tr.: RADYOTELGRAF ILETİŞİMİ ozr.: RADIOTELEQRAF RABITƏSI	
o‘zb.: RADIOTELEFON ALOQASI qz.: РАДИОТЕЛЕФОН БАЙЛАНЫСЫ trm.: RADIOTELEFON BIRIKMESI tr.: RADYO TELEFON BAĞLANTISI ozr.: RADIOTELEFON BAĞLANTISI	So‘zlashuvchilarning telefon axborotlarini (nutqlarini) kabelsiz radioto‘lqinlar vositasida uzatiladigan elektr aloqa.
o‘zb.: RADIOTEKNIK QO‘SHINLAR qz.: РАДИОТЕХНИКАЛЫҚ ӘСКЕРЛЕР trm.: RADIO IN ENGINEERINGENERÇILIK GOŞUNLARY tr.: RADYO MÜHENDISLIĞI BIRLIKLERI ozr.: RADIO MÜHƏNDİS QOŞUNLARI	Havodagi dushmanni razvedka qilish va u haqidagi ma’lumotlar bilan boshqaruv punktlari, havo hujumidan mudofaa qo‘shini qismlari va qurolli kuchlarning o‘zga turlarini ta’minlash uchun mo‘ljallangan, radiolokatsiyali stansiyaning turli rusumlari bilan ta’minlangan qo‘shinlar.
o‘zb.: RADIOTEKNIKA qz.: РАДИОТЕХНИКА trm.: RADIO IN ENGINEERINGENERLIGI tr.: RADYO MÜHENDISLIĞI ozr.: RADIO MÜHƏNDİSLIYI	Radiodiapozondagi elektr magnit tebranishlar va to‘lqinlar hamda ularni generatsiyalash, kuchaytirish, tarqatish va qabul qilish usullari to‘g‘risidagi fan.
o‘zb.: RADIOTUTISH qz.: РАДИО ТҮСІРҮ trm.: RADIO DÜŞÜRMEK tr.: RADYO YAKALAMA ozr.: RADIO ƏLƏ KEZİRMƏ	Radioelektron vositalar (manbalar) ishini tutish, dushman haqida mavjud bo‘lgan ma’lumotlarni (nurlanayotgan to‘lqinlarida) qabul qilish va qayd etish, shuningdek, razvedka manbalarining texnik xususiyatlarini (kimga tegishli ekanligini) aniqlashdan iborat amallar.
o‘zb.: RADIOTO‘LQIN O‘TKAZGICH	Radioto‘lqinlarni yo‘naltirib taratuvchi kanal – havo (ichi kovak, bo‘sh) metall

qz.: РАДИО ТАРАТҚЫШ trm.: RADIO GEZIRIJI tr.: RADYO VERICISI OZR.: RADIO ЦТЪРЬСЬ	quvur yoki dielektrik o'zak.
o'zb.: RADIOTO'LQINLAR qz.: РАДИО ТОЛҚЫНДАРЫ trm.: RADIO TOLKUNLARY tr.: RADIO TOLKUNLARY OZR.: RADYO DALGALARI	Chastotasi 6000 GRS dan bo'lgan elektr magnit to'lqinlar.
o'zb.: RADIOTO'LQINLAR INTERFERENSIYASI qz.: РАДИО ТОЛҚЫН ИНТЕРФЕРЕНЦИЯСЫ trm.: RADIO TOLKUNYŇ PÄSGELÇILIGI tr.: RADYO DALGASI PARAZITI OZR.: RADIO DALĞASI MÜDAXILƏSI	To'g'ri to'lqinlarning yer sirti yoki ionosferadan qaytgan to'lqinlar, troposferada turlicha yo'l bosib o'tgan to'lqinlar yoki ionosferaning turli qismlaridan qaytgan to'lqinlar bilan o'zaro ta'siri natijasida yuz berishi mumkin bo'lgan hodisa (interferensiya).
o'zb.: RADIOUZATGICH qz.: РАДИО ТАРАТҚЫШ trm.: RADIO GEZIRIJI tr.: RADYO VERICISI OZR.: RADIO ЦТЪРЬСЬ	Radioto'lqinlarni yo'naltirib tarqatuvchi kanal – havol (ichi kovak, bo'sh) metall quvur yoki dielektrik o'zak.
o'zb.: RADIOELEKTRON BOSTIRISH (REB) qz.: РАДИОЭЛЕКТРОНДЫҚ БАСУ (РБ) trm.: RADIOELEKTRONIKI BASYŞ (REB) tr.: RADYOELEKTRONIK BASTIRMA (REB) OZR.: RADIOELEKTRONIK BASTIRMA (REB)	Dushmanning qo'shinlarni va qurol-aslahani boshqarish tizimida tarqoqlikni vujudga keltirish maqsadida uning qo'shinlarni, qurol-aslaha va razvedkani boshqarish vosita va tizimlariga radioelektron xalaqit berish, o'zini yo'naltiradigan va boshqariladigan talofot yetkazish vositalarini yashirin obyektlardan chalg'itish, yolg'on xabarlar tarqatish, shuningdek, elektr magnit to'lqinlarni tarqalish sharoiti va joyning radiolokatsiyali ko'rinish xususiyatini o'zgartirish yo'li bilan amalga oshiriladi.
o'zb.: RADIOELEKTRON VAZIYAT (REV) qz.: РАДИОЭЛЕКТРОНДЫҚ КҮЙ (REV)	Qo'shinlar va qurol-yarog' boshqariluvining qo'shinlarimiz va ehtimoliy dushman faoliyatini ta'minlash manfaatlarda ishlab turgan radioelektron

trm.: RADIOELEKTRON ЭАГДАЭУ (REV) tr.: RADYOELEKTRONIK DURUM (REV) ozr.: RADIOELEKTRONIK STATUS (REV)	tizim va vositalar majmuyi.
o'zb.: RADIOELEKTRON VOSITALARNING O'RINDOSHLIGI qz.: РАДИОЭЛЕКТРОНДЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ӨЗАРА АУЫСТЫРЫМДЫЛЫҒЫ trm.: RADIO ELEKTRON SERIŞDELERINIŇ ÇALYŞMAGY tr.: RADYO ELEKTRONIK ARAÇLARININ DEĞİŞTİRİLEBİLİRLİĞİ ozr.: RADIOELEKTRON VASITƏLƏRİN DƏYİŞKƏNLIYI	Radioelektron vositalarning atayin qo'yilmagan (o'zaro) xalaqitlar mavjudligida qo'yilgan vazifani talab etilayotgan sifat darajasida va ayni paytda qo'shinlar turkumida mavjud boshqa radioelektron vositalar ishiga yo'l qo'yib bo'lmaydigan xalaqitlar yaratmagan tarzda bajara olish xususiyatlari.
o'zb.: RADIOELEKTRON KURASH (REK) qz.: РАДИОЭЛЕКТРОНДЫ КҮПЕС (REK) TRM.: RADIOELEKTRONIKI GÖREŞ (REK) tr.: RADYOELEKTRONIK MЬCADELE (REK) ozr.: RADIOELEKTRONIK MЬBARIZƏ (REK)	Dushmanning o'z qo'shinlari va qurol-yarog'ini boshqarish vositalari hamda tizimlarini aniqlash, ularni radioelektron jihatdan bostirish, shuningdek, qo'shinlarimiz va qurol-yarog'imizni boshqarish vositalari hamda tizimlarini radioelektron jihatdan himoya etish, xorijiy texnik razvedka ta'siriga qarshilik ko'rsatish uchun maqsadi, bajariladigan vazifalari, o'tkaziladigan joyi va vaqti bo'yicha muvofiq-lashtirilgan tadbirlar hamda qo'shinlar harakatining majmuyi.
o'zb.: RADIOELEKTRONIKA qz.: РАДИОЭЛЕКТРОНИКА trm.: RADIOELEKTRONIKA tr.: RADYOELEKTRONIK ozr.: RADIOELEKTRONIKA	Fan va texnikaning radiochastotali elektrmagnit tebranishlar va to'lqin-lardan foydalanib, axborot uzatish, uni o'zgartirish bilan bog'liq sohalarining umumiy nomi, bu sohalaridan asosiysi – elektronika va radiotexnika.
o'zb.: RADIOO'LCHASHLAR qz.: РАДИОӨЛШЕУ	Radioaloqa, avtomatika, hisoblash texnikasi elementlari, asboblari va

TRM.: RADIO ҶЛЗЕГЛЕРИ tr.: RADYO ҶЛЗЪМЛЕРИ ozr.: RADIO ҶЛЗМӨЛӨРИ	qurilmalarining ishini ko'rsatuvchi elektr, magnit hamda elektr magnit kattaliklarni o'lchash.
o'zb.: RADIOQABULQILGICH qz.: РАДИОҚАБЫЛДАҒЫШ trm.: RADIO QABUL EDIJI tr.: RADYO ALICISI ozr.: RADIO QƏBULEDICI	Antenna bilan birgalikda radio-signalarni qabul qilib beradi.
o'zb.: RADIUS qz.: РАДИУС trm.: RADIUS tr.: YARIZAP ozr.: RADIUS	Aylana yoki sferaning biror nuqtasini markaz bilan tutashtiruvchi kesma.
o'zb.: RAZVETKA AVIATSIYASI qz.: ЗИЯТКЕРЛІК АВИАЦИЯ trm.: AKYL AWIASIƏASY tr.: İSTIHBARAT HAVA-CILIĞI ozr.: KƏŞFIYYAT AVIASIYA	Havo razvedkasini yuritish uchun mo'ljallangan jangovar aviatsiya turi.
o'zb.: RAZVEDKA GURUHI qz.: ЗИЯТКЕРЛІК ТӨП trm.: AŇTAW TOPARY tr.: İSTIHBARAT GRUBU ozr.: KƏŞFIYYAT QRUPU	Dushman fronti ortida razvedka yuritish uchun yuboriladigan taktik razvedka organi.
o'zb.: RAZVEDKA DOZORI qz.: ЗИЯТКЕРЛІК ДОЗОРИ trm.: AKYL DOZORI tr.: ZEKA DOZORI ozr.: ZƏKA DOZORI	Dushman va joy haqida ma'lumotlar izlab topish uchun mo'ljallangan qo'shinlar razvedka tashkiloti.
o'zb.: RAZVEDKA MA'LUMOTLARINI TEKSHIRISH qz.: АҚЫЛДЫЛЫҚТЫ ТЕКСЕРУ trm.: AKYL BARLAGY tr.: İSTIHBARATIN DOĞRULANMASI ozr.: ZƏKANIN YOXLANILMASI	Yuzaga kelgan vaziyat haqida mavjud muhim, ammo bir-biriga zid kelayotgan ma'lumotlarni tekshirish, shuningdek, dushman holati, harakatlari va ko'zlayotgan maqsadi borasida to'la hamda ishonchli ma'lumotlarni qo'lga kiritish.
o'zb.: RAZVEDKA OTRYADI qz.: ЗИЯТКЕРЛІК ЖАСАҚ	Asosan, hujumda va to'qnashma jang bo'lishi kutilayotgan marsh mobaynida

trm.: AŇTAW TOPARY tr.: İSTİHBARAT KADROSU ozr.: KƏŞFIYYAT KOMANDASI	dushman va joy haqida ma'lumotlar izlab topish uchun umumqo'shin qushilmalar (qismlar) tarkibidan tayinlanib, muhim yo'nalish tomon yuboriladigan taktik razvedka organi.
o'zb.: RAZVEDKACHI qz.: AҚЫЛ trm.: AKYL tr.: ZEKA ozr.: ZƏKA	Dushman haqida ma'lumotlarni izlash, o'rganib chiqish va umumlashtirish bilan shug'ullanuvchi shaxs.
o'zb.: RAZVEDKANING OPTİK ELEKTRON VOSITALARI qz.: ИНТЕЛЛЕКТТИҢ ОПТИКАЛЫҚ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҚҰРАЛДАРЫ trm.: OPTIKI ELEKTRON AKYL SERIŞDESI tr.: OPTİK ELEKTRONİK İSTİHBARAT ARAZLARI ozr.: OPTİK ELEKTRON KƏŞFIYYAT VASITƏLƏRI	G'anim joylashgan hududni fosh etish va kimga tegishli ekanligini aniqlash, zarur bo'lsa jug'rofiya o'rnini belgilash maqsadida obyektning o'zidan taralgan yoki obyektidan aks etib qaytgan optik va issiqlik nurlarini qabul qilish hamda qayta ishlash uchun mo'ljallangan asboblari.
o'zb.: RAKETA DVIGATELI qz.: ЗЫМЫРАН ҚОЗҒАЛТҚЫШТАРЫ trm.: RAKETA HEREKETLENDIRIJILERI tr.: ROKET MOTORLARI ozr.: ROKET MЫHƏRRIKLƏRI	Ishlayotganda atrofdagi muhitdan (havo yoki suvdan) foydalanmaydigan reaktiv dvigatel.
o'zb.: RAKETA KOMPLEKS qz.: ЗЫМЫРАН КЕШЕHI trm.: RAKETA TOPLUMY tr.: ROKET KOMPLEKSI ozr.: RAKET KOMPLEKSI	Raketani uchirish, parvozini boshqarish kabi vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan, ishi va harakati o'zaro bog'liq vosita hamda tizimlar majmuyi.
o'zb.: RAKETA TASHUVCHI AVIATSIYA qz.: ЗЫМЫРАН ҰШАҚТАРЫ trm.: RAKETA UZARY tr.: FÜZE UÇAĞI ozr.: RAKET TƏYYARƏSI	Raketa tashuvchi samolyotlar bilan qurollangan, "havodan-yerga", "havodan-havoga" va "havodan-kemaga" sinfiga mansub boshqariladigan va boshqarilmaydigan raketalarni qo'llash qobiliyatiga ega harbiy aviatsiya.

o'zb.: RAKETA YONILG'ISI qz.: ЗЫМЫРАН ОТЫНЫ trm.: RAKETA ƏANGYJY tr.: ROKET YAKITI ozr.: RAKET YANACAĞI	Raketa dvigatellarida harakatlantiruvchi kuchni vujudga keltiradigan energiya manbayi va ish jismi sifatida foydalaniladigan modda yoki moddalar majmuyi.
o'zb.: RAKETA QO'SHINLARI VA ARTILLERIYA qz.: ЗЫМЫРАН ƏСКЕРЛЕРІ МЕН АРТИЛЛЕРІЯ trm.: RAKETA QO'SHUNLARY WE ARTILLERIYA tr.: FƏZE BIRLIKLERI VE TOP3U ozr.: RAKET QO'SHUNLARI VƏ TOPÇULAR	Qurolli kuchlardagi qo'shin turi. 1960-yillar boshida tashkil etilgan.
o'zb.: RAKETA YADRO QUROLI qz.: ЗЫМЫРАНДЫҚ ЯДРОЛЫҚ ҚАРУ trm.: RAKETA ƏADRO ƏARAGY tr.: FƏZE NŲKLEER SILAHI ozr.: RAKET NŲVƏ SILAHI	Dushmanga qirg'in keltiruvchi vosita sifatida yadro va termoyadro zaryadli o'q-dori, uni nishonga eltuvchi vosita sifatida esa – raketa xizmat qiluvchi qurol.
o'zb.: RAKETADAGI JANGOVAR KALLAK qz.: ЗЫМЫРАНҒА АРНАЛҒАН ОҚТЫМСЫҚ trm.: RAKETADAKY SIQWEŞ KELLESI tr.: BIR FƏZE ЁZERINDE BIR SAVAŞ BAŞLIĞI ozr.: RAKET ЁZƏRINDƏ DİQYÜŞ BAŞLIĞI	Raketaning bosh qismi bo'lib, unda: jangovar qism; portlatkich (portlatish tizimi); saqlagich-ijrochi mexanizm joylashadi.
o'zb.: RAKETALAR qz.: ПАКЕТАЛАР trm.: RAKETALAR tr.: ROKETLER ozr.: ROKETLƏR	Reaktiv dvigatel tomonidan ishchi jismni uloqtirish mobaynida hosil bo'ladigan reaktiv tortish kuchi ta'siri ostida harakatlanadigan uchuvchisiz uchish apparatlari.
o'zb.: RAKETALAR ZARBASIDAN MUDOFAA qz.: ЗЫМЫРАННАН ҚОРҒАНЫС	Ballistik raketa yoki parvoz trayektoriyasidagi jangovar yadroviy kallaklarni yakson etish yo'li bilan dushmanning raketali-yadroviy zarba-

trm.: RAKETA GORAGY tr.: FЪZE SAVUNMASI ozr.: RAKETDƏN MЪDAFIƏ	sini qaytarish bo'yicha o'tkaziladigan tadbir, jangovar harakat, kuch va vositalar majmuyi.
o'zb.: RAKETALARNI UCHIRISH QURILMASI qz.: ЗЫМЫРАН ҰШЫРҒЫШ trm.: RAKETA ATYJY tr.: FЪZE FIRLATICI ozr.: FЪZE ATICI	Raketani joylash, nishonga yo'llash, startdan oldin tayyorlash va uchirish uchun mo'ljallangan maxsus qurilma.
o'zb.: RAKETALI QUROL qz.: ЗЫМЫРАН ҚАРУЫ trm.: ROKETA ƏARAGLARY tr.: FЪZE SILAHLARI ozr.: RAKET SILAHLARI	Raketalar yordamida shikastlash vositalari nishon ustiga yetkaziladigan qurol.
o'zb.: RAKETANI UCHIRISH qz.: ЗЫМЫРАНДЫ ҰШЫРЫҒЫЗ trm.: RAKETA ATYŇ tr.: ROKETI FIRLAT ozr.: ROKETI IŞƏ SALIN	Raketani uchirish qurilmasidan bo'shab raketa va uchirish qurilmasidan o'tadigan jarayonlari majmuyi.
o'zb.: RAKETA TASHUVCHI qz.: ЗЫМЫРАН ҰШЫРҒЫШ trm.: RAKETA ATYJY tr.: FЪZE FIRLATICI ozr.: FЪZE ATICI	Strategik, tezkor-taktik yoki taktik raketa tashuvchi samolyot, suv usti kemasi (kater) va suv osti kemasi.
o'zb.: RAKETNITSA TO'PPONCHA qz.: ПАКЕТНИЦА trm.: RAKETNITSA tr.: RAKETNITSA ozr.: RAKETNITSA	Mushak otib xabar berish, komanda va bildiruvlarni tezkor uzatish, joyning alohida qismlarini qisqa muddatga yoritish, kemalarda, halokat xabarini uzatish uchun mo'ljallangan mushakli to'pponcha.
o'zb.: RAMKALI ANTENNA qz.: РАМАЛЫҚ АНТЕННА trm.: 3AR3UWALY ANTENNA tr.: 3ER3EVE ANTENI ozr.: 3ƏR3IVƏ ANTENASI	Yo'naltirilgan antenna. Dumaloq, kvadrat yoki to'g'ri to'rtburchak ramka shaklida simdan bitta o'ram yoki bir necha o'ramli qilib yasaladi.
o'zb.: RANG (DARAJA) qz.: TYC trm.: REŇK tr.: RENK	Harbiy-dengiz flotida kemalar (<i>harbiy kemalar atamasiga qarang</i>), shuningdek, ayrim harbiy unvonlar ranglarga bo'linadi (oliy rang - 1 rang) 1-, 2-

ozr.: RƏNG	va 3-daraja kapitanlari (tegishlica polkovnik, podpol-kovnik va mayor unvonlariga to'g'ri keladi).
o'zb.: RASCHET qz.: ЕСЕПТЕУ trm.: HASAPLAMA tr.: HESAPLAMA ozr.: HESABLAMA	Tup, pulemyot kabi qurol-yarog' va texnikaning o'zga turlariga bevosita xizmat ko'rsatuvchi harbiy xizmatchilar guruhi.
o'zb.: RATSIYA qz.: РАДИО trm.: RADIO tr.: RADYO ozr.: RADIO	Olib yuriladigan qisqa to'liqinli qabul qilish-uzatish radiostansiyasi.
o'zb.: RAG'BATLANTIRISH qz.: ЫНТАЛАНДЫРУ trm.: HÖWESLENDIRIŞ tr.: TEŞVIKLER ozr.: TƏŞVIQ	Harbiy xizmatchining xizmat o'tash va harbiy burchni ado etish mobaynida ko'rsatgan alohida xizmatlarini tan olish shakli.
o'zb.: REAKTIV ARTILLERIYA qz.: РЕАКТИВТИ АРТИЛЛЕРИЯ trm.: REAKTIW ARTILLERIƏA tr.: REAKTIF TOPÇU ozr.: REAKTIV TOPÇU	Reaktiv snaryadlarni (minalarni) otish uchun mo'ljallangan artilleriya turi.
o'zb.: REAKTIV ARTILLERIYANING JANGOVAR MASHINASI (RAJM) qz.: РЕАКТИВТИ АРТИЛЛЕРИЯЛЫҚ ЖАУЫНГЕРЛІК МАШИНА (RAJM) trm.: JET ARTILLERIYA SÖWEŞ ENJAMY (RAJM) tr.: JET TOPÇU SAVAŞ MAKINESI (RAJM) ozr.: JET TOPÇU DÖYÜŞ MAŞINI (RAJM)	Ko'p zaryadli o'ziyurar uskuna.
o'zb.: REAKTIV DVIGATEL qz.: РЕАКТИВТИ	Ish jismi (odatda, yonilg'i yonishdan hosil bo'ladigan gazsimon moddalar)

ҚОҒАЛТҚЫШ trm.: REAKTIW HEREKETLENDIRIJI tr.: REAKTIF MOTOR ozr.: REAKTIV MЫHƏRRIK	oqimi hisobiga reaktiv kuch (tortish kuchi) hosil qiladigan dvigatel.
o‘zb.: REAKTIV SNARYAD qz.: РЕАКТИВТИ ЗАРЯД trm.: REAKTIW ZARƏAD tr.: REAKTIF ŞARJ ozr.: REAKTIV YЬKLƏMƏ	Quruqlikdagi qo‘shinlar, aviatsiya va flotda qo‘llaniladigan baravariga o‘t ochishning reaktiv tizimlariga mansub, parvozi boshqarilmaydigan snaryad.
o‘zb.: REAKTIV QUROL qz.: РЕАКТИВТИ ҚАРУ trm.: JET ƏARAGY tr.: JET SILAHI ozr.: JET SILAHI	Shikast yetkazish vositalari, dvigatelning reaktiv tortish kuchi hisobiga nishon ustiga yetkazib boriladigan qurol turi.
o‘zb.: REAKTIV-TORTISH KUCHI qz.: РЕАКТИВТИ-ТАРТЫЛЫС КҮШІ trm.: REAKTIW-AGYRLYK GЬƏJI tr.: REAKTIF-YERZEKIMI KUVVETI ozr.: REAKTIV-CAZIBƏ QЬVVƏSI	Reaktiv dvigatel soplosidan chiqayotgan ish jismi (masalan, gaz) oqimining reaksiya kuchi.
o‘zb.: REAKSIYA qz.: РЕАКЦИЯ trm.: REAKSIƏA tr.: REAKSIYON ozr.: REAKSIYA	1) biror ta’sirga javoban vujudga keladigan harakat, holat, jarayon; 2) ijtimoiy taraqqiyotga faol qarshilik ko‘rsatish va inqilobiy harakatni bostirishga qaratilgan siyosat; 3) ruhiy va jismoniy holatdagi keskin o‘zgarish, masalan, zo‘r berib ishlagandan keyin birdan susayib ketish.
o‘zb.: REVANSIZM qz.: РЕВАНШИЗМ trm.: GALKYNYŞ tr.: REVANKIZM ozr.: REVANŞIZM	Urushda mag‘lubiyatga uchragan mamlakatga qarashli tajovuzkor doiralarning urushdan oldingi chegaralarni, xalqaro munosabatlardagi tizimlarni qayta tiklash bahonasi bilan yangi urush tayyorlashga qaratilgan siyosati (yengilgandan keyin qasos olish siyosatini yurg‘izish).

o'zb.: REVOLVER qz.: РЕВОЛВЕР trm.: AƏLAW tr.: REVOLVER ozr.: REVOLVER	100 m gacha masofadagi tirik nishonni urishga mo'ljallangan, aylanuvchi barabanli magazindan iborat ko'p zaryadli, kesmali (burama kertikli) o'q otuvchi shaxsiy qurol.
o'zb.: REGLAMENT qz.: ЕРЕЖЕЛЕР trm.: DĖZGŪNNAMA tr.: YIŪNETMELIKLER ozr.: QAYDALAR	Davlat organlari, muassasalari, tashkilotlarining ish tartibini belgilaydigan qoidalar majmuyi.
o'zb.: REZERV (ZAXIRA) qz.: РЕЗЕРВ trm.: ERVETIƏA3LYK tr.: REZERVE ET ozr.: EHTIYAT EDIN	Yangi vujudga kelgan vazifalarni hal etish, harakatdagi armiya va flotni urush, operatsiya davomida butlab, ta'minlab borish uchun mo'ljallangan qurolli kuchlar turlarining tuzilmalari, odam resurslari va moddiy vositalar.
o'zb.: REZERVUAR qz.: СУ ҚОЙМАСЫ trm.: SUW HOWDANY tr.: REZERVUAR ozr.: SU ANBARI	Suyuqlik va gazlar saqlanadigan (yer ustiga yoki yer ostiga joylashtiriladigan) katta idish.
o'zb.: REZIDENT qz.: ТҮРҒЫН trm.: AŞAIJY tr.: YERLEŞİK ozr.: SAKIN	Mustamlakachi davlatning protektoratga hokimlik qiladigan vakili.
o'zb.: REZIDENSIYA qz.: РЕЗИДЕНЦИЯ trm.: IDENCEAŞAYYŞ JAÝY tr.: KONUT ozr.: YAŞAYIŞ YERI	Davlat, hukumat boshlig'i, yirik ma'muriy shaxs qarorgohi.
o'zb.: REZOLYUTSIYA qz.: АЖЫРАТЫМДЫЛЫҚ trm.: KARAR tr.: KARAR ozr.: ĞIŪRNTĖ IMKANI	Yig'ilish va konferensiyada qabul qilinadigan qaror.
o'zb.: RENEGAT qz.: РЕНЕГАТ trm.: RENEGAT tr.: RENEGAT ozr.: RENEGAT	O'z maslagidan qaytib, dushman tomoniga o'tgan odam. Xoin, murtad.

o'zb.: REPATRIATSIYA qz.: РЕПАТРИАЦИЯ trm.: GA'ETARMAK tr.: ЫLKESINE GERI GIINDERILME ozr.: REPATRIASIYA	Urush oqibatida vatanidan tashqariga chiqib qolgan harbiy asirlar va fuqaro shaxslarni, shuningdek, fuqarolik huquqi tiklangan muhojirlarni o'z vataniga qaytarish.
o'zb.: REPRESSIYA (QATAG'ON) qz.: РЕПРЕССИЯ trm.: REPRESSIYA tr.: BASKI ozr.: REPRESSIYA	Davlat tomonidan qo'llaniladigan jazo chorasi, jazolash.
o'zb.: REPRODUKTOR qz.: РЕПРОДУКТОР trm.: ЇНДЫРИЈ tr.: ÇOĞALTICI ozr.: REPRODUKTOR	Simli radioeshittirish tarmog'ida ishlatiladigan radiokarnay.
o'zb.: RESPIRATOR qz.: РЕСПИРАТОР trm.: DEM ALYŞ tr.: SOLUNUM CIHAZI ozr.: TÖNƏFFƏS	Insonning nafas olish organlarini radioaktiv chang va zararli moddalardan himoya etish uchun mo'ljallangan shaxsiy moslama.
o'zb.: RESSOR qz.: РЕССОР trm.: RESSOR tr.: RESSOR ozr.: RESSOR	Transport mashinalari osmasining elastik elementi.
o'zb.: RESTITUTSIYA qz.: ҚАЛПЫНА КЕЛТИРУ trm.: DIKELTMEK tr.: İADE ozr.: RESTITUSIYA	Xalqaro huquqda – urushuvchi davlatning dushman hududidan g'ayriqonuniy ravishda egallab olgan va olib chiqib ketgan mulkni qaytarish.
o'zb.: ROTOR qz.: POTOP trm.: ROTOR tr.: ROTOR ozr.: ROTOR	Mashinalar, masalan, elektr dvigatellar, turbinalarning odatda stator ichida joylashadigan aylanuvchan ishchi qismi.
o'zb.: RUL qz.: РУЛЬ trm.: RUL tr.: DIREKSIYON ozr.: SİKAN	Relssiz g'ildirakli mashinalar ruli – rul boshqarmasi (harakat yo'nalishini o'zgartirish mexanizmi) elementi.

o'zb.: RUXSATNOMA qz.: ПҲҚАТ trm.: RUGSAT tr.: İZIN ozr.: İCAZƏ	Kirib-chiqish rejimi qat'iy belgilangan harbiy qism, qo'riqlanayotgan obyekt, korxona, muassasa hududiga kirishga huquq beradigan shaxsni tasdiqlovchi (albatta, fotosurati bilan) hujjat.
o'zb.: RUXSATSIZ KETIB QOLISH qz.: ПҲҚАТСЫЗ КЕТҮ trm.: RUGSATSYZ GITMEK tr.: İZINSIZ AYRILMAK ozr.: İCAZƏSIZ ÇIXMAQ	Muddatli harbiy xizmat askarining harbiy qism hududini yoki xizmat joyini tegishli ruxsat olmay tashlab ketishi, uzrli sabablarsiz shahar ta'tili, xizmat safari, qisqa ta'til, davolanish maskani kabilardan xizmatga bir sutkadan ortiq (biroq uch sutkadan oshmagan tarzda) yoki bir sutkadan kam, ammo 3 oy davomida takror kechikib qaytishi.
o'zb.: RUHIY ATAKA qz.: РУХАНИ ШАБУҲЛ trm.: RUHY HЫJЬM tr.: MANEVI SALDIRI ozr.: RUHANI HЫCUM	Mudofaadagi dushmanni dahshatga solish, irodasini sindirish va ruhini tushirish maqsadida – zamirida tashqi ta'sir elementlari mujassamlashtirgan ataka.

S

o'zb.: SALMOQDOR G'ILDIRAK qz.: АУЫП ДӨҢГЕЛЕК trm.: AGYR TIGIR MOBILIZASIYA tr.: AĞIR TEKERLEK ozr.: AĞIR TƏKƏR	Dvigatel valiga o'rnatiladigan zalvar gardishli g'ildirak.
o'zb.: SALYUT (MUSHAK) qz.: СӘЛЕМДЕСҮ (БҮЛШЫҚЕТ) trm.: SALAM (MYSSA) tr.: SELAM (KAS) ozr.: SALAM (ƏZƏLƏ)	Artilleriya qurolli yoki o'qli quroldan mushaklar otish yoki ehtirom ko'rsatishning tantanali shakli.
o'zb.: SAMOLYOT qz.: ҲАҲАҚ trm.: U3AR tr.: U3AK ozr.: TƏYYARƏ	Dvigatel va qanotlar yordamida atmosferada parvoz etish uchun mo'ljallangan havodan og'ir uchish apparati.

o'zb.: SANITAR AVIATSIYA qz.: САНИТАРЛЫҚ АВИАЦИЯ trm.: ARASSA AWIASIYA tr.: SIHHI HAVACILIK ozr.: SANITAR AVIASIYA	Harbiy transport aviatsiyasiga mansub qismlar bo'lib, yarador va bemorlarni evakuatsiya qilish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: SAPYORLAR qz.: САПЕРЛАР trm.: SAPIOR tr.: SAPIOR ozr.: SAPIOR	Muhandislik qo'shinlarining sapyor bo'linma va qismlari harbiy xizmat-chilari.
o'zb.: SAF qz.: СЫЗЫҚ trm.: ARASSA tr.: SAF ozr.: TƏMİZ	Harbiy xizmatchi, bo'linma va qismlar-ning birgalikda harakatlanishlari uchun nizomda belgilangan tarzda joylashuvi.
o'zb.: SAF TAYYORGARLIGI qz.: САПТЫҚ ДАЙЫНДЫҚ trm.: SETIR TAƏARLAMAK tr.: HAT HAZIRLIĞI ozr.: XƏTTIN HAZIRLANMASI	Jangovar tayyorgarlik tizimidagi maj-buriy fanlardan biri.
o'zb.: SAF QAYDNOMASI qz.: ЖОЛ ШОТЫ trm.: SETIR HASABY tr.: SATIR HESABI ozr.: SIRA HESABI	Bo'linmaning ro'yxati bo'yicha safda turgan va safda yo'q bo'lgan shaxsiy tarkib, harbiy texnika soni to'g'risidagi hujjat.
o'zb.: SAF QO'SHIG'I qz.: СЫЗЫҚ ӘНДЕР trm.: ARASSA AƏDYM tr.: SAF ŞARKI ozr.: SAF MAHNI	Musiqiy-she'riy ijod turlaridan biri.
o'zb.: SAFARBARLIK qz.: ЖҰМЫЛДЫРУ trm.: MOBILIZASIYA tr.: MOBILIZASYON ozr.: SƏFƏRBƏRLİK	Urush holati e'lon qilinishi yoki favqulodda holat joriy etilishi bilanoq umumiy yoki qisman safarbarlik joriy qilinishi mumkin.
o'zb.: SAFARBARLIKDAN BO'SHATISH qz.: МОБИЛИЗАЦИЯДАН БОСАТУ trm.: MOBILIZASIYADAN BOŞADYŇ	O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoniga asosan amalga oshiriladi.

tr.: MOBILIZASYONDAN KURTULMA ozr.: SƏFƏRBƏRLIKDƏN AZAD OLUN	
o'zb.: SAQLAGICHLAR qz.: САҚТАҲ ОРҲИ trm.: SAKLAMAK tr.: DEPOLAMA ozr.: SAXLAMA	Qurol-yarog' hamda o'zga harbiy texnikaning beixtiyor va xavfli harakatlarning oldini olish uchun mo'ljallangan moslamalar.
o'zb.: SERJANT qz.: СЕРЖАНТ trm.: SERANTANT tr.: DEPOLAMA ozr.: SAVUŞ	Kichik komandirlar tarkibining odatda quyi pog'onadagi bo'linma, ekipaj, guruh komandirining harbiy unvon.
o'zb.: SERJANTLAR TAYYORLASH MAKTABI qz.: СЕРЖАНТТАРДЫ ДАЯРЛАҲ МЕКТЕБИ trm.: SERANTANT OKUW MEKDEBI tr.: ÇAVUŞ EĞİTİM OKULU ozr.: ÇAVUŞ TƏLİM MƏKTƏBI	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining serjantlar tarkibini uch bosqichda tayyorlash uchun mo'ljallangan harbiy maktab.
o'zb.: SIGNALIZATSIYA qz.: ДАБЫЛ ЖҮЙЕСИ trm.: DUYDURYŞ ULGAMY tr.: ALARM SISTEMI ozr.: SIQNAL SISTEMI	Diqqatni jalb qilish, xabar yoki buyruq berish uchun ishlatiladigan shartli qurilma, moslamalar majmuyi.
o'zb.: SIGNALLAR qz.: ДАБЫЛДАР trm.: DUYDURYŞLA tr.: ALARMLAR ozr.: SIQNALLAR	Komanda, ko'rsatma, bildiruv kabi ma'lumotlarni uzatish uchun mo'ljallangan shartli belgilar.
o'zb.: SIGNALCHI qz.: БЕРУШИ trm.: SIGNALÇY tr.: IŞARETÇI ozr.: SIGNALÇI	Majburiyatiga turli belgilangan signal-larni uzatish kiradigan harbiy xizmatchi.
o'zb.: SILLIQ STVOLLI QUROL qz.: ТЕГИС ҲҲҒЫЛЫ ҚАРҲ trm.: DÛWÛRTIKLI ƏARAG	Stvolining kanali kesmalarga ega bo'lmagan o'qotar qurol.

tr.: PBRBZSBZ NAMLULU SILAH ozr.: HAMAR LBLƏLI SILAH	
o'zb.: SIRENA qz.: СИРЕНА trm.: SIREN tr.: SIREN ozr.: SIREN	Havo yoki bug' oqimini vaqti-vaqti bilan to'xtatib borish yo'li bilan tovush tebranishini hosil qilish uchun mo'ljallangan qurilma.
o'zb.: SIYOSIY MONITORING qz.: САЯСИ МОНИТОРИНГ trm.: SYƏASY GİZEGZİLİK tr.: SIYASI IZLEME ozr.: SIYASI MONITORINQ	Siyosiy vaziyat va jarayonlarni muttasil kuzatib baho berib borish.
o'zb.: SNARYAD KAMERASI qz.: SNARYAD KAMEPACЫ trm.: SNARYAD KAMERA tr.: SNARYAD KAMERASY ozr.: SNARYAD KAMERA	Artilleriya to'plaridagi o'qotar stvol kanalining o'qlanadigan qismi.
o'zb.: SNARYADNING TA'SIR KUCHI qz.: ШАРЯДТЫҢ КҮШІ trm.: ÇEKİŞİŇ GÜÝJİ tr.: MERMININ GЬСЬ ozr.: MƏRMININ GЬСЬ	Snaryadning teshib o'tish va yorib yuborish ta'siri bilan nishonga shikast yetkaza olish qobiliyati.
o'zb.: SNARYADNING YORIB O'TISH KUCHI qz.: ШАРЯДТЫҢ БҰЗЫЛУ КҮШІ trm.: ÇEKİŞİŇ GÜÝJİ tr.: MERMININ KIRILMA KUVVETİ ZIRH ozr.: MƏRMININ QIRILMA GЬСЬ	Snaryadning turli sharoitda u yoki bu qalinlikdagi zirhni yorib o'tish qobiliyati.
o'zb.: SOVUT qz.: БРОНЬ trm.: MARAG tr.: ZIRH ozr.: ZIREH	Tanani qurol zarbidan saqlaydigan jang kiyimi.

o'zb.: SOVUQ QUROL qz.: СУЫҚ БОЛАТ trm.: SOWUK POLAT tr.: SOĞUK ÇELİK ozr.: SOYUQ POLAD	Portlovchi moddalarning qo'llanilishi bilan bog'liq bo'lmay, jangovar jihatdan qo'llaniladigan qurol.
o'zb.: SOYABONSIZ BOSH KIYIM qz.: ҚОЛШАТЫРСЫЗ БАС КИИМ trm.: ZONTIKSIZ ŞLYAPA tr.: ŞEMSIYESİZ ŞAPKA ozr.: ŞƏTİRSİZ PAPAQ	Muddatli harbiy xizmat matroslari va starshinalari, harbiy dengiz bilim yurti kursantlarining soyabonsiz bosh kiyimi.
o'zb.: SOQCHI qz.: КЫЗЕТИШ trm.: GARAWUL tr.: GARDIYAN ozr.: МЬНАФИЗӘСИ	Topshirilgan postni qo'riqlash va mudofaa etish bo'yicha jangovar vazifani ado etayotgan qurollangan qorovul.
o'zb.: STABILIZATOR qz.: ТҮПРАҚТАНДЫРҒЫШ trm.: DURNUKLAƏJY tr.: SABITLEYICI ozr.: STABILIZATOR	Uchish apparatining gorizontaal qanotidagi qo'zg'almas qism.
o'zb.: STATUS qz.: МҮСІН trm.: HEƏKEL tr.: HEYKEL ozr.: HEYKƏL	Fuqaro yoki yuridik shaxsning huquqiy holati.
o'zb.: STVOL qz.: СТВОЛ trm.: STVOL tr.: STVOL ozr.: STVOL	Snaryadni uloqtirish va unga maqsadli yo'nalishda barqaror parvoz etish imkonini berish uchun mo'ljallangan o'qotar qurolning asosiy qismi.
o'zb.: STRATEG qz.: СТРАТЕГИЯ trm.: STRATEGIƏA tr.: STRATEJI ozr.: STRATEJI	Yirik harbiy operatsiyalar rahbari, sarkarda.
o'zb.: SUV OSTI APPARATLARI qz.: СУАСТЫ АППАРАТЫ trm.: SUWASTY ENJAMLAR tr.: SUALTI CİHAZI ozr.: SUALTI APARAT	Qidiruv, qutqaruv, kema ko'tarish ishlari, suv ostidagi o'simlik va hayvonot tadqiqot etish amallarini bajarish uchun mo'ljallangan texnik vositalar.

o'zb.: SUV OSTI KEMALARI qz.: СҲҒҲҮП ҚАЙЫҚТАР trm.: SUWASTY GDMILER tr.: DENIZALTILAR ozr.: SUALTI QAYIQLAR	Asosan, suv ostida suzishga moslash- tirilgan jangovar kemalar.
o'zb.: SUV TO'SIG'INI YENGIB O'TISH qz.: СУ ТОҚАУЫЛЫНАН ӨТУ trm.: SUW PDSGEL3ILIGINI YENIP GEÇMEK tr.: SU BARIYERINI AŞMAK ozr.: SU MANEƏSINI AŞMAQ	Hujumdagi qo'shinning qarama-qarshi qirg'og'ini dushman mudofaa etayotgan suv to'sig'ini yengib o'tishi.
o'zb.: SUV O'TKAZMAS YOPINCHIQ-CHODIR qz.: СУ ӨТКІЗБЕЙТІН ШАТЫП trm.: SUW GEZIRMEƏDN 3ADYR tr.: SU GEÇİRMEZ ÇADIR ozr.: SUYA DAVAMLI ÇADIR	Muddatli harbiy xizmat askari va harbiy bilim yurtlari kursantlarining harbiy kiyimlari tarkibiga kiruvchi buyum.
o'zb.: SUV HAVZASI RAZVEDKASI qz.: СУ БАССЕЙНИНІҢ ИНТЕЛЛЕКТИЦИ trm.: SUW HOWDANY tr.: SU HAVZASI ZEKASI ozr.: SU HÖVZƏSI ZƏKASI	Suv havzasi va tevaragi xususiyatlari haqida ma'lumotlar izlash, yig'ish va umumlashtirish.
o'zb.: SUVEREN qz.: ЕҒЕМЕН trm.: ҲДКІМІӘЕТ tr.: EGEMEN ozr.: SUVEREN	1) Oliy hokimiyatni amalga oshiruvchi; 2) suverenitetga ega, mustaqil.
o'zb.: SUVERENITET qz.: ЕҒЕМЕНДІК trm.: ҲДКІМІӘЕТ tr.: EGEMENLIK ozr.: SUVERENLIK	Mamlakat ichkarisida davlat hokimiyatining ustuvorligi, tashqi va ichki ishlarda mustaqilligi.
o'zb.: SUZUVCHI MASHINALAR qz.: ЖҮЗҮ МАШИНАЛАРЫ trm.: LOÜZÝÄN MAŞYNLAR	Oldindan tayyorgarlik ko'rmasdan suv to'sig'ini yengib o'tish qobiliyatiga ega g'ildirakli va zanjirli jangovar mashinalar hamda transport vositalari.

tr.: YBZER MAKINELER ozr.: ÜZƏN MAŞINLAR	
o'zb.: SUZUVCHI TANK qz.: ҚАЛҚЫМАЛЫ ЦИСТЕРНА trm.: ATINGBZƏDN TANK tr.: YBZER TANK ozr.: BZƏN 3ƏN	Zirhlangan, zanjirli, suv to'sig'ini qo'shimcha jihozlarsiz yengib o'tish va suzish davomida o't ochish qobiliyatiga ega jangovar mashina.
o'zb.: SUZUVCHI TO'SIQLAR qz.: ҚАЛҚЫМАЛЫ КЕДЕРГІЛЕР trm.: FLOBZƏDN PASGEL3ILIKLER tr.: YBZER BARIYERLER ozr.: BZƏN MANEƏLƏR	Gavan, harbiy dengiz bazasi va flot kuchlari turadigan joylarga kirish joylarini dushman xavfidan to'sish uchun mo'ljallangan to'siq.
o'zb.: SULH SHARTNOMASI qz.: БЕЙБИТ КЕЛІСІМ trm.: PARAHATÇYLYK ŞERTNAMASY tr.: BARIŞ ANTLAŞMASI ozr.: SBLH MBQAVILƏSI	Xalqaro shartnoma turi.
o'zb.: SUN'IY NISHON qz.: ЖАСАНДЫ МАҚСАТ trm.: EMELI MAKSAT tr.: YAPAY HEDEF ozr.: SBNİ HƏDƏF	Haqiqiy nishonning alomatlarini ramzlovchi sun'iy nishon.
o'zb.: SUN'IY NISHONLAR VAZIYATI qz.: ЖАСАНДЫ БЕЛГІЛЕРМЕН ЖАҒДАЙ trm.: EMELI ALAMATLAR BILEN ƏAGDAƏ tr.: YAPAY IŞARETLI DURUM ozr.: SÜNI IŞARƏLƏRLƏ VƏZIYYƏT	Sun'iy nishon, maket, haqiqiy texnika kabi vositalar bilan ramzlanayotgan dushman qo'shinlari turkumi va harakatlari.
o'zb.: SUN'IY NISHONLAR MAYDONI qz.: ЖАСАНДЫ ЖАПСЫРМА АЙМАҒЫ trm.: EMELI BELLİK MEƏDANY tr.: YAPAY ETİKET ALANI ozr.: SBNİ ETİKET SAHƏSI	Jangovar o't ochish va o'zga taktik mashg'ulotlar o'tkazish maqsadida tayyorlab qo'yilgan joy hududi.

o'zb.: SURISHTIRUV qz.: АНЫҚТАМА trm.: SORAG tr.: SORUŞTURMA ozr.: SORĖU	Tergov organi yoki harbiy prokuror qaroriga muvofiq tergovchi ofitser tomonidan o'tkaziladigan jinoyat va nojo'ya harakat surishtiriluvi.
o'zb.: SO'ZLASHUV QURILMASI qz.: БАЙЛАНЫС ҚҰРЫЛҒЫСЫ trm.: ARAGATNAŞYK ENJAMY tr.: İLETİŞİM CİHAZI ozr.: RABİTƏ CİHAZI	Ma'lumotni tezkor uzatish va qabul qilish uchun mo'ljallangan simli yoki radio qurilma.
o'zb.: SO'RISH KLAPANI qz.: СОРҮ КЛАПАНЫ trm.: SORUJY KLAPAN tr.: EMME VALFI ozr.: EMIŞ KLAPANI	Porshenli ichki yonuv dvigateli karteridan gazlarni chiqarib yuboradigan klapan.

T

o'zb.: TAKTIK VAZIFAGA JAVOB TAYYORLASH qz.: ТАКТИКАЛЫҚ МІНДЕТКЕ ЖАУАП ДАЙЫНДАУ trm.: TAKTIKA MASLAHATYNA JOGAR BERMEK tr.: TAKTIK BIR GÜREV İZİN CEVAP HAZIRLAMA ozr.: TAKTIK MƏSƏLƏYƏ CAVAB HAZIRLANIR	Taktik vazifaga javob tayyorlash. Ofitserlar tarkibining taktik tayyorgarlik va texnik san'ati bo'yicha tayyorgarlik shakli. Ofitserlarning qo'shinni boshqarish masalalari bo'yicha bilim va mahoratlarini tekshirish, vaziyatni mustaqil tarzda tezkor tahlil etish, bo'ysunuvchilari oldiga jangovar vazifa qo'yishni mashq qilish, shu jumladan, yuksak axloqiy-ruhiy sifatlarini shakllantirish maqsadida sinfda – xaritalarda, joyda – joy maketida o'tkaziladi.
o'zb.: TAKTIK MASHG'ULOT qz.: ТАКТИКАЛЫҚ ОҚЫТУ trm.: TAKTIKA TERBİESİ tr.: TAKTIK EĞİTİM ozr.: TAKTIK TƏLİM	Taktik mashg'ulot. Shaxsiy tarkib, bo'linma va komandirlarni jangni tayyorlash va yuritishga o'rgatish shakli. Mashg'ulotlar hajmi va mazmuni jangovar tayyorgarlik dasturida belgilab beriladi.
o'zb.: TAKTIK MASHQ qz.: ТАКТИКАЛЫҚ	Taktik mashq. Bo'linma, qism, qo'shilma va shtablarni jang yuritish usullariga

ЖАТТЫҒУ trm.: ТАКТИКА MASLAHATY tr.: ТАКТИК EGZERSIZ ozr.: ТАКТИК МƏŞQ	o'rgatish shakli. Taktik mashq muayyan joyda taktik vazifalarni bajarish yo'li bilan o'tkaziladi. Taktik mashq umumqo'shin taktik mashq va maxsus-taktik (muhandislik, aloqa kabi) mashqlarga bo'linadi.
o'zb.: ТАКТИК НИҚОБНИНГ БУЗИЛИШИ qz.: ТАКТИКАЛЫҚ МАСКАҒА ЗИЯН trm.: ТАКТИКА MASKYNYAM ZYAGEANY tr.: ТАКТИК MASKE HASARLARI ozr.: ТАКТИК MASKASINA ZƏRƏR	Joydagi tabiiy muhitning buzilishi. Mazkur buzilish alomatlarining tahliliga ko'ra, dushmanga mavjud qo'shin va o't ochish tizimi, muhandislik jihatidan jihozlangan joy xususiyatlari kabi alomatlar fosh bo'lib qolish ehtimoli tug'iladi. Qo'shinlar va obyektlarning taktik niqobi buzilishi – bo'linma, shtab va qurolli kuchlar frontorti organlarining bir joyda jamlanishi, marralar va jamlanish hududlarida shaxsiy tarkib hamda texnikaning ochiqdan-ochiq harakatlanishi, obyektlarning dushman tomonidan yuritiladigan vizual va radiolokatsion kuzatuvlardan yetarlicha niqoblanmaganligi, yorug'lik va tovush niqoblari buzilganligi sababli ro'y beradi.
o'zb.: ТАКТИК ТАЙЙОРГАРЛИК qz.: ТАКТИКАЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ trm.: ТАКТИКИ ТАӘӘАРЛЫК tr.: ТАКТИК HAZIRLIK ozr.: ТАКТИК HAZIRLIQ	Bo'linma, qism (kema) va qo'shilmalar shaxsiy tarkibini jangovar harakatlarni tayyorlash va yuritishga o'qitish. Jangovar tayyorgarlik tizimidagi muhim fanlardan biri. Taktik tayyorgarlik mazmunan: jang nazariyasini o'rganish; qo'shinlarimiz va ehtimoliy dushman qo'shinining qurol-aslahasi tuzilishi, jangovar imkoniyatlari va jangdagi harakatlarining usullarini o'zlashtirish; jangni (jangovar harakatlarni) tashkil etish mahoratlarini takomillashtirish;
o'zb.: ТАКТИК YADRO QUROLI qz.: ТАКТИКАЛЫҚ ЯДРОЛЫҚ ҚАРУ trm.: ТАКТИКИ ЭАДРО ЭАРАGY tr.: ТАКТИК NЬKLEER SILAH ozr.: ТАКТИК NЬVƏ SILAHИ	Dushmanning taktik sarhadlarida joylashgan nishonlarni yakson etish uchun mo'ljallangan yadro qurolining shartli nomi. Quruqlikdagi qo'shinlar, harbiy havo dengiz kuchlari qurol-aslahasi tarkibiga kiritilgan. 500 km dan kam masofada ta'sir etuvchi raketali kompleks ko'rinishiga ega.

o'zb.: TAKTIKA qz.: ТАКТИКА trm.: TAKTIKA tr.: TAKTIKLER ozr.: TAKTIKLƏR	Harbiy san'atning tarkibiy qismi bo'lib, o'z ichiga qurolli kuchlar va maxsus qo'shinlarning qo'shilma, harbiy qism (kema) va bo'linmalari tomonidan quruqlik, havo va dengizda jangni tayyorlash, yuritish nazariyasi hamda amaliyotini qamrab oladi. Taktika nazariyasi: jangning qonuniyati, xususiyatlari va mazmunini tadqiqot etadi; jangni tayyorlash va yuritish usullarini ishlab chiqadi. Taktika amaliyoti esa komandir, shtab va qo'shinlarning (kuchlarning) jangni tayyorlash va yuritish borasidagi faoliyatlarini o'z ichiga oladi: vaziyat haqidagi ma'lumotlarga muntazam aniqliklar kiritib borish; qaror qabul qilish va bo'ysunuvchilar oldiga vazifalar qo'yish.
o'zb.: TAMG'A qz.: ТАМГА trm.: TAMGA tr.: TAMĠA ozr.: TAMGA	1) mulk belgisi, o'tmishda mo'g'ul chorvadorlari o'rtasida keng tarqalgan. Daraxtlar, qurol, hayvon terilari va shu kabilarga bosilgan; 2) XIII asrda mo'g'ullar istilosi natijasida Sharqdagi ayrim mamlakatlarda hunarmand va savdogarlardan, turli kasb-korlikdan undirilgan pul solig'i. XVI–XVII asrlargacha mavjud bo'lgan.
o'zb.: TANIB OLISH qz.: ТАҲҲ trm.: TERJIME tr.: TANIMA ozr.: TANINMA	Fosh etilgan samolyot, kema kabi obyekt qaysi davlat va muassasasiga tegishli ekanligini aniqlash amali. Tanib olish amali bevosita ko'z bilan yoki maxsus radioelektron tizimlar yordamida bajariladi. Ko'z bilan tanib olish amallari bevosita ko'z yoki optik asboblarning yordamida obyektning qaysi davlatga mansub ekanligini aks ettirayotgan tanituvchi belgisi yoki o'ziga xos alomatiga (shaxsiy tarkib kiyimining rangi va bichimi, samolyot, kema kabilarning sirtqi ko'rinishiga) ko'ra amalga oshiriladi. Qo'shinlarimizning bir-birini tanib olish amali

	(signallovchi raketa, fonus, projektor, rangli tutun kabi) shartlashilgan signallar yordamida amalga oshiriladi. Mazkur signallar bitta jang o'tkazish vaqti yoki operatsiyaning muayyan davriga belgilanadi. Obyektimizni radiolokatsion jihatdan tanib olish mobaynida maxsus so'roqlovchi va tanib oluvchi qurilmalardan iborat tizimdan foydalaniladi. Tanib olishning bunday tizimlari yerdagi kuzatuv punktlari, samolyot, kema borti kabi obyektlarda o'rnatiladi.
o'zb.: TANITUVCHI BELGILAR qz.: ИДЕНТИФИКАЛЫҚ РӘМІЗДЕР trm.: IDENTIFIK SYMBOLLAR tr.: KIMLIK SEMBOLLERI ozr.: KIMI RƏMLƏR	Harbiy texnika va qo'shinning qaysi davlatga (millatga) mansubligi, shuningdek, harbiy xizmatchi va texnik vositaning muayyan qurolli kuchlari, qo'shin turi, birlashma, qo'shilma yoki harbiy qismga (bo'linmaga) tegishli ekanligini aniqlash imkonini yaratuvchi belgilar. Tanituvchi belgilar jumlasiga tasvir, raqam, harf va maxsus nishonlar kiradi. Har bir mamlakat qurolli kuchlarining tanituvchi belgilari o'zining muayyan tizimiga ega. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining tanituvchi belgilari – sakkiz qirrali yulduz va davlat bayrog'idir. Harbiy texnikaning qurolli kuchlar turiga mansubligi tegishli tasvirlarda aks ettirilgan.
o'zb.: TANITUVCHI SIGNALLAR qz.: КІРІС СИГНАЛДАРЫ trm.: GIRIŞ ALAMATLARY tr.: TANITICI SINYALLER ozr.: GIRIŞ SIQNALLARI	Bevosita ko'z bilan ko'rinadigan, signallovchi va radioaloqa vositalari orqali uzatiladigan shartli signallar. Havodagi samolyotlar (dengizdagi kemalar) bir-birini tanish va qaysi davlatga mansubligini aniqlash uchun xizmat qiladi. Uchish apparatlari va kemalarda radiolokatsion stansiyadan kodlashtirilib, nurlangan so'roqlovchi signalga kodlashtirilgan javob signalini qaytaruvchi avtomatlashtirilgan radiotexnik apparatlar mavjud. Urush davrida bunday so'roqlovchi signalga tegishli javob qaytarmagan

	samolyot (kema) dushman deb qabul qilinadi.
o'zb.: TANK qz.: ТАНК trm.: TANK tr.: TANK ozr.: TANK	Zanjirli, zirhlangan va murakkab yo'llarda yura oladigan jangovar mashina. Tankning jangovar xususiyatlari: olovli qudrat; ekipajni ishonchli himoyalash; zirhli himoya va tez harakatchanlik; uzoq masofalarga marshda yura olish; to'siqlarni yengib o'ta olish qobiliyati. Tankning asosiy qismlari: zirhli korpus, minora, qurol-yarog' kompleksi (asosiy va yordamchi qurollar, o'q-dori), kuzatish asboblari, mo'ljalga olish va boshqa moslamalar, kuch (motor) qurilmasi, kuch uzatkichi (transmissiya), yurish qismi, elektr jihozlar, aloqa tizimi, yong'inga qarshi jihozlar, ommaviy qirg'in qurollarning shikastlovchi omillariga qarshi himoya tizimlari va boshqalar. Korpus va minora, tankning barcha tarkibiy qismlarini birlashtiradi hamda ekipaj, agregatlar va yonilg'ini shikastlanish hamda zararlantirishdan saqlaydi. Minora qo'lda, elektr yoki elektr-gidravlik yuritmalar yordamida aylantiriladi. Tankning korpusi va minorasi legirlangan zirh po'lati listlarini bir-biriga payvandlab yasaladi, ba'zan yaxlit quyma korpusli tank ham uchraydi. Minora, odatda, quyma holda bo'ladi (ba'zi hollarda payvandlab yasaladi).
o'zb.: TANK DVIGATELI qz.: ТАНКТЫҚ МОТОР trm.: TANK ENGINE tr.: TANK MOTORU ozr.: TANK MOTORU	Tank yurishini ta'minlash uchun mo'ljallangan ichki yonuv dvigateli. Shu bilan birga, tank dvigateli o'ziyurar artilleriya qurilmalari, piyodalarning jangovar mashinalari va zirhli transportyorlarda ham qo'llaniladi. Tank dvigatellarining aksariyati ko'p yoqilg'ilidir, ya'ni benzin, kerosin, dizel va maxsus aviatsiya yoqilg'isida ishlash qobiliyatiga ega bo'lib, tanklar ta'minotini sezilarli yengillashtiradi. Zamonaviy tank dvigatelining quvvati 600–1000 ot kuchiga teng.

o'zb.: TANK DESANTI qz.: ТАНҚ ҚОҲУҲЫ trm.: TANK LERLERI tr.: TANK LANDERLERI ozr.: TANK LANDERS	Tankda tashilib tank bilan birgalikda jangovar harakat yurituvchi o'qchilar bo'linmasi. Asosan, hujumni avj oldirish uchun qo'llaniladi. Tanklar ustida odatda 8–10 kishi joylashadi. Qo'shinlarning qurol-aslahasi tarkibida zirhli transportyorlar va piyodalarning jangovar mashinalari mavjudligi bois tanki desantiga unchalik zaruriyat sezilmayapti.
o'zb.: TANK QO'SHINLARI qz.: ТАНҚ АРМИЯЛАРЫ trm.: TANK ARARAGLARY tr.: TANK ASKERLERI ozr.: TANK ORDULARI	Quruqlikdagi qo'shinlar turining biri bo'lib, mustaqil tarzda hamda qo'shinning o'zga turlari va maxsus qo'shinlar bilan hamkorlikda jangovar harakatlar yuritish uchun mo'ljallangan. Tank qo'shinlarining asosini turli rusumdagi tanklar tashkil etadi. Tank, motoo'qchi (mexanizatsiyalashtirilgan, motopiyoda), raketa, artille-riya va boshqa bo'linma, qism, qo'shilmalardan tashkil topgan. Tank qo'shinlari qudratli o't ochish, kuchli zarba berish va tez harakat qilish imkoniyatiga hamda ishonchli zirhli himoyaga ega. Asosan, uzoq masofadagi dushmanga qarata qudratli zarbalar berish uchun qo'llaniladi. Dushman mudofaasini yorib o'tish, yuksak manyovrli jangovar harakatlar olib borish, hujumni yanada ichkariga davom ettirib borish, dushman mudofaasi ortida harakat qilib, uning zaxiralarini tor-mor etish, eng muhim marralarni egallash va qo'lda tutib turish, jang va operatsiya maqsadiga tezlik bilan erishishni ta'minlashga qodir. 1942-yilgacha avtobronetank qo'shinlari deb atalgan. 1960-yildan boshlab esa tank qo'shinlari deb ataladi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida tank qo'shinlari mavjud.
o'zb.: TANKDAN OTISHNI MASHQ QILISH qz.: САҢҚТАН ОҚЫТУ trm.: TANKDAN tr.: ЦВРЕНМЕК	Tankchilarni tankdan o't ochishni o'rgatish mashg'ulotlarining asosiy shakli. Mazkur mashq tankchilar vzvodi tarkibida tanklar uchun jihozlangan o't ochish shaharchasida o'tkaziladi. Mashq maydonlari,

tr.: TANKTAN EĞITIM ozr.: TANKDAN TƏLIM	minoralar, trenajyorlar, mo'ljalga olish moslamalari o'rnatilgan dastgohlar bilan jihozlanib, qarshisida sun'iy nishonlar maydoni tashkil etiladi.
o'zb.: TANKER qz.: ТАНКЕР trm.: TANKER tr.: TANKER ozr.: TANKER	Maxsus sisternalarda (tanklarda) suyuq yuklarni (neft, kislota, suyuq oltingugurt, o'simlik moyi kabilarni) tashiydigan kema. Neft tashuvchi tanker sig'imi (to'liq yuk ko'taruvchanligi) 500 ming tonnadan oshadi (1977-yil).
o'zb.: TANKKA QARSHI RAKETA KOMPLEKSI qz.: ТАНККЕ ҚАРСЫ МИССАЛЫ КЕШЕН trm.: TANKA GARŞY RAKETA TOPLUMY tr.: ANTI-TANK FЫZE KOMPLEKSI ozr.: TANKA QARŞI MISSILE KOMPLEKSI	Zirhlangan obyektning yakson etilishini ta'minlovchi jangovar va texnik vositalar majmuyi. Tankka qarshi raketali kompleks tarkibiga: uchirish qurilmasi; raketani yo'llash; nishonga olish; uchirish apparati mujassam etilgan. Tankka qarshi raketali kompleks: harakatlanishiga ko'ra – olib yuriluvchi, o'ziyurar va vertolyotga o'rnatiladigan; raketa parvozinig tezligiga ko'ra – tovush tezligidan past va tovush tezligidan yuqori turlarga bo'linadi. Parvoznig eng olis masofasi – 4 km gacha, zirhni teshib o'tish qobiliyati – 550 mm gacha.
o'zb.: TANKKA QARSHI XANDAQ qz.: ПЕЗЕРВУАРА ҚАРСЫ ТРАШЕЯ trm.: TANKA KARŞI SIPER tr.: TANKA KARŞI SIPER ozr.: TANKA QARŞI XƏNDƏK	Yerda eni keng (5–7 m), chuqurligi taxminan, 2 m qazilgan xandaq ko'rinishidagi tankka qarshi sun'iy to'siq. Mudofaa marrasi oldida, tanklar hujumi tahdid solgan yo'nalishlarda qaziladi.
o'zb.: TANKKA QARSHI QUROL-ASLAHA qz.: ТАНККЕ ҚАРСЫ ҚАРУ trm.: TANKA GARŞY ÝARAGLAR tr.: ANTI-TANK SILAHLARI ozr.: TANKA QARŞI SILAHLAR	Tank va shu kabi zirhlangan nishonlarni yakson etish uchun mo'ljallangan qurol va qo'llanishini ta'minlovchi vositalarning turli rusumi. Tankka qarshi qurol-aslaha jumlasiga: qo'l granatasi; tankka qarshi qurol; tankka qarshi mina kabilar kiradi.

o'zb.: TANKLAR HUJUMIDAN MUDOFAA qz.: ТАНҚТИ ҚҲШТЕН ҚОҒАҲ trm.: TANK HҲJҲMINDEN GORANMAK tr.: TANK SALDIRISI SAVUNMA ozr.: TANK HҲCUMU MҲDAFIҲSI	Dushman tanklari atakasini qaytarish, yakson etish bo'yicha amalga oshiriladigan tadbirlar va qo'shinlarning jangovar harakatlari. Tanklar hujumidan mudofaa tizimi aviatsiya va raketalarning oldindan tayyorlab qo'yilgan zarbalari, artilleriya hamda tankka qarshi vositalar olovi, tankka qarshi zaxiralar va to'siq o'rnatuvchi otryadlardan tashkil topgan.
o'zb.: TANKNI SUV OSTIDA BOSHQARISH USKUNALARI qz.: СУ СУ АРАСЫНДАҒЫ САҲҚТЫ БАҚҚАРУ ЖАБДЫҒЫ trm.: SUWASTY TANK DOLANDYRYŞ ENJAMLARY tr.: SUALTI TANKI KONTROL EKIPMANLARI ozr.: SUALTI TANKINA NҲZARҲT EKIPMANLARI	Tankning suv to'sig'i havzasini 5 m gacha chuqurlikdagi tubi bo'ylab yengib o'tishi uchun mo'ljallangan uskunarlar jamlanmasi. Tarkibiga: havo bilan ta'minlovchi quvur; zichlagichlar; chiqaruvchi klapanlar; havo tozalagich qopqoqlari; suvkompas kabilar mavjud. Bundan tashqari, mazkur uskunalari tarkibiga nafas olish uskunalari va qutqaruv kiyimlari ham bor.
o'zb.: TANTANALI MARSH qz.: САҲТАҲАТТЫ МАҲШ trm.: DABARALY YҲRIŞ tr.: CIDDI YҲRҲYҲŞ ozr.: TҲNTҲNҲLI MARŞ	1) Vatan ozodligi va mustaqilligi uchun jon fido qilganlar xotirasiga o'rnatilgan yodgorlik poyiga yoki mozoriga gulchambar qo'yilayotgan hollarda, qismga Jangovar Bayroq berilayotganda, harbiy qism taqdirlangan orden qismga topshirilganida, parad va saf ko'rigida harbiy qismning (bo'linmaning) musiqa sadolari ostida o'tishi. Tantanali marsh shaxdam qadamlar bilan, mashinalarda esa cheklangan tezlik bilan amalga oshiriladi. Tantanali marsh o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Saf nizomida belgilangan bo'lib, tegishli komandirning (boshliqning) buyrug'ida e'lon qilinadi; 2) tantanavor va qahramonona ruhdagi ohangda yaratilgan musiqiy asar.

o'zb.: TARAN qz.: TAPAH trm.: TARAN tr.: TARAN ozr.: TARAN	1) qadimda qal'a devori, minora va darvozalarni buzish uchun ishlatilgan uchli yog'och qurol; 2) nishonni to'g'ridan zarba berib yoki urib teshish, yoriq hosil qilish, yorish; 3) havo, tank va dengiz jangida o'z samolyoti, tanki yoki kemasini dushman samolyoti, tanki, kemasi yoki o'zga obyektiga urib zarba berish uslubi. Favqulodda holatda dushman samolyotini (tank va hokazolarni) yo'q qilishning o'zga imkoni qolmaganida qo'llaniladi; 4) kema korpusining suv ostida, old tomonida mavjud o'tkir tumshug'i; 5) dushman egallagan marraga pona singari yorib kirish usuli.
o'zb.: TARBIYAVIY ISHLAR ORGANLARI qz.: ТӘРБИЕ ИСІНІҢ ОРҒАНДАРЫ trm.: BILIM ISHLARI tr.: EĞITIM ISHLARI ORGANLARI ozr.: TƏHSIL İŞLƏRİ	Qurolli Kuchlarda mudofaa va xavfsizlik sohasidagi O'zbekiston Respublikasining davlat siyosatini o'tkazish, O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari shaxsiy tarkibini tarbiyalash va ijtimoiy himoyasini ta'minlash uchun mo'ljallangan. O'zbekiston Respublikasi harbiy boshqaruv organlari tarkibiga kiritilgan bo'lib, Qurolli Kuchlarning tashkiliy-shtat tuzilishiga muvofiq tuzilgan. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining Tarbiyaviy ishlar bosh boshqarmasi tarbiyaviy ishlarning oliy organi hisoblanadi. Tarbiyaviy ishlar organining xodimi buyruq bilan tayinlanadi. Tarbiyaviy ishlar organlarining boshliqlari tegishli qo'mondon, komandir va boshliqlarning o'rinbosarlari hisoblanadi.
o'zb.: TARBIYAVIY ISHLAR TIZIMI qz.: ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ ЖҮЙЕСІ trm.: BILIM ISHLARI ULGAMY tr.: EĞITIM ÇALIŞMA SİSTEMİ ozr.: TƏHSIL İŞİ SİSTEMİ	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari jangchilarida mustaqil Vatanning qurolli himoyasi uchun zarur bo'lgan dunyoqarash, ong, ma'naviy-siyosiy va ruhiy barqarorlik hamda yuksak jangovar sifatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan, harbiy kengash va komandirlar, tarbiyaviy ishlar organlari va jamoat tashkilotlari faoliyatining tarkibiy qismi. Tarbiyaviy

	ishlar avlod-ajdodlarimizning mustaqil yurtimiz yutuqlarini qurolli himoyasi borasida qoldirgan nazariy meroslari, urush va armiya to'g'risidagi ta'limot muammolari, Qurolli Kuchlarimiz hayotida ro'y berayotgan yangi jarayon va hodisalar, jahonning bugungi kunida ro'y berayotgan harbiy-siyosiy vaziyat rivoji tadqiqotlariga tayangan holda yuritiladi. Qurolli Kuchlar harbiy xizmatchilari, oila a'zolari tarbiyasi armiya hayotining yalpi turmush tarzi, jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarlik jarayoni, targ'ibot, tashviqot hamda madaniy-ma'rifiy ishlari davomida amalga oshiriladi.
o'zb.: TARG'IBOTNING TEXNIK VOSITALARI qz.: ПРОПАГАНДА ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРЫ trm.: PROPAGANDANYŇ TEHNIKI SERIŞDELERI tr.: PROPAGANDA'NIN TEKNİK ARAZLARI ozr.: PROPAGANDANIN TEHNIKI VƏDALARI	Madaniy-oqartuv vositalarining tarkibiy qismi, tarbiyaviy ishlar samarasini oshirish uchun mo'ljallangan radiotexnik, kinoproyeksiyali, diaproyeksiyali apparatlar (shu jumladan, televizorlar), fotoasboblardan boshqa vositalar.
o'zb.: TARQATUVCHI qz.: ДИСТРИБЬЮТОР trm.: DISTRIBƏUTOR tr.: DISTRIBŪTİR ozr.: DISTRIBYUTOR	Tarqatuvchi zimmasiga soqchilarni joylarga qo'yib chiqish, almashtirish, xizmat o'tashlarini tekshirish kabi mas'uliyatlar yuklatilgan qorovul tarkibidagi harbiy xizmatchi. Tarqatuvchi serjantlar yoki yaxshi tayyorgarlik ko'rgan askarlar tarkibidan tayinlanadi. Qorovul boshlig'i hamda uning yordamchisiga bo'ysunadi va faqat ularning buyruqlarini bajaradi. Tarqatuvchining majburiyat va huquqlari O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining garnizon va qorovul xizmatlari nizomida belgilangan.
o'zb.: TASHVIQOT O'QI qz.: НАУҚАНДЫ АТУ trm.: PROPAGANDA	Artilleriya snaryadlarining maxsus turi bo'lib, dushman yaqinida hududlariga tashviqot ruhida yozilgan matnlarni (vara-

SNARYADI tr.: TANITIM ЗЕКIMI ozr.: AKSIYA ЗӘКДИ	qalarni) sochib tashlash uchun qo‘llaniladi. U yupqa devorli idish, uloqtiruvchi zaryad hamda muayyan masofada portlaydigan portlovchi naychadan iborat.
o‘zb.: TA’LIMOT USLUBLARI qz.: ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ trm.: OKATMAGYŇ USULLARY tr.: ÖĞRETME TEKNİKLERİ ozr.: TƏLİM METODLARI	Ta’limot usullarining majmuyi bo‘lib, ushbu uslublar yordamida shaxsiy tarkibga harbiy bilim berish va bu bilimlarni o‘zlashtirish, harbiy xizmatchilarning zaruriy ko‘nikma va mahoratlarini shakllantirish amallari bajariladi. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida ta’limotning quyidagi usullaridan foydalaniladi: Og‘zaki bayon etish – ma’ruza o‘qish, tushuntirish, so‘zlab berish; ko‘rsatish – o‘quv materiallarini turli shakllarda namoyish etish; mashg‘ulot o‘tish–mashq qilish; amalda bajarish; o‘quv materiallarini muttasil o‘rganish.
o‘zb.: TA’LIMOTNING TEKNİK VOSITALARI qz.: БІЛІМ БЕРУДІҢ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРЫ trm.: OKATMAGYŇ USULLARY tr.: EĞİTİMİN TEKNİK ARAÇLARI ozr.: TEKNIKI TƏHSİL ARAYLARI	Ta’limotning texnik vositalari mutaxassislarni tayyorlash jarayonidagi ta’limot samaradorligini oshirish maqsadida foydalaniladigan qurilma, mashina va komplekslar. Ta’limotning texnik vositalari: Mutaxassislik bo‘yicha yalpi ta’limot jarayonida foydalanish uchun mo‘ljallangan murakkab o‘quv-mashq jarayonlariga; Muayyan harbiy fan bo‘yicha ta’limot masalalarini hal etuvchi texnik vositalarga bo‘linadi. Vazifasiga ko‘ra: axborot beradigan; nazorat (tekshirish) uchun xizmat qiladigan; o‘qitadigan turlarga bo‘linadi.
o‘zb.: TA’MINOT CHEGARALARI qz.: ЖАБДЫҚ ШЕКТЕРІ trm.: GIREW ЗДКЛЕРІ tr.: TEDARIK SINIRLARI ozr.: TƏCHİZAT SƏRHƏDLƏRİ	Ta’minot chegaralari dushmanni jang maydoni bo‘ylab haqiqiy mudofaa borasidagi tasavvurini chalg‘itish, raqib kuchi va vositalarining miqdori, harakatining yo‘nalishi va xususiyatlarini o‘z vaqtida aniqlash maqsadida, jihozlangan chegaralar. Ta’minot chegaralari jumlasiga bir necha mudofaa tarmoqlari va to‘siqlar tizimi kiradi. Ta’minot chegaralari himoya qiluvchi harbiy qism yoki ilg‘or guruhlar tomonidan mudofaa etiladi.

o‘zb.: TA’TIL qz.: МЕРЕКЕ trm.: GIREW ЗДКЛЕРИ tr.: BAYRAM ozr.: TƏTILLƏR	Ta’til dam olishi, davolanishi, shaxsiy yoki oilaviy muammolarini hal etishi uchun harbiy xizmatchiga taqdim etiladigan vaqt. Mazkur vaqt davomida uning oylik maoshi va o‘zga ta’minoti saqlanib qolib, xizmat majburiyatini ado etishdan vaqtincha ozod etiladi. Ta’til davomiyligi ta’tilga chiqishdan maqsad, harbiy xizmatchi o‘tagan xizmat muddati kabi shartlarga bog‘liq bo‘lib: Navbatdagi ta’til – 30–45 sutka. Qisqa muddatli va oilaviy sharoitiga ko‘ra taqdim etilgan ta’til – 10 sutkagacha. Kasalligi tufayli taqdim etilgan ta’til kabi turlarga bo‘linadi. Bundan tashqari harbiy xizmatchiga: Oliy harbiy ta’lim o‘quv yurtini yakunlagani munosabati bilan taqdim etiladigan yoki ushbu bilim yurtida tahsil ko‘rish davomida taqdim etiladigan ta’til. Tahsil ko‘rish maqsadida kirish imtihonlarini topshirish uchun taqdim etiladigan ta’til. Jangovar harakatlarda ishtirok etgani va favqulodda holatlar oqibatlarini bartaraf etish tadbirlarida ishtirok etgani uchun qo‘shimcha ta’til. Ijodiy faoliyat uchun ta’til taqdim etiladi.
o‘zb.: TA’TIL GUVOHNMASI qz.: МЕРЕКЕЛИК СЕРТИФИКАТЫ trm.: DYNÇ ALYŞ ŞAHADATNAMASY tr.: TATIL BELGESI ozr.: TƏTIL ŞƏHADƏTNAMƏSI	Ta’til guvohnomasi ta’tilga chiqayotgan harbiy xizmatchiga beriladigan, belgilangan shakldagi hujjat. Shaxsiy guvohnoma bilan birgalikda taqdim etilgandagina haqiqiy hisoblanadi. Harbiy xizmatchi ta’tildan qaytgach mazkur guvohnoma shtabga (saf, kadrlar bo‘linmasiga) topshiriladi.
o‘zb.: TA’QIB ETISH qz.: ҚУҒАҲ trm.: YZARLA tr.: BAKIM ozr.: TƏQIB	Ta’qib etish chekinib borayotgan dushmani oxirigacha tor-mor etish (asir olish) maqsadida uyushtiriladigan hujum. Ta’qib etish amali frontal yoki parallel tarzda yuritilishi mumkin.

	Frontal ta'qib etish – dushman qo'shini-ning harakatini cheklab, muntazam zo'riq-qan holatga solib qo'yadi, erkin manyovr o'tkazishdan mahrum etib, noqulay sharoitda jang olib borishga majbur qiladi va asosiy kuchining chekinishini murakablashtiradi. Parallel ta'qib etish – bo'linmalarimiz yuqori sur'atlarda olg'a ilgarilab, samarali chegaralar egallanadi. Frontal va parallel ta'qib mohirona uyg'unlashtirilganida hal etuvchi uzil-kesil natijalarga erishiladi.
o'zb.: TAYANCH NUQTASI qz.: БАЗАЛЫҚ НҮКТЕ trm.: ESASY NOKAT tr.: TABAN NOKTASI ozr.: BAZA NIQTASI	Tayanch punkti guruh yoki vzvod tomonidan mudofaa etilayotgan, o't ochish vositalari va to'siqlar bilan to'la-to'kis butlangan, aylana mudofaaga hozirlab qo'yilgan joy maydoni.
o'zb.: TAYOQCHA SHAKLIDAGI USKUNA qz.: ТАҲҚША ТӘРІЗДИ trm.: ÇYBYK ŞEKILLI GURAL tr.: ЗУБУК АРАСИ ozr.: ÇUBUQSƏKILLI ALƏT	Tayoqcha shaklidagi asbob yer ostidagi mina, snaryad, aviabomba kabi o'q-dorilarni fosh etish uchun mo'ljallangan uchi o'tkir po'lat o'zak. Mazkur tayoqcha: Qisqa – yotgan holda qo'llash uchun; Uzun – bir tayoqchani uzunligi 6 m gacha keladigan tayoqchalar to'plami; mina izlagichga biriktiriladigan maxsus tayoqcha ko'rinishiga ega bo'ladi.
o'zb.: TAQDIRLASH NISHONLARI qz.: СЫЙЛЫҚТАР trm.: BAƏRAKLAR tr.: ЏДЫЛЛЕР ozr.: МБКАФАТЛАР	Taqdirlash nishonlari tinchlik va urush davrida ko'rsatgan xizmatlari uchun harbiy xizmatchi va harbiy qismlar (kemalar) taqdirlanadigan orden, medal, ko'krak nishoni kabi belgilar.
o'zb.: TAQIQLANGAN ZONA qz.: ТЫЙЫМ САЛЫНАТЫН АЙМАҚ trm.: GADAGAN EDILEN ZONA tr.: YASAKLI BİLGİ ozr.: QADAĞANLI ZONA	Taqiqlangan zona joyning (mintaqa hududi va havo bo'shlig'ining) sarhadlariga tegishli organ ruxsatnomasiga ko'ra kirish va istiqomat qilishning maxsus rejimi o'rnatilgan maydoni. Taqiqlangan hudud chegaralari joylarda aniq ko'rinadigan yozuv va ko'rsatkichlar bilan belgilanadi.

o'zb.: TEJAMKORLIK ISHLARI qz.: ЭКОНОМИКАЛЫҚ ІС trm.: TYGŞYTLAMAK tr.: İQTISADI İŞLƏR ozr.: İQTISADI İŞLƏR	Tejamkorlik ishlari qismda (kemada) muayyan reja asosida amalga oshiriladigan, moddiy vosita va moliya mablag'larining tejab sarflanishini ta'minlashga yo'naltirilgan, tashkiliy, tarbiyaviy va xo'jalik tadbirlarining majmuyi. Tejamkorlik ishlarining asosiy yo'nalishlari jumlasiga: qurol-yarog' va texnik ta'minot vositalaridan oqilona foydalanish; mulkning saqlanish holati ustidan nazorat yuritish; shaxsiy tarkibning davlat mulkini asrash masalalaridagi tashabbuskorligini har tomonlama rivojlantirish; harbiy xizmatchilarning iqtisodiy tayyorgarlik salohiyatini oshirish kabi tadbirlar kiradi.
o'zb.: TEZKOR AXBOROT qz.: ТЕЗ ЖАҢАЛЫҚТАР trm.: 3ALT MAGLUMAT tr.: HIZLI HABERLER ozr.: TEZ XABERLER	Tezkor axborot – ommaviy-tashviqot ishlari shakllaridan biri. Shaxsiy tarkibga mamlakatimiz va xorijda ro'y bergan siyosiy, iqtisodiy hamda jamoat yangiliklari voqea va hodisalarni tez yetkazish usuli. O'tkazilish vaqti qism komandir tomonidan, harbiy qismning kun tartibiga muvofiq o'rnatiladi.
o'zb.: TEZKOR NAVBATCHI qz.: ТЕЗ МІНДЕТТІ trm.: 3ALT MAGLUMAT tr.: HIZLI GİREV ozr.: TƏZƏRLİ VƏZİFƏ	Tezkor navbatchi harbiy qism, qo'shilma va birlashmaning qo'mondonlik punktidagi navbatchiligi vaqtida qo'shinlar (kuchlar) boshqaruvini ta'minlash borasida muayyan majburiyatlarni bajarayotgan ofitser. Odatda tayyorgarlik ko'rgan shtab ofitserlari hamda qo'shin turi va turli xizmatlarga mansub ofitserlar tarkibidan bir sutkaga tayinlanadi. Tegishli komandir, shtab boshlig'i va maxsus yo'riqnomada ko'rsatilgan shaxslarga bo'ysunadi.
o'zb.: TELEGRAF qz.: ТЕЛЕГРАФ trm.: TELEGRAF	1) telegraf aloqaning umumiy qabul qilingan qisqa nomi; 2) telegrammalarni uzatish, qabul qilish va egalariga yetka-

tr.: TELGRAF ozr.: TELEQRAF	zishni ta'minlaydigan aloqa muassasasi. Mamlakatdagi boshqa telegraflar bilan bevosita aloqada bo'ladi.
o'zb.: TELEGRAF ALOQA qz.: ТЕЛЕГРАФ БАЙЛАНЫСЫ trm.: TELEGRAF ARAGATNAŞYGY tr.: TELEGRAF ILETİŞİMİ ozr.: TELEQRAF ƏLAQƏ	Telegraf aloqa diskret harfli-raqamli xabarlarni olish va uzatish hamda ularni qabul shoxobchasida qayd etish. Simlar orqali uzatiladigan elektr signallar va (yoki) radiosignallar yordamida amalga oshiriladi. Elektr aloqaning bir turi. Telegraf xabarlari telegraf tarmog'i kanallari orqali telegraf apparatlari yordamida kodlar kombinatsiyasi tarzida uzatiladi. Uzatiladigan axborotning vazifasi va xususiyatiga ko'ra umumiy aloqa, abonentlararo aloqa, idora va faksimil aloqa bo'ladi.
o'zb.: TELEGRAF APPARATI qz.: ТЕЛЕГРАФ АППАРАТЫ trm.: TELEGRAF ENJAMLAR tr.: TELEGRAF APARATI ozr.: TELEGRAF APARATI	Telegraf apparati telegraf aloqa paytida elektr telegraf signallarini uzatadigan va (yoki) qabul qiladigan qurilma. Odatda, telegraf uzatuvchi va qabul qiluvchi asboblardan iborat. XX asrning ikkinchi yarmida startstop telegraf apparati juda keng tarqaldi.
o'zb.: TELEGRAF KODI qz.: ТЕЛЕГРАФ КОДЫ trm.: TELEGRAF KODY tr.: TELEGRAF KODU ozr.: TELEGRAF KODU	Telegraf kodi telegrafda qabul qilingan shartli belgilar tizimi, bunda har bir harfga (yoki belgiga) elektr tokidan hosil qilinadigan kod elementlarining muayyan kombinatsiyasi mos keladi. Agar vaqt birligida yuboriladigan belgilar soni bir xil bo'lmasa, notekis telegraf kodi, agar bir xil bo'lsa, tekis telegraf kodi deyiladi.
o'zb.: TELEGRAF UZELI qz.: ТЕЛЕГРАФТЫҚ ЖЕЛІ trm.: TELEGRAF DŪWYNLERI tr.: TELEGRAF AĞI ozr.: TELEQRAF ŞƏBƏKƏSİ	Telegraf uzeli telegraf aloqani o'rnatadigan texnik inshootlar va jihozlar uyg'unligi. Telegraf aloqa kanallarini ulaydigan telegraf korxonalari (aloqa uzellari) va shu kanallarni kommutatsiyalaydigan telegraf stansiyalardan iborat.
o'zb.: TELETAYP qz.: ТЕЛЕТАЙП trm.: TELETAUR tr.: TELETYPE ozr.: TELETİP	Teletayp yozuv mashinkasinikiga o'xshash klavishlar majmuyiga ega, qabul qilish va uzatish startstop telegraf apparati. Telegraf tarmog'ining oxirgi nuqtasi, shuningdek, ma'lumotlarni uzatish tizimining qurilmasi sifatida ishlatiladi.

o'zb.: TELEFON qz.: ТЕЛЕФОН trm.: TELEFON tr.: TELEFON ozr.: TELEFON	1) elektr tebranishlarini tovush tebranishlariga aylantiradigan elektr akustik asbob. Telefon elektromagnit, elektrodinamik va pezoelektrik turlarga bo'linadi. Elektromagnitli telefon eng keng tarqalgan. Uning asosiy elementlari doimiy magnit, chulg'amli qutblar va membrana-dan iborat. So'zlashuvchi "telefon qilganida" telefon signalining o'zgaruvchan elektr toki ta'sirida membrana tebranib, tovush hosil qiladi. Telefon aloqasi va radiotelefon aloqasi qurilmalarida keng ishlatiladi; 2) telefon aloqasining umumiy qabul qilingan qisqa nomi; 3) telefon apparatining qisqa nomi.
o'zb.: TELEFON ALOQASI qz.: ТЕЛЕФОН БАЙЛАНИСЫ trm.: TELEFON BIRIKMESI tr.: TELEFON ILETİŞİMİ ozr.: TELEFON ƏLAQƏSI	Telefon aloqasi simlar orqali tarqatiladigan elektr signallar yoki radiosignallar yordamida og'zaki nutqni olisga uzatish. Elektr aloqaning bir turi. Bir-biridan xohlagancha olislikdagi abonentlarning so'zlashishlariga imkon beradi. Telefon apparati so'zlashayotgan abonent telefon apparati mikrofonida tovush tebranishlarini elektr signallariga aylantirish, bu signallarni telefon aloqa kanallari orqali uzatish va eshitayotgan abonent telefon apparatida ularni tovush tebranishlariga aylantirish yo'li bilan amalga oshiriladi. 1876-yilda A.G. Bell (AQSH) telefon apparatini kashf qilishi va birinchi telefon stansiyasining yaratilishi (1878, Nyu-Xeyven, AQSH) bilan telefon aloqasiga asos solindi. Telefon aloqasining keyingi rivojlanishi A.B. stroujer (AQSH), P.M. Golubitskiy, M.F. Freydenberg, S.M. Berdichevskiy Apostolov, V.I. Kovalenkov, M.V. Shuleykin va boshqalarning nomlari bilan bog'liq.
o'zb.: TELEFON APPARATI qz.: ТЕЛЕФОНДАР trm.: TELEFON	Mijozlarning so'zlashuvi uchun mo'ljallangan elektr-akustik jihoz; telefon tarmoqlarining yakuniy abonent qurilmasi.

ENJAMLARY tr.: TELEFON APARATI ozr.: TELEFON APARATI	Amalda qo'llanilgan birinchi uzatish-qabul qilish qurilmasini 1876-yilda shotland ixtirochisi A.G. Bell ixtiro qilgan. Keyinchalik turli mamlakatlarning ixtirochi olimlari uni takomillashtirgan. Telefon apparati so'zlashiladigan qism (telefon va mikrofon, bular umumiy korpus, ya'ni go'shakka birlashtiriladi), abonentni chaqiruvchi qism (diskli yoki tugmachali raqam tergich, signal qo'ng'irog'i) va kommutatsiya qurilmasidan (apparatning chaqiruvchi qismini so'zlashish qismiga ulaydi) iborat. Telefon apparatlarining barchasi mexano-avtomatik rejimda ishlaydi (raqam terish mexanik, abonentlarni ulash avtomatik tarzda amalga oshadi). Abonentlarga "o'zi" javob beradigan, ularning telefon raqamlarini magnit xotiraga qayd etadigan avtoraqam tergichli avtomat telefon apparatlar ham mavjud. Mikrofon zanjirini o'zgarmas tok bilan ta'minlash usuliga ko'ra, mahalliy batareyali va markaziy batareyali (telefon stansiyasining markaziy batareyasiga ulangan) telefon apparatiga farqlanadi. Oddiy telefon apparatlaridan tashqari, shaxtalarda ishlatiladigan (portlash xavfi yo'q), dispetcherlik, taksafonlar (avtomat-telefonlar), uyali telefon va boshqa telefon apparatlar ham bor.
o'zb.: TELEFON KOMMUTATORI qz.: ТЕЛЕФОН КОММУТАТОРЫ trm.: TELEFON KOMMUTATORI tr.: TELEFON KOMMUTATORI ozr.: TELEFON KOMMUTATORI	Telefon kommutatori mijozlar uyalarini qo'lda ulab-uzish uchun mo'ljallangan qurilma. Telefon kommutatorining aloqa yo'liga aloqa yo'llarini ulash uyalari, chaqiruv jihozlari, qo'ng'iroq chiroqlari kiradi. Bular mijoz uzatayotgan chaqiruv signalini qabul qilish va abonentga zarur aloqa yo'lini ajratish uchun xizmat qiladi. Mikrofon, telefon, telefon induktorlari va boshqalar mijoz bilan so'zlashuv va chaqiriq yuborish imkonini beradi. Telefon kommutatorining mahalliy hamda

	markaziy quvvat bilan ishlaydigan va aralash turlari mavjud. Telefon kommutatori, asosan, kichik telefon stansiyalarda qoʻllaniladi, yirik stansiyalarda abonentlarni oʻzaro ulash-uzishga doir amallar avtomatlashtirilgan.
oʻzb.: TELEFONO-GRAMMA qz.: ТЕЛЕФОНЕГРАММА trm.: TELEFON PROGRAMMA bpjbnziligi tr.: TELEPHONEGRAM ozr.: TELEFONEGRAM	Telefonogramma telefon orqali uzatiladigan rasmiy xabarlar. Yozib olingan telefonogramma hujjat hisoblanadi.
oʻzb.: TEMIRYOʻL QOʻSHINLARI qz.: ТЕМІРЖОЛ ӨСКЕРЛЕРІ trm.: DEMIRYOL GOŞUNLARY tr.: DEMIRYOLU ARMILARI ozr.: DƏMIRYOL ORDULARI	Temiryoʻl qoʻshinlari ayrim davlatlarning qurolli kuchlar frontorti taʼminoti tarkibiga maxsus qoʻshinlar sifatida kiritilgan, maxsus mashina va mexanizmlar komplekslari bilan taʼminlangan, harbiy tashishlar uchun foydalanadigan, temiryoʻllarni yotqizish va xizmat koʻrsatish bilan mashgʻul boʻladigan qoʻshinlar.
oʻzb.: TENERES (TIRS) qz.: ТЕНЕРЕС (ТИРС) trm.: TENERES tr.: TENERLER (TIRS) ozr.: TENERES (TIRS)	Teneres (tirs) initsirlovchi portlovchi moddalar guruhi jumlasiga kiruvchi mayda kristallsimon sochilmaydigan jism koʻrinishidagi portlovchi modda boʻlib, toʻq sariq rangga ega, suvda kam miqdorda eriydi. Teneresning zarbaga taʼsirchanligi portlovchi simob va qoʻrgʻoshinga nisbatan pastdir, ishqalanishga taʼsirchanligi ikkala moddaning oʻrtasiga toʻgʻri keladi, haroratga esa yetarlicha taʼsirchan, quyosh nurining bevosita taʼsiri ostida teneres qorayib, parchalanib ketadi. Metallar bilan reaksiyaga kirishmaydi.
oʻzb.: TEODOLIT qz.: ТЭОДОЛИТ trm.: TEODOLIT tr.: TEODOLIT ozr.: THEODOLIT	Teodolit qurilish va gidrografik ishlar oʻtkazilayotganda olib yuriluvchi, oʻt ochish amalini topogeodezik jihatdan tayyorlash mobaynida gorizont va vertikal burchaklarni oʻlchash uchun moʻljallangan geodezik uskuna.

o'zb.: SO'NDIRISH QURILMASI qz.: РЕАКЦИЯ ОШІРУШІ trm.: REAKSIYA SIQNDIRIJI tr.: REAKSIYA SIQNDIR'CB ozr.: REAKSIYA SIQNDIR'CB	Tepki so'ndirgich artilleriya qurolining tepuvchi qismlari energiyasini 25–70% ga so'ndirish uchun mo'ljallangan stvolning oldingi uchiga o'rnatilgan qurilma. Tepki so'ndirgichlar bir-biridan kameralarining soni bilan bo'linadi. Misol uchun, bir va ko'p kamerali, kamerasiz tepki so'ndirgichlar bo'ladi. Shuningdek, yon tomonlaridagi tuynuklar qatorining soni (bir va ko'p qatorli) va har xil shakllari mavjudligiga ko'ra (tirqishli, to'rli, tuynukli) bo'linadi.
o'zb.: TETRIL qz.: ТЕТРИЛ trm.: TETRIL tr.: TETRIL ozr.: TETRIL	Tetril brizantli portlovchi moddalarning yuqori quvvatli turiga mansub portlovchi, yorqin sariq tusli, hidsiz, ta'mi sho'rroq, kristall ko'rinishidagi modda. Tetrilning mexanik ta'sirlarga ta'sirchanligi ten va geksogenga nisbatan pastdir, biroq unga qarata o'qli quoldan o'q uzilganida oson portlab ketishi mumkin. Tetril qurum qoldirmay moviy rangli alanga bilan faol yonadi. Yonish jarayoni detonatsiyaga o'tib ketib qolishi mumkin. Metallar bilan kimyoviy reaksiyaga kirishmaydi.
o'zb.: TEXNIK KUZATUV PUNKTI qz.: ТЕХНИКАЛЫҚ БАҚЫЛАУ НҰҚТАСЫ trm.: TEHNIKI G'IZEG'ILIK NOKADY tr.: TEKNIK G'IZLEM NOKTASI ozr.: TEXNIKI MÜŞAHIDƏ NÖQTƏSI	Texnik kuzatuv punkti jang davomida tashkil etiladigan, qo'shinni texnik ta'minlash organi. Tank va motoo'qchi batalyonlarda, nosoz va ishdan chiqarilgan mashinalarga o'z vaqtida texnik yordam ko'rsatish maqsadida jang maydonidagi zirhli obyektlarni kuzatib turish uchun tashkil etiladi. Murakkab yo'llarni bosib o'tish qobiliyatiga ega zirhli mashina, aloqa vositalari, kuzatish va tunda ko'rish asboblari, zarur bo'lganda navigatsiya apparatlari bilan ta'minlanadi. Batalyonning qo'mondonlik-kuzatuv punkti, ta'mirlash guruhi, texnik ta'minot bo'yicha bosh rahbar va ishdan chiqqan mashina ekipaji bilan aloqa tutib turadi. Mazkur punktda kuzatuv jurnali yuritiladi.

o'zb.: TEXNIK RAZVEDKA qz.: ТЕХНИКАЛЫҚ ЗЕРДІЛІК trm.: ТЕХНИКИ INTELLEKT tr.: ТЕКНИК ZEKA ozr.: TEXNIKI ZEKA	Texnik razvedka qo'shinlarning (kuchlarning) texnik ta'minotini tashkil etish va amalga oshirish manfaatlarida zaruriy ma'lumotlarni izlab topish. Jang maydoni va qurolli kuchlar front ortida ishdan chiqqan harbiy texnika mavjudligi, joylashgan joyi, holati va ishdan chiqqan mashinalar yig'iladigan punktga qadar uni evakuatsiya qilish imkoni bor-yo'qligi, mahalliy joylarda ta'mirlash vosita va ashyolari bor-yo'qligi kabi ma'lumotlarni izlaydi va aniqlaydi.
o'zb.: TEXNIK TAYYORGARLIK qz.: ТЕХНИКАЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ trm.: ТЕХНИКИ ТАЪЪАРЛЫК tr.: ТЕКНИК HAZIRLIK ozr.: TEXNIKI HAZIRLIQ	Texnik tayyorgarlik shaxsiy tarkibni harbiy texnikani boshqarishga o'rgatish, undan texnik jihatdan to'g'ri foydalanish va jangda mohirona qo'llash uchun harbiy xizmatchilarga zarur bo'lgan ko'nikma va malakalarning shakllantirilishi. Texnik tayyorgarlik mazmunan: Moddiy qismning tuzilishi va ishlash tamoyili hamda harbiy texnikadan foydalanish qoidalarini o'rganish.
o'zb.: TEXNIK TA'MINOT qz.: ТЕХНИКАЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ trm.: ТЕХНИКИ UPJÜNÇİLİK tr.: ТЕКНИК TEDARIK ozr.: TEXNIKI TƏCHIZAT	Texnik ta'minot qo'shinlarni harbiy texnika, o'q-dori va harbiy-texnik anjomlar bilan ta'minlash, harbiy texnikaning samaradorligi va foydalanishdagi ishonchlilikini oshirish, tez muddatda tiklab (ta'mirlab) safga qaytarish maqsadida amalga oshiriladigan tadbirlar majmuyi. Maxsus texnik ta'minot turi. Texnik ta'minot harbiy texnika turiga ko'ra o'tkazilib: muhandis-raketa ta'minoti.
o'zb.: TEXNIK XIZMAT KO'RSATISH VA TA'MIRLASH PUNKTI qz.: ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЖӨНДЕУ СТАНЦИЯСЫ trm.: ABATLAÝYŞ WE DEMIR ÝOL MENZILI tr.: BAKIM ONARIM ISTASYONU ozr.: BAKIM VƏ TƏMİR STANSIYASI	Texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash punkti harbiy qism parkining elementi. Mashinalarga navbatdagi (raqamli) texnik xizmat ko'rsatish (1-texnik xizmat ko'rsatish, 2-texnik xizmat ko'rsatish) va kundalik ta'mir bo'yicha ishlarni bajarish uchun mo'ljallangan. Mazkur punkt texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash postlari, maxsus ishlarni amalga oshirish joylari hamda maishiy xonalardan tashkil topgan.

o'zb.: TEXNIK HUJJATLAR qz.: ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰЖАТТАР trm.: ТЕХНИКИ RESMINAMALAR tr.: ТЕКНИК БЕЛГЕЛЕР ozr.: ТЕХНИКИ СӨНӘДЛӨР	Texnik hujjatlar harbiy texnika to'g'risida matn va grafik ko'rinishdagi ma'lumotlar kiritilgan hujjatlar tizimi. Texnik hujjatlar jumlasiga: Konstruktorlik mazmunidagi hujjatlar – bunda jihozning ko'rinishi, tuzilishi, tarkibi belgilab beriladi, uni ishlab chiqish, tayyorlash, nazoratdan o'tkazish, qabul qilish, foydalanish va ta'mirlash uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar kiritiladi.
o'zb.: TIBBIY KO'RIK qz.: МЕДИЦИНАЛЫҚ ЕМТИХАН trm.: LUKMANZYLYK BARLAGY tr.: TIBBI MUAYENE ozr.: TIBBI YOXLAMA	Tibbiy ko'rik harbiy xizmatchilar sog'lig'ining tibbiy nazorati tizimidagi asosiy tadbirlardan biri. Shaxsiy tarkibning sog'lig'i va jismonan rivojlanish holatlariga baho berish, shifoxonaga yetkazish, kuzatuv ostiga olish va davolash zarur bo'lgan shaxslarni o'z vaqtida aniqlash maqsadida tashkil etiladi va o'tkaziladi.
o'zb.: TIBBIY XULOSALI TEKSHIRUV qz.: МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚОРЫТЫНДЫ ЕСЕП trm.: LUKMANZYLYK NETIJESI tr.: TIBBI SONUZ MUAYENESI ozr.: TIBBI NƏTİCƏ İMTAHANI	Tibbiy xulosali tekshiruv tibbiy-yuridik amal bo'lib, shifokorlar komissiyasi yoki alohida mutaxassis shifokor tomonidan fuqaroning sog'lig'i va jismonan rivojlanganlik holatiga ko'ra, harbiy xizmatga belgilash yoki harbiy ta'lim muassasasida tahsil ko'rishga qulayligi, shu jumladan, turli iqlim sharoitida xizmat o'tay olish qobiliyati kabi imkoniyatlarining darajasini aniqlash va xulosa chiqarish maqsadida o'tkaziladi. Harbiy xizmatchining sog'lig'i haqidagi ma'lumotlar uning tibbiyot kitobchasiga yozilib boriladi.
o'zb.: TIBBIYOT KITOBCHASI qz.: МЕДИЦИНАЛЫҚ КІТАПХАНА trm.: LUKMANZYLYK KITAPZASY tr.: ТИР КЪТЪРНАНЕСИ ozr.: TIBB KITABXANASI	Tibbiyot kitobchasi qurolli kuchlarda belgilangan tibbiy hisob yuritishning asosiy hujjati. Har bir harbiy xizmatchining tibbiy ko'rikdan o'tganligi, tekshiruvi va sog'lig'ini saqlash borasida o'tkazilgan tadbirlar natijalari qayd etib borilishi uchun mo'ljallangan bo'lib, barcha qism va harbiy ta'lim muassasalarining tibbiyot xizmati xodimlari tomonidan yuritiladi.

	Harbiy xizmatchi haqiqiy harbiy xizmatini o'zga qismda davom ettirish uchun yuborilganida uning tibbiyot kitobchasi yangi xizmat joyiga jo'natiladi.
o'zb.: TIBBIYOT PUNKTI qz.: МЕДИЦИНАЛЫҚ НҰҚТА trm.: LUKMANZYLYK NOKADY tr.: TIBBI NOKTA ozr.: TIBBI NUQTƏ	Tibbiyot punkti yarador va bemorlarni qabul qilish, ambulator hamda statsionar yordam ko'rsatish uchun mo'ljallangan harbiy qism (kema) tibbiyot xizmatining bo'linmasi. Sog'liqni saqlash vazirligiga mansub davolash shifoxonalari va muassasalari bo'lmagan joylarda harbiy qism tibbiyot punktida Qurolli Kuchlar ishchi xizmat-chilari va oila a'zolariga ham tibbiy yordam ko'rsatiladi. Shtatida tibbiyot xizmati ko'zda tutilgan barcha harbiy qismlarda tibbiyot punkti tashkil etiladi. Tibbiyot punkti odatda ambulatoriya, statsionar va dorixonadan tashkil topgan.
o'zb.: TIRGAKLI PULEMYOT qz.: ШТАТИВІ БАР ПУЛЕМЕТ trm.: ŞTATIV ILƏ PULEMYOT tr.: MAKINELI TÜFEK ozr.: ÜÇBURÇLY PULEMYOT	Tirgakli pulemyot yer va havodagi nishonlarga qarata o't ochishning o'ta aniqligi, qurolni nishonga yo'llash qulayligi va turg'unligini ta'minlash uchun maxsus tirgakka o'rnatilgan pulemyot. Olib yurish qulay bo'lishi uchun bir necha qismlarga bo'linadi. Tirgakli pulemyotlar uch oyoqli va g'ildirakli ko'rinishlarga ega. Taktik va texnik xususiyatlari: Patronlar bilan ta'minlanishi – tasmali. Tasmaga 250–300 dona patron anjomlanadi; Otish tezligi – daqiqada 250–300 dona patron; ta'sir masofasi – 1000 metrgacha; Pulemyotning tirgagi bilan birgalikdagi vazni – 40–65 kg.
o'zb.: TIRKAMA qz.: ТІРКЕУ trm.: TRAILER tr.: EK DOSYA ozr.: ƏLAVƏ	Tirkama mahkamlangan qurol-aslaha va texnikani yoki yuk tashish uchun mo'ljallangan avtomobil. Tirkamalar: Umumtransport; Maxsus vazifani bajaruvchi; Bir, ikki, uch va ko'p o'qli. Yuk ko'tarish qobiliyatiga ko'ra:

	Oz – 1,5 tga qadar; O'rta – 2–20 t gacha; Og'ir – 20 t dan ortiq yuk ko'taruvchi turlarga bo'linadi.
o'zb.: TOVUSH RAZVEDKASI qz.: ДАУЫСТЫ ЗЕРІКТІЛІК trm.: SES AKYL tr.: SES ISTIHBARATI ozr.: SƏS ZƏKILLIYI	Tovush razvedkasi tovush o'lchovchi asboblarda yordamida otishma tovushi bo'yicha dushmanning kuzatilmaydigan (ko'zga ko'rinmaydigan) batareyalari (artilleriya qurollari, minomyotlari, pulemyotlari, raketalarni uchirish qurilmalari) haqida ma'lumotlarga ega bo'lish. Tovush razvedkasi vazifasiga, shuningdek, o'z artilleriyasining otishmasiga xizmat ko'rsatish (snaryadlarning, minalarning) mo'ljaldan og'ib portlashini, tovush to'lqinlarining koordinatalarini, otishmaning mo'ljalga tegayotganligini nazorat qilish) ham kiradi.
o'zb.: TOVUSH CHEGARASI qz.: ДЫБЫС ШЕГІ trm.: SES ЗДКЛЕРІ tr.: SES SINIRI ozr.: SƏS HƏDDI	Tovush chegarasi samolyot tezligi tovush tezligiga yaqinlashib boradigan havodagi shartli chegara. Ayni paytda havoning qarshiligi keskin ortadi. Tovush chegarasini oshib o'tish tovush to'lqinlarini hosil bo'lishiga olib kelib, ular kuchli momaqaldiroq yoki portlash singari eshitiladi.
o'zb.: TOVUSHNI NIQOBLASH qz.: ДАУЫСТЫ МАҚАЛАУ trm.: SESI MASKALAMAK tr.: SES MASKELEME ozr.: SƏS MASKASI	Taktik niqobni ochib tashlaydigan shovqinlar darajasini susaytirish, shuningdek, dushman tomonidan tovush razvedkasi olib borilishini qiyinlashtiruvchi shovqinlar yaratishga qaratilgan tadbirlar majmuyi; taktik niqoblanish turlaridan biri. Tovushni niqoblash tadbirlari qo'shinlarni qayta guruhlash, almashtirish, manyovr o'tkazishi va jangovar harakatlarga tayyorgarlik ko'rish tadbirlarini dushmandan yashirish uchun o'tkaziladi.
o'zb.: TOZALASH (ARTISH) UCHUN ISHLATILADIGAN ASHYO qz.: ТАЗАЛАУҒА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЗАТТАР (ӨСІРҮ) trm.: ARASSALAMAK ЫЗІН	Qurol-aslaha va texnika yuzalarini moy, chang, suyuqlik, changdan tozalash (artish) uchun foydalaniladigan ashyolar. Tozalash (artish) uchun ishlatiladigan ashyo sanoat chiqindisi ko'rinishiga ega (latta, paxta, qog'oz va h.k.).

ULANYLƏN ZATLAR tr.: TEMİZLİK İBİN KULLANILAN MALZEMELER (ARTIRMA) ozr.: TƏMİZLƏMƏ İBİN İSTIFADƏ OLUNAN MALLAR (ARTIR)	
o‘zb.: TOKSINLAR qz.: ТОКСИЧЛЕР trm.: TOKSINLER tr.: ZEHIRLER ozr.: ZƏNGLƏR	O‘simlik va hayvonot dunyosidan kelib chiqqan yoki bakterial yo‘l bilan vujudga kelgan, organizmga kichik dozada bo‘lsa ham singib kirganida undagi fiziologik jarayonlarning buzilishi oqibatda insonning kasallanishi yoki o‘limiga olib keluvchi moddalar.
o‘zb.: TOKSINLI DOZA qz.: ТОКСИКАЛЫҚ trm.: ZĐHERLI DOZA tr.: TOKSIN DOZU ozr.: ZƏHƏRLI DOZA	Zaharlovchi modda hamda inson va hayvon organizmi uchun toksinli hisoblanadigan boshqa birikma samaradorligining miqdoriy ko‘rsatkichi. Ta’sir etish vaqti davomida integralli to‘yinganlik darajasida o‘lchanadi. Bevosita qonga tushgan va zararlangan havodan nafas olinganda toksinli dozaning miqdori kam, teri orqali singib kirganida esa yuqori bo‘ladi.
o‘zb.: TOMIR URISHI qz.: ТЕМІРЖОЛ trm.: PULSE tr.: DEMIRYOLU ozr.: DƏMİR YOLU	Yurak qisqarishiga mos holda arteriyalar devorining to‘lqinsimon kengayib torayishi. Puls tomirni bosib turib aniqlanadi. Katta yoshli sog‘lom kishilar tomiri daqiqasiga 60–80 marta uradi.
o‘zb.: TOMONLAR TENGLIGI qz.: ТАРАПТАРДЫҢ ТЕҢДИҒИ trm.: ARMSARAGLARYŇ DEŇLIGI tr.: TARAFLARIN EŞITLIĞI ozr.: TƏRƏFLƏRIN BƏRABƏRLIYI	Qurolli kuchlar va qurol-yarog‘ sohasidagi tenglik, teng munosabatlar, baravarlik yoki bir xil maqomga ega bo‘lish tamoyili, manfaatdor tomonlarning teng miqdoridagi vakilligi (misol uchun chegarada yuz bergan nizoni hal qilish mobaynida).
o‘zb.: TOR TIRQISH qz.: ТАР САҢЫЛАУ trm.: DAR BÖLEK tr.: DAR YARIK ozr.: DAR YARIQ	Biri ikkinchisiga o‘rnatilgan qismlarning (masalan, teshik va valning) ish sirtlari orasidagi musbat tafovut. Tor tirqish yig‘ilgan qismlarning bir-biriga nisbatan siljishini ta’minlaydi.

o'zb.: TORMOZLOVCHI PARASHYUT qz.: PARASHYUT ТЕЖЕГІІІІ trm.: PARAŞÝUT TORMOZLAMAK tr.: FREN PARASHYUT ozr.: ƏYLƏC PARASHYUT	Samolyotning havoga ko'tarilishi uchun tezlashish mobaynida sodir bo'lgan avariya holatida (dvigatelning o'chib qolishi) va yerga qo'nish davomida bosib o'tadigan yo'l uzoqligini qisqartirish (tezlikni so'ndirish) uchun qo'llaniladigan vosita. Ochilishi mobaynida dinamik kuchining kichikligi bilan boshqa parashyutlardan farqlanib turuvchi tasmali gumbazga ega tormozlovchi parashyutlar keng tarqalgan.
o'zb.: TORPEDA qz.: ТОПЕДА trm.: TORPEDA tr.: TORPIDO ozr.: TORPEDA	Suv osti va suv usti kemalar, samolyot va vertolyotlar qurol-aslahasi tarkibiga kiritilgan, o'ziyurar, o'zini-o'zi boshqaradigan, nishonga avtomatik yo'naladigan, jangovar zaryad tashiydigan suv osti o'qi. Suv osti va suv usti kemalarga qarata otish, qirg'oqdagi obyektni vayron etish uchun mo'ljallangan. Birinchi torpeda (o'ziyurar mina) 1865-yilda kashfiyotchi I.F. Aleksandrovskiy tomonidan ixtiro qilingan. Zamonaviy torpedolar bir-biridan o'lchami, vazifasi, tashuvchisi, energiya kuchlanishi qurilmasi va yo'naltirish tizimi bilan farqlanib turadi.
o'zb.: TOG' ARTILLERIYASI qz.: ТАУ АРТИЛЛЕРИЯСЫ trm.: DAG ARTILLERIƏASY tr.: DAĞ TOPÇULARI ozr.: DAĞ ARTILERIYASI	a) tog'larda foydalanish uchun mo'ljallangan, yerda qo'llaniladigan artilleriya turlaridan biri. Qurol-aslahasi tarkibiga tog' to'plari (yengil to'p, zambarak va minomyotlar) hamda reaktiv artilleriya qurilmalari kirib, ular tirkamada, shatak kuzovida va yuk tashuvchi hayvonlar yordamida tashiladi. Tog' artilleriyasining to'plari yopiq o'q ochish marrasidan katta ko'tarilish burchaklari ostida va to'g'ridan to'g'ri yo'nalishda o't ochishga qodir.
o'zb.: TOG' QO'SHINLARI qz.: ТАУ АРМИЯЛАРЫ trm.: DAG GOŞUNLARY tr.: DAĞ KOLLARI ozr.: DAĞ QOŞUNLARI	Tog'li joylarda harbiy harakatlar olib borish uchun maxsus o'qitilib, tayyorlanadigan quruqlikdagi qo'shinlarga mansub (motoo'qchi, artilleriya va shu kabi) qismlar. Asosiy qo'shin turlari va maxsus qo'shnlardan tashqari tarkibiga

	tog'-chang'ili, qoyaga chiquvchi, otulovga ega bo'linmalar kirishi mumkin. Qurol-aslahasi tarkibida, tog'da yurish va o't ochishga moslashtirilgan to'p va minomyotlar mavjud. G'arbiy Yevropadagi bir qator davlatlarda tog' qo'shinlarini Alp tog'lari qo'shinlari deb atash qabul qilingan.
o'zb.: TRAYEKTORIYA qz.: ТРАЕКТОРИЯ trm.: TRAYÉKTORIÝA tr.: TRAYEKTORIA ozr.: TRAEKTORIYA	1) koordinatalarning tanlangan tizimiga nisbatan fazoda harakatlanayotgan jism (o'q, snaryad) tasvirlayotgan uzluksiz chiziq. Koordinatalarning harakatsiz tizimiga nisbatan tasvirlangan trayektoriya – mutlaq trayektoriya, harakatchan tizimiga nisbatan tasvirlangan trayektoriya – nisbiy trayektoriya deb ataladi; 2) nuqta o'z harakatida chizadigan chiziq. Trayektoriya to'g'ri chiziq bo'lsa, harakat to'g'ri chiziqli, aks holda egri chiziqli harakat deyiladi; 3) tashqi ballistikada - snaryad (raketa, o'q) massasi markazining harakat chizig'i. Trayektoriya o't ochish quroli stvoli (yo'naltiruvchi yoki ishga tushirish stvoli) og'zidagi nuqtadan nishon bilan uchrashish nuqtasigacha (portlash nuqtasigacha) bo'lgan egri chiziqdan iborat.
o'zb.: TRAYLER qz.: НАСТАП trm.: TRAILER tr.: TEPSI ozr.: QAZAQ	30–40 tonna yuk ko'tarish qobiliyatiga ega, maxsus vazmin yuklarni (tank, zanjirli mashina, muhandislik aslahasi kabilarni) tashish uchun mo'ljallangan g'ildirakli tirkama. Sanab o'tilgan texnikaning motivesursi va ushbu texnika sarflaydigan yoqilg'ini tejash maqsadida qo'llaniladi.
o'zb.: TRAMBLER qz.: ТРАМБЛЕР trm.: TRAMBLER tr.: TRAMBLER ozr.: TRAMBLER	Avtomashinalar o't oldirish tizimi uzgich-taqsimlagichining keng tarqalgan nomi.
o'zb.: TRANZISTOR qz.: ТРАНЗИСТОР trm.: TRANZISTOR	Elektr tebranishlarini kuchaytirish, generatsiyalash va o'zgartirish uchun mo'ljallangan yarimo'tkazgich asbob. O'tkazuv-

tr.: TRANSISTOR ozr.: TRANSISTOR	chanligi turlicha, ya'ni elektron (n) va kovak (p) o'tishli kamida uch sohadan tashkil topgan monokristall yarimo'tkazgich (ko'pincha Ge yoki Si) asosida yasaladi. AQSH olimlari U.Shokli, U. Bratteyn va J. Bardin 1948-yilda ixtiro qilgan. Fizikaviy tuzilishi va tokni boshqarish mexanizmiga ko'ra: bipolyar (ko'pincha, oddiygina tranzistori deb ataladi); unipolyar (ko'pincha, maydon tranzistor deb ataladi) turlarga bo'linadi. Bipolyar tranzistorda ikki yoki bir necha elektron – kovak o'tishi bo'lgani tufayli elektronlar ham, kovaklar ham zaryad tashiydi, unipolyar tranzistorda esa elektronlar yoki teshiklardan faqat bittasi zaryad tashiydi. Ba'zan, yarimo'tkazgich asboblardan yasalgan ixcham radioeshittirish qabul qilgichlar ham tranzistor deb ataladi.
o'zb.: TRANSPORTYOR qz.: КОЛІК trm.: TRANSPORTIR tr.: ТАШІМА ozr.: TRANSPORTYOR	Shaxsiy tarkib, harbiy texnika va moddiy vositalarni tashish uchun mo'ljallangan zanjirli yoki g'ildirakli mashina. Zirhlangan bo'lsa zirhli transportyor deb ataladi. Dvigitelining rusumiga ko'ra g'ildirakli va zanjirli turlarga farq qiladi. Transportyor suzuvchi bo'lishi ham mumkin. Transportyorlarning quyidagi turlari ma'lum: ko'p maqsadli transportyor va shatakchi transportyor; muhandislik transportyori – suzuvchi avtomobil; desant transportyori – shaxsiy tarkib, qurol-aslaha kabilarni kemadan qirg'oqqa olib o'tish uchun mo'ljallangan, og'ir yuk bilan suzuvchi mashinalar; noqulay joylarda yura oladigan transportyor – keng yuzali shinaga ega g'ildirakli mashinalar.
o'zb.: TRANSHEYA qz.: ТРАШІЕЯ trm.: TRANSHEYA tr.: TRANSHEYA	O't ochish va dushman nazaridan pinhon yurish uchun mo'ljallangan, o'qchi va pulemyotchilar joylashadigan uyalar va brustverga ega xandaq (zovursimon chu-

ozr.: TRANSHEYA	qurlik). Shu bilan birga, shaxsiy tarkib va qurol-aslahani dushmanning shikast yetkazuvchi vositalaridan himoya qilish uchun ham xizmat qiladi.
o'zb.: TREVOGA qz.: ТРЕВОГА trm.: TREVOGA tr.: TREVOGA ozr.: TREVOGA	1) jangovar vazifani bajarish va favqu-lodda vaziyatda harakatlanish uchun shaxsiy tarkib hamda texnikani zudlik bilan tayyor holatga keltirish maqsadida Qurolli Kuchlarda o'tkaziladigan tadbirlar majmuyi. Jangovar trevoga, havo trevogasi, o'quv trevogasi, yong'in trevogasi, kimyoviy trevoga kabi trevogalar e'lon qilinishi ko'zda tutiladi; 2) qo'shinlarni trevoga turiga bog'liq holda jangovar shaylikning u yoki bu darajasiga keltirish xususidagi signal (komanda). Turli texnik vositalar yordamida (bo'linmada - ovoz bilan) uzatiladi.
o'zb.: TRENAJYOR qz.: ОҚИТУ ТРЕНАЖЕРИ trm.: TRENAZYOR tr.: SIMÜLATÖR ozr.: SIMULYATOR	Obyektni (kema, samolyot, tank kabilarni) turli sharoitda boshqarish bo'yicha shaxsiy tarkib ko'nikmasi va mahoratini shakllantirish uchun mo'ljallangan o'quv-mashq qurilmasi. Harbiy trenajyor harbiy texnikani boshqarish va jangovar qo'llash jarayonida kuzatiladigan, mashina va qurilmalarning statik hamda dinamik xususiyatlarini, ko'zga ko'rinadigan vaziyatni va o'zga jismoniy omillarni (shovqin, tebranish, zo'riqish kabilarni) asl holatiday aks ettiradi.
o'zb.: TROPOSFERA RADIO KOMMUNIKATSIYASI qz.: TROPOSFHERE РАДИО БАЙЛАНИСЫ trm.: TROPOSFERA RADIO ARAGATNAŞGY tr.: TROPOSPHERE RADYO ILETİŞİMİ ozr.: TROPOSFER RADIO RABITƏSI	Detsimetrli va santimetrli radioto'lqinlarni elektr jihatdan bir jinsli bo'lmagan troposferada akslantirishga asoslangan radioaloqa. Odatda, radiorele aloqa majmualarining alohida zvenolarida, telefon va telegraf xabarlarini uzatishda qo'llanadi. Troposfera radioaloqasining uzoqligi 1000 km gacha.
o'zb.: TROTIL qz.: ТРОТИЛЬ	(TROTIL) Brizantli portlovchi moddalarga mansub me'yoriy quvvatga eta asosiy

trm.: TROTIL tr.: TROTIL ozr.: TROTIL	portlovchi modda hisoblanib, undan portlatish ishlari va ko‘plab o‘q-dorilar tayyorlash jarayonida foydalaniladi. Trotil kristall modda ko‘rinishida bo‘lib, yorqin sariq rangdan yorqin jigarrang-gacha uchraydi. Ta‘mi achchiqroq. Trotil o‘ziga suv singdirmaydi, suvda umuman erimaydi. Sanoatda kukunsimon (kukunsimon trotil), mayda tangachalar (tangachasimon trotil) va sharchasimon (granulalashtirilgan trotil) ko‘rinishlarda ishlab chiqariladi
o‘zb.: TROTIL EKVIVALENTI qz.: ТРОТИЛЬ БАЛАМАСЫ trm.: TNT EKWIWALENTI tr.: TROTIL EŞDEĞERİ ozr.: TROTIL TƏQDIMATI	Yadroviy o‘q-dorining portlash quvvati ko‘rsatkichi. Portlash energiyasi yadroviy zaryad portlashining energiyasiga teng bo‘lgan trotil massasiga teng. Tonna, kilotonna (yadro zaryadi quvvatining shartli o‘lchov birligi, ming tonna trinitrotoluol zaryadining portlash kuchiga teng) va megatonnada (yadro quroli portlash kuchini o‘lchash uchun qabul qilingan shartli birlik, bir million tonna trinitrotoluolning portlash kuchiga teng) o‘lchanadi. Zamonaviy yadroviy o‘q-dorining trotil ekvivalenti bir necha o‘nlab tonnadan bir necha o‘nlab megatonnaga yetadi. “trotil ekvivalenti” atamasi turli kimyoviy portlovchi tizimlarni trotilga nisbatan tavsiflash uchun qo‘llaniladi.
o‘zb.: TUZILMA qz.: ҚҰРЫЛЫМ trm.: GURLUŞY tr.: YAPISI ozr.: YAPI	Obyektning yaxlitligi va aynan o‘zligini ta‘minlaydigan, ya‘ni turli tashqi va ichki o‘zgarishlarda asosiy xususiyatlarini saqlab qoladigan barqaror aloqalari majmuyi.
o‘zb.: TURBIN qz.: ТУРБИНА trm.: TURBINA tr.: TURBIN ozr.: TURBIN	Turbina berilayotgan ish jismining (bug‘, gaz yoki suvning) kinetik energiyasini mexanik ishga aylantirib beradigan birlamchi dvigatel. Ish organi – rotor. Ish jismi oqimi rotor aylanisiga mahkamlangan parraklarga ta‘sir qilib, rotorni aylanma harakatga keltiradi. Ishlash tamoyiliga ko‘ra turbina aktiv va reaktiv,

	tuzilishi jihatdan bir va ko'p pog'onali turlarga bo'linadi. Bug' va gaz turbinalarining ko'chmas (elektr toki generatorlari, kompressorlar va boshqalarni harakatlantirish uchun mo'ljallangan) va transport turlari bor. Gidravlik turbinalar faqat ko'chmas qilib yasaladi va GES lar da gidrogeneratorlarni harakatlantirish uchun qo'llaniladi.
o'zb.: TURBOVINTLI Dvigatel qz.: ТУРБОВИНТТИК ҚОЗҒАЛТҚЫШ trm.: TURBOPROP HEREKETLENDIRIJISI tr.: TURBOPROP MOTOR ozr.: TURBOPROP MOTORU	Gaz-turbinali aviatsiya dvigateli. Tortish kuchini, asosan, gaz turbinasini aylanma harakatga keltiruvchi havo vinti va qisman reaktiv soplodan chiqadigan gaz oqimining bevosita reaksiyasini vujudga keltiradi.
o'zb.: TURBOGENERATOR qz.: ТУРБОГЕНЕРАТОР trm.: TURBOGENERATOR tr.: TURBOJENERATOR ozr.: TURBOJENERATOR	Uch fazali tok sinxron generatori. Bug' yoki gaz turbinasidan ishlaydi. Aylanish chastotasi daqiqada 1500 yoki 3000 aylana. Quvvati 500–1200 MVt.
o'zb.: TURBOREAKTIV Dvigatel qz.: ТУРБОРЕАКТИВТИК ҚОЗҒАЛТҚЫШ trm.: TURBO UZAR HEREKETLENDIRIJISI tr.: TURBOREAKTIF MOTOR ozr.: TURBOREAKTIF MOTORU	Turbokompressorli dvigatel. Unda tortish kuchini soplodan chiqayotgan siqilgan gaz oqimining to'g'ri reaksiyasini vujudga keltiradi. Turboreaktiv dvigatelning boshqa turi – ikki konturli turboreaktiv dvigatel.
o'zb.: TUTUN PURKOVCHI VOSITALAR qz.: ТЫТИНЕ БИРЕУШИ ШАРАЛАР trm.: ТЕММДКИ ПЪРКЪЈILER tr.: DUMAN PЪSKЪRTME TEDBIRLERI	Tutun parda hosil qiluvchi o'q-dori, jihoz va mashinalar. Tutun purkovchi vositalarga: portlovchi vositalar – artilleriya va aviatsiyaning tutun purkovchi o'q-dorilari va tutun purkovchi signallovchi raketalar; suyuq moddalarning sepilishiga asoslangan vositalar – ko'chmas va harakatchan mashinalar hamda aviatsiyaning tutun

ozr.: ТЪМБНЪ ПЪСКЪРТМӨ ТӨДБИРЛӨРИ	taratuvchi jihozlari; isitish harorat ta'sirida tutun taratuvchi vositalar – maxsus shashkalar, ko'chirilib yuriladigan generatorlar, shuningdek, kema, tank kabi jangovar mashinalar bortlariga o'rnatilgan tutun purkovchi apparatlar.
o'zb.: TUTUNLI PARDA qz.: ТЫТИН ПЕРДЕСИ trm.: ТЪССЕ ПЕРДЕСИ tr.: DUMAN PERDESI ozr.: DÜŞMƏ PƏRDƏSI	Tutun yoki tumanning sun'iy tarzda yaratilgan buluti. Dushmanning ko'rish imkoniyatini sustlashtirish, qo'shin va obyektlar harakatlari niqoblash hamda imitatsiyalash uchun qo'llaniladi. Tutunli parda – tutun purkovchi shashka, granata, mina, snaryad va bombalar hamda tutun purkovchi apparatlar yordamida yaratiladi. Tutunli pardaning samaradorligi tutun purkovchi vosita rusumi va sarfiga, meteorologiya sharoiti, joy relyefi va tutun taraladigan yuzaga bog'liq. Tutunli parda qo'yilishi mobaynida shamol yo'nalishi va kuchi hisobga olinadi.
o'zb.: TUTUNLI POROX qz.: ТЫТИН ПОРОКЪ trm.: TUTINLI POROŞOK tr.: DUMAN POROKS ozr.: DÜŞMƏ POROX	Uloqtiruvchi portlovchi moddalar turiga mansub portlovchi modda. Tarkibi kaliyli selitra (75%), Pista ko'mir (15%) va oltingugurtning (10%) mexanik aralashmasidan iborat. Zarralarining kattaligiga ko'ra, mayin va yirik turlarga bo'linadi. Parchalanuvchi va signallovchi minalar, yonib boruvchi shnurlar va reaktiv zaryadlar kabellarini ishlab chiqishda foydalaniladi. Tutunli porox o'ziga namlikni ko'p shimib olish xususiyatiga ega bo'lib, 2% namlanganida qo'llashga yaroqsiz holatga keladi. Namlanganidan so'ng quritilgan tutunli porox xususiyati sustlashadi.
o'zb.: TEN qz.: ТЕН trm.: TEN tr.: TEN ozr.: TEN	Brizantli portlovchi moddalarning yuqori quvvatli turiga mansub portlovchi modda. Oq mayin kristall jism ko'rinishiga ega bo'lib, o'ziga suv singdirmaydi va suvdan erimaydi. 1,6 zichlik darajasiga qadar

	presslanadi. Mexanik ta'sirga ta'sirchanligi bo'yicha amaldagi brizantli portlovchi moddalar ichida eng ta'sirchan hisoblanadi. O'qli qurol o'qi zarbasidan (unga qarata o'q uzilganida) ten portlaydi. Oq rangli alanga chiqarib, qurum qoldirmay juda faol yonadi. O't olgan ten portlab ketishi ham mumkin. Metallar bilan kimyoviy reaksiyaga kirishmaydi. TEN dan detonatsiyalashuvchi shnur, kapsyuldetonator, flegmatik holatida esa oraliq detonatorlar va ba'zi bir o'q-dorilar tayyorlash mobaynida foydalaniladi, flegmatiklash-tirilgan ten pushti yoki malla rangga bo'yaladi.
o'zb.: TO'LQINLAR qz.: ТОЛҚЫНДАР trm.: TOLKUNLAR tr.: DALGALAR ozr.: DALĖALAR	Fazoda chekli tezlik bilan tarqaluvchi, moddasiz va faqat energiyani eltuvchi g'alayonlanishlar. To'lqinlar quyidagi turlarga bo'linadi: gektometrli to'lqinlar (100–1000 m) yoki (300–3000 kGts); dekametrli to'lqinlar (10–100 m) yoki (3–30 MGts); detsimetrli (10–100 sm) yoki (300–3000 MGts); detsomillimetrli to'lqinlar (0,1–1 mm) yoki (300–3000 GGts); tovush to'lqinlari (16–20 to'lqinlar 000) Gts; kilometrli (10–100 m) yoki (3–300 kGts); metrli to'lqinlar (1–10 m) yoki (30–300 GGts); millimetrli to'lqinlar (1–10 mm) yoki (30–300)GGts; santimetrli to'lqinlar (1–10 sm) yoki (3–30 GGts); elektr magnit to'lqinlar.
o'zb.: TO'LQINLAR DIFRAKSIYASI qz.: АЙЫРМАШЫЛЫҚ ТОЛКUNLAR trm.: TOLKUN DIFRAKSIYASY tr.: DALGA FARKI ozr.: FƏRQLILIK DALĖASI	To'lqinlarning har xil to'siqlar yonida og'ishi. To'lqinlar difraksiyasi har qanday to'lqin harakatiga xos, faqat bunda bir to'siq o'lchamlari to'lqin uzunligiga teng yoki undan katta bo'lishi kerak. Masalan, yorug'lik difraksiyasi yorug'likning noshaffof buyumlarni chetlab, tor teshik-tirqishlar va boshqa joylardan torayib o'tishida kuzatiladi. Difraksion manzara

	(yorug'lik maksimumlari va minimumlarining almashinishi) yorug'lik to'lqinlarining interferensiyasi natijasidir.
o'zb.: TO'P qz.: ДОП trm.: TOP tr.: TOP ozr.: TOP	To'siq ortidagi nishonlar ustiga (700 gacha ko'tarilish burchagi ostida), snaryadlarni tikka otib yuqoridan yog'dirish uchun mo'ljallangan artilleriya quroli. Kalibri 105–203 mm, stvol uzunligi 15–30 kalibr, o't ochish masofasi 24 km gacha. Zamonaviy to'plar shatakka olinuvchi va o'ziyurar bo'lishi mumkin. To'plar birinchi va ikkinchi jahon urushlarida keng qo'llanilgan.
o'zb.: TO'PLANISH PUNKTI qz.: ЖИНАҚ НҲҚТАСЫ trm.: YIGNAMAK NOKADY tr.: MONTAJ NOKTASI ozr.: MONTAJ NUQTASI	Alohida harbiy xizmatchi yoki harbiy xizmatga majbur fuqarolar, harbiy bo'linmalar, harbiy mulk va jangovar texnika kabilarning to'planish (to'plash) joyi. Yig'in punkti: jangovar trevoga bo'yicha yig'in punkti; yong'inni o'chirish va tabiiy ofat oqibatlarini bartaraf etish uchun yig'in punkti; jangovar vazifani bajarishga kirishishdan oldin, bajarish davomida yoki bajarilganidan so'ng harbiy xizmatchi-mutaxassislarining (razvedkachi, sapyor, minyor kabilarning) to'planish punkti kabi turlari mavjud.
o'zb.: TO'PNI YO'NALTIRISH qz.: ДӨП БАҒЫТ trm.: ТОРҮ GONUKDIRMEK tr.: TOPU YÖNLENDIRMEK ozr.: TOP ISTIQAMATI	To'p stvolini, snaryad parvozinin trayektoriyasi nishon orqali o'tadigan holatga keltirish. To'p to'g'ridan to'g'ri yoki to'g'ri bo'lmagan holatga (yopiq o't ochish marrasidan o't ochish mobaynida) yo'naltiriladi. To'p avtomatik, yarim avtomatik va dastaki yo'naltirilishi mumkin.
o'zb.: TO'SIQ O'RNATUVCHI OTRYAD qz.: БАРИАРДЫ ОРНАТУ ОТРЯДЫ trm.: ТОРҮН УҒРЫ tr.: BARIYER TESISAT DETAYI ozr.: HADIDƏ QURŞU DƏFƏSI	Dushman hujumi yo'nalishida to'siqlar o'rnatish va vayronalik barpo etish uchun mo'ljallangan muhandislik qo'shinlari bo'linmasidan tashkil topgan vaqtinchalik tuzilma. "To'siq o'rnatuvchi otryad" 1943-yildan e'tiboran qo'shinlar jangovar tartibining majburiy elementl sifatida kiritilgani bois, ushbu atama bugungi kunda qo'llanilmaydi.

o'zb.: TO'SIQLAR qz.: КЕДЕПТИЛЕП trm.: PASGELÇILIK tr.: ENGELLER ozr.: MANEƏLƏR	Dushman harakatlanayotgan yo'llarda unga shikast yetkazish, ko'zlagan manziliga yetib borish vaqtini kechiktirish, harakatlarini murakkablashtirish, manyovrini siqib qo'yish yoki qo'shinlarimiz uchun manfaatli yo'nalishda harakatlanishga majbur qilish maqsadida tashkil etiladigan sun'iy to'siq, g'ov, to'g'onoq va vayronalıklar.
o'zb.: TO'SIQLAR DOIRASI qz.: КЕДЕПТИЛЕП ШЕҲБЕРИ trm.: PASGELÇILIK ARASSALAƏJY GABYK tr.: ENGELLER 3EMBERI ozr.: MANEƏLƏR DAIRƏSI	Dushman hujumini to'xtatish maqsadida o'sha hududda turli to'siqlar o'rnatiladigan joy chegarasi. To'siqlar har tomonlardan o't ochish bilan himoya qilinib, portlatishga tayyorlab qo'yiladi.
o'zb.: TO'SIQLAR YO'LARI qz.: ДӘЛИЗДИ ҚОПҒАҲ trm.: PASGELÇILIK KURSY tr.: ENGEL KORIDOR ozr.: MANEƏ DƏHLIZI	Harbiy xizmatchini jang maydonida duch kelishi mumkin bo'lgan to'siqlarni yengib o'tishga o'rgatish uchun jihozlanadigan joy maydoni. To'siqlar yo'lari: barchaga taalluqli yagona to'siqlar yo'lari; maxsus to'siqlar yo'lari turlariga bo'linadi. To'siqlar yo'laklarida qurolli kuchlarning barcha turiga mansub harbiy xizmatchilar ta'limoti va mashqi o'tkaziladi. Barchaga taalluqli yagona to'siqlar yo'lari, chuqurlik (xandaq), labirint, qiya o'rnatilgan taxtaga ega devor, vayron zina, deraza tuynuklariga ega g'ishtli devor, quduq va yurish yo'laklariga ega transheyadan iborat. Barchaga taalluqli yagona to'siqlar yo'laligining uzunligi 100 m. Maxsus to'siqlar yo'lari muayyan qo'shinlarga mansub jangchilarni mashq qildirish uchun zarur bo'lgan qo'shimcha inshootlar bilan jihozlanadi.
o'zb.: TO'XTAB DAM OLISH qz.: КІДІРТУ ЖӘНЕ ДЕМАЛҲ trm.: PÄSGELÇILIKLERİN	To'xtab dam olish yurish kolonnasining marsh davomida shaxsiy tarkibning hordiq chiqarishi, ovqatlanishi, texnika holatini tekshirishi va xizmat ko'rsatish uchun to'xtashi. Odatda, har 3-4 soatli harakatdan

GERIMI tr.: DURAKLAT VE DINLEN ozr.: DAYANDIRIN VƏ ISTIRAHƏT EDIN	so'ng to'xtab, bir soatgacha dam olinadi. Sutkali yurishning 2-yarimida – ikki soatgacha dam olinadi. To'xtab dam olish paytida kolonnaning yurish tartibi buzilmaydi.
o'zb.: TO'G'RI BORIB TEGISH qz.: ДУРЫС ОРЫНГА БАРУ trm.: GÖNI GITMEK tr.: DOĞRU YERE GITMEK ozr.: DOĞRU YERƏ GEDİR	O'q-dorining (snaryad, bomba, raketaning jangovar qismi kabilarning) nishonga bevosita borib tegishi. Harakatchan nishon (tank, transportyor, kema) va o'ta muhim mudofaa istehkomini yakson etish uchun zaruriy shart. O'q-dorining biron-bir jismdan sapchib, nishonga tegishi to'g'ri borib tegish hisobiga kiritilmaydi. Artilleriya quroli uchun to'g'ri borib tegishning katta ehtimolligi: to'g'ri otish masofalarining sarhadlarida – to'g'ridan to'g'ri yo'llab o't ochish mobaynida; yoyilgan nishonlarga qarata o't ochish mobaynida esa to'qnash kelish burchaklari 900 ga yaqin, sochilish qiymatlari kichik bo'lgan masofalarda ta'minlanadi.
o'zb.: TO'G'RIDAN TO'G'RI NISHONGA OLISH qz.: ТИКЕЛҲҲ МАҚСАТ trm.: DUR WE DYN3 AL tr.: DOĞRUDAN HEDEFLEME ozr.: DIQQƏTI MƏQSƏD	Otish ishlarini bajarishda qurolni oraliq to'siqlarsiz, bevosita dushman nishoniga qaratib, to'g'ridan to'g'ri yo'nalishda o'q uzish usuli. Bu usulda snaryad yoki o'qning trayektoriyasi nishonga ko'rinarli chiziq bo'ylab amalga oshadi.
o'zb.: TO'QNASHUV qz.: СОҚТЫҒЫК trm.: ÇAKNYŞDY tr.: ÇARPIŞMA ozr.: TAQQUŞMA	Ikki yoki undan ortiq qurolli kuchlarning bir-biriga qarshi bevosita jangovar harakatga kirishishi, qisqa muddatli va keskin harbiy to'qnashuv.

U

o'zb.: UZATMA qz.: КЕҲҲҲҲ trm.: GIÑELDIŞ tr.: GENİŞLƏNDİRMƏ ozr.: UZANTI	Bir obyektning mexanik harakatini ikkinchisiga uzatish uchun mo'l-jallangan qurilma.

o'zb.: UZATMALAR QUTISI qz.: КЕҢЕЙТИМДЕР ҚОРАБЫ trm.: GIÑELDIŞ GUTUSY tr.: UZANTILAR QUTUSU ozr.: UZANTI KUTUSU	Ko'p pog'onali mexanizm. Uzatish nisbatini pog'onali o'zgartiradi.
o'zb.: UZOQ MUDDATLI O'T OCHISH ISTEHKOMI qz.: ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ АТЫС ҚАМАЛЫ trm.: UZAK MÖHLETLI ATYŞ GALA tr.: UZUNMÜDDƏTLI ATƏŞ QALASI ozr.: UZUN SÜRELI ATIŞ KALESI	O't ochish uchun mo'ljallangan, o'ta pishiq ashyolardan oldindan quriladigan muhandislik inshooti.
o'zb.: UZOQQA OTADIGAN ARTILLERIYA qz.: АЛЫСТАН АТЫЛАТЫН АРТИЛЛЕРИЯ trm.: UZAK ARALYGA ARTILLERIYA tr.: UZAQ MƏNZILLI TOP3U ozr.: UZUN MENZILLI TOP3U	Olovi olis masofalarga yetadigan artilleriya.
o'zb.: UZOQQA OTISH QOBILIYATI qz.: ЛАҒТЫРУ МҮМКІНДІГІ trm.: ZYŇMAK UKYBY tr.: TULLAMAQ BACARIĞI ozr.: ATMA YETENEĞI	Snaryadni (mina, raketa yoki o'qni) qurol uloqtira oladigan eng uzoq masofa.
o'zb.: UZUN TO'LQINLAR qz.: ҰЗЫН ТОЛҚЫНДАР trm.: UZYN TOLKUNLAR tr.: UZUN DALĞALAR ozr.: UZUN DALGALAR	1km dan 10 km gacha uzunlikdagi radioto'lqinlar.
o'zb.: UYG'ONISH qz.: ОЯНУ trm.: OƏANMAK tr.: OYANIŞ ozr.: UYANIŞ	Harbiy qismning kun tartibida ko'rsatib o'tilgan, harbiy xizmat-chilarning tungi (kunduzgi) hordig'idan so'ng o'tkaziladigan tadbir.
o'zb.: ULTIMATUM qz.: УЛЬТИМАТУМ trm.: ULTIMATUM tr.: ULTIMATUM	Xalqaro huquqda biror masala yuzasidan ko'rsatilgan muddatda muayyan shartlarni bajarish haqida bir davlatning boshqa davlatga

ozr.: ULTIMATUM o'zb.: ULTRAQISQA TO'LQINLAR qz.: УЛЬТРАФИОЛЕТ ТОЛҚЫНДАРЫ trm.: ULTRAMELEWŞE TOLKUNLAR tr.: ULTRAVIOLE DALĖALAR ozr.: ULTRAVIOLE DALGALARI	qo'ygan qat'iy talabi. 1 sm dan 10 m gacha to'lqin uzunlikdagi radioto'lqinlar.
o'zb.: UMUMIY HARBIY MAJBURIYAT qz.: ЖАЛПЫ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ trm.: UMUMY HARBY GULLUK tr.: UMUMI HƏRBI XIDMƏT ozr.: GENEL ASKERLIK HIZMETI	Fuqarolarning respublikani himoya qilishga majburiy harbiy tayyorgarligi.
o'zb.: UMUMIY HARBIY MAJBURIYAT VA HARBIY XIZMAT TO'G'RISIDAGI QONUN qz.: ЖАЛПЫҒА БІРДЕЙ ӘСКЕРИ МІНДЕТТІЛІК ЖӘНЕ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ ТҮРАЛЫ ЗАҢ trm.: UMUMY HARBY GULLUGA WE HARBY GULLUGA DEGIŞLI KANUN tr.: ÜMUMI HƏRBI ÇAĖIRIŞ VƏ HƏRBI XIDMƏT HAQQINDA QANUN ozr.: GENEL ASKERLIK VE ASKERLIK HIZMETI KANUNU	Respublika konstitutsiyasiga asoslangan qonun.
o'zb.: UMUMQO'SHIN KOMANDIR qz.: БАС ҚОЛБАСШЫ trm.: BAŞ SERKERDE tr.: ALI BAŞ KOMANDAN ozr.: BAŞKOMUTANI	Umumqo'shin qism va bo'linmalarni boshqaruvchi, ofitserlar tarkibiga mansub mansabdor shaxslar mutaxassisligining qator davlatlar armiyalarida qabul qilingan nomlanishi.
o'zb.: UMUMQO'SHIN TAYYORGARLIK qz.: ЖАЛПЫ ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚ trm.: UMUMY HARBY OKUW tr.: UMUMI HƏRBI HAZIRLIQ ozr.: GENEL ASKERİ EĖİTİM	Qurolli Kuchlarning barcha turidagi bo'linma, qo'shin turi, maxsus qo'shin va xizmatlarida xizmat o'tayotgan harbiy xizmatchilarning umumqo'shin fanlar bo'yicha ta'limoti.

o'zb.: UMUMQO'SHIN TAKTIK MASHQ qz.: ЖАЛПЫ ӘСКЕРИ ТАКТИКАЛЫҚ ЖАТТЫҒУ trm.: UMUMY HARBY TAKTIKI MAŞK tr.: UMUMI HƏRBI TAKTIKI TƏLIM ozr.: GENEL ASKERI TAKTIK TATBIKATI	Qo'shinlar, komandir va shtab-larning dala ko'nikmasi va zamonaviy jang yuritish tayyorgarligini takomillashtirishning asosiy shakli.
o'zb.: URUSH qz.: СОҒЫС trm.: URUŞ tr.: МҲАРИБӘ ozr.: SAVAŞ	Davlat, sinf yoki millatlar o'rta-sidagi tashkiliy qurolli kurash.
o'zb.: URUSH DAVRI qz.: СОҒЫС КЕЗЕҒИ trm.: URUŞ DÖWRI tr.: МҲАРИБӘ DAVR ozr.: SAVAŞ DÖNEMI	Urush holati e'lon qilingan vaqat-dan boshlanadigan kurash.
o'zb.: URUSH MAYDONI qz.: ШАЙҚАС АЛАҒЫ trm.: SÖWEŞ MEÝDANY tr.: DÖYÜŞ MEYDANI ozr.: SAVAŞ ALANI	Urush jarayoni olib boriladigan hudud.
o'zb.: URUSH HOLATI (HARBIY HOLAT) qz.: СОҒЫС ЖАҒДАЙЫ (ӘСКЕРИ ЖАҒДАЙ) trm.: URUŞ ÝAGDAÝY (HARBY KANUN) tr.: МҲАРИБӘ VƏZIYYƏTI (HƏRBI VƏZIYYƏT) ozr.: SAVAŞ DURUMU (SIKIYÖNETIM)	Davlat, sinf yoki millatlar o'rta-sidagi tashkiliy qurolli kurash jarayoni.
o'zb.: URUSHNI TARG'IB QILISH qz.: СОҒЫСТЫ НАСИХАТТАУ trm.: URUŞ PROPAGANDASY tr.: MÜHARIBƏNIN TƏBLİĞİ ozr.: SAVAŞ PROPAGANDASI	Tinchlikka qarshi qaratilgan va mamlakatning tashqi xavfsizligiga tahdid soladigan harakat.

o'zb.: UCHISH APPARATI qz.: ҰШАТЫН ҰШАҚТАР trm.: U3ʻAN U3AR tr.: U3AN TƏYYARƏ ozr.: U3AN U3AK	Yer atmosferasi yoki koinot bo'shlig'ida parvoz etish uchun mo'ljallangan texnik qurilma.
o'zb.: UCHISH APPARATINI BOSHQARISH qz.: ҰШУ АППАРАТУРАСЫН БАҚАРУ trm.: UÇUŞ ENJAMLARYNA GÖZEGÇİLİK tr.: UÇUŞ APARATI NƏZARƏTI ozr.: UÇUŞ DONANIM KONTROLÜ	Uchish apparati harakatini boshqarish jarayoni.
o'zb.: UCHUVCHILIK SANBATI qz.: АВИАЦИЯ СЕНБЕТИ trm.: AVIATSIYA SENBETI tr.: HAVACILIK SENBETI ozr.: AVIASIYA SENBETI	Uchish apparatining boshqariladigan harakati.
o'zb.: UQA qz.: УҚА trm.: UQA tr.: UQA ozr.: UQA	Harbiy kiyimning turli qismlari, asosan, yenglaridagi yopishtirma uqa. Yeng uqasi yoki yengdagi farqlovchi nishonlar atamasi ko'proq qo'llanadi.

V

o'zb.: VATAN qz.: ОТАН trm.: WATAN tr.: VATAN ozr.: VƏTƏN	1) kishilarning tug'ilib o'sgan joyi, yurti, mamlakati; 2) tor ma'noda – biror narsaning, masalan, o'simlikning yuzaga kelgan joyi.
o'zb.: VATAN MUSTAQILLIGINI HIMOYA QILISH qz.: ОТАННЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІГІН ҚОРҒАУ trm.: WATANYŇ GARASŞYZLYGYNY GORAMAK tr.: VATANIN BAĞIMSIZLIĞI KORUNMASI	Mustaqil davlat va xalqning o'z yutuqlarini asrash hamda mustahkamlash, chegaralari, hududiy yaxlitligi, suvereniteti va manfaatlarini muhofaza etish borasidagi faoliyati (kurashi).

ozr.: MILLI ISTIQLALIN QORUNMASI	
o'zb.: VATANPARVARLIK qz.: ПАТРИОТИЗМ trm.: WATANZYLYK tr.: VATANSEVERLIK ozr.: VƏTƏNPƏRVƏRLİK	Odamlarning mamlakatiga bo'lgan munosabati va harakati bilan Vatan manfaatiga xizmat qilish va dushmandan himoya qilishga intilishini namoyish etuvchi ijtimoiy va axloqiy tamoyil.
o'zb.: VATANPARVARLIK RUHIDAGI TARBIYA qz.: ПАТРИОТИЗМ РУХЫНДА ТӨРБИЕЛЕУ trm.: WATANZYLYK RUHUNDA BILIM tr.: VATANSEVERLIK RUHUyla EĞITIM ozr.: VƏTƏNPƏRVƏRLİK TƏRBIYƏSI	Harbiy xizmatchilarda huquqiy ong, harbiy burchni ado etish mas'uliyati vatanparvarlik va baynalmilallik sifatlarini shakllantirish bo'yicha tashkiliy hamda mafkuraviy tadbirlar tizimi.
o'zb.: VAXTA qz.: BAXTA trm.: WAHTA tr.: VARDIYA ozr.: VAXTA	1) harbiy-dengiz floti kemalaridagi navbatchilikning alohida ko'rinishi. Uch navbatda yuritiladi. Har bir navbat davomiyligi to'rt soat; 2) vaqt oralig'i. Kemadagi sutkalik naryadning bitta almashinuvchi navbati mazkur vaqt davomida navbatchilik xizmatini o'taydi.
o'zb.: VAXTA JURNALI qz.: BAXTA ЖУРНАЛЫ trm.: WAHTA MAGAZINEURNAL tr.: VAXTA DERGISI ozr.: VAXTA JURNALI	Kema, flot tarkibiga qabul qilingan kundan boshlab, flot tarkibidan o'chirilgan kuniga qadar kemadagi hayot, kundalik va jangovar faoliyatga bog'liq barcha asosiy hodisa hamda harakatlar izchillik bilan sana va soat bo'yicha yozib borish uchun mo'ljallangan – kemadagi rasmiy hujjat.
o'zb.: VAXTA XIZMATI qz.: BAXTA ҚИЗМЕТИ trm.: WAHTA HYZMATY tr.: VAXTA HIZMETI ozr.: VAXTA XIDMƏTI	Kemada o'tkaziladigan vaxtaning umumiy tartibi va shart-sharoiti.
o'zb.: VAXTADAGI OFITSER qz.: BAXTATAҒЫ ОФИЦЕР	Kemada tashkil etilgan vaxta xizmatini boshqaruvchi ofitser. Unga

trm.: WAHTA OFISER tr.: VAXTADEKI SUBAY ozr.: VAXTADƏKI ZABIT	kemaning barcha shaxsiy tarkibi bo'ysunadi.
o'zb.: VAHIMA qz.: ДҮРБЕЛЕҢ trm.: HOWSALA tr.: PANIK ozr.: TƏLAŞ	Tashqi sharoitning tahlikali ta'siri ostida qo'zg'atilgan bo'lib, shaxs yoki odamlarning xavfli vaziyatdan o'zini chetga olish maqsadida to'xtatib bo'lmas, nazoratsiz intilishida namoyon bo'luvchi ruhiy holat.
o'zb.: VERIFIKATSIYA qz.: ВЕРИФИКАЦИЯ (ТЕКЦЕРУ) trm.: BARLAMAQ tr.: DOĞRULAMA ozr.: YOXLAMA	Verifikation – tekshiruv, nazorat, solishtirish, tasdiqlash). Qurolsizlanish masalalari yuzasidan xalqaro shartnomalarda belgilangan majburiyatlarga rioya etilayotganlikni tasdiqlash bo'yicha amalga oshiriladigan texnik, texnologik va tashkiliy chora-tadbirlar tizimi.
o'zb.: VERTOLYOT qz.: ТИҢЫШАҚ trm.: DIKUZAR tr.: HELIKOPTER ozr.: HELIKOPTER	Havodan og'ir uchish apparati bo'lib, parvozga ko'tarilishi va qo'nishi vertikal kechadi.
o'zb.: VETERINARIYA TA'MINOTI qz.: ВЕТЕРИНАРИЯЛЫҚ ЖАБДЫҚТАУ trm.: WETERINARIƏA БРЉЫНЗІЛІГІ tr.: VETERINERLIK TEMINI ozr.: BAYTARLIQ TƏCHIZATI	Qurolli kuchlar frontorti ta'minotining tarkibiy qismi bo'lib, veterinariya xizmati tomonidan shaxsiy tarkibni inson va hayvonlar uchun birday xavfli bo'lmish yuqumli va invazion kasalliklardan, shuningdek, sifatsiz oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilish oqibatida vujudga kelishi mumkin bo'lgan kasalliklardan saqlash, harbiy qism, muassasa va xo'jaliklardagi hayvonlarni (parrandani) yuqumli va boshqa kasalliklar bilan kasallanishining oldini olish va qo'zg'algan kasalliklardan davolash maqsadlarida o'tkaziladigan chora-tadbirlar majmuyi.
o'zb.: VETERINARIYA XIZMATI qz.: ВЕТЕРИНАРЛЫҚ	Qo'shinlarning veterinariya ta'minoti uchun mo'ljallangan boshqaruv organlari va muassasalar tizimi.

ҚЫЗМЕТ trm.: WETERINARIYA HYZMATY tr.: VETERINERLIK HIZMETI ozr.: BAYTARLIQ XIDMƏTI	
o‘zb.: VZVOD qz.: ВЗВОД trm.: WZWOD tr.: МЪFREZE ozr.: TAQIM	Bir necha guruh, seksiya, raschyot yoki ekipajlardan tashkil topgan harbiy bo‘linma. Batalion tarkibiga kiradi. Vzvod bo‘linmasi barcha qo‘shin turlarida mavjud.
o‘zb.: VIDEOYOZUV qz.: БЕЙНЕЖАЗБА trm.: WIDEO ƏAZGY tr.: VIDEO KAYDI ozr.: VIDEO QEYD	Televizion, radiolokatsion va boshqa signallar bilan keluvchi, ko‘zga ko‘rinuvchi axborotni yozib olish. Bundan maqsad mazkur axborotni saqlash va kerakli vaqtda ko‘rsatishdir.
o‘zb.: VIZA qz.: ВИЗА trm.: WIZA tr.: VIZE ozr.: VIZA	1) biror hujjat yoki dalolatnoma ustidagi yozuv; 2) muayyan davlatga tashrif etish, yurish va undan chiqib ketishga ruxsat berilganligi to‘g‘risida pasportga qo‘yiladigan rasmiy belgi.
o‘zb.: VIZUAL qz.: ВИЗУАЛ trm.: WIZUAL tr.: VIZUAL ozr.: VIZUAL	Ko‘rinuvchi, ko‘rinib turgan. Vizual kuzatish – oddiy ko‘z bilan yoki optik asbob (masalan, binokl) yordamida kuzatish demakdir.
o‘zb.: VINT qz.: ВИНТ trm.: WINT tr.: VINT ozr.: VINT	1) kallak (odatda buragichga mo‘ljallangan shlitsali) va rezbasi bo‘lgan mahkamlovchi qismdagi o‘zak; 2) yurish vinti – vintli uzatmaning yetakchi zvenosi; 3) kurakli vint (havo vinti, suzish vinti) – samolyot, vertolyot, kemalarni harakatlantiradigan parrak.
o‘zb.: VIRAJ qz.: ВИРАЖ trm.: WIRAJ tr.: VIRAJ ozr.: VIRAJ	1) burilish; 2) oddiy uchuvchilik san’ati qo‘llangan tarzdagi parvoz san’ati, uchish apparatini gorizontall tekislikda to‘la burish; 3) fotografiyada – oq-qora fototasvirlarni rangli monoxrom (bir tusdagi) tasvirlarga aylantirish uchun ishlatiladigan reaktiv.

o'zb.: VITSE-ADMIRAL qz.: ВИЦЕ-АДМИРАЛ trm.: WISE-ADMIRAL tr.: KORAMIRAL ozr.: VITSE-ADMIRAL	Harbiy-dengiz flotidagi 1699-yilda ta'sis etilgan harbiy unvon. Armiyada general-leytenant unvoniga mos keladi.
o'zb.: VODOROD BOMBA qz.: СУТЕГИ БОМБАСЫ trm.: WODOROD BOMBA tr.: HIDROJEN BOMBASI ozr.: HIDROGEN BOMBASI	Vayron qiluvchi katta kuchga ega bo'lgan bomba, portlashi yengil yadrolarning sintezlanish reaksiyasiga asoslangan.
o'zb.: VOLTMETR qz.: ВОЛЬТМЕТР trm.: WOLTMETR tr.: VOLTMETR ozr.: VOLTMETR	Elektr zanjirlarida elektr yurituvchi kuch yoki kuchlanishni (mkV, mV, V, kV larda) o'lchaydigan asbob. Yuklamaga parallel ulanadi.
o'zb.: VOSITACHI qz.: МЕДИАТОР trm.: ARAZY tr.: ARABULUCU ozr.: VASITƏSI	Taktik mashqda ishtirok etayotgan qism va bo'linmalarining komandirlari huzuridagi – mashq rahbariyati vakili.

Y

o'zb.: YUK TUSHIRISH VA ORTISH BAZASI qz.: ТИЕY-ТЫЦИР БАЗАСЫ trm.: ESASY YÜKLEMEK WE DÜŞÜRMEK tr.: YÜKLEME VE BOŞALTMA TABANI ozr.: YÜKLƏMƏ VƏ BOŞALTMA BAZASI	Transportning bir turidan ikkinchi turiga yoki temiryo'lining bir izidagi transportdan ikkinchi izidagi transportga harbiy yuklarni tushirib ortish amallarini tashkil qiluvchi va bajaruvchi qurolli kuchlar frontorti muassasasi. Ushbu baza yuklarni qayta yuklash hududida tashkil etilib, tarkibiga yuk ko'taruvchi va ko'tarib tashuvchi texnika bilan ta'minlangan alohida qismlar kiradi.
o'zb.: YURISH YO'LAGI qz.: ЖҮРҮ ЖОЛЫ trm.: PYƏADA ƏOLY tr.: GE3IT ozr.: GƏZINTI YOLU	Jangchilarning transheyalar va boshqaruv punktlari orasida pinhona yurishi, qurolli kuchlar frontorti bilan aloqa bog'lashi uchun mo'ljallangan brustverga ega tor xandaq ko'rinishidagi ochiq inshoot. Yurish yo'lagi tubining eni 40–70 sm, yuqori qismi esa – 90–110 sm o'lchamlarida transheya qazish mashinasi bilan yoki qo'lda:

	emaklab yurish uchun 60 sm; egilib yurish uchun 110 sm; tik yurish uchun 150 sm chuqurliklarda qaziladi.
o‘zb.: YURISH KOLONNASI qz.: ЖАРҲУ КОЛОННА trm.: ПҮӘДА СЫТЪНИ tr.: YÜRÜYÜŞ SÜTUNU ozr.: GƏZINTI SÛTUNU	Qism va bo‘linmalarning bir yo‘nalishdagi marshda yurishlari uchun saf tortishi.
o‘zb.: YURISH SAFI qz.: ЖҮРҮ СЫЗЫҒЫ trm.: ПҮӘДА ЗЫЗЫҒЫ tr.: YÜRÜYÜŞ HATTI ozr.: GƏZINTI XƏTTI	Bo‘linmalarning nizom yoki komandir tomonidan belgilangan distansiyada kolonnaga birin-ketin saf tortishi. Yurish safi: seksiyada – bir yoki ikki kolonnali; guruhda – U4 kolonnali (to‘rtta seksiyaga ega guruhning safi – to‘rt kolonnali); vzvodka – uch (to‘rt) yoki ikki kolonnali; batalyonda – vzvodlar, artilleriya, maxsus va qurolli kuchlar frontorti ta‘minoti bo‘linmalarining uch (to‘rt) kolonnasidan iborat, oldinda borayotgan bo‘linmaning so‘nggi qismidan ortda kelayotgan guruhning komandiriga qadar ikki qadamli distansiyada birin-ketin saf tortgan yurish safidan tashkil topgan.
o‘zb.: YURISH TARTIBI qz.: ЖҮРҮ РЕЖИМИ trm.: ПҮӘДА ТЕРТИБИ tr.: YÜRÜYÜŞ MODU ozr.: GƏZINTI REJIMI	Bo‘linma, qism va qo‘shilmalarning kuchaytirish vositalari bilan birgalikda, marshda yurish uchun tortgan safi. Yurish tartibi: qo‘shinlar harakatining katta tezligi; jang oldi va jangovar tartibga zudlik bilan yoyilishi; ommaviy qirg‘in qurol va aviatsiya zarbasiga bardoshli bo‘lish; shaxsiy tarkib va harbiy texnika asralishi; qo‘shinlarning ishonchli boshqariluv va barqarorligini ta‘minlaydi. Yurish tartibi, aviatsiya harbiy qism va qo‘shilmalaridan tashqari, qurolli kuchlarning barcha turida qo‘llaniladi. Yurish tartibining tarkibiga: ilg‘or otryad;

	yurishdagi qo‘riqlor bo‘linmasi; asosiy kuchlar kolonnlari; qurolli kuchlar frontorti qismlari va texnik ta‘minot bo‘linmalari kolonnlari kiradi.
o‘zb.: YURISHDAGI QO‘RIQLOV qz.: ЖАЯУ КҮЗЕТИШ trm.: GARAWUL tr.: ҮБРЬМЕ БЕКЗИСИ ozr.: GƏZINTI GİZƏTİSİ	Qo‘riqlanayotgan qo‘shin (kuch) yaqiniga dushman razvedkasining singib kirishiga yo‘l qo‘ymaslik, dushmanning daf‘atan hujum uyushtirishidan himoya etish va bo‘linmalarimiz yoyilib, jangga kirishish uchun qulay sharoit yaratish maqsadida tashkil etiladigan – marshdagi qo‘shinni muhofaza etishning bir turi. Yurishdagi qo‘riqlor organlari quyidagilar bo‘lishi mumkin: avangard; oldingi marra; yon tomonlardagi marra; ortda keladigan marra.
o‘zb.: YAGONA AVTOMATLASHTIRIL- GAN ALOQA TIZIMI qz.: БІРЫҢҒАЙ АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒА Н БАЙЛАНЫС ЖҮЙЕСІ trm.: BITEWI AWTOMATLAŞDYRYLAN ARAGATNAŞYK ULGAMY tr.: BIRLEŞİK OTOMATİK İLETİŞİM SİSTEMİ ozr.: VAHID AVTOMATLAŞDIRILMIŞ RABİTƏ SİSTEMİ	Barcha turdagi axborotlarni (telefon, telegraf va fototelegraf xabarleri, radioeshittirishlar hamda teleko‘rsatuvlar, raqamli, belgili va uzluksiz ma‘lumotlarni) uzatishga mo‘ljallangan aloqa yo‘llari, tarmoqlari va stansiyalarining birlashgan tarmog‘i.
o‘zb.: YADRO QUROLI qz.: ЯДРОЛЫҚ ҚАРУ trm.: ADRO ƏARAGY tr.: NŦKLEER SILAH ozr.: NŦVƏ SILAHI	Shikastlash vositasi yadro zaryadidan iborat bo‘lgan ommaviy qirg‘in quroli. Yadro reaksiyasi natijasida vujudga keladigan portlash (atom yadrosining zarrachalarga bo‘linishi), zarrachalar sin- tezi yoki ikkala jarayonning bir vaqtda sodir bo‘lishi vaqtida ajralib chiqadigan ichki energiyadan foydalanishga asoslan- gan yadroviy bomba, uni nishonga yetkazish vositasi (raketa, torpeda, samol-

	yot, artilleriya to‘pi) va bombaning nishonga aniq borib tushishini ta’minlaydigan boshqarish qurilmalaridan iborat. Yadro quroli yadro energiyasining olinish usuliga qarab, yadro va termoyadro (vodorod) qurollariga bo‘linadi. Yadroviy o‘q-dorilar qo‘llanilganida yadroviy portlash ro‘y berib, g‘oyat katta miqdordagi energiya ajralib chiqadi. Yadroviy portlashning asosiy talofat yetkazuvchi omillari jumlasiga: zarbali to‘lqin; yorug‘lik nurlanishi; singuvchi radiatsiya; joylarning radioaktiv moddalar bilan zararlanishi; elektromagnitli impuls kiradi. Yadro quroli jumlasiga: yadroviy o‘q-dorilar – yadroviy zaryadga ega raketa va torpedalarning jangovar qismlari, aviatsiya hamda chuqurlik bombalari, artilleriya snaryadlari va fugaslar; yadroviy o‘q-dorilarni nishon ustiga yetkazish vositalari – yadro qurolini tashuvchilar va boshqaruv vositalari kiradi. Yadro qurolining, shu jumladan, uni nishon ustiga yetkazuvchi yangi vositalarning yaratilishi zamonaviy harbiy san’atga juda muhim ta’sir o‘tkazdi. Rossiya va AQSH dan tashqari, Buyuk Britaniya, Fransiya va Xitoy Xalq Respublikasi ham yadro quroliga ega. Yadro qurolining qo‘llanishi borliq bashariyat uchun fojiali halokat oqibatlariga olib keladi. O‘zbekiston Respublikasi ham taraqqiyparvar davlatlar qatorida yadro qurolining butkul man etilishi va mavjud zaxiralari tamomila yo‘q qilinishi uchun sabot bilan uzluksiz kurash olib bormoqda.
o‘zb.: YADRO QUROLIDAN XOLI ZONA qz.: ЯДРОЛЫҚ ҚАРУДАН АЗАТ АЙМАҚ	Xalqaro huquqda demilitarizatsiya zonasi, yadro qurolidan xoli zonada yadro qurollari qanday shaklda bo‘lishidan qat’i nazar, ularni joylashtirish man qilinadi.

trm.: ADRO ƏARAGSYZ ZONA tr.: ЊЌLEER SILAHSIZ BİŁGE ozr.: ЊЅVƏ SILAHINDAN AZAD ZONA	
o‘zb.: YADRO QUROLINING TALOFAT YETKAZUVCHI OMILLARI qz.: ЯДРОЛЫҚ ҚАРУДЫҢ ЖОЙҒЫШ ФАКТОРЛАРЫ trm.: NUCLEARADRO ÝARAGLARYNYŇ WEÝRAN EDIJI FAKTORLARY tr.: ЊЌLEER SILAHLARIN YİKICI FAKTİRLERI ozr.: ЊЅVƏ SILAHLARININ DAĞIDICI AMILLƏRI	Yadroviy portlash mobaynida ro‘y berib, talofat yetkazuvchi ta’sirini belgilab beradigan jismoniy jarayon va hodisalar. Yadro qurolining talofat yetkazuvchi omillari jumlasiga: zarbali to‘lqin, yorug‘lik nurlanishi, singuvchi radiatsiya, joylarning radioaktiv moddalar bilan zararlanishi va elektromagnitli impuls kiradi. Zarbali to‘lqin – havo, suv osti yoki yer ostida ro‘y berishi mumkin. Dushmanga shikast yetkazuvchi ta’sirini belgilovchi asosiy ko‘rsatkichlar – siqilish fazasining (davrlining) haddan tashqari ortiqcha yuqori bosimi ushbu bosim oqimining tezligi va davomiyligidir. Portlash bevosita ro‘y bergandan so‘ng mazkur siqilish fazasi tovush tezligidan yuqori tezlikda harakatlanib, portlash markazidan uzoqlashgan sari pasayadi va ta’siri zaiflashib boradi. Harbiy texnika, muhandislik inshootlari va joy relyefining himoyalovchi xususiyatlaridan foydalanganda talofat zonasining radiusi qisqaradi. Portlash koinotda ro‘y berganida zarbali to‘lqin hosil bo‘lmaydi. Yorug‘lik nurlanishi – nur energiyasining oqimidan iborat. Yadro quroli yer va suv ustida hamda havoda portlatilganida hosil bo‘ladi. Havoda sodir bo‘lgan yadroviy portlashning yorug‘lik nurlanishi ta’siri yer va suv ustidagi portlashga nisbatan 1,5–2 barobar kuchlidir. Yorug‘lik nurlanishi manbayi bo‘lib – yuqori haroratda qizigan havo, yadroviy o‘q-dori moddasi, tuproq yoki suv bug‘laridan iborat yorishib turuvchi soha hisoblanadi.

	Singuvchi radiatsiya yadroviy portlashi ro'y bergan hududdan 10–25 soniya davomida tarqaladigan gamma nurlanish va neytronlar oqimidan iborat. Kichik va o'ta kichik kalibrli yadroviy hamda neytronli o'q-dori portlatilganida, singuvchi radiatsiya, shaxsiy tarkib, harbiy texnika elementlari va ayniqsa, elektron qurilmalar uchun asosiy talofat yetkazuvchi omildir. Joylarning radioaktiv moddalar bilan zararlanishi – yadroviy portlash mobaynida hosil bo'lgan bulutdan radioaktiv moddalarning yog'ilishi yoki yo'naltirilgan radioaktivlik oqibatida ushbu moddalar hosil bo'lishi natijasida ro'y beradi. Yo'naltirilgan radioaktivlik portlash joyidan uzoq masofalarga tarqalishi va ko'p vaqtdan so'ng ham dushmanga shikast yetkazuvchi ta'sirga ega bo'lishi mumkin. Joylarning radioaktiv moddalar bilan zararlanishi yer osti va yer usti yadroviy portlashlar sodir etilganda kuchli ta'sirga ega bo'ladi. Elektromagnitli impuls – yadroviy portlash mobaynida ufurib chiqadigan gamma nur va neytronlarning tevarak-atrof atomlari bilan o'zaro ta'siri natijasida qisqa muddat ro'y beradigan kuchli elektromagnit maydon. Mazkur impuls radioelektron vosita, elektr ta'minot tizimi va optik-elektron asbob kabilarni safdan chiqaradi yoki ish qobiliyatini zaiflashtiradi. Yadro qurolining talofat yetkazuvchi omillar xususiyati: qurolning ta'sir o'tkazish darajasi va davomiyligi; yadroviy o'q-dorining qudrati; portlatilish turi; portlash markazigacha masofa; qo'shinning ommaviy qirg'in quroldan saqlanish darajasi; meteorologiya sharoiti

	joy xususiyatiga bog'liq. Yadro qurolining ikkilamchi talofat yetkazuvchi omillari birlamchi omillar ta'siri oqibatida, ya'ni: yong'in; vayron bo'lgan obyektlar parchalarining shiddat va zarb bilan uchishi; radioaktiv bulut izidagi ionli nurlanishning ta'siri kabilar oqibatida ro'y beradi.
o'zb.: YADROVIY BOMBA qz.: ЯДРОЛЫҚ БОМБА trm.: ADRO BOMBASY tr.: ATOM BOMBASI ozr.: ЊЎЎƏ BOMBASI	Yadroviy zaryadga ega aviatsiya bombasi. Yadroviy o'q-dori turlaridan biri. Ilk bor 1945-yil Amerika Qo'shma Shtatlari harbiy aviatsiyasi tomonidan taxminan 20 ming tonnaga teng bo'lgan yadroviy bombalar Yaponiyaning Xirosima va Nagasaki shaharlari ustiga tashlangan. Zamonaviy yadroviy bombalarning trotilli ekvivalenti 1 mln. tonnaga yetadi. Yadroviy bomba qiruvchi-bombardimonchi va bombardimonchi samolyotlarda tashiladi. Yadroviy bombalar kichik balandlikda uloqtirilishi mobaynida tashuvchi samolyot xavfsizligini ta'minlash maqsadida parashyutlar (tormozlovchi uskunalar) bilan uskunalanadi.
o'zb.: YADROVIY ZARARLANISH MARKAZI qz.: ЯДРОЛЫҚ ЗАҚЫМДАНУ ОПТАЛЫҒЫ trm.: ADRO ZYƏANY MERKEZI tr.: ЊЎKLEER HASAR MERKEZI ozr.: ЊЎЎƏ ZƏRƏR MƏRKƏZI	Yadroviy zarba natijasida muayyan sarhadda mavjud inson, hayvon va o'simliklarning ommaviy qirilishi, qurol-yarog', jangovar texnika va turli inshootlarning yakson bo'lishi (ishdan chiqishi) ro'y bergan, radioaktiv zaharlanib, vayronalik va uyumlar hosil bo'lgan hudud. Ushbu hudud o'lchamlari yadroviy portlashning turi va qo'llanilgan qurol quvvati, harbiy texnika va insonlarning himoyalanganlik darajasi, inshootlarning mustahkamligi, joy relyefi, meteorologiya sharoiti kabi mezonlarga bog'liq.
o'zb.: YADRO ZARYADI qz.: ЯДРОЛЫҚ ЗАРЯД trm.: ADRO ZARƏADY tr.: ЊЎKLEER ЎЎК	Yadro energiyasining portlashdan xalos bo'lish jarayoni ichida ro'y beradigan qurilma. Yadroviy zaryad yadroviy o'q-dorilar jumlasiga kirib, atomli va

ozr.: ЊѲѲ ѲѲѲ	termoyadroli turlarga bo‘linadi. Atomli yadroviy zaryadning portlash energiyasi parchalanishning zanjirli yadroviy reaksiyalariga bog‘liq bo‘lsa, termoyadroli yadroviy zaryadning portlash energiyasi sintezli termoyadroli va parchalanish reaksiyalariga bog‘liqdir.
o‘zb.: YADROVIY PORTLASH qz.: ЯДРОЛЫҚ ЖАРЫЛЫС trm.: ADRO PARTLAMASY tr.: ЊѲLEER PATLAMA ozr.: ЊѲѲ PARTLAYIŞI	Zanjirli yadro reaksiyali yoki termoyadro reaksiyalari natijasida juda katta energiya-ning nihoyatda tez ajralib chiqishi tufayli sodir bo‘ladigan portlash. Unga og‘ir yadrolarning bo‘linish zanjir reaksiyasi yoki yengil yadrolarning (masalan, geliy yadrosi) sintez bo‘linishi termoyadro reaksiyasiga olib keladi. Uning shikastlantiruvchi va vayron qiluvchi ta’siri bir vaqtda zarb to‘lqini, yorug‘lik nurlanishi, singuvchi radiatsiya, radioaktiv zaharlanish va elektr magnit impuls orqali sodir bo‘ladi. Zarb to‘lqini yo‘lida uchragan barcha obyektlarga ta’sir qiladi. Yorug‘lik nurlanishi turli moddalarni eritib, kuydirib, yondirib yuboradi. Singuvchi radiatsiya (gamma-nurlar va neytron oqimi) nurlanish kasalligini keltirib chiqaradi. Radioaktiv zaharlanish yadro portlashda paydo bo‘ladigan bulutdan radioaktiv moddalarning tushishi natijasida hosil bo‘ladi va u ham nurlanish kasalligiga olib keladi. Elektr magnit impuls antennalar, simlar, kabel liniyalari, aloqa vositalariga ta’sir qilib, ularni ishdan chiqaradi. Yadroviy portlash o‘zga har qanday portlashlardan: ajralib chiqayotgan energiya-ning haddan ortiq zichligi; ushbu energiya-ning ajralib chiqilishiga sarflanadigan vaqtning nihoyatda ozligi; shikoyat yetkazuvchi omillarning turli-tumanligi bilan farq qiladi. Ichki yadroviy energiya-ning aksariyat qismi yadroviy reaksiya hamda neytron va

	gamma nurlanishlar mahsulotlarining kinetik energiyasi ko‘rinishida ajralib chiqadi. Yadroviy portlash zonasidagi harorat 10 million gradus, bosim esa 100 million megapaskalga borib yetadi. Yadroviy portlash turlari: havoda, balandda, suv ustida, yer yuzasida, yer ostida va suv ostida portlashlarga bo‘linadi.
o‘zb.: YADROVIY RAKETA qz.: ЯДРОЛЫҚ ЗЫМЫРАН trm.: ADRO RAKETASY tr.: НҶКЛЕЕР ҒЪЗЕ ozr.: НЪҒӘ RAKETI	Kosmik parvozlar uchun mo‘ljallangan yadroviy raketa dvigateliga ega raketa. Yadroviy raketaning jangovar qismi yadroviy o‘q-dori bilan ta‘minlangan.
o‘zb.: YADROVIY URUSH qz.: ЯДРОЛЫҚ СОҒЫС trm.: ADRO URŞY tr.: NÜKLEER SAVAŞ ozr.: НЪҒӘ МЪҒАРИБӘСИ	Qirg‘in keltiruvchi asosiy vosita – yadro quroli hisoblanadigan urush. Amerika Qo‘shma Shtatlarining Qurolli Kuchlari yadro quroli bilan aslahalanganligi bois yadroviy urush doktrinasi II jahon urushi tugallanishi bilan qabul qilindi. Yadro urushida tavakkalchilik asosida dushmanni qurolsizlantirish va kuchli javob zarbasining oldini olish maqsadida strategik vositalarga qarata, yadro zarbasi berishga asoslanadi. Shuningdek, alohida mintaqada muayyan natijaga erishish maqsadida kichik qudratli o‘q-dorilarni qo‘llagan tarzda cheklangan yadroviy urush olib borish taktikasi ham ko‘zda tutilmoqda. Aksariyat taraqqiyparvar davlatlar, shu jumladan, O‘zbekiston Respublikasining harbiy nazariyasi cheklangan yadroviy urush konsepsiyasi asossiz ekanligini idrok etadi. Negaki yadroviy urushni oldindan belgilangan sarhadlar doirasida to‘xtatib qolishning amaliy imkoni yo‘qdir. O‘zbekiston Respublikasi yadroviy urushning har qanday ko‘rinishiga qat’iy qarshi chiqadi.

o‘zb.: YADROVIY O‘Q-DORILAR qz.: ЯДРОЛЫҚ ОҚ-ДӘРІЛЕР trm.: ADRO OKLARY tr.: ЊЎКЛЕЕР МЎНІММАТ ozr.: ЊЎВӨ СУРСАТИ	Qirg‘in keltirish ta’siri yadroviy portlash energiyasidan foydalanishga asoslangan o‘q-dorilar. Yadroviy o‘q-dorilar jumlasiga yadroviy zaryadga ega raketa va torpedalarning jangovar qismlari, aviatsiya hamda chuqurlik bombalari, artilleriya snaryadlari va fugaslar kiradi. Yadroviy o‘q-dorilarning asosiy elementlari jumlasiga: korpus; yadroviy zaryad; avtomatika tizimi; elektr ta’minot manbalari kiradi. Yadroviy o‘q-dorilarning quvvati trotili ekvivalent bilan tavsiflanadi. Yadroviy o‘q-dorilar nishon ustiga raketa, torpeda, samolyot yoki artilleriya qurollari yordamida yetkazilishi yoxud yer yoki suv ostida o‘rnatilishi mumkin.
o‘zb.: YAKKA TARTIBDAGI TAYYORGARLIK qz.: ЖЕКЕ ДАЙЫНДЫҚ trm.: AƏRY-AƏRY TAƏƏARLYK tr.: BIREYSEL HAZIRLIK ozr.: FƏRDI HAZIRLIQ	Xizmatga yangi chaqirilgan, qurolli kuchlarning barcha turiga mansub harbiy xizmatchilarga, qurol va texnika bilan muomala qilish, kundalik xizmat o‘tash va jangda zarur bo‘ladigan bilim berish, ularning mahorat va ko‘nikmalarini shakllantirish maqsadida, belgilangan bo‘linmaga yetib kelishgandan so‘ng o‘tkaziladigan ta’lim berish jarayoni. Yakka tartibdagi tayyorgarlik: ijtimoiy-siyosiy, taktik, otish, saf, jismoniy tayyorgarliklar, umumqo‘shin nizomlarining talablari, qurol va harbiy texnikani o‘rganib chiqish kabilardan iborat. Harbiy xizmatchilarning ixtisoslariga ko‘ra yakka tartibdagi tayyorgarlik 3–8 hafta davom etishi mumkin.
o‘zb.: YAKKABOSHCHILIK qz.: ЖАЛҒЫЗ КӨШБАСШЫЛЫҚ trm.: LEADERSHIPEKE-TÄK ÝOLBAŞÇYLYK tr.: TEK LIDERLIK ozr.: TÖK RƏHBƏRLİK	Harbiy qurilish va rahbarlikning muhim tamoyili bo‘lib, ushbu tamoyilga binoan, komandir (boshliq) idora qilishning to‘la hukmronlik vakolatiga ega bo‘lib, tasarrufidagi qo‘shinning jangovar hamda safarbarlik darajasi muntazam tutib turilishiga shaxsan va to‘la javob beradi.

o‘zb.: YAKOR (LANGAR) qz.: ЎҚИП trm.: ÇAPA tr.: ÇAPA ozr.: LÖVBƏR	1) chulg‘amida elektr yurituvchi kuch induksiyalanadigan (chulg‘am bilan, asosan, magnit maydoni o‘zaro aylanganda) elektr mashinasi qismi. “Yakor” tushunchasi, odatda o‘zgarmas tok mashinalarida (rotordan farq qilish uchun) ishlatiladi; 2) kema va boshqa suvda suzish vositalarini ochiq suvda siljitmay to‘xtatib turuvchi moslama. Langar kemaga zanjir yordamida biriktiriladi. Kema tisarilganda langar kaftlari bilan qirg‘oq tuprog‘iga botib kiradi. Kaftlari qo‘zg‘almas va aylanuvchi bo‘lishi mumkin. Massasi 17 t gacha va undan ortiq (tutib turish kuchi o‘zining o‘rtacha og‘irligidan 10 marta katta) bo‘ladi.
o‘zb.: YANGIDAN QUROLLANTIRISH qz.: ҚАЙТА ҚАРУЛАНДЫРУ trm.: GAÝTADAN ÝARAGLANDYRMAK tr.: YENIDEN SILAHLANMA ozr.: YENIDƏN SILAHLANMA	Qo‘shinlarni takomillashtirilgan, yangi qurol-yarog‘ va harbiy texnika bilan ta’minlash. Texnikani to‘laligicha almashtirish davri taxminan 10 yil. Yangidan qurollantirish jarayoni tajribaloyihalashtirish va ilmiy-tadqiqot ishlari, harbiy texnikani ishlab chiqish hamda foydalanishni mujassamlashtirgan dasturlar bo‘yicha rejalashtiriladi va amalga tatbiq etiladi. Yangidan qurollantirish jarayoni texnika-ning turkum ishlab chiqarilishi va harbiy qismlarga yetib kelishidan boshlanadi. Texnikaning qo‘shinlarda almashtirilishi va o‘zlashtirilishi harbiy qismlarning jangovar shaylik darajasi pasaytirilmagan tarzda amalga oshiriladi.
o‘zb.: YARADORLIK BELGILARI qz.: ЖАРАҚАТ БЕЛГІЛЕРІ trm.: INJURYARALANMAGYŇ ALAMATLARY tr.: YARALANMA BELIRTLERI ozr.: ZƏDƏ ƏLAMƏTLƏRİ	Harbiy xizmatchining janglarda yaralanganlik darajasini ko‘rsatib turuvchi ko‘krak nishonlari. O‘lchamlari 43 x 5-6 mm keladigan uqadan tayyorlangan to‘g‘ri burchak ko‘rinishiga ega. Yengil yaralanganlik uqasi qizil, ogir yaralanganlik uqasi – tilla rang bo‘ladi. Ko‘krakning o‘ng tomoniga tikiladi.
o‘zb.: YARIM O‘Q	Transport, qishloq xo‘jaligi mashinalari va

qz.: ЖАРТЫ КӨПЦЕТКИ trm.: HALFARYM OK tr.: YARIM OK ozr.: YARIM OX	boshqalarning yetakchi ko‘prik vali, differensialdan yetakchi g‘ildirakka aylanma harakat uzatadi.
o‘zb.: YAXLIT PATRON, O‘Q, SNARYAD qz.: БІР ПАТРОН, ОҚ, ҚАБЫҚ trm.: BIR PATRON, OK, GABYK tr.: BIR KARTUŞ, MERMI, KABUK ozr.: BIR PATRON, GULLƏ, MƏRMI	Porox zaryadi va gilza bir butun qilib tayyorlangan, o‘qli qurol uchun mo‘ljallangan patron.

X

o‘zb.: XANDAQ qz.: АРЫҚ trm.: GARYM tr.: HENDEK ozr.: XƏNDƏK	Shaxsiy tarkibni yadro quroli va qirg‘in keltiruvchi omillardan saqllovchi, uzunligi 2–6 m, chuqurligi 1,5–1,8 m keladigan tor xandaq.
o‘zb.: XANJAR qz.: КАНЖАР trm.: HANJAR tr.: HANÇER ozr.: XƏNCƏR	Dengiz va havo floti ofitserlarining parad kiyimi tarkibiga kiruvchi qisqa xanjar.
o‘zb.: XARITALAR qz.: КАРТАЛАР trm.: KARTALAR tr.: HARITALAR ozr.: XƏRITƏLƏR	Yer yuzasi, yulduzlar osmoni yoki ulardan bir qismining kichraytirilgan, matematik muayyanlikka ega, umumlashtirilgan tasviri.
o‘zb.: XIZMAT ITLARI qz.: КІЗМЕТТІК ІТТЕП trm.: HYZMAT EDİJİ İTLER tr.: HİZMET KÖPEKLERİ ozr.: HİDMƏT KÖPEKLERİ	Qo‘riqlash xizmatini o‘tash, portlovchi, giyohvand moddalarni izlab topish kabi amallarni bajarishga maxsus o‘rgatilgan itlar.
o‘zb.: XUFIYA NARYAD qz.: КУПИЯ НАРЯД trm.: GİZLİN NARYAD tr.: GİZLİ NARYAD ozr.: GİZLİ NARYAD	Uch yoki undan ortiq kishidan iborat, ichki qo‘shinlar, chegara qo‘shinlari va qurolli kuchlar front ortini muhofazasi tayinlanadigan-qo‘shin naryadining turi.

o'zb.: XALQARO HARBIY NAZORAT qz.: ХАЛЫКАРАЛЫК АСКЕРИ БАКЫЛАУ trm.: HALKARA HARBY GÖZEGÇİLİĞİ tr.: ULUSLARARASI ASKERI KONTROL ozr.: BEYNƏLXALQ HƏRBİ NƏZARƏT	O'zaro ishonch, qurol-aslaha va qurolli kuchlar faoliyatini ma'lum ma'noda cheklash borasida xalqaro to'xtamlar va bitimlar.
o'zb.: XALQARO HARBIY HAMKORLIK qz.: ХАЛЫКАРАЛЫК АСКЕРИ БИТЙМАКТАСТЫК trm.: HALKARA HARBY HYZMATDAŞLYGY tr.: ULUSLARARASI ASKERI İŞBİRLİĞİ ozr.: BEYNƏLXALQ HƏRBİ ƏMƏKDAŞLIQ	Do'stona davlatlarning mudofaa masalalarini birgalikda hal etishga qaratilgan bitimlar.
o'zb.: XABAR QILISH qz.: ЕСЕП БЕРУ trm.: HASABAT BERMEK tr.: RAPOR ETMEK ozr.: HESABAT VERMƏK	Qo'mondonning qo'shinlarimiz harakati va dushman to'g'risidagi ma'lumot, buyrug'ini belgilangan signallarni qisqa muddatda yetkazish.
o'zb.: XAVFSIZLIK TEXNIKASI qz.: КАУПЦИЗДИК ТЕХНИКАСЫ trm.: HOWPSUZLYK USULLARY tr.: GÜVENLİK TEKNİKLERİ ozr.: TƏHLUKƏSİZLİK TEXNİKASI	Sog'lom va xavfsiz xizmat sharoitlarini ta'minlaydigan texnik tadbirlar tizimi.
o'zb.: XALQARO XAVFSIZLIK qz.: ХАЛЫКАРАЛЫК КАУПЦИЗДИК trm.: HALKARA HOWPSUZLYGY tr.: ULUSLARARASI GÜVENLİK ozr.: BEYNƏLXALQ TƏHLUKƏSİZLİK	Davlatlar tomonidan rioya qilindigan xalqaro huquqlarning tamoyil va me'yorlari, davlatlar o'rtasidagi janjalli masalalarni va kelishmovchiliklarni kuch ishlatib bartaraf etishni istisno qilishga asoslangan.
o'zb.: XALQARO SHARTNOMA qz.: ХАЛЫКАРАЛЫК КЕЛІСІМ	Davlatlar tomonidan rioya qilindigan xalqaro huquqlarning tamoyil

trm.: HALKARA ŞERTNAMASY tr.: ULUSLARARASI ANLAŞMA ozr.: BEYNƏLXALQ MUQAVILƏ	va me'yorlarini belgilab beruvchi bitim.

Z

o'zb.: ZALP qz.: ЗАЛП trm.: ZALP tr.: YAYLIM ATEŞI ozr.: ZALP ATƏŞI	1) zaharli maddalar; 2) qo'shilma, qism yoki kemandagi imkoniyatlarini aniqlash yoxud artilleriya, raketa, o'qotar kabi barcha qurol-yarog'larga mansub o'q-dorilarning summar massasini o'lchash uchun – shartli birlik.
o'zb.: ZAMBARAK qz.: ЗЕҢБИЕК trm.: ZAMBARAK tr.: TOP ozr.: ZAMBARAK	Yerdagi (suv yuzasidagi) nishonga qarata – yer bag'irlab, havodagi nishonlarga qarata esa yuqoriga qaratib o't ochish uchun mo'ljallangan artilleriya quroli.
o'zb.: ZANJIR qz.: ШЫҢЖЫП trm.: ZYNJYR tr.: ZINCIR ozr.: ZƏNCIR	Ayrim qattiq bo'g'inlardan tayyorlanib, o'zaro oshiq-moshiq tarzida birlashtirilgan egiluvchan buyum.
o'zb.: ZANJIR TASMA qz.: ШЫҢЖЫП БАУЫ trm.: ZYNJYR GAÝYŞ tr.: ZINCIR KAYIŞ ozr.: ZƏNCIR QAYIŞI	Oshiq-moshiq tarzida birlashtirilgan qismlardan iborat tutash tasma yoki zanjir.
o'zb.: ZANJIRLI REAKSIYALAR qz.: ШЫҢЖЫПЛЫ РЕАКЦИЯЛАР trm.: ZYNJYR REAKSIƏALARY tr.: ZINCIR REAKSIYONLARI ozr.: ZƏNCIRVARI REAKSIYALAR	Kimyoviy reaksiyalar. Bu reaksiyalar-ning har bir elementar jarayonida oraliq aktiv zarralar yuzaga kelib, ular bosh moddaning ketma-ket (zanjir kabi) o'zgarishiga sabab bo'ladi.
o'zb.: ZAPAL qz.: ЗАПАЛ trm.: ZAPAL tr.: ZAPAL ozr.: ZAPAL	1) muhandislik minalari va qo'l gr-natalarining yorib yuboruvchi zaryadlari portlashini qo'zg'atish uchun mo'ljallangan vosita; 2) elektr toki yordamida portlatish uchun mo'ljallangan qurilma.
o'zb.: ZARARLANGAN MAYDON	Zaharli va radioaktiv moddalar hamda biologik vositalarning zararli ta'siri

qz.: ЗАРДАП ШЕККЕН АЙМАК trm.: TASIR EDEN YER tr.: ETKILENMIŞ BÖLGE ozr.: TƏSIRLƏNMIŞ ƏRAZI	namoyon bo‘layotgan joy. Zararlangan hudud o‘lchami zahar turi va zichligi bilan tavsiflanadi.
o‘zb.: ZARBA qz.: ШОК trm.: ŞOK tr.: ŞOK ozr.: ŞOK	Dushmanni tor-mor qilish maqsadida unga harbiy kuch bilan bevosita ta’sir etish.
o‘zb.: ZARBAGA QARSHI ZARBANI BARTARAF ETISH qz.: ШОКҚА ҚАРСЫ ЖОЮ trm.: ŞOKA GARŞY YOK ETMEK tr.: ANTI-ŞOK ELIMINASYONU ozr.: ANTI-ŞOK ARADAN QALDIRILMASI	Zarbamizga qarshi zarba berayotgan (qarshi atakaga o‘tgan) dushman guruhlarini tor-mor etish, qo‘shinlarimizning jangovar tartibi ichkarisiga yorib kirish imkoniyatidan mahrum qilish va hujum harakatlarini davom ettirish uchun samarali sharoit yaratish maqsadida yuritiladigan hujumdagi qo‘shinlarimiz harakati.
o‘zb.: ZARBALI TO‘LQIN qz.: СОҚҚЫ ТОЛҚЫНЫ trm.: ZARBA TOLKUNY tr.: ŞOK DALĞASI ozr.: ŞOK DALĞASI	Tovush tezligidan tez tarqaluvchi to‘lqin. Zarbali to‘lqinda moddalarning zichligi, bosimi va harorati keskin oshib ketadi.
o‘zb.: ZARURIY MUDOFAA qz.: ҚАЖЕТТИ ҚОРҒАНЫС trm.: ZERUR GORAG tr.: GEREKLI SAVUNMA ozr.: ZƏRURI MЫDAFIƏ	Tajovuzdan qonun yo‘l qo‘ygan darajada himoyalaniş.
o‘zb.: ZARYAD qz.: ЗАРЯДТАУ trm.: ZARYAD tr.: ŞARJ ozr.: DOLDURUN	Portlovchi modda zaryadi – maxsus bo‘lmaga joylashtirilgan, vazni va o‘rnatiladigan joyi oldindan hisoblangan hamda portlatishga tayyorlangan portlovchi modda.
o‘zb.: ZARYADLASH QURILMASI qz.: ЗАРЯДТАҒЫШ trm.: GʻƏZLENDIRIJ tr.: ŞARJ CIHAZI ozr.: ADAPTER	Akkumulyatorlar va kondensatorlar batareyalariga elektr zaryad beruvchi qurilma. Eng oddiy zaryadlash qurilmasi yarimo‘tkazgichli to‘g‘rilagich va generator-dvigatel.
o‘zb.: ZASTAVA qz.: ЗАСТАВА	1) davlat chegarasining muayyan qismida davlat chegarasini muhofaza

trm.: ZASTAVA tr.: ZASTAVA ozr.: ZASTAVA	etayotgan chegara qo'shinlari bo'linmasi; 2) urushda (tinchlik davrida) marshda borayotgan yoki hordiq chiqarayotgan qo'shnlarni (mashg'ulotlar va mashqlar davomida) qo'riqlash uchun tayinlangan bo'linma.
o'zb.: ZATVOR qz.: ЗАТВОР trm.: ZATVOR tr.: ZATVOR ozr.: ZATVOR	Patronni (artilleriya snaryadini) patrondonga (kamoraga) yuborish, stvol kanalini yopish, o't ochish, kanalni ochish va kanaldagi gilzani (patronni) stvolning ortki uchi orqali chiqarib uloqtirish uchun mo'ljallangan qurol-dagi moslama.
o'zb.: ZAXIRA QO'MONDONLIK PUNKTI qz.: РЕЗЕРВТЕГІ КОМАНДАЛЫҚ ПУНКТ trm.: ДТИӘЗЛЫК ВУӘРУК tr.: YEDEK KOMUT YERI ozr.: EHTIYAT KOMANDA POSTU	Asosiy qo'mondonlik punkti ishdan chiqqan yoki ushbu punktdan qo'shnlarni boshqarishning iloji bo'lmay qolgan hollarda foydalanish uchun tayyorlab qo'yilgan boshqaruv punkti.
o'zb.: ZAXIRA HUDUD qz.: ҚОРЫҚ АЙМАҒЫ trm.: ДТИӘЗЛЫК МЕӘДАНЫ tr.: REZERV ALANI ozr.: QORUQ SAHƏSI	Bo'linma (qism, qo'shilma), harbiy obyekt tomonidan joylashgan joyini o'zgartirish zarurati tug'ilgan hollarda egallash uchun tayyorlab qo'yilgan yoki egallash ko'zda tutilayotgan joy hududi.
o'zb.: ZAHAR qz.: УЛЫ СОЗДЕР trm.: ZÄHER tr.: ZEHIR ozr.: ZƏHƏR	O'simlik va hayvonda hosil bo'ladigan modda, mineral modda yoki kimyoviy sintez mahsuloti (sanoat zahari, pestitsidlar).
o'zb.: ZAHARLANISH qz.: УЛАҺУ trm.: ZÄHERLENMEK tr.: ZEHIRLENME ozr.: ZƏHƏRLƏNMƏ	Turli xil zaharlarning organizmga ta'sir etishi natijasida vujudga keladigan kasalliklar majmuyi.
o'zb.: ZAHARLI MODDALAR qz.: УЛЫ ЗАТТАР trm.: ZÄHERLI MADDALAR tr.: ZEHIRLI MADDELER ozr.: ZƏHƏRLI MADDƏLƏR	Harbiy harakatlar vaqtida dushmanning jonli kuchlarini shikastlashga mo'ljallangan g'oyat zaharli birikmalar.
o'zb.: ZVENO qz.: ЗВЕНО	1) harbiy aviatsiyadagi birlamchi bo'linma (3-4 samolyotlar); 2) harbiy-

trm.: ZVENO tr.: ZVENO ozr.: ZVENO	dengiz flotidagi katerlar bo‘linmasi.
o‘zb.: ZENIT ARTILLERIYASI qz.: ЗЕНИТ АРТИЛЛЕРИЯСИ trm.: ZENIT ARTILLERIYASY tr.: ZENITH TOPÇU ozr.: ZENIT TOPÇU	Havodagi nishonlarni (samolyot, vertolyot kabi uchish apparatlarini) daf etish uchun mo‘ljallangan artilleriya turi.
o‘zb.: ZENIT PULEMYOT QURILMASI qz.: ЗЕНИТ ПУЛЕМЕТІ trm.: ZENIT PULEMYOT tr.: ZENITH MAKINELI TÜFEK ozr.: ZENITH PULEMYOTU	Bir yoki bir necha zenit pulemyotlaridan (odatda 2 yoki 4) tashkil topgan avtomatik qurol.
o‘zb.: ZENIT PULEMYOTI qz.: ЗЕНИТ ПУЛЕМЕТІ trm.: ZENIT PULEMYOT tr.: ZENITH MAKINELI TÜFEK ozr.: ZENITH PULEMYOTU	Maxsus tirgakka o‘rnatilgan va havodagi nishonlarga qarata o‘t ochish uchun mo‘ljallangan – tez otar avtomatik qurol.
o‘zb.: ZENIT RAKETALI KOMPLEKS qz.: ЗЕНИТ ЗЫМЫРАН КЕШЕHI trm.: ZENIT RAKETA TOPLUMY tr.: ZENITH FÜZE KOMPLEKSI ozr.: ZENITH RAKET KOMPLEKSI	Bir yoki bir necha boshqariladigan zenit raketalar, uchirish qurilmasi, radiolokatsion stansiya, boshqaruv tizimi majmuasi.
o‘zb.: ZENIT RAKETALI HARBIY QISMLAR qz.: ЗЕНИТТИК-РАКЕТАЛЫҚ ҚОНДЫРҒЫЛАР trm.: UÇARA GARŞY RAKETA BÖLÜMLERI tr.: UÇAKSAVAR FÜZESI BIRIMLERI ozr.: ZENIT RAKET BÖLMƏLƏRI	Muhim obyektlarni havo hujumidan mudofaa etish uchun mo‘ljallangan, zenit raketalari bilan qurollangan harbiy qismlar.
o‘zb.: ZENIT TO‘PI qz.: ЗЕНИТ ДОБЫ trm.: ZENIT TOP	Havo nishonlariga qarata o‘t ochish uchun mo‘ljallangan artilleriya quroli. Yer va suv yuzasidagi nishonlarni ham

tr.: ZENIT TOPU ozr.: ZENIT TOPU	yakson etish uchun qo'llaniladi.
o'zb.: ZIRH qz.: БРОНЬ trm.: MARAG tr.: ZIRH ozr.: ZIREH	Odamlar, harbiy texnika va mudofaa istehkomlarini o'qdan va snaryad, bomba, mina parchalari hamda yadro-viy portlashning talafot yetkazuvchi omillaridan himoya qilish vositasi. Zirhga quyidagi talab qo'yiladi: turg'unlik (o'q yoki snaryadlarning singib kirish kuchiga qarshilik ko'rsata olish qobiliyati) va qattqlikning (dushmanga shikast yetkazuvchi vositalarning ko'p karra ta'sirlariga bardosh berish sifati) o'zaro uyg'unlashtirilishi.
o'zb.: ZIRHLI AVTOMOBIL qz.: БРОНДЫ КӨЛІК trm.: MARAGLY ULAG tr.: ZIRHLI ARAÇ ozr.: ZIREHLI VASITƏ	Zirhlangan, pulemyot, ayrimlari to'p bilan qurollangan, g'ildirakli jangovar mashina bo'lib, razvedka yuritish, jangovar qo'riqlash va aloqa yuritish uchun mo'ljallangan. Zirhli avtomobil qurollari og'irligiga qarab yengil, o'rta, og'ir turlarga bo'linadi. Ekipaji 2–6 kishidan iborat.
o'zb.: ZIRHLI KAMZUL qz.: БРОНДЫ ПИДЖАК trm.: MARAGLY KURTKA tr.: ZIRHLI CEKET ozr.: ZIREHLI GÖDƏKÇƏ	Harbiy xizmatchilarning himoya aslahasi; neylonli (shishali plastikdan tayyorlangan), yengil eritmalarining alohida plastinkalaridan iborat nimcha yoki ko'krakpech qalqon.
o'zb.: ZIRHLI KATER qz.: БРОНДЫ ҚАЙЫҚ trm.: MARAGLY GA'YIK tr.: ZIRHLI TEKNE ozr.: ZIREHLI QAYIQ	To'plari, rubkasi va mashinalar bo'limi zirh bilan himoyalangan kam suv sig'imli tezsuzar kichik jangovar kema. Dengiz qirg'oqlari yaqinidagi hudud va daryolarda soqchilik hamda razvedka ishlarini bajarish uchun mo'ljallangan. Aslahalari 1–3 dona 57–85 mm li zirhli to'p va pulemyotlardan iborat.
o'zb.: ZIRHLI RAZVEDKA DOZOR MASHINASI qz.: БРОНДЫ БАРЛАУ ПАТРУЛЬДІК МАШИНАСЫ trm.: MARAGLY GÖZLEG PATRUL ENJAMY tr.: ZIRHLI KEŞIF DEVRIYE	Murakkab yo'llarni bosib o'tish qobiliyatiga ega g'ildirakli suzuvchi mashina. Tezligi: shosseda soatiga 65–100 km, suvda 6–8 km. Yo'l bosish zaxirasi 500–750 km, ekipaj 4-5 kishi. Qo'shinlar razvedkasini yuritish uchun

MAKINESI ozr.: ZIREHLI KƏŞFIYYAT PATRUL MAŞINI	mo'ljallangan. Kuzatuv (razvedka) asboblari, navigatsiya va aloqa vositalari bilan ta'minlangan. Qurol – pulemyot.
o'zb.: ZIRHLI TANK TEXNIKASI qz.: БРОНДЫ ТАНК ТЕХНИКАСЫ trm.: MARAGLY TANK ENJAMLARY tr.: ZIRHLI TANK EKIPMANLARI ozr.: ZIREHLI TANK AVADANLIĞI	Tarkibiga zirhli himoyaga ega jangovar mashinalarning turli sinflariga kiruvchi harbiy texnikaning turi. Zirhli tank texnikasining asosini – tank, zirhli transportyor va zirhli avtomobillar, razvedka, piyodalar va boshqaruvning jangovar mashinalari tashkil etadi.
o'zb.: ZIRHLI TRANSPORTYOR qz.: БРОНЕТРАНСПОРТЕР trm.: MARAGLY IŞGÄR DAŞAÝJY tr.: ZIRHLI PERSONEL TAŞIYICI ozr.: ZIREHLI PERSONAL DAŞIYICISI	Murakkab yo'llarni bosib o'tish qobiliyatiga ega, jangovar, zanjirli yoki g'ildirakli yarim o'rma'lovchi, o'rma'lovchi (zanjirli), ochiq va yopiq turdagi mashina. Zirhli transportyorlarning aksariyat qismi suzuvchi, aviatsiyada tashishga va parashyutlardan tashlashga moslashtirilgan bo'lib, tunda ko'rish moslamalari, havoni radioaktiv changdan tozalash uchun mo'ljallangan filtrlash-shamollatish qurilmasi bilan jihozlangan. Odatda, o'qqa qarshi zirhlangan. Zirhli transportyor devorlarida o'q otish uchun mo'ljallangan maxsus teshik (shinkalar) mavjud. Minorali va minorasiz zirhli transportyorlar bo'lishi mumkin.

G‘

o'zb.: G‘ALABA qz.: ЖЕҲИЧ trm.: ORYEÑIŞ tr.: ZƏFƏR ozr.: ZAFER	Jangovar muvaffaqiyat, dushman qo'shinlarining tor-mor etilishi, operatsiya, jang, umuman urush oldiga qo'yilgan yalpi maqsadga erishish.
o'zb.: G‘ARB qz.: БАТЫЧ trm.: GÜNBATAR	Gorizontning to'rt asosiy nuqtasidan biri, materik ufqning osmon ekvatori bilan kesishgan nuqtasi.

tr.: QƏRB ozr.: BATI	
o'zb.: G'ILDIRAK qz.: ДӨҢГЕЛЕК trm.: TIGIR tr.: TƏKƏR ozr.: TEKERLEK	O'q atrofida aylanadigan kegaylari bo'lgan disk yoki gardish.
o'zb.: G'ILDIRAKLI MASHINALAR qz.: ДӨҢГЕЛЕКТИ МАШИНАЛАР trm.: TIGIRLI AWTOULAGLAR tr.: TƏKƏRLI AVTOMOBILLƏR ozr.: TEKERLEKLI ARABALAR	G'ildiraklarda yuradigan mashinalar.
o'zb.: G'OYAVIY KURASH qz.: ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ КҮПЕС trm.: IDEOLOGIKI GÖREŞ tr.: İDEOLOJİ MÜBARİZƏ ozr.: İDEOLOJIK MÜCADELE	Qarshi kurashayotgan tomonlar aholisi va qurolli kuchlar shaxsiy tarkibining axloqiy-ruhiy holatini zaiflashtirish maqsadida, g'oyaviy-siyosiy va axloqiy-ruhiy jihatdan o'tkaziladigan ta'sir.

SH

o'zb.: SHAYLANISH YAROG'LARI (EKIPIROVKA) qz.: ДАЙЫНДЫҚ ҚАРУЫ trm.: ÝARAG TAÝÝARLAMAK tr.: HAZIRLIK SİLAHLARI ozr.: HAZIRLIQ SILAHLARI	Harbiy xizmatchilar uchun tayyorlangan anjom, kiyim-kechak va o'zga mulk.
o'zb.: SHAKLNING O'ZGARISHI qz.: ШИШИНИҢ ӨЗГЕРҮИ trm.: ŞEKILNŪ ŪYTGEMEGI tr.: ŞEKİL DEĞİŞİKLİĞİ ozr.: FORMA DƏYİŞİKLİYİ	Tashqi ta'sir natijasida qattiq jism nuqtalari o'rmining (nuqtalari orasidagi masofaning) o'zgarishi.
o'zb.: SHARTLI BELGILAR qz.: РӘМІЗДЕР trm.: NYŞANLARY	Joylardagi obyektlar, jangovar va meteorologik vaziyatni grafik hujjat, topografik va geografik xaritalarda

tr.: SEMBOLLER ozr.: ŞƏRTI SIMVOLLAR	tavsifiy, ramziy shtrixli tasvirlanishida qo‘llaniladigan belgilar. Shartli belgilar: topografik belgilar, taktik belgilar va meteorologik belgilarga bo‘linadi.
o‘zb.: SHARTLI NOM qz.: ШАРТЛИ АТАҢ trm.: ŞERTLI ADY tr.: KOŞULLU AD ozr.: ŞƏRTI AD	Aloqaning texnik vositalari orqali chaqirish mobaynida haqiqiy nomni dushmanidan sir tutish maqsadida birlashma, qo‘shilma, qism (kema, samolyot) va bo‘linmalarning aloqa uzellari va aloqa stansiyalari, shuningdek, komandirlar va mansabdor shaxslarga beriladigan – so‘z yoki harf va raqamlar birikmasi ko‘rinishidagi nom.
o‘zb.: SHARTLI YASHIRIN JAVOB qz.: ШАРТЛИ ҚҲПІЯ ЖАУАП trm.: ŞERTLI GIZLIN JOGAP tr.: KOŞULLU GİZLİ CEVAP ozr.: ŞƏRTI GIZLI CAVAB	Shartli yashirin savol bilan birgalikda harbiy xizmatchilar bir-birlarini tanishlari uchun vosita bo‘lib xizmat qiladigan maxfiy so‘z, odatda aholi punktining nomi.
o‘zb.: SHARTLI YASHIRIN SAVOL qz.: ШАРТЛИ ҚҲПІЯ СҲРАҚ trm.: ŞERTLI GIZLIN SORAG tr.: KOŞULLU GİZLİ SORU ozr.: ŞƏRTI GIZLI SUAL	Harbiy xizmatchilar bir-birlarini tanish uchun vosita hisoblanadigan, qism shtabi tomonidan har bir sutkaga shartli yashirin javob bilan birgalikda belgilanadigan maxfiy so‘z.
o‘zb.: SHARQ qz.: ШЫҒЫС trm.: GÜNDOGAR tr.: DOĞU ozr.: ŞƏRQ	Gorizontning 4 asosiy nuqtasidan biri, materik gorizontining osmon ekvatori bilan kesishgan nuqtasi.
o‘zb.: SHASSI qz.: ШАССИ trm.: ŞASSI tr.: ŞASI ozr.: ŞASSI	1) transport, mashina kabilarning qismlari majmuyi, ularni harakatlantirish va boshqarish uchun kuchni dvigateldan yetakchi g‘ildiraklarga uzatishga xizmat qiladi; 2) samolyotning uchish-qo‘nish qurilmasi; 3) metall yaproqdan yasalgan panel, unga apparat qismlari mahkamlanadi.
o‘zb.: SHATUN qz.: ШАТҲ trm.: ŞATUN	Egri uchli sirg‘algichli mexanizmning bo‘g‘ini; porshen yoki sirgalg‘ichning ilgarilama-qaytma harakatini egri uchli

tr.: SHATUN ozr.: SHATUN	yoki tirsakli valning aylanma harakatiga aylantirib beradi.
o'zb.: SHAHDAM QADAM qz.: ШАХДАМ ҚАДАМЫ trm.: ŞAHDAM ÄDIM tr.: ŞAHDAM ADIMI ozr.: ŞAHDAM ADDIM	Quyidagi hollarda qo'llaniladi: bo'linma va qismlar tantanali marsh bilan o'tayotganda; yurish davomida harbiycha salom berilganda; harbiy xizmatchining boshliq oldiga yaqinlashishi va uning oldidan nari ketishi mobaynida; safdan chiqayotganda va safga qaytayotganda; saf tayyorgarligi mashg'ulotlarida.
o'zb.: SHAXS qz.: АДАМ trm.: ADAM tr.: KİŞİ ozr.: ŞƏXS	1)munosabatlar va ongli faoliyatning subyekti-odam; 2) ijtimoiy jihatdan ahamiyatli bo'lgan xislatlarning barqaror tizimi.
o'zb.: SHAXS DAXLSIZLIGI qz.: ЖЕКЕ ҚОЛ СҮҒЫЛМАУШЫЛЫҚ trm.: ŞAHSY ELDEGRILMESIZLIK tr.: KİŞİSEL DOKUNULMAZLIK ozr.: ŞƏXSI TOXUNULMAZLIQ	Fuqarolarning konstitutsion huquqi. Qonunda nazarda tutilganidan boshqa tartibda va hollarda hech kim hibsga olinishi mumkin emasligini bildiradi.
o'zb.: SHAXSIY BOG'LASH PAKETI qz.: ЖЕКЕ ПАКЕТ ПАКЕТИ trm.: ŞAHSY BUKJA BUKJASY tr.: KİŞİSEL PAKET PAKETİ ozr.: ŞƏXSI PAKET PAKETI	Suv o'tkazmaydigan rezinalashtirilgan qobiq ichiga qadoqlangan paxta dokali sterillangan bog'lam. Yaralangan va kuygan harbiy xizmatchi o'z-o'ziga va bir-biriga yordam ko'rsatish uchun qo'llaydi.
o'zb.: SHAXSIY BUYUMLAR qz.: ЖЕКЕ ЗАТТАП trm.: ŞAHSY ZATLAR tr.: KİŞİSEL EŞYALAR ozr.: ŞƏXSI ƏŞYALAR	Kundalik turmush davrida qo'llanish uchun zarur bo'lgan ashyolar, shu jumladan, harbiy xizmatchilarning vzvod buyum saqlash xonasida saqlanayotgan shaxsiy mulklari.
o'zb.: SHAXSIY GUVOHNOMA qz.: ЖЕКЕ КУՅՈԼԻԿ trm.: ŞAHSYŸETNAMA tr.: KİMLİK KARTI ozr.: ŞƏXSIYYƏT VƏSIQƏSI	Ofitser va serjantlar tarkibiga mansub harbiy xizmatchilarning shaxsi, harbiy unvoni va lavozimini tasdiqlovchi hujjat. Pasport o'rnida ishlatiladi.
o'zb.: SHAXSIY TARKIB qz.: ЖЕКЕ МАՅМУН	Harbiy xizmatchilarning barcha toifalari hamda harbiy qism, muassasa kabi

trm.: ŞAHSY MAZMUN tr.: KİŞİSEL İÇERİK ozr.: ŞƏXSI MƏZMUN	harbiy tashkilotlarda yollanib ishlayotgan fuqaro shaxslar.
o'zb.: SHAXSIY TARKIB KO'RIGI qz.: ЖЕКЕ МАЗМҲҒА ШОЛҒ trm.: ŞAHSY MAZMUNA SYN tr.: KİŞİSEL İÇERİK İNCELEMESİ ozr.: ŞƏXSI MƏZMUNA BAXIŞ	Harbiy qism kun tartibida ko'zda tutilgan tadbir.
o'zb.: SHAXSIY TARKIBNING RUHIY TAYYORGARLIGI qz.: ПЕРСОНАЛДЫ ПСИХИКАЛЫҚ ДАЙЫНДАУ trm.: IŞGÄRLERİN AKYL TAÝÝARLYGY tr.: PERSONELİN ZİHİNSEL OLARAK HAZIRLANMASI ozr.: KADRLARIN ZEHNI HAZIRLIĞI	Jangchi va harbiy jamoaning jangovar vazifani bajarishi uchun zarur bo'lgan ruhiy sifatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan tadbirlar tizimi.
o'zb.: SHAXSIY QUROL qz.: ЖЕКЕ ҚАРУ trm.: ŞAHSY ÝARAG tr.: KİŞİSEL SİLAH ozr.: ŞƏXSI SILAH	Qisqa masofalarda o'zini o'zi himoya qilish va dushmanga hamla qilish uchun mo'ljallangan shaxsiy qurol. Unga pistolet, revolver, xanjar, qilich kabilar kiradi.
o'zb.: SHAXSIY HIMOYA VOSITALARI qz.: ЖЕКЕ ҚОРҒАНУ ҚҰРАЛДАРЫ trm.: ŞAHSY GORAG ENJAMLARY tr.: KİŞİSEL KORUYUCU EKİPMAN ozr.: ŞƏXSI MÜHAFİZƏ AVADANLIĞI	Shaxsiy tarkib organizmi, teri qoplamalari va kiyim-kechagiga zaharlovchi va radioaktiv modda hamda biologik vositalar tushishining oldini olish, yadro quroli portlashi natijasida hosil bo'ladigan yorug'lik nurlanishidan jarohatlanish darajasini pasaytirish uchun mo'ljallangan vositalar majmuyi.
o'zb.: SHAXSIY HUIJARLARNING YIG'MA JILDI qz.: ЖЕКЕ ҚҰЖАТТАР ПАПКАСЫ trm.: ŞAHSY	Harbiy xizmatchilar hisobi yuritiladigan asosiy hujjat.

RESMINAMALARYN BUKJASY tr.: KİŞİSEL BELGELERİN BİR KLASÖRÜ ozr.: ŞƏXSİ SƏNƏDLƏR QOVLUGU	
o‘zb.: SHAHDATNOMA qz.: СЕРТИФИКАТ trm.: ŞAHADATNAMA tr.: SERTİFİKA ozr.: SERTIFIKAT	Qurolli kuchlarda joriy etilgan hujjat shakli bo‘lib, mazkur hujjatni taqdim etayotgan da‘vogar moddiy yoki moliyaviy vositalar bilan qancha miqdorda va qanday muddatga ta‘minlanishi lozimligi ko‘rsatiladi.
o‘zb.: SHIDDATLI MARSH qz.: ҚАТТЫ ШЕРУ trm.: GÜYÇLİ YÖRİŞ tr.: ŞİDDETLİ BİR YÜRÜYÜŞ ozr.: ŞİDDƏTLİ YÜRÜŞ	Jangovar vazifani bajarish maqsadida quruqlikdagi qo‘shinlar bo‘linmasining kichik masofaga tez ko‘chib o‘tishi.
o‘zb.: SHIDDATLI HUJUM (SHTURM) qz.: ҚАТТЫ ШАБУЫЛ trm.: ZORLUKLY HÜJÜM tr.: ŞİDDETLİ SALDIRI ozr.: ŞİDDƏTLİ HÜCUM	Dushmanning qal’a, shahar, tayanch punktlari kabi o‘ta mustahkam mudofaa marralariga qilingan shiddatli hujum.
o‘zb.: SHIMOL qz.: СОЛТҮСТІК trm.: DEMIRGAZYK tr.: KUZEYİNDE ozr.: ŞİMAL	Materik ufqning osmon meridian bilan kesishgan nuqtasi. Dunyoning shimoliy qutbiga yaqin joylashgan.
o‘zb.: SHİNA qz.: ШИНА trm.: ŞİNA tr.: SHİNA ozr.: ŞİNA	1) rezina g‘ildiraklar; 2) maxsus elektr o‘tkazgichlar; 3) suyak, bo‘g‘im yumshoq to‘qimalar shikastlanganda va kasallanganda ularni immobilizatsiyalash uchun ishlatiladigan moslama.
o‘zb.: SHINEL qz.: ШИНЕЛ trm.: ŞİNEL tr.: SHINEL ozr.: SHINEL	Aksariyat davlatlar harbiy xizmatchilarining harbiy kiyim rusumi, ashyolaridan biri. Shinel turli gazlamalardan tayyorlanib, belgilangan rang va bichimga ega.
o‘zb.: SHIFR qz.: ПАРОЛЬ trm.: PAROL	Qurolli kuchlarda texnik aloqa vositalari orqali jangovar hujjatlarni yuborishda, shuningdek, diplomatik

tr.: PAROLA ozr.: ŞIFRƏ	vakillarning o‘z hukumatlari bilan olib boradigan maxfiy yozishmalarida qo‘llaniladigan shartli belgilar majmuyi.
o‘zb.: SHIFRNI OCHISH qz.: ШИФРДЫ АШУ trm.: AÇARLAMAK tr.: ŞİFREYİ ÇÖZ ozr.: ŞİFRƏNI AÇ	Shifr, maxfiy yozuv yoki ilgari o‘qib bo‘lmagan yozuvda bitilgan matnni o‘qish, ma’nosini tiklash, tushunish.
o‘zb.: SHKALA qz.: МАШТАБ trm.: TEREZISI tr.: ÖLÇEK ozr.: MIQYAS	O‘lchash asboblarning o‘lchanayotgan kattalik qiymatlarini ko‘rsatadigan belgilari va raqamlari majmuyi.
o‘zb.: SHKIV qz.: ШКИВ trm.: ŞKIV tr.: SHKIV ozr.: ŞKIV	Tasmali yoki arqonli uzatma qismi, gardishli silindr, bochkasimon, shakldor, ko‘rinishga ega g‘ildirak.
o‘zb.: SHALAGBAUM qz.: ШАЛАГБАУМ trm.: SHALAGBAUM tr.: ŞALAGBAUM ozr.: ŞALAQBAUM	Avtomobil yo‘llari temiryo‘l izlarini kesib o‘tadigan joylarda poyezd o‘tayotgan paytda yon tomondagi transport qatnovini to‘xtatib turishga xizmat qiladigan to‘siq.
o‘zb.: SHLEM qz.: ДУЛЫҒА trm.: KASKA tr.: KASK ozr.: DƏBILQƏ	Harbiy xizmatchi boshini zarba, shovqin, past va yuqori haroratdan saqlovchi himoya bosh kiyimi.
o‘zb.: SHLITSLI (YIRMOCHLI) BIRIKMA qz.: ШЛИЦ (ЖИЫРМА) ҚОСЫЛЫС trm.: ŞLITS (YİGRIMI) BIRLEŞME tr.: SCHLITZ (YİRMİ) BİLEŞİĞİ ozr.: SCHLITZ (İYİRMİ) QARIŞIQ	Mashina detallarining birikmasi, bir qismdagi tishlar boshqa qismdagi ariqchalarga (yirmochlarga) kirib turadi. Yirmochli birikma detallari bir-biriga nisbatan qo‘zg‘aluvchan va qo‘zg‘almas bo‘lishi mumkin.
o‘zb.: SHLYUPKA qz.: ШЛЮПКА trm.: ŞLYUPKA tr.: SHLYUPKA ozr.: ŞLYUPKA	Eshkakli, yelkanli, motorli va palubasiz kichik qayiqchalarning umumiy nomi.

o'zb.: SHLYOMAFON qz.: ШЛҲМАФОН trm.: ŞLYOMAFON tr.: SHLYOMAFON ozr.: ŞLYOMAFON	Mikrofon, ikkita telefonli quloqchin va laringafonlarga ega maxsus shlem. Kuchli shovqunlar mavjudligidan uchuvchi, tankchi, suv osti dengizchisi kabi mutaxassislik egalari ikki tomonlama aloqa bog'lab borishlari uchun qo'llaniladi.
o'zb.: SHOMPOL qz.: ШОМПОЛ trm.: ŞOMPOL tr.: SHOMPOL ozr.: SHOMPOL	O'qli qurol stvolining kanali va boshqa qismlarini tozalash hamda moylash uchun mo'ljallangan metall yog'och yoki qurama ashyolardan tayyorlangan o'zak. Shompol odatda stvol ostida (miltiq va avtomatda) tirkak oyog'iga (pulemyot) yoki qinga (pistolet, revolverda) mahkamlanadi (biriktiriladi).
o'zb.: SHRAPNEL qz.: СЫНЬК trm.: ŞRAPNEL tr.: ŞARAPNEL ozr.: QƏLPƏ	Sharsimon o'q, nayzacha kabi shikast yetkazuvchi elementlar bilan to'latilgan artilleriya snaryadi.
o'zb.: SHTAB qz.: ШТАБ trm.: BAŞ EDARA tr.: MERKEZ ozr.: BAŞ QƏRARGAH	Qo'shinni (kuchlarni) jangovar vaziyatda boshqaradigan va kundalik faoliyatidagi ta'lim-tarbiya jarayonini idora qiladigan asosiy organ.
o'zb.: SHTAMP qz.: МАРКА trm.: MARKA tr.: PUL ozr.: DAMĞA	Muassasaning hujjatlari va xizmatga doir rasmiy qog'ozlarida aks etadigan, odatda, ularning burchaklariga bosiladigan, shu muassasaning nomi tushirilgan muhr.
o'zb.: SHTAT qz.: МЕМЛЕКЕТ trm.: DÖWLET tr.: DURUM ozr.: DÖVLƏT	Harbiy qism, muassasa, tashkilot, korxona xodimlari shaxsiy tarkibining ro'yxati. Shtat yuqori organ tomonidan tasdiqlanadi. Har bir harbiy qism, muassasa va korxonada o'zining shtat ro'yxati bo'lib, unda boshqaruv tuzilishi, shtat lavozimlarining nomlari, har bir lavozimidagi harbiy xizmatchi, ishchi va xizmatchilar maoshining miqdori belgilanadi.
o'zb.: SHTIFT	Slindrik yoki konussimon o'zak;

qz.: ШТИФТ trm.: SHTIFT tr.: SHTIFT ozr.: SHTIFT	detallarni qo'zg'almas qilib biriktirishda yoki yig'ilgan joyida qimirlamaydigan qilib qo'yishda ishlatiladi.
o'zb.: SHTURVA qz.: ПУЛЬ trm.: RUL tr.: DIREKSIYON ozr.: SÜKAN	G'ildirak ko'rinishidagi boshqarish organi.
o'zb.: SHTURMAN qz.: ШТУРМАН trm.: ŞTURMAN tr.: SHTURMAN ozr.: SHTURMAN	Maxsus tayyorgarlikdan o'tgan, kemaning aniq va xavfsiz suzishi yoki boshqariladigan uchish apparatining boshqariluvchi va jangovar manyovrni ta'minlaydigan – flot va aviatsiyadagi mansabdor shaxs.
o'zb.: SHTUTSER qz.: ШТУТЦЕР trm.: ŞTUTSER tr.: SHTUTSER ozr.: ŞTUTSER	Burama kertikli yoki kesmali miltiq; sirti burama kertikli biriktiruvchi qisqa quvur parchasi. Shtutser yordamida quvurlarni rezervuarlar, apparatlar, quvurlar kabilarga biriktirish mumkin.

CH

o'zb.: CHAQIRILUVCHI qz.: ҚОҢИРАШ ЧАЛДИ trm.: JAŇ EDILDI tr.: ARANAN ozr.: ZƏNG EDILDI	“Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida”gi qonunga muvofiq haqiqiy harbiy xizmatga chaqirish lozim bo'lgan shaxs.
o'zb.: CHAQIRUV KOMISSIYALARI qz.: КОМИССИЯЛАРДИ ЧАҚИРИШ trm.: ÇAGYRYŞ KOMISSIYALARY tr.: ÇAĞRI KOMISYONLARI ozr.: KOMISSIYALARI ÇAĞIRIN	Harbiy xizmatga chaqiruv amallarini bajaruvchi organlar.
o'zb.: CHAQIRUVGA TAYYORLANUVCHI O'SPININ qz.: ЖАСОСПИМ ШАҚЫРУҒА ДАЙЫНДАЛУДА trm.: ÇAGYRYŞA	Nomi chaqiriq joyida qayd etilmagan chaqiriqqacha yoshdagi o'spirin.

TA'YARLAN'YAN YETGINJEK tr.: BIR ARAMA IÇIN HAZIRLANIYOR BIR GENÇ ozr.: ZƏNGƏ HAZIRLAŞAN BIR GƏNC	
o'zb.: CHAQIRUVGA QADAR BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK qz.: ҚОНИРАШҒА ДЕЙИНГИ ДАЙИНДИҚ trm.: ÇAGYRYŞDAN ÖŇKI TA'YARLYK tr.: ÇAĞRI ÖNCESİ HAZIRLIK ozr.: ZƏNGDƏN ƏVVƏL HAZIRLIQ	Fuqaro muhofazasi bo'yicha tayyorgarlik o'quv dasturidagi majburiy fan bo'lib, umumta'lim maktablarida, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchilari tomonidan bitirish yili arafasidagi kurslarda yoki sinflarda o'tkaziladi.
o'zb.: CHAQIRUVNING KECHIKTIRILISHI qz.: ҚОНИРАШДИН КЕСИГШИ trm.: JAŇYŇ GIJÄ GALMAGY tr.: ÇAĞRI GECIKMESI ozr.: ZƏNG TƏXIRƏ SALIN	Haqiqiy harbiy xizmatga chaqirish vaqtini qonunga muvofiq kechiktirish.
o'zb.: CHEGARA BAZASI qz.: ШЕКАРАЛЫҚ БАЗА trm.: SERHET BAZASY tr.: SINIR TABANI ozr.: SƏRHƏD BAZASI	Chegara qo'shinlariga mansub harbiy qism asosiy jangovar-xizmat va ma'muriy-xo'jalik birligi, taktik qo'shilma.
o'zb.: CHEGARA BELGILARI qz.: ШЕКАРАЛЫҚ БЕЛГИЛЕР trm.: SERHET BELLIKLERI tr.: SINIR IŞARETLERI ozr.: SƏRHƏD IŞARƏLƏRI	Davlat chegarasi o'tayotgan chiziqni ishoralash uchun mo'ljallangan, chega-radosh davlat hududidan turib aniq ko'rinadigan tarzda o'rnatiladigan belgilar.
o'zb.: CHEGARA DELIMITATSIYASI qz.: ШЕКАРАНИ ДЕЛИМИТАЦИЯЛАШ trm.: SERHET ÇÄKLERI tr.: SINIR SINIRLAMASI ozr.: SƏRHƏD DELIMITASIYASI	Shartnomada qayd etilgan va unga ilova qilingan xaritalarda grafik tasviri tushirilgan davlat chegaralari holati va yo'nalishini muayyan davlatlararo kelishuvga binoan aniqlash.
o'zb.: CHEGARA DEMARKATSIYASI qz.: ШЕКАРАНИ БЕЛГИЛЕШ	Chegara delimitatsiyasi haqidagi hujjatlar asosida chegara belgilari o'rnatish yo'li bilan joylarda davlat

trm.: SERHET KESGITLEMEK tr.: SINIR ÇIZGISI ozr.: SƏRHƏD DEMARKASIYASI	chegarasi chiziqlarini aniqlash.
o'zb.: CHEGARA ZASTAVASI qz.: ШЕКАРА БЕКЕТИ trm.: SERHET POSTY tr.: SINIR DIREĞI ozr.: SƏRHƏD POSTU	Davlat chegarasining muayyan qismini muhofaza etayotgan chegara qo'shinlarining asosiy bo'linmasi.
o'zb.: CHEGARA ZONASI qz.: ШЕКАРАЛЫҚ АЙМАҚ trm.: SERHET ZOLAGY tr.: SINIR BÖLGESI ozr.: SƏRHƏD ZONASI	Bir mamlakat hududning davlat chegaralariga tutashib turgan va maxsus rejim o'rnatilgan muayyan qismi.
o'zb.: CHEGARA NARYADI qz.: ШЕКАРА НАРЯДИ trm.: SERHET NARYADI tr.: SINIR NARYADI ozr.: SƏRHƏD NARYADI	Davlat chegarasining muayyan qismini muhofaza etish uchun tayinlangan chegarachilar guruhi.
o'zb.: CHEGARA OKRUGI qz.: ШЕКАРА ОКРУГИ trm.: SERHET OKRUGI tr.: SINIR OKRUGI ozr.: SƏRHƏD DAIRƏSI	Aksariyat davlatlar chegara qo'shinlarining harbiy-ma'muriy va operativ birlashmasi.
o'zb.: CHEGARA QO'SHINLARI qz.: ШЕКАРА АСКЕРЛЕРИ trm.: SERHET GOŞUNLARY tr.: SINIR BIRLIKLERI ozr.: SƏRHƏD QO'SHINLƏRI	Davlatning quruqlik, dengiz va daryolardagi chegaralarini muhofaza etish uchun mo'ljallangan qo'shinlar.
o'zb.: CHEGARAGA TUTASH HUDUD qz.: ШЕКАРА АЙМАҒИ trm.: SERHET MEYDANY tr.: SINIR ALANI ozr.: SƏRHƏD SAHƏSI	Mamlakat hududining davlat chegarasiga tutashgan qismi.
o'zb.: CHEGARACHI qz.: ШЕКАРАЧИ trm.: SERHETÇI tr.: SINIR MUHAFIGI ozr.: SƏRHƏDÇI	Chegara qo'shinlariga mansub harbiy xizmatchi.
o'zb.: CHEKINISH	Qo'shinning egallab turgan chegara-

qz.: ШЕГИНУ trm.: YZA ÇEKMEK tr.: PARA ÇEKME ozr.: GERİÇƏKİLMƏK	larini majburan yoki atayin tashlab ketish.
o'zb.: CHODIR qz.: ШАТЫР trm.: ÇADYR tr.: ÇADIR ozr.: ÇADIR	Shaxsiy tarkib, jangovar texnika turi, tibbiyot muassasasi va omborxonalarni dala sharoitida joylashtirish uchun mo'ljallangan yig'ma inshoot.
o'zb.: CHUQURLIK BOMBASI qz.: ТЕРЕНДИКТЕГІ БОМБА trm.: ÇUŇLUK BOMBA tr.: SUALTI BOMBA ozr.: DƏRINLIK BOMBA	Harbiy-dengiz floti o'q-dorilari turlaridan biri bo'lib, suv ostidagi suv osti kemasini, jangovar suzuvchi langarli va kema tubiga tegib portlaydigan mina kabi obyektlarni yo'q qilish uchun mo'ljallangan.

O'

o'zb.: O'QUV REJA VA DASTUR qz.: ОҚУ ЖОСПАРЫ МЕН БАҒДАРЛАМАСЫ trm.: OKUW MEYILNAMASY WE MAKSATNAMASY tr.: EĞITIM PLANI VE PROGRAMI ozr.: PLAN VƏ TƏLİM PROQRAMI	Tinglovchilar (kursantlar) va harbiy ta'lim muassasalarini tayyorlash jarayonini, ta'lim muassasalarida o'qitiladigan har bir fan mazmuni va uslubiy jihatdan tuzilishini, muayyan muddat davomida tahsil oluvchilar tomonidan o'zlashtirib olinishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va mahoratlar hajmini tartibga soluvchi xizmatga oid asosiy hujjatlar.
o'zb.: O'QUV SHAHARCHASI qz.: ЖАТТЫҒЫ ҚАЛАШЫҒЫ trm.: UNIWERSITET ŞÄHERÇESI tr.: EĞITIM ŞEHRI ozr.: TƏLİM ŞƏHƏRCIYI	O'quv markazining shaxsiy tarkibni jangovar tayyorgarlikning alohida turlari bo'yicha o'qitish uchun maxsus jihozlangan qismi. Muhandislik uskunalarning to'liq yig'indisi, qurol-aslaha va texnika maketlari, moslama va qo'llanmalar bilan jihozlanadi.
o'zb.: O'QUV O'Q-DORISI qz.: БІЛІМ БЕРУ МЕДИЦИНАСЫ trm.: OK-DÄRI tr.: EĞITIM TIBBI ozr.: TƏHSİL TİBB	Artilleriya qurolini o'qlash va o't ochish usulini, o'q-dori bilan muomala qilish qoidasi va o'q-dori tuzilishini o'rganib chiqishga o'rgatish uchun mo'ljallangan artilleriyaning ko'makchi snaryadi. O'quv o'q-dori artilleriya va minomyotga oid o'quv o'q-dorilari turiga bo'linadi.

o'zb.: O'QUV QUROLI qz.: ОҚУ ҚАРУЫ trm.: OKUW GURALY tr.: EĞITIM SILAHI ozr.: TƏLİM SILAHLARI	Maxsus tayyorlangan yoki jangovar jihatdan qo'llashga yaroqsiz bo'lgan qurol namunasi bo'lib, tuzilishi va qurol bilan muomala qilish usullarini o'rganish uchun mo'ljallangan. O'quv quroli butun yoki kesma ko'rinishga ega bo'ladi. Jangovar quroldan farqlanib turishi uchun, o'quv qurolning asosiy qismi yuzasiga "Uch" (ya'ni o'quv quroli) tamg'asi bosilgan. O'quv qurolining ayrim rusumlaridagi yog'och va plast-massa detallar esa qora tusga bo'yalgan bo'ladi. O'q uzilishining oldini olish maqsadida o'qli o'quv qurolning stvo-lida, patrondonida ko'ndalang tuynuklar kesib qo'yilgan, zatvorning uruvchisi esa arralangan bo'ladi.
o'zb.: O'QUV -JANGOVAR MASHINALAR qz.: ОҚУ-ЖАУЫНГЕРЛІК МАШИНАЛАР trm.: SÖWEŞ OKUW ULAGLARY tr.: EĞITIM-SAVAŞ MAKINELERI ozr.: TƏLİM VƏ DÖYÜŞ MAŞINLARI	Harbiy texnikaning (tank, transportyor, harbiy avtomobil, o'ziyurar to'p va piyodalar jangovar mashinalarining) alohida guruh sifatida ajratilib, muta-xassislar tayyorlash, raschyot va ekipaj harakatidagi hamkorlikni takomillash-tirish, bo'linmalar bilan taktik mashqlar o'tkazish uchun kundalik jangovar ta'limotda foydalaniladigan shtatdagi namunalari. Harbiy-havo kuchlarida o'quv-jangovar mashinalar jumlasiga – jangovar samol-yotga o'xshash o'quv-jangovar samol-yotlar kiradi. Bunday samolyotlarda yo'riqchi-uchuvchi uchun ikkinchi kabina bo'lib, ushbu kabina samolyot va samolyotdagi qurol-aslahani boshqarish organlari bilan jihozlangan. Uchuvchini ilk parvozga, samolyotni boshqarish va jangovar jihatdan qo'llashga o'rgatish uchun mo'ljallangan.
o'zb.: O'QQA TUTISH qz.: АТҮ trm.: AT tr.: ÇEKİM ozr.: ATIŞMA	Artilleriya qurollari olovi (raketa uchirish) bilan nishonga ta'sir etish jarayoni.

o'zb.: O'QQA TUTISH ZONASI qz.: ТЫЦИРҲ АЙМАҒЫ trm.: ATYŞ ZOLAGY tr.: ÇEKİM BÖLGESİ ozr.: ATIŞMA ZONASI	1) zenit to'pidan ochilayotgan olovning talab etilayotgan aniqligi ta'minlanadigan va snaryad yoki uning elementlari havodagi nishonni urib tushirish imkonini saqlab qoladigan – to'p tevaragidagi bo'shliq; 2) havo nishonining barcha yo'nalishlari uchun nishonga shikast yetkaziluvchi zonalar majmuyini ifodalovchi – zenit raketali kompleks tevaragidagi bo'shliq.
o'zb.: O'QQA TUTISH SEKTORI qz.: АТЫС СЕКТОРЫ trm.: ATYŞ PUDAGY tr.: ÇEKİM SEKTÖRÜ ozr.: ATƏŞ SEKTORU	1) joyning pulemyot, to'p, tank kabi qurolga ajratib berilgan qismi bo'lib, dushmani to'g'ridan to'g'ri yo'llangan olov bilan yo'q qilish uchun mo'ljallangan; 2) mudofaa istehkomida o'rnatilgan to'pdan (pulemyotdan) joyning to'g'ridan to'g'ri o'qqa tutiladigan qismi. Bunday holda o't ochish sektorining kattaligi ambrazura o'lchamiga bog'liq. Muayyan o't ochish vositasi uchun asosiy (bosh yo'nalishda) va qo'shimcha o't ochish sektorlari tayinlanadi.
o'zb.: O'QNING SHIKAST YETKAZISH KUCHI qz.: ЖАПАҚАТТЫҢ КҮШИ trm.: OKUŇ ZYÝANLY GÜÝJI tr.: YARALANMA KUVVETİ ozr.: YARALANMA GÜCÜ	O'qning jonli organizmga ta'sir ko'rsatib, inson o'limiga olib keluvchi yoki jangovar qobiliyatini vaqtincha yo'qotishiga sabab bo'luvchi kuchi. Ushbu kuch o'qning vazni, shakli va tezligiga bog'liqdir.
o'zb.: O'QOTAR QUROL qz.: АТЫС ҚАРУЫ trm.: OT AÇYAN ÝARAGLAR tr.: ATEŞLİ SİLAHLAR ozr.: ODLU SİLAHLAR	Mexanizmlari ishi snaryad, mina yoki o'qni stvol kanalidan portlovchi moddaning (misol uchun poroxning) kimyoviy parchalanishi natijasida hosil bo'ladigan energiyadan foydalanib uloqtirish tamoyiliga asoslangan qurol. O'qotar qurol artilleriya quroli va o'qli qurolga bo'linadi. Artilleriya quroli uzoq masofalardagi turli nishonlarni yakson etish uchun mo'ljallangan bo'lib, quruqlikdagi qo'shinlar, aviatsiya va flot qurol-aslahasi tarkibiga kiradi. Artilleriya quroli

	jumlasiga: o‘zi yurar va o‘zi harakatlanuvchi kesmali to‘plar; kesmali va silliq stvolli artilleriya qurollari; kesmali va silliq stvolli minomyotlar; zenit to‘pi; kesmali va silliq stvolli tank to‘plari; baravariga o‘t ochuvchi reaktiv tizimlar kiradi.
o‘zb.: O‘QOTAR QUROL TEPISHI qz.: АТЫС ҚАРУЫ trm.: OT AÇYAN ÝARAGLAR tr.: ATEŞLI SILAHLAR ozr.: ODLU SILAHLAR	Pistolet, miltiq, avtomat, pulemyot, artilleriya quroli kabi o‘qotar qurol stvolining tubiga o‘t ochilgan fursatda hosil bo‘lgan porox gazlari bosimi kuchining o‘tkazadigan ta’siri. O‘qotar qurol tepishi qurol rusumiga ko‘ra quyidagicha ro‘y beradi: yaxlit qurol yoki qurol qismlarining o‘t ochilgan yo‘nalishga qarshi tomon g‘ildirashi yoki tisarilishi; qurol sapchishi; o‘t ochgan shaxs yelkasi yoki qo‘liga turtki berishi. Tepish oqibatlarini (qurolning g‘ildirab ketishi, raschyotning toliqishi, qurolni yo‘naltiruvchi o‘rnatmalarning o‘zgarib ketishi, o‘qlarning nishonga aniq tushmasligi va otish tezligining pasayishi kabi oqibatlarni) turli vositalar (g‘ildiratmaydigan pona, tepki so‘ndirgich, amortizator, tepishga qarshi moslamalar) bilan nisbatan kamaytirishga erishiladi. Avtomatik qurolida tepki kuchidan qurolni qayta o‘qlash uchun foydalanadi, bu esa o‘z navbatida, o‘t ochish suratini oshiradi.
o‘zb.: O‘QUV YIG‘INI qz.: ЖАТТЫҒУ ИЫҒЫ trm.: TÄLİM EĞNİ tr.: EĞİTİM OMUZ ozr.: MƏŞQ ÇİYNI	Qurolli kuchlarning jangovar tayyorgarlik tizimidagi tadbir bo‘lib qo‘shinlarda xizmat o‘tayotgan va zaxiradagi general, ofitser, serjant va askarlarning nazariy bilim hamda uslubiy mahoratlarini oshirish maqsadida o‘tkaziladi. O‘quv yig‘inining o‘quv-uslubiy, o‘quv-mashq (sportchilar uchun), o‘quv, komandirlik va nazorat-

	sinov turlari mavjud.
o'zb.: O'QUV MAYDONI qz.: ЗЕРТТЕУ АЙМАҒЫ trm.: OKUW MEYDANY tr.: ÇALIŞMA ALANI ozr.: IŞ SAHƏSI	O'quv markazining bo'linmalar tarkibida taktik va maxsus-taktik mashg'ulotlar o'tkazish uchun mo'ljallangan va jihozlangan qismi.
o'zb.: O'QUV MARKAZI qz.: ОҚУ ОРТАЛЫҒЫ trm.: OKUW MERKEZI tr.: EĞİTİM MERKEZİ ozr.: TƏLİM MƏRKƏZİ	Jangovar tayyorgarlik xususidagi masalalarni amaliy hal etish, bo'linma va qismlarning taktik ta'limotini oshirish uchun mo'ljallangan, o'quv obyektlar bilan birgalikdagi harbiy qism. O'quv markazi tasarrufida o'quv maydoni va shaharchalar, qo'shinning o't ochish maydoni, poligon, tankodrom, avtodrom, ma'muriy xizmat va o'quv binolari, tahsil ko'radigan bo'linma hamda qismlarni joylashtirish, ularni maishiy ta'minlash binolari, ustaxona, park, omborxona kabi obyektlar mavjud. Bajaradigan vazifasining xususiyatlariga ko'ra o'quv markazlari: qurolli kuchlar turiga mansub; harbiy okrugga mansub; birlashma, qo'shilma va harbiy qismlarga mansub o'quv markazlariga bo'linadi. O'quv markaziga mashq qilish uchun kelgan harbiy qismdagi (bo'linmadagi) ichki xizmat Qurolli Kuchlar nizomlari va maxsus qo'llanmalar talablariga asosan tashkil etiladi.
o'zb.: O'QUV MASHQ OTISHMASI qz.: ЖАТТЫҒУ АТУ trm.: TÜRGENLEŞİK OKUWY tr.: ANTRENMAN EGZERSIZI ozr.: TƏLİM ATIŞI	Shaxsiy tarkibni turli vaziyatda birlashtirilgan qurol-yarog'dan nishonga olib aniq otishga o'rgatish maqsadida o'tkaziladigan o't ochish amallari. O'quv mashq otishmasining vazifasi, mazmuni va tartibi tegishli otish kurslarida bayon etilgan.
o'zb.: O'QUV MODDIY-TEKNIK BAZA qz.: ОҚУ-ТЕХНИКАЛЫҚ БАЗАСЫ trm.: OKUW	Shaxsiy tarkib ta'limoti va tarbiyasi, bo'linma, qism va qo'shilmalarning boshqaruv organlari va qurolli kuchlar front orti organlarining hamkor harakatlarini shakllantirish manfaatlarida

MATERIALLARY WE TEHNIKI ESAS tr.: EĞITIM MATERYALI VE TEKNİK TEMEL ozr.: TƏDRIS MADDI-TEKNIKI BAZASI	foydalaniladigan moddiy va texnik vositalar majmuyi. Qurolli kuchlar (qo'shin va kuchlar) turining jangovar tayyorgarligidagi ehtiyojlarga ko'ra, yaratiladi va takomillashtiriladi.
o'zb.: O'Q-DORI BILAN MUOMALA QILISH qz.: OQ-DƏPILEP trm.: OK-DÄRI tr.: CEPHANE ozr.: SURSAT	O'q-dorilarni transportning turli rusumlarida tashish qoidalari, ko'rikdan o'tkazish tartibi va mazmuni, o't ochishga tayyorlash tartibi, o't ochish fursatida va o't ochilganidan so'ng o'q-dori bilan muomala qilish qoidalarini o'z ichiga mujassamlashtirgan tushuncha.
o'zb.: O'Q-DORI ASLAHA TA'MINOTI PUNKTI qz.: OQ-DƏPI ЖЕТКІЗУ ПУНКТИ trm.: OK-DÄRI ÜPJÜNÇİLİĞİ NOKADY tr.: MÜHIMMAT IKMAL NOKTASI ozr.: SURSAT TƏCHIZATI NÖQTƏSI	O'q-dori va aslaha zaxirasini saqlab turish va bo'linmalarni ta'minlash uchun mo'ljallangan, jangovar harakatlar davrida batalyonda (vzvodka) tashkil etiladigan punkt. Mazkur punkt tarkibi, tashkil etish vaqti, joyi va ko'chib o'tish tartibi batalyon (vzvod) komandiri tomonidan belgilanadi. O'q-dori va aslaha ta'minoti punkti, umumqo'shin poligoni va o't ochish maydonida, jangovar hamda o'quv-jangovar o't ochish mashqi o'tkazilganda ham tashkil etiladi.
o'zb.: O'Q-DORILAR qz.: OQ-DƏPILEP EMDEY trm.: OK-DÄRI BILEN BEJERMEK tr.: MERMI ILACIYLA TEDAVI ETMEK ozr.: GÜLLƏ DƏRMANI ILƏ MÜALICƏ ETMƏK	Qurol-aslahaning tarkibiy qismi bo'lib, jonli kuch va texnikalarni yo'q qilish, inshootlarni vayron etish va maxsus vazifalarni bajarish mobaynida qo'llash uchun mo'ljallangan. O'q-dorilar turkumiga quyidagilar mansub: artilleriya snaryadlari, reaktiv snaryadlar, raketalar va torpedalarning jangovar qismlari, aviatsiya va chuqurlik bombalari, o'qotar qurollarning patronlari, qo'l va qurol granatalari, yer usti va dengiz minalari, fugaslar, yadroviy hamda boshqa o'q-dorilar. Ular oddiy, yadroviy, kimyoviy va bakteriologik turlarga bo'linadi.

o'zb.: O'Q-DORILARDAGI TAMG'ALAR qz.: ОҚ-ДӨРІДЕГІ ІЗДЕР trm.: OK-DÄRI BELLIKLERI tr.: CEPHANE ÜZERİNDEKİ İŞARETLER ozr.: SURSATDAKI IZLƏR	O'q-dori elementlari va qadoqlarida mavjud shartli belgi va yozuvlar tizimi. O'q-dorilardagi belgi va farqlovchi tuslari bilan birga o'q-dorining vazifasi hamda xususiyatini aniqlash imkonini berib, muloqot va qo'llanilish mobaynida, albatta, ushbu tamg'alarga e'tibor qaratiladi. O'q-dorilardagi tamg'alar ma'nosi tegishli texnik hujjatlarda ko'rsatilgan.
o'zb.: O'Q-DORINING TA'SIRCHANLIGI qz.: ОҚ-ДӨРІЛЕРДІҢ ТҮІМДІЛІГІ trm.: OK-DÄRILERIN TESIRI tr.: MÜHİMMATIN ETKİNLİĞİ ozr.: SURSATININ EFFEKTİVLİGİ	O'q-dori jangovar jihatdan qo'llanilganidan so'ng hosil bo'ladigan natija samarasi. O'q-dorining yondiruvchi, kumulyativ, parchalar va zarba bilan quyidagicha namoyon bo'luvchi ta'sirchanligi mavjud: yondiruvchi ta'sirchanlikda–nishonning yonib ketishi kuzatiladi; kumulyativ ta'sirchanlikda – nishon, portlagan zaryad va nishonni himoyalovchi qobiq mahsulotlarining jam bo'lib, yo'nalgan oqimi bilan yo'q qilinadi; parchalar bilan ta'sir o'tkazilganida – nishon, harakatdagi snaryadning (o'q va parchaning) kinetik energiyasi hisobiga yo'q qilinadi. Sanab o'tilgan ta'sirlar zirh va beton yorar o'q-dorilar uchun – asosiy, fugasli va parchalanuvchi-fugasli o'q-dorilar uchun esa – ko'makchi ta'sirchanlik hisoblanadi; fugasli ta'sirchanlikda – nishon, portlagan portlovchi zaryad mahsulotlari va hosil bo'ladigan zarbali to'lqin bilan daf etiladi. O'q-dorining ushbu xususiyati portlash natijasida hosil bo'ladigan xandaq hajmi (1 kg portlovchi moddaga o'rtacha 1 m³ uyilib uloqtiriladigan tuproq to'g'ri keladi) hamda zarbali to'lqinning front bo'ylab siqilgan bosimi bilan tavsiflanadi. Bundan tashqari, o'q-dorining yori-

	tuvchi, signallovchi, radio xalaqitlar hosil qiluvchi (maxsus o'q-dorilarda) kabi ta'sirchanliklari mavjud.
o'zb.: O'QDON qz.: ОҚ-ДЕП trm.: OK tr.: MADDE İŞARETI ozr.: SURSAT	O'qdon muayyan rusumga mansub patronlarni joylashtirish va qurol patron-doniga yuborishdan avval, patronlarni uzatish chizig'iga ketma-ket siljitish uchun mo'ljallangan moslama, hajm. O'qdonlar: qurol bilan birikish joyiga ko'ra – stvol osti, qurol o'rtasi va qo'ndog'idagi; shakliga ko'ra – qutisimon, disksimon, barabanli; qurol bilan birikib turishiga ko'ra – almashuvchi, almashmaydigan, majmuyi; patronlarning joylashishiga ko'ra – bir qatorli va ko'p qatorli turlarga bo'linadi. O'qdonlar avtomatik va avtomatlashtirilmagan o'qotar qurol hamda kichik kalibrli zenit avtomatik to'plarda keng qo'llaniladi.
o'zb.: O'QDONLI QUROL qz.: МЫЛТЫҚ trm.: TÜPEŇ tr.: POMPALI TÜFEK ozr.: OV TÜFƏNGI	O'qdonli qurol patronlar patrondonga o'qdondan yuboriladigan o'qotar qurol. Patronlarning qabulqilgich tomon siljishi o'qdon prujinasining energiyasi hisobiga amalga oshadi. O'qdonli qurolning ilk namunalari XIX asrning 80-yillarida ixtiro qilindi. O'qdonli qurol jumlasiga avtomatlashtirilmagan o'qdonli miltiq, karabin va zamonaviy avtomatik o'qotar qurollar (pistolet, avtomat, dastaki va tirgakka o'rnatiladigan pulemyot kabilar) kiradi.
o'zb.: O'QLI QUROL qz.: МЫЛТЫҚ trm.: TÜPEŇ tr.: POMPALI TÜFEK ozr.: OV TÜFƏNGI	O'qli qurol o'q va jarohat yetkazuvchi o'zga elementlar bilan o't ochish uchun mo'ljallangan stvolli qurol. Dunyoda mavjud qurolning barcha turlari ichida eng ko'p tarqalgan o'qli qurol – ommaviy qurol hisoblanadi. O'qli qurol kichik (6,5 mm), me'yoriy (6,5–9 mm) va yirik (9 mm dan 14,5 mm gacha) kalibrli turlarga bo'linadi deb hisoblash

	qabul qilingan. O'qli qurol: vazifasiga ko'ra – jangovar, mashq qiluvchi, o'quv, sport va ov qurollariga; boshqarilish va qo'lda tutib turish usuliga ko'ra – revolver, pistolet, pistolet-pulemyot, avtomat, miltiq, mergan miltig'i, karabin, pulemyot, qo'l pulemyoti, tirgakka o'rnatiladigan pulemyot kabi rusumlarga; jarohat yetkazuvchi elementni uloqtirish uchun foydalaniladigan energiya manbayiga ko'ra – olovli, pnevmatik, mexanik va elektrli turlarga; qo'llanilish usuliga ko'ra – dastaki, o't ochish mobaynida o'qchi tomonidan bevosita tutib turiluvchi, maxsus tirgakka yoki dastgohga o'rnatiladigan tirgakli ko'rinishlarga; jangda qo'llanilishiga muvofiq–shaxsiy va guruh quroli turlariga; avtomatlashtirilganlik darajasiga ko'ra avtomatlashtirilmagan (barcha amallar o'qchi tomonidan dastlab bajariladi), o'z-o'zini o'qlovchi va avtomatik (qayta o'qlash amallari porox gazlari energiyasidan foydalanish evaziga avtomatlashtirilgan) turlarga; o't ochish xususiyatiga ko'ra – yakka tarzda, qisqa navbatlar berib va majmuyi o't ochuvchi turlarga; stvolining soniga ko'ra – bir stvolli, ikki stvolli va ko'p stvolli; stvol kanalining tuzilishiga ko'ra – kesma va silliq stvolli ko'rinishlarga bo'linadi. O'qli qurolning asosiy sifatlari: olovning unumdorligi, harakatining ishonchliligi, manyovrchanligi, samaradorligi va foydalanishda osonligidir.
o'zb.: O'T OCHISH SUR'ATI qz.: АТЫС ЖЫЛДАМДЫҒЫ trm.: АТЫҒ ДЕРЕЖЕСИ tr.: АТЕШ ЕТМЕ ХИЗИ	O't ochish sur'ati 1) berilgan komandaga muvofiq artilleriya olovi, batareyalar tomonidan qatorasiga uzilgan o'q yoki zalplar

ozr.: ATƏŞ DƏRƏCƏSI	orasidagi vaqt oralig'i; 2) avtomatik qurol olovining texnik jihatdan tezligi, muayyan qurol namunasidan uzluksiz o't ochish mobaynida, muayyan vaqtda otib chiqariladigan o'q-dorining eng katta miqdori.
o'zb.: O'T OCHISH TOPSHIRIG'I qz.: АТУ МИНДЕТИ trm.: ATMAK MESELESI tr.: ATEŞLEME GÖREVI ozr.: ATƏŞ TAPŞIRIĞI	O't ochish topshirig'i dushmanni yo'q qilish borasida o't ochish (raketa uchirish) bilan hal etiladigan vazifa. O't ochish topshirig'i qo'yilayotganida: nishon (obyekt); nishonni yo'q qilish, yanchib tashlash uchun ochiladigan olovga oid vazifa; o't ochish (bas qilish) vaqti; jalb etiladigan vositalar (bo'linmalar) soni; qo'llaniladigan o'q-dorilar rusumi va sarfi; o't ochish tartibi (bir tekis, navbatlar bilan va h.k.); nishonni o'qqa tutish usuli ko'rsatib o'tiladi.
o'zb.: O'T OCHISH CHIZIG'I qz.: АТУ СЫЗЫҒЫ trm.: ATYŞ LINIÝASY tr.: ATEŞ HATTI ozr.: ATƏŞ XƏTTI	O't ochish chizig'i sarhadida dushmanni mudofaadagi bo'linmamiz (seksiya, guruh, vzvod) olovi bilan yakson etish ko'zda tutilayotgan joy chegaralari. O't ochish chizig'i tegishli komandir tomonidan bo'linmaning o't ochish tizimi tashkil etilayotgan vaqtda tayinlanadi. O't ochish chizig'ida kuzatuv yuritish amali tashkil etiladi va barcha o't ochish vositalariga aniq vazifalar belgilab beriladi.
o'zb.: O'T OCHISHDAGI HAMKORLIK qz.: АТУ САЛАСЫНДАҒЫ БИТЫМАҚТАСТЫҚ trm.: OT AÇMAKDA HYZMATDAŞLYK tr.: ATEŞ ETMEDE İŞBİRLİĞİ ozr.: ATƏŞ SAHƏSİNDƏ ƏMƏKDAŞLIQ	O't ochishdagi hamkorlik turli o't ochish vositalari yoki bo'linmalarning (qismlarning) dushmanga qarata muvofiq-lashtirilgan tarzda o't ochishi. O't ochishdagi hamkorlikning samarali natijalariga nishonlarning o't ochish vositalari (bo'linmalari) orasida taqsimlanib, muhim nishonlarni yo'q qilish vaqti va yuritiladigan olov izchilligi aniqlab olinishi bilan erishiladi.
o'zb.: O'T OCHISHNI BOSHQARISH	O't ochishni boshqarish bo'ysunuvchi bo'linma va qismlar olovini o'z vaqtida

qz.: ӨПТИ БАҚЫЛАУ trm.: ÝANGYN GÖZEGÇILIGI tr.: YANGIN KONTROLÜ ozr.: YANĞIN NƏZARƏTI	va samarali qo‘llash hamda o‘t ochish bilan bog‘liq vazifani bajarish maqsadida komandir va shtab tomonidan amalga oshiriladigan tadbir va harakatlar. O‘t ochishni boshqarish xususidagi harakatlarni mazmunan: nishonlar xususiyati va koordinatalarini aniqlash; bajarilayotgan o‘t ochish amallariga tuzatishlar kiritish; yuritilayotgan olovning shikast yetkazish kuchi ta’sirining natijalarini nazorat qilib borish; olov bilan manyovr qilish kabi amallardan iborat. Har bir qo‘shin turidagi o‘t ochishni boshqarish tadbirlari qo‘shinda mavjud qurol va ushbu qurolni qo‘llash usuliga muvofiq o‘ziga xos xususiyatlarga ega.
o‘zb.: O‘T O‘CHIRGICH qz.: ӨПТ CӨНДІРГІШ trm.: ÝANGYN SÖNDÜRİJİ tr.: YANGIN SÖNDÜRÜCÜ ozr.: YANĞIN SÖNDÜRƏN	O‘t o‘chirgich o‘t o‘chiruvchi moddalar (karbonat kislota, kimyoviy va havomexanik ko‘piklar, xladonlar, kukunlar kabilar) bilan yong‘inni bartaraf qiluvchi, qo‘lda yoki transport vositasida olib yuriladigan apparat. Konstruksiyasi foydalaniladigan moddaning turiga va uni siqib chiqarish usuliga bog‘liq. Qo‘l bilan ishga tushiriladi.
o‘zb.: O‘T O‘CHIRISH TEXNIKASI qz.: ӨПТ CӨНДІРҮ ТЕХНИКАСЫ trm.: ÝANGYN SÖNDÜRİŞ USULY tr.: YANGIN SÖNDÜRME TEKNIĞI ozr.: YANĞIN SÖNDÜRMƏ TEXNIKASI	O‘t o‘chirish texnikasi kishilar, moddiy va tabiiy boyliklarni yong‘indan qutqarishning texnik vositalari. Asosiy jihozlari: o‘t o‘chirish avtomobillari, poyezdlari, kemalari, samolyot va vertolyotlari, o‘t o‘chiruvchi va signallovchi qurilmalar, gidrantlar hamda o‘t tushgan joyga o‘t o‘chirish vositalarini yetkazib beruvchi boshqa vositalar.
o‘zb.: O‘Q qz.: ОҚ trm.: OK tr.: MADDE İŞARETI	O‘q, o‘qli qurolga mo‘ljallangan jangovar patronning bosh qismi. Oddiy va maxsus turlarga bo‘linadi. Oddiy o‘qlar ochiq joyda yoki yengil

ozr.: GÜLLƏ	to'siq ortida, shuningdek, zirhlangan texnikalar ichida joylashib olgan jonli kuchni yo'q qilish uchun qo'llaniladi. Maxsus o'qlar yorishadigan iz qoldirib uchish, zirhni teshib o'tish, nishonni yondirish kabi vazifalar uchun mo'ljalangan.
o'zb.: O'T OCHIB ATAKANI TAYYORLASH qz.: ОРТ ШАБУЫЛЫН ДАЙЫНДАҢЫЗ trm.: Y'ANGYN HÜJÜMINI TAÝÝARLAÑ tr.: YANGIN SALDIRISI HAZIRLAMAK ozr.: YANGIN HÜCUMU HAZIRLAMAQ	O't ochib atakani tayyorlash raketa qo'shinlari, artilleriya va aviatsiyaning oldindan tashkil etilgan va muvofiq- lashtirilgan, bir vaqtda yoki muayyan izchillik bilan qudratli zarbalar beruvchi atakasi. Qo'shinlarning dushman mudo- faasini yorib o'tish maqsadida atakaga ko'tarilishidan oldin, kuchlarimizning olg'a ilgarilashi to'xtatilgan bo'lib, dushman uyushqoqlik bilan qarshilik ko'rsatayogan paytda, shuningdek zaxira kuchlarimizni jangga kiritish, dushman atakasiga qarshi atakaga ko'tarish, zarbasiga qarshi zarba berish mobaynida o'tkaziladi. O't ochib atakani tayyorlash tadbirlari jumlasiga atakani artilleriya va aviatsiya tomonidan beriladigan zarbalar bilan tayyorlash amallari kiradi.
o'zb.: O'T OCHISH (O'Q UZISH) qz.: АШЫҚ ОТ trm.: AÇYK OT tr.: ATEŞ AÇMAK ozr.: AÇIQ ATƏŞ	O't ochish (o'q uzish) 1) uloqtiruvchi zaryad portlab yonishi mobaynida hosil bo'ladigan gazlar energiyasining ta'siri ostida stvol kanalidagi snaryadning (mina, o'q yoki granataning) uloqti- rilishi; 2) otilgan o'q ovozi. 3) qurolning turli rusumlaridan ochilayotgan olovning yuritilishi; 4) o't ochish nazariyasini ishlab chiqaruvchi ilmiy fan; 5) ta'limot fani. O't ochish: jangovar o't ochish; o'quv maqsadida o't ochish; sportga oid o't ochish turlariga bo'linadi. Har bir qurol rusumidan o't ochishning o'ziga xos xususiyatlari o't ochish naza-

	riyasi, otish qoidaları va qo'llanmalarida aks ettiriladi. "O't ochish" tushunchasi o'z ichiga o't ochishni tayyorlash tadbirlari, otib ko'rish amallari (o'qli qurol, boshqariluvchi zenit raketaları va zenit artilleriyasidan tashqari) va yakson etish uchun nishonga qarata o't ochishni mujassam etadi.
o'zb.: O'T OCHISH AMALINI TAYYORLASH qz.: АТУ АКТИЦИН ДАЙЫНДАУ trm.: ATYŞ ÇÄRESINI TAÝÝARLAMAK tr.: ATEŞ ETME EYLEMININ HAZIRLANMASI ozr.: ATƏŞ AKTININ HAZIRLANMASI	O't ochish amalini tayyorlash o't ochish vositalari, bo'linma va harbiy qismlar tomonidan o't ochishga oid vazifani samarali bajarish shayligini ta'minlash borasida o'tkaziladigan tadbirlar. O't ochishning o'ziga xos xususiyatlari va qo'llaniladigan qurol-yarog'lar turiga ko'ra: nishonlar razvedkasini o'tkazish va koordinatlarini aniqlash; topogeodezik, ballistik, meteorologik, texnik tayyorgarlik tadbirlarini o'tkazish; o't ochish uchun o'rnatmalarni belgilash kabi amallarni bajarishdan iborat. Zenit raketa qo'shinlari va zenit artilleriyasida o't ochish amalini tayyorlash: o't ochishga oid vazifa olinganiga qadar – oldindan o'tkaziladigan tadbirlar; o't ochishga oid vazifa olinganidan so'ng o'tkaziladigan – bevosita tayyorgarlik amallariga bo'linadi. Kema artilleriyasida: oldindan o'tkaziladigan tadbirlar; o't ochish uchun dastlabki ma'lumotlar belgilanadigan yakuniy amalga bo'linadi.
o'zb.: O'T OCHISH JADVALI qz.: ӨПТ КЕЦТЕЦИ trm.: ÝANGYN TERTIBI tr.: YANGIN PROGRAMI ozr.: YANĞIN CƏDVƏLI	O't ochish jadvali nishonga qarata o't ochish (raketa uchirish) uchun muayyan qurol tizimining har qanday o'q-dorisiga muvofiq, nishongacha mavjud masofa va shu kabi o'zga sharoitga bog'liq tarzda qurol rusumidagi mo'ljalga olish moslamasining o'rnatmalarini belgilash uchun zarur bo'lgan hisoblab chiqarilgan ma'lumotlar to'plami.

o'zb.: O'T OCHISH MAYDONI qz.: ӨРТ АЛАҢЫ trm.: ÝANGYN MEÝDANY tr.: YANGIN ALANI ozr.: YANGIN SAHƏSI	O't ochish maydoni muayyan joyining maxsus jihozlangan, o'qli qurol va granatomyotlardan o't ochishga mo'ljallangan qismi. O't ochish maydonida otish tayyorgarligi bo'yicha: o'quv maqsadida (yakka) o't ochish; bo'linmalar tarkibidagi jangovar (guruhli) o't ochish; sportga oid o't ochish; jangovar qo'l granatalarini uloqtirish kabi mashq va mashg'ulotlar o'tkaziladi. O't ochish maydoni: qo'shinlarning o't ochish maydoni; sportchilar o't ochish maydoni turlariga bo'linadi.
o'zb.: O'T OCHISH MAYDONI POZITSIYASI qz.: АТЫС АЛАҢЫНЫҢ ЖАҒДАЙЫ trm.: ATYL'YAN YERIN' YAGDAYY tr.: ATIŞ ALANI POZISYONU ozr.: ATƏŞ SAHƏSI MÖVQEYI	O't ochish maydoni pozitsiyasi o't ochish vositalari (pulemyot, to'p, tank kabilar) tomonidan o't ochish uchun egallangan yoki egallashga tayyorlab qo'yilgan maydon. O't ochish maydoni: asosiy; vaqtinchalik; soxta; yopiq; ochiq turlarga bo'linadi.
o'zb.: O'T OCHISH MARRASI qz.: АТУ СЫЗЫҒЫ trm.: ATYŞ LINIYASY tr.: ATEŞ HATTI ozr.: ATƏŞ XƏTTI	O't ochish marrasi to'g'ridan to'g'ri yo'naltirilgan olov bilan dushman tanklari va piyodalar atakasini bartaraf etish maqsadida bo'linma va qismlar yoyilishi uchun mo'ljallangan hudud qismi. Dushman atakasining ehtimoliy yo'nalishlarida, bo'linmalarning tez, pinhona ilgarilashlari va jangovar tartibga yoyilishlariga imkon beruvchi joylar tanlanadi. O't ochish marrasi umumqo'shin qo'shilma komandirining komandasiga ko'ra egallanadi.
o'zb.: O'T OCHISH MARRASI CHEGARASI qz.: АТУ ШЕҒИ trm.: ATYŞ ARALYGY tr.: ATIŞ MENZILI SINIRI ozr.: ATƏŞ MƏSAFƏSI	O't ochish marrasi, chegarasi joy, suv havzasi va havo bo'shlig'idagi kesib o'tilishi bilan turli rusumlarga mansub quroldan o't ochish amali boshlanadigan yoki yakunlanadigan chiziq. O't ochish marrasi poligonlarda, odatda

HƏDDI	bayroq, yorishib turadigan ko'rsatkich, ustun kabilar bilan belgilanadi.
o'zb.: O'ZARO ALMASHUV-CHANLIK qz.: ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС trm.: IKITARAPLAÝYNLYK tr.: MÜTEKABILIYET ozr.: QARŞILIQLILIQ	O'zaro almashinuvchanlik 1) bir muta-xassislikka ega harbiy xizmatchining turdosh ixtisoslik bo'yicha jangovar hisobdagi (ekipajdagi) o'zga harbiy xizmatchining o'rnini bosa olish qobili-yati; 2) qurol turi (rusumi) va harbiy texnikaning tuzilish hamda ishlash tamoyilini o'zgartirmay, bir turdagi mexanizm, tarmoq va qismlarning o'zaro almashinuvchanlik xususiyati.
o'zb.: O'ZBEKISTON QAHRAMONI qz.: ӨЗБЕКСТАН БАТЫРЫ trm.: O'ZBEKISTONYŇ GAHRYMANY tr.: ÖZBEKISTAN KAHRAMANI ozr.: ÖZBƏKISTAN QƏHRƏMANI	O'zbekiston Qahramoni faxriy unvon, O'zbekiston Respublikasi davlati oldida qahramonlik namoyon etish bilan bog'liq bo'lgan xizmatlari uchun beriladigan eng oliy mukofot. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 1994-yil 5-may kuni ta'sis etilgan. Mazkur unvon berilishi bilan birga "Oltin yulduz" medali ham topshiriladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti yoki uning nomidan O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri yoxud O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Raisi tomonidan topshiriladi.
o'zb.: O'ZGARMAS TOK qz.: ТҮРАҚТЫ ТОК trm.: HEMIŞELIK TOK tr.: SABIT AKIM ozr.: SABIT CƏRƏYAN	O'zgarmas tok vaqt davomida kuchi va yo'nalishi o'zgarmaydigan elektr toki.
o'zb.: O'ZIYURAR ZENIT qz.: ӨЗДІГІНЕН ЖҮПЕТИН ЗЕНИТ trm.: ÖZI ÝÖREÝÄN ZENIT tr.: KENDINDEN TAHRIKLI ZIRVE ozr.: ÖZÜYERİYƏN ZENIT	O'ziyurar zenit qurilma (o'zq) Zenit artilleriya qurilmasi. O't ochishni boshqarish jihozlari va umumiy yo'naltirish mexanizmlariga ega, bir yoki bir necha to'plar bilan qurollangan – artilleriyaga mansub jangovar mashina. Asosan, kichik balandliklarda, tovush tezligiga qadar va undan ham yuqori tezlikda parvoz etayotgan havodagi nishonlarni daf etish, shu jumladan, yerdagi nishonlarni yo'q qilish uchun

	mo'ljallangan. Zenit to'plari I jahon urushi yillarida zirhli avtomobillarga o'rnatila boshlandi, biroq keng tarqalmay qolib ketdi. II jahon urushi yillarida asosan shatakka olinuvchi zenit artilleriya qo'llanilgan. O'ziyurar zenit qurilmalari 50-yillardan e'tiboran rivojlana boshladi. Mazkur qurilmalarning zamonaviy namunalari – avtonom zenit artilleriya komplekslari bo'lib, barcha elementlari bitta, zirhli zanjirli negizga mujassamlashtirilgan. Yuqori manyovrchanlik va murakkab yo'llarni bosib o'ta olish sifatlariga ega bo'lish bilan bir qatorda, 20 km gacha naridagi havo nishonlarini fosh eta olish, o'z to'plarini avtomatik tarzda yo'naltirish va ob-havoning har qanday sharoitida, har qanday faslda, kunduz kuni va tunda, joyda va harakat davomida 4 km gacha balandlikda parvoz etayotgan nishonlarga qarata samarali o't ocha olishi mumkin.
o'zb.: O'ZIYURAR QUROL qz.: ӨЗДІГІНЕН ЖҮПЕТІН МЫЛТЫҚ trm.: ÖZI YÖREYÄN ÝARAG tr.: KENDINDEN ITIŞLI SILAH ozr.: ÖZÜYERİYƏN SILAH	O'ziyurar qurol o'ziyurar shassiga o'rnatilgan, zambarak, minomyot, tisarilmaydigan to'p kabi artilleriya quroli. Dushman artilleriyasi, tanklari va jonli kuchini yo'q qilish, boshqaruv punktlari, radioelektron vositalari va mudofaa istehkomlarini vayron qilishga mo'ljallangan. O'ziyurar qurol artilleriya qismlarining qurol-aslahasi tarkibiga kiritilgan.
o'zb.: O'LJALAR qz.: ОЛЖА trm.: TALAŇ tr.: YAĞMA ozr.: QƏNİMƏT	O'ljalar 1) g'olib tomon qo'lga kiritgan yoki dushman kapitulyatsiya qilishi mobaynida topshirgan qurol-aslaha va mulklari (bayroqlar, qurol-yarog', o'q-dori, transport vositalari, yoqilg'i, dori-darmon, oziq-ovqat zaxiralari va h.k.); 2) sport sovrinlarining (medal, kubok kabilarning) umumiy nomi.

o‘zb.: O‘RTOQLIK SUDI qz.: ЖОЛДАСТЫҚ СОТ trm.: DOSTLUKLY KAZYÝET tr.: DOST MAHKEME ozr.: YOLDAŞLIQ MƏHKƏMƏSI	O‘rtoqlik sudi harbiy qism jamoatchiligining saylov organi bo‘lib harbiy unvon, or-nomus va qadr-qimmatni muhofaza etish, harbiy intizomni mustahkamlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va shaxsiy tarkibni tarbiyalashga yaqindan ko‘mak berish uchun mo‘ljallangan. Ofitser va serjantlar tarkibining o‘rtoqlik sudlari mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dadaboyev H. Tarixiy harbiy terminlar ro'yxati. –Toshkent: Universitet, 2007.
2. R.Samarov va boshqalar. Harbiy atamalarning yangi izohli lug'ati. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2020.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: G'ofur G'ulom, 2022.
4. Sabuncuoğlu N. Ansiklopedik Askerî Terimler Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018.
5. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti: Bakı, 2006. I–IV cild.
6. İngiliscə-azərbaycanca-rusca hərbi terminlər lüğəti. Bakı, 2010.
7. Қазақша әскери терминдерінің түсіндірме сөздігі. Алматы: Білім, 1999.
8. Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi I (A-Ž). Aşgabat, 2016.

MUNDARIJA

TURKIY XALQLAR HAMKORLIGINING YANGI BOSQICHI	3
A.....	5
B.....	25
D.....	35
E.....	47
F.....	55
G.....	61
H.....	65
I.....	134
J.....	141
K.....	154
L.....	184
M.....	185
N.....	200
O.....	205
P.....	212
Q.....	223
R.....	248
S.....	263
T.....	270
U.....	304
V.....	308
Y.....	312
X.....	323
Z.....	325
G‘.....	330
SH.....	331
CH.....	338
O‘.....	341
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	358

**HAMIDULLA DADABOYEV,
ZULXUMOR XOLMANOVA,
DILAFRUZ MUHAMMADIYEVA**

TURKIY TILLAR HARBIY TERMINLARI LUG‘ATI

Toshkent – «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi» – 2025

Muharrir:	M.Hayitova
Texnik muharrir:	M.Tursunov
Musavvir:	Sh.Zoxidova
Musahhih:	E.Sultonova
Kompyuterda sahifalovchi:	M.Maripova

**E-mail: innovatsiya.nashriyot@mail.ru. Tel.: +99897705-90-35
Nashr lits. № 3226-275f-3128-7d30-5c28-4094-7907, 10.08.2020.**

Bosishga ruxsat etildi 27.09.2025.

Bichimi 70x100 ¹/₁₆. «Times New Roman» garniturasida.

Ofset bosma usulida bosildi.

Shartli bosma tabog‘i: 23,0. Nashriyot bosma tabog‘i 22,5.

Tiraji: 1000. Buyurtma № 183.

**«Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi»
bosmaxonasida chop etildi.**

**100174, Toshkent shahri, Olmazor tumani,
Ziyo MFY, Talabalar ko‘chasi, 96/1-uy.**

JWX2678

JWX2678

JWX2678

JWX2678

JWX2678

